

23. DANI PSIHOLOGIJE U ZADRU
23rd PSYCHOLOGY DAYS IN ZADAR

KNJIGA SAŽETAKA
BOOK OF ABSTRACTS

26. - 28. svibnja 2022.

Odjel za psihologiju
Sveučilište u Zadru

Department of Psychology
University of Zadar

23. DANI PSIHOLOGIJE U ZADRU
23rd PSYCHOLOGY DAYS IN ZADAR

Međunarodni znanstveno-stručni skup
International Scientific Psychology Conference

KNJIGA SAŽETAKA
BOOK OF ABSTRACTS

Zadar, 26. – 28. svibnja 2022.
May 26 – 28, 2022, Zadar, Croatia

23. DANI PSIHOLOGIJE U ZADRU
23rd PSYCHOLOGY DAYS IN ZADAR

Knjiga sažetaka / Book of Abstracts

Urednici / Editors

Ivana Tucak Junaković, Ivana Macuka, Andrea Tokić

Programski odbor / Scientific committee

Ivana Tucak Junaković (predsjednica), Irena Burić, Vera Ćubela Adorić, Ivana Macuka, Izabela Sorić, Nataša Šimić, Pavle Valerjev, Paula Pedić Dujčić, Theresa Brown, Lisa E. Kim

Organizacijski odbor / Organizing committee

Andrea Tokić (predsjednica), Arta Dodaj, Lozena Ivanov, Krešimir Jakšić, Marina Nekić, Matilda Nikolić Ivanišević, Jelena Ombla, Zvezdan Penezić, Ana Slišković, Ana Šimunić

Organizator / Organizer

Odjel za psihologiju
Sveučilište u Zadru
Obala kralja Petra Krešimira IV., br. 2
23000 Zadar, Hrvatska
tel. +38523200-625
fax. +38523-625
<https://psihologija.unizd.hr/>

Suorganizator / Co-organizer

Hrvatsko psihološko društvo / Croatian Psychological Association
DZ Maksimir, Švarcova 20, 10000 Zagreb, Hrvatska
tel.: +385 1 2312-733
fax: +385 1 2311-912
<http://www.psihologija.hr>

ISBN 978-953-331-382-5

SADRŽAJ / CONTENTS

Zahvale / Acknowledgements	5
Riječ dobrodošlice / Welcome note.....	6
Plenarna predavanja / Keynote lectures.....	9
Ana Slišković: Dobrobit pomoraca - ključni mehanizam izgradnje zdravog pomorskog sektora.....	10
Joshua M. Tybur: The evolved psychology of infectious disease.....	11
Andrea Vranić: Svaka igra, svaka dobiva?: kognitivno osnaživanje kao višedimenzionalni konstrukt.....	12
Pascal Vrticka: Attachment theory revisited – a 21 st century social neuroscience perspective.....	13
Javno predavanje / Public lecture.....	14
Ivica Kostović: Neurobiologija postanka svjesnosti i samosvijesti u fetusa i djece...15	
Simpoziji / Symposia.....	16
Pozvani simpozij: Različiti aspekti problema ovisnosti o psihoaktivnim tvarima i bihevioralnih ovisnosti: Aktualne spoznaje i stanje u Hrvatskoj.....	18
Simpozij: 6th Symposium on Reproductive Mental Health.....	26
Simpozij: Pomorstvo i ribarstvo - individualne, organizacijske, obiteljske i društvene odrednice.....	33
Usmena izlaganja / Oral presentations.....	41
Poster sekcija / Poster session.....	155
Okrugli stol / Round table.....	197
Epilepsija i kognitivni razvoj u dječjoj dobi.....	198
Radionice / Workshops.....	200
Introducing havening: a psychosensory intervention to facilitate adaptive processing of negative emotions.....	201
Sklonost uspoređivanja s drugima i socijalne zalihe.....	202
Kako odvojiti (ne)uspjeh od samopouzdanja?.....	203
Predstavljanje knjiga / Book presentation.....	204
E-mail adrese autora za korespondenciju / Correspondence authors' e-mail addresses.....	210

ZAHVALE / ACKNOWLEDGEMENTS

Zahvaljujemo našim sponzorima i donatorima na pomoći i podršci u organizaciji 23. Dana psihologije u Zadru.

We express our deepest gratitude to our sponsors and donors for their help and support in organizing the 23rd Psychology Days in Zadar.

Održavanje skupa financijski i materijalno su podržali:

The conference was supported by:

**Ministarstvo znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske
Sveučilište u Zadru
Hrvatska psihološka komora
Naklada Slap
Tvornica kruha Zadar d.d.
Zagrebačka banka
Bakmaz d.o.o.
Muzej antičkog stakla Zadar
Benediktinke Svete Marije – Zlato i srebro grada Zadra
Muzej iluzija Zadar
FlixBus**

RIJEČ DOBRODOŠLICE / WELCOME NOTE

Poštovane kolegice i kolege, dragi prijatelji,

Dobrodošli na XXIII. Dane psihologije u Zadru, naš tradicionalni međunarodni znanstveno stručni skup. Jako smo sretni što se nakon duže vrijeme otežanih ili onemogućenih susreta uživo, uzrokovanih pandemijom bolesti COVID-19, ponovo imamo priliku okupiti, družiti i razmijeniti svoje ideje i iskustva na način na koji smo to činili prije pandemije, tj. u prostoru našeg Sveučilišta.

Ovogodišnji je program skupa jako bogat što je, vjerujemo, potaknuto, kako Vašom željom za razmjenom znanstvenih i stručnih ideja, tako i željom za ponovnim druženjem uživo i uživanjem u ljepotama Zadra.

Posebna nam je čast i zadovoljstvo što će kao dio programa skupa pozvana predavanja održati četiri renomirana znanstvenika iz Hrvatske i Europe – prof. Joshua M. Tybur sa Sveučilišta u Amsterdamu, prof. Pascal Vrticka sa Sveučilišta Essex (Colchester, UK), izv. prof. Andrea Vranić s Odsjeka za psihologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu te izv. prof. Ana Slišković s Odjela za psihologiju Sveučilišta u Zadru. Iznimna nam je čast što ćemo ove godine ugostiti i akademika profesora emeritusa Ivicu Kostovića, počasnog ravnatelja Hrvatskog instituta za istraživanje mozga i redovitog člana Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti koji će kao dio programa skupa održati javno predavanje. Program će obogatiti i jedan pozvani simpozij, voditeljice izv. prof. Renate Glavak Tkalić s Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar u Zagrebu, jedan okrugli stol, tri radionice te predstavljanje najnovijih psihologijskih sveučilišnih izdanja. Na ovogodišnjim će Danima psihologije biti izloženo oko 170 radova kroz 3 simpozija, 20 usmenih i 3 poster sekcije.

Sretni smo i zahvalni što ste nam se pridružili i svojim sudjelovanjem odlučili pomoći ostvarenju naših znanstvenih i stručnih ciljeva, kao i želje za ponovnim druženjem na onaj uobičajeni (i najljepši) način- kroz interakciju uživo. Nadamo se da će se naša konferencija još jednom pokazati mjestom razmjene i širenja najnovijih znanstvenih i stručnih spoznaja i ideja u različitim područjima psihologije, kao i mjestom ugodnih susreta i novih kontakata. Želimo nam svima uspješan rad, poticajne rasprave, ugodna druženja te ponovni susret na XXIV. Danima psihologije u Zadru.

Organizacijski i Programski odbor XXIII. Dana psihologije u Zadru

Dear colleagues and friends,

Welcome to the 23rd Psychology Days in Zadar, our biennale international scientific psychology conference. We are very happy that after a long time of difficult or impossible live meetings caused by the COVID-19 pandemic, we have the opportunity to meet each other in person, socialize and exchange our ideas and experiences in the way we did before the pandemic, i.e. live, at our University.

This year conference program is very rich, which we believe was encouraged by your desire to exchange scientific and professional ideas, as well as your desire to socialize live and enjoy the beauties of Zadar.

It is our special honor and pleasure that four distinguished scientists from Croatia and Europe - Professor Joshua M. Tybur from the Vrije Universiteit in Amsterdam, Professor Pascal Vrticka from the University of Essex (Colchester, UK), Associate Professor Andrea Vranić from the Department of Psychology of Faculty of Humanities and Social Sciences at University of Zagreb, and Associate professor Ana Slišković from the Department of Psychology at University of Zadar, will hold keynote lectures. We are extremely honored to host Academic, Professor Emeritus Ivica Kostović, honorary director of the Croatian Institute for Brain Research and a full member of the Croatian Academy of Sciences and Arts, who will hold a public lecture as a part of the conference program. The program is also enriched by an invited symposium, organized by Associate professor Renate Glavak Tkalić from the Institute of Social Sciences Ivo Pilar in Zagreb, one round table, three workshops and a presentation of the new psychological university publications. In total, about 170 papers will be presented during the conference, across 3 symposia, 20 oral and 3 poster sessions.

We are happy and grateful that you have joined us and decided to help us achieve our scientific and professional goals, as well as our desire to socialize again in the usual (and the most pleasant) way - through live interaction. We hope that our conference will once again prove to be a place of exchange and dissemination of the novel scientific and professional knowledge and ideas in the various areas of psychology, as well as a place of enjoyable meetings and new contacts. We wish all of us successful work, stimulating discussions, pleasant socializing, and a reunion at the 24th Psychology Days in Zadar.

Organizing and Scientific Committee of the 23rd Psychology Days in Zadar

Napomena

Sažetci radova poredani su abecednim redom prema prezimenu (prvog) autora, osim u simpozijima gdje redoslijed sažetaka odgovara redoslijedu izlaganja pojedinih radova. Osim tehničkog prilagođavanja sažetaka, urednici nisu intervenirali u sadržaj poslanih sažetaka, izuzev nužnih jezičnih korekcija. Samo u nekoliko iznimnih slučajeva, u dogovoru s autorima, izvršene su manje korekcije koje nisu izmijenile smisao teksta.

Note

Abstracts are sequenced according to the alphabetical order of the (first) author's surname, except in symposia where the ordering of the abstracts follows the order of the presentation. Apart from technical adjustments, the editors have not intervened in the content of the received abstracts; only necessary language adjustments have been done. In a few cases only, in agreement with the authors, some changes have been made, which have not affected the meaning of the text.

PLENARNA PREDAVANJA / KEYNOTE LECTURES

**DOBROBIT POMORACA - KLJUČNI MEHANIZAM IZGRADNJE ZDRAVOG
POMORSKOG SEKTORA**

Ana Slišković

Odjel za psihologiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska

aslavic@unizd.hr

Pomorstvo je visoko zahtjevna, rizična i stresna profesija. Pomorci se u svom radu susreću s nizom specifičnih stresora, kao što su dugotrajna odvojenost od doma i obitelji, život u izoliranoj, često multinacionalnoj radnoj okolini, deprivacija tjelesnih i psihosocijalnih potreba na brodu, visoki radni zahtjevi praćeni niskom razinom autonomije u radu te okolinski stresori poput buke, vibracije i vrućine. Navedenim stresorima pridruženi su i rizici, od kojih su najizraženiji nesreće, piratski napadi, izloženost opasnim tvarima i ograničena mogućnost pružanja medicinske pomoći na brodu. Rezultati istraživanja ukazuju da opisane nepovoljne karakteristike radne okoline vode negativnim zdravstvenim ishodima, pri čemu važnu ulogu imaju i individualne razlike u ličnosti i ponašanju, poput primjerice otpornosti na stres i (ne)zdravog životnog stila. Od negativnih zdravstvenih ishoda su u literaturi donedavno najviše isticana tjelesna oboljenja sa stresnom etiologijom, poput kardiovaskularnih bolesti, a u posljednje vrijeme uočljiv je pomak istraživačkog fokusa i na narušeno mentalno zdravlje pomoraca. Pomak istraživačkog fokusa još je više naglašen proglašavanjem COVID-19 pandemije budući da je zatvaranje nacionalnih granica i onemogućavanje smjena na brodu dodatno ugrozilo radne i životne uvjete pomoraca. Usprkos naporima Međunarodne pomorske organizacije i UN-a u proglašavanju pomoraca "ključnim radnicima" s obzirom na njihovu vitalnu ulogu u održavanju lanca opskrbe, rezultati nedavnih istraživanja ukazuju da je narušena dobrobit pomoraca jedan od ključnih problema u pomorskom sektoru. Naime, dobrobit pomoraca je esencijalni mehanizam u održavanju zdravlja pomoraca, ali i organizacijskih ishoda poput sigurnosti na brodu, privlačenja i zadržavanja radne snage te organizacijske produktivnosti. S obzirom na navedeno, posebna pažnja u predavanju bit će usmjerena na važnost poboljšanja radnih uvjeta u pomorstvu kao vitalnom mehanizmu u izgradnji zdravih pomorskih radnih organizacija. Dodatno, u predavanju će se razmotriti osobni čimbenici, poput osobina ličnosti i motivacije za rad u pomorskom sektoru, koji također imaju važnu ulogu u izgradnji zdravih i učinkovitih radnih organizacija.

Ključne riječi / Ključne riječi: pomorci, stres, dobrobit, tjelesno i mentalno zdravlje

THE EVOLVED PSYCHOLOGY OF INFECTIOUS DISEASE

Joshua M. Tybur

Department of Experimental and Applied Psychology, Vrije Universiteit, Amsterdam, Nizozemska

j.m.tybur@vu.nl

In 2020, SARS-CoV-2, a novel pathogen spread primarily via respiratory droplets and aerosols, brought the world to its knees. While this specific coronavirus was new, the broader threat posed by infectious disease was not. Indeed, every human that has ever walked the planet has been threatened by pathogens, just as all other complex forms of life have been. In response to these threats, humans (again, like all complex organisms) have evolved anti-pathogen defenses. Many of these defenses are behavioral in nature and, consequently, they influence myriad phenomena of interest to psychologists. This lecture will focus on one of these defenses: the emotion disgust. It will outline how disgust emerges from multiple specialized mechanisms, including those specialized for detecting infectious microbes (e.g., via olfaction, vision, and taste), those that balance the costs of avoiding infection against the benefits of other adaptive behaviors (e.g., child-rearing, eating), and those that deploy behaviors that neutralize pathogens. It will further describe how and why people vary in their tendency to experience disgust, and how this variation can help us understand topics ranging from political sentiments to anti-immigrant attitudes to anxiety disorders.

Ključne riječi / Keywords: disgust, emotion, health, close relationships, evolutionary psychology

SVAKA IGRA, SVAKA DOBIVA?: KOGNITIVNO OSNAŽIVANJE KAO
VIŠEDIMENZIONALNI KONSTRUKT

Andrea Vranić

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

avranic@ffzg.hr

Kognitivne sposobnosti polog su za uspjeh u gotovo svim domenama života. Brža obrada informacija i učinkovitije dosjećanje, veći opseg (radnog) pamćenja i snažnije odupiranje irelevantnim podražajima, fleksibilnije rješavanje problema i učinkovito asocijativno pamćenje, samo su neki od specifičnijih kognitivnih procesa u podlozi akademskog i profesionalnog uspjeha, ali i uspješnosti u svakodnevnim aktivnostima. Dinamična, informacijama zasićena, svakodnevica postavlja sve snažnije i veće zahtjeve na naše ograničene kognitivne kapacitete. Posljednjih se godina stoga predlažu brojne strategije i intervencije namijenjene osnaživanju mozgovnih funkcija i procesnih kapaciteta. Kognitivno osnaživanje relevantno je za čitav niz korisnika – od djece s ADHD-om ili odraslih u nepovoljnim uvjetima, stručnjaka u zahtjevnim poslovima visoke koncentracije, starijih osoba izloženih normativnom kognitivnom starenju, do osoba s traumatskim ozljedama mozga ili neurodegenerativnim bolestima. Ne čudi da je *brain-training* industrija jedna je od najbrže rastućih mlađih tržišnih grana. Usprkos tome, (ne)učinkovitost kognitivnih intervencija predmet je dugogodišnji prijepora i argumentacija među istraživačima. Sinteza istraživanja iz različitih znanstvenih područja sugerira kako odgovor na pitanje o učinkovitosti intervencija zahtijeva odmak od monolitnog shvaćanja kognitivnog osnaživanja kao jednodimenzionalnog konstrukta. Prihvatimo li osnaživanje kao višedimenzionalni konstrukt možemo govoriti o razlikama u učinkovitosti ovisno o prirodi intervencije, tj. koristi li biokemijske, fizikalne ili bihevioralne strategije. Također, učinkovitost će ovisiti o ciljanoj kognitivnoj domeni ili procesu koji je predmet osnaživanja, osobinama i individualnim varijablama sudionika, dugotrajnosti intervencije, pa čak i širem socijalnom prihvaćanju ideje mogućeg osnaživanja.

Ključne riječi / Keywords: kognitivno osnaživanje, kognitivni trening, individual differences, motivation

ATTACHMENT THEORY REVISITED – A 21ST CENTURY SOCIAL NEUROSCIENCE
PERSPECTIVE

Pascal Vrticka

*Centre for Brain Science, Department of Psychology, University of Essex,
Colchester, United Kingdom*

p.vrticka@essex.ac.uk

Attachment theory, first described by Mary Ainsworth and John Bowlby, has become one of the most comprehensive current psychology frameworks. It describes how we initiate and maintain social relationships from the cradle to the grave, with major implications for emotional, cognitive, and social development, as well as physical and mental wellbeing and health. Since attachment theory's inception about seventy years ago, however, quite a few core assumptions have been debated, extended, and amended. In so doing, attachment theory's evolution during the 21st century has been importantly shaped by social neuroscience – the field that studies how the human brain orchestrates social behaviour. A new area of research thus emerged within social neuroscience: the social neuroscience of human attachment (*SoNeAt*). This presentation will illustrate how *SoNeAt* characterises attachment behaviour by means of two recent functional neuro-anatomical models of human attachment, both organised (*NAMA*) and disorganised (*NAMDA*). It will furthermore show how *SoNeAt* compares to other contemporary social neuroscience theories, emphasising common principles and underlying mechanisms, particularly related to social allostasis. The essence of *SoNeAt* – and associated social neuroscience theories – is that we need and expect to have social resources available to deal with threat and stress. Accordingly, through repeated interactions with others, we start predicting how likely it is to have others around to help us keep our physical and mental balance. And based on these predictions, we adjust our support-seeking behaviour in times of need. Within the context of attachment theory, these behavioural adaptations are related to the specific constructs of attachment security versus insecurity, the de-activating or hyper-activating secondary attachment strategies of avoidance or anxiety (as part of attachment internal working models), as well as attachment disorganisation.

Ključne riječi / Keywords: Attachment, Brain, Social Neuroscience, NAMA, NAMDA

JAVNO PREDAVANJE / PUBLIC LECTURE

NEUROBIOLOGIJA POSTANKA SVJESNOSTI I SAMOSVIJESTI U FETUSA I DJECE

Ivica Kostović

Hrvatski institut za istraživanje mozga; Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti

ikostov@hiim.hr

Svjesno razmišljanje, samosvijest i mentalizacija značajne su kognitivne sposobnosti čovjeka. Biološki temelji tih fenomena su još uvijek predmet intenzivnih rasprava. Uvjeran sam da istraživanje razvitka mozga najviše obećava u otkrivanju bioloških temelja tih, za čovjeka specifičnih, fenomena. U ovom predavanju usporedit ćemo razvitak neuronskih mreža i postanak svijesti, samosvijesti i donošenja odluka u više razvojnih faza, počevši od ranog fetalnog razdoblja do šeste godine života djeteta. U ranom fetalnom razvitku ljudski plod se može definirati kao pravo kortikalno biće, obzirom da se razvijaju prve kortikalne sinapse i unutarnja („spontana faza“) aktivnost mozga, odlikovana ranim informacijama iz talamusa do prolazne sinaptičke subplate zone, međutim bez svijesti i samosvijesti. Tijekom iduće faze, a to je kasno fetalno razdoblje koje odgovara dobi prematuriteta (nakon 24 tjedna gestacije), postoji koegzistencija između prolaznih i trajnih talamokortikalnih krugova i moždana kora odgovara na bolne, zvučne (uključujući glas majke) i druge senzoričke podražaja i prve neuronske mreže mogu se registrirati funkcionalnom magnetskom rezonancijom i drugim dostupnim tehnikama. Ta faza senzoričkog očekivanja i uspostavljenih talamokortikalnih odnosa može se opisati kao faza pred-svijesti. Te funkcionalne značajke postaju sve izraženije blizu termina poroda, uz istodobno jačanje zadanih mreža u mirovanju (default networks), koje su osobito izražene duž unutarnjeg aspekta hemisfera velikog mozga. Tijekom dojenačke dobi, usporedno s diferencijacijom funkcionalnog i strukturnog „konektoma“ (konektom označava neuronsku povezanost cijelog mozga) i maturacije piramidnih neurona trećeg sloja („psihički“ neuroni), razvijaju se prve „trijadičke“ pojave koje upućuju na socijalnu interakciju i svijest o vlastitom tijelu kao preduvjet za svjesno iskustvo. Samoprepoznavanje se događa nakon prve godine života, usporedno s najvećom produkcijom kortikalnih sinapsi, razvojem istaknutih (saliency) mreža i posebno uključivanjem unutarnjeg dijela tjemenog režnja zvanog precuneus, kao i unutarnjeg korteksa frontalnog režnja, za koje postoje dokazi da su ključni za postanak samosvijesti (jastvo). Unatoč daljnjoj diferencijaciji, jačanju i integraciji svih neuralnih mreža, strateško razmišljanje ne razvija se prije šeste godine života djeteta i vjerojatno ovisi o intrakortikalnoj mijelinizaciji koja pospješuje snagu funkcionalnog i strukturnog „konektoma“. Prikazani rezultati o razvojnom postanku svijesti, samosvijesti i donošenju odluka su ključni za razumijevanje biološke osnove ljudske kognicije i ponašanja („hominizacija“), a potrebni su i za daljnji razvitak kliničkih i rehabilitacijskih postupaka, odgoj djece i edukacijske znanosti.

Ključne riječi / Keywords: razvojna neurobiologija svijesti, jastvo, kortikalne mreže, sinapse

SIMPOZIJI / SYMPOSIA

Simpoziji / Symposia

Pozvani simpozij: Različiti aspekti problema ovisnosti o psihoaktivnim tvarima i bihevioralnih ovisnosti: Aktualne spoznaje i stanje u Hrvatskoj

Simpozij: 6th Symposium on Reproductive Mental Health

Simpozij: Pomorstvo i ribarstvo - individualne, organizacijske, obiteljske i društvene odrednice

Pozvani simpozij

RAZLIČITI ASPEKTI PROBLEMA OVISNOSTI O PSIHOAKTIVNIM TVARIMA I BIHEVIORALNIH OVISNOSTI: AKTUALNE SPOZNAJE I STANJE U HRVATSKOJ

Problematično i zdravo intenzivno igranje videoigara: kvalitativno istraživanje na adolescentima

Josip Razum, Aleksandra Huić, Renata Glavak Tkalić

Empirijske spoznaje o kockanju u Hrvatskoj - znamo li dovoljno da iniciramo društvene promjene?

Neven Ricijaš

Uloga stresa u (zlo)uporabi sredstava ovisnosti kod adolescenata: STRESS LOAD projekt

Goran Milas, Filipa Ćavar, Renata Glavak Tkalić, Josip Razum, Boris Mlačić, Anja Wertag

Prevenција konzumiranja droga: standardi kvalitete kao mehanizam osiguravanja učinkovite provedbe

Dijana Jerković, Wouter Vanderplasschen

Interdisciplinarna i međusektorska suradnja dionika u prevenciji i suzbijanju ovisnosti

Siniša Brlas

Noćni život grada: *in situ* istraživanje obrazaca ponašanja posjetitelja noćnih klubova

Renata Glavak Tkalić, Anja Wertag, Ines Sučić

Pozvani simpozij: RAZLIČITI ASPEKTI PROBLEMA OVISNOSTI O PSIHOAKTIVNIM TVARIMA I BIHEVIORALNIH OVISNOSTI: AKTUALNE SPOZNAJE I STANJE U HRVATSKOJ

RAZLIČITI ASPEKTI PROBLEMA OVISNOSTI O PSIHOAKTIVNIM TVARIMA I BIHEVIORALNIH OVISNOSTI: AKTUALNE SPOZNAJE I STANJE U HRVATSKOJ

Voditeljica/Convenor: **Renata Glavak Tkalić**
Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, Hrvatska

renata.glavak.tkalic@pilar.hr

Problem ovisnosti je globalni javnozdravstveni problem koji ima dalekosežne posljedice po pojedinca, obitelj i društvo u cjelini. Ovisnosti možemo podijeliti u dvije široke kategorije: ovisnosti o psihoaktivnim tvarima i bihevioralne ovisnosti. One imaju zajedničke biološke i ponašajne karakteristike, od kojih je najvažnija komponenta ovisnosti žudnja za određenom psihoaktivnom tvari, kao što je alkohol ili kokain, odnosno nastavljanje s određenim ponašanjem, kao što je kockanje ili igranje videoigara, bez obzira na štetne posljedice. Na razvoj ovisnosti utječu brojni čimbenici poput individualnih, okolinskih, kulturnih i društvenih. U ovom simpoziju bit će prikazani različiti aspekti ovisnosti o psihoaktivnim tvarima i bihevioralnih ovisnosti, temeljeni na teorijskim pristupima i empirijskim istraživanjima, s naglaskom na aktualne spoznaje i stanje u Hrvatskoj. Simpozij će se sastojati od šest izlaganja. U prvom izlaganju bit će predstavljeni rezultati kvalitativnog istraživanja na adolescentskim igračima videoigara. Prikazat će se iskustva igrača koji su problematično igrali videoigre, ali su svoje igranje uspjeli dovesti pod kontrolu. Drugo izlaganje bit će posvećeno aktualnim spoznajama iz različitih istraživanja o kockanju, bihevioralnoj ovisnosti koja ima brojne negativne posljedice na pojedinca i obitelj te značajne društvene troškove. U trećem izlaganju bit će predstavljeno longitudinalno istraživanje koje se bavi odnosom između stresa kod adolescenata i problematične uporabe psihoaktivnih tvari te videoigara i društvenih mreža. Četvrto izlaganje dat će osvrt na standarde kvalitete u području prevencije konzumiranja droga, te prikaz iskustva u njihovoj implementaciji. Peto izlaganje bit će posvećeno interdisciplinarnoj suradnji dionika u prevenciji i suzbijanju ovisnosti te će biti predstavljen primjer dobre prakse u međusektorskom povezivanju. U zadnjem, šestom izlaganju predstaviti će se rezultati empirijskog pilot *in situ* istraživanja čiji je cilj bio istražiti obrasce uporabe sredstava ovisnosti u noćnim klubovima, a staviti će se naglasak na primijenjenu metodologiju istraživanja. Ovaj simpozij dat će uvid u aktualne spoznaje vezane uz problem ovisnosti o psihoaktivnim tvarima i bihevioralnih ovisnosti. Prezentirana istraživanja mogu doprinijeti osmišljavanju budućih istraživanja u području ovisnosti, a praktične smjernice proizašle iz njih utjecati na razvoj i/ili poboljšanje intervencija koje mogu utjecati na smanjenje problema.

Ključne riječi / Keywords: ovisnost o psihoaktivnim tvarima, bihevioralne ovisnosti, rizični čimbenici, interdisciplinarna suradnja, prevencija

**PROBLEMATIČNO I ZDRAVO INTENZIVNO IGRANJE VIDEOIGARA: KVALITATIVNO
ISTRAŽIVANJE NA ADOLESCENTIMA**

Josip Razum

Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, Hrvatska

Aleksandra Huić

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

Renata Glavak Tkalić

Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, Hrvatska

josip.razum@pilar.hr

Dosadašnja istraživanja pokazuju da je među igračima videoigara znatno veći broj onih koji ne doživljavaju štetne posljedice ako provedu puno vremena igrajući videoigre. Ipak, neki igrači doživljavaju neke negativne posljedice intenzivnog igranja. Cilj ovog istraživanja bio je proučiti iskustva adolescentskih igrača koji videoigre igraju intenzivno, odnosno istražiti kako oni uklapaju videoigre u svoj život i što ih motivira. Istraživanje je provedeno metodom polustrukturiranih intervjuova u siječnju 2021. i u njemu je sudjelovalo 37 učenika srednjih škola (35 mladića i 2 djevojke) u dobi od 15 do 18 godina. Sudionici su bili intenzivni igrači videoigara te su u prosjeku igrali 23.8 sati tjedno. Podaci su analizirani metodom tematske analize. Rezultati ukazuju na to da većina intervjuiranih adolescenata uspijeva integrirati videoigre u svoj život, pri čemu su prioriteta školske obaveze i spavanje. Ističu se i pozitivni učinci poput učenja engleskog jezika i poticanja karijernih i drugih interesa. Veoma važan čimbenik je druženje s drugim igračima, koje se posebno isticalo u doba COVID-19 te dodatno može biti korisno za igrače koji imaju slabije socijalne vještine. Nekoliko igrača opisalo je svoja iskustva problematičnog igranja videoigara. Navode kombinaciju uzroka, poput manjka kontrole nad igranjem videoigara u mlađoj dobi, manjka socijalnih vještina, snažne i neprilagođene kompetitivnosti te situacijskih faktora kao što su to teške životne situacije (npr. razvod roditelja, preseljenje u drugu državu i veći grad). Ipak, igrači navode kako su sami i uz pomoć roditelja i braće i sestara uspjeli prepoznati da imaju problem s igranjem videoigara te su uspjeli smanjiti broj sati igranja ili jednostavno bolje integrirati videoigre u svoj život. Rezultati ukazuju na to da problematično igranje videoigara može biti prolazno i kako neki adolescenti mogu sami promijeniti i prilagoditi vlastito ponašanje. Ipak, važno je prepoznati problem na vrijeme. Također se pokazalo da prilagođeniji adolescenti osim videoigara imaju i druge aktivnosti u slobodno vrijeme koje su sami odabrali, a u kojima zadovoljavaju osnovne psihološke potrebe, što je bitan sastojak smislenog i ispunjenog života (Ryan i Deci, 2017).

Ključne riječi / Keywords: problematično igranje videoigara, intenzivno igranje videoigara, zdravo igranje videoigara, kvalitativno istraživanje, adolescenti

Pozvani simpozij: RAZLIČITI ASPEKTI PROBLEMA OVISNOSTI O PSIHOAKTIVNIM
TVARIMA I BIHEVIORALNIH OVISNOSTI: AKTUALNE SPOZNAJE I STANJE U
HRVATSKOJ

**EMPIRIJSKE SPOZNAJE O KOCKANJU U HRVATSKOJ - ZNAMO LI DOVOLJNO DA
INICIRAMO DRUŠTVENE PROMJENE?**

Neven Ricijaš

Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

neven.ricijas@gmail.com

Kockanje se, kao rizično ponašanje i bihevioralna ovisnost, od 2010. godine kontinuirano znanstveno istražuje na Edukacijsko-rehabilitacijskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu u okviru šireg projektnog znanstveno-istraživačkog programa „Kockanje (mladih) u Republici Hrvatskoj“. Interdisciplinarni projektni tim znanstvenika s različitih znanstvenih institucija je do danas proveo niz istraživanja sa srednjoškolcima, studentima, stručnjacima pomažućih profesija te odraslim osobama koje se liječe zbog ovisnosti o kockanju, kao i makroekonomske analize društvenih troškova kockanja u Republici Hrvatskoj. Cilj ovog izlaganja je prezentirati ključne spoznaje različitih istraživanja iz kojih proizlaze jasne smjernice za planiranje društvenih politika u ovom području, a kojima je svrha maksimalna moguća minimalizacija svih štetnih psihosocijalnih posljedica kockanja u našem društvu te osiguravanje zdravog razvoj građana, posebno djece i mladih. Rezultati kontinuirano ukazuju na poseban značaj tri skupa rizičnih čimbenika koji doprinose razvoju ovisnosti o kockanju: (1) rano uključivanje u igre na sreću i rana iskustva dobitka, (2) rizična kognitivna i emocionalna obilježja igrača, te (3) izražena pristupačnost visoko-adiktivnih igara na sreću. Istovremeno, rezultati također ukazuju na značajne društvene troškove ovisnosti o kockanju u Hrvatskoj, zbog čega su ekonomski argumenti aktualnog liberalnog tržišta upitni, a sveobuhvatne preventivne i tretmanske intervencije na nacionalnoj razini izostaju. Sveobuhvatnim pregledom dobivenih istraživačkih spoznaja razvidno je kako je potrebno inicirati društvene, posebno regulatorne, znanstveno utemeljene promjene, a kojima bi se sustavno utjecalo na visoku prevalenciju kockanja u Hrvatskom društvu.

Ključne riječi / Keywords: kockanje, ovisnost o kockanju, bihevioralne ovisnosti, psihosocijalne posljedice, igre na sreću

Pozvani simpozij: RAZLIČITI ASPEKTI PROBLEMA OVISNOSTI O PSIHOAKTIVNIM
TVARIMA I BIHEVIORALNIH OVISNOSTI: AKTUALNE SPOZNAJE I STANJE U
HRVATSKOJ

**ULOGA STRESA U (ZLO)UPORABI SREDSTAVA OVISNOSTI KOD ADOLESCENATA:
STRESS LOAD PROJEKT**

Goran Milas, Filipa Čavar, Renata Glavak Tkalić, Josip Razum, Boris Mlačić, Anja Wertag

Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, Hrvatska

goran.milas@pilar.hr

Sve je veći broj empirijskih nalaza koji upućuju na moguću kauzalnu ulogu stresa u razvoju ovisnosti. Međutim, priroda veze kao ni dinamika razvoja ovisnosti nisu dokraja rasvijetljeni. U okviru projekta STRESS LOAD koji se većim dijelom bavi ulogom stresa u pojavi emocionalnih poteškoća i psihopatologije među adolescentima, nastojimo istražiti odnos između različitih vidova stresa - objektivnog, subjektivnog i ranog toksičnog stresa te različitih oblika (zlo)uporabe sredstava ovisnosti poput onih o: alkoholu, duhanu, ilegalnim drogama, novim drogama, kao i problematičnog korištenja društvenih mreža i videoigara. Istraživanjem je obuhvaćeno više od 3000 učenika srednjih škola iz Zagreba. U ovom longitudinalnom projektu ćemo nastojati rasvijetliti dinamički odnos stresa i (zlo)uporabe sredstava ovisnosti među adolescentima, kao i ulogu situacijskih i dispozicijskih čimbenika u nastanku i izraženosti ovakvih oblika ponašanja. U istraživanju ćemo pratiti putanju subjektivnog stresa u četiri mjerne točke, negativne životne događaje u dvije točke, a također ćemo prikupiti informacije o izlaganju toksičnom stresu u ranom životnom periodu. (Zlo)uporaba duhana, alkohola, ilegalnih droga, novih droga, i problematično korištenje društvenih mreža i videoigara bit će zabilježeni u dvije ili više vremenskih točaka što će omogućiti testiranje kauzalnih modela o međuovisnosti stresa i (zlo)uporabe sredstava ovisnosti. U sklopu simpozija će biti prikazani podaci o (zlo)uporabi sredstava ovisnosti prikupljeni u pilot istraživanju. Očekujemo da će projektom prikupljeni podaci odgovoriti na pitanje o važnost intenziteta (razine) i vremenske putanje (trenda) stresa u javljanju i intenziviranju različitih ponašanja (zlo)uporabe sredstava ovisnosti među adolescentima. U strukturalnom LGM modelu, u dinamiku odnosa subjektivnog stresa i zlouporabe sredstava ovisnosti biti će uključeni i čimbenici objektivnog stresa poput nedavnih stresnih događaja i traumatičnih iskustava iz ranog života, kao i druge relevantne varijable poput otpornosti na stres, načina suočavanja sa stresom i emocionalne stabilnosti. Projekt bi trebao rezultirati teorijskim spoznajama o ulozi stresa u razvoju ovisničkog ponašanja i (zlo)uporabe sredstava ovisnosti kod adolescenata jednako kao i praktičnim implikacijama u domeni preventivnih aktivnosti poput preciznijeg prepoznavanja adolescenata u riziku od razvoja ovakvih oblika ponašanja i pružanju preporuka za efikasnije suočavanje sa stresom.

Ključne riječi / Keywords: stres, objektivni stres, toksični stres, (zlo)uporaba sredstava ovisnosti, adolescenti

**PREVENCIJA KONZUMIRANJA DROGA: STANDARDI KVALITETE KAO MEHANIZAM
OSIGURAVANJA UČINKOVITE PROVEDBE**

Dijana Jerković, Wouter Vanderplasschen

Odjel za specijalnu edukaciju, Fakultet psihologije i edukacijskih znanosti,
Sveučilište u Gentu, Gent, Belgija

dijana.jerkovic@ugent.be

Više od desetljeća, europski i nacionalni strateški dokumenti naglašavaju važnost provedbe preventivnih programa utemeljenih na dokazima učinkovitosti. Unatoč nekada uvriježenom mišljenju da je važno provoditi bilo kakvu prevenciju, znanstvenici i stručnjaci ističu kako za provedbu preventivnih programa više nije dovoljna „dobra namjera“, već je djeci i mladima nužno osigurati provedbu učinkovitih intervencija. Navedeno se postiže brojnim mehanizmima, među kojima se ističu standardi kvalitete. Riječ je o setu načela i pravila koja definiraju procesna i/ili sadržajna pitanja, odnosno pojašnjavaju na koji način kvalitetno provoditi učinkovite programske sadržaje. Cilj ovog rada je dati osvrt na najčešće korištene standarde kvalitete u području prevencije konzumiranja droga te prikazati iskustva u implementaciji standarda koja su nastala u okviru projekta „Daljnje unaprjeđenje implementacije standarda kvalitete u području smanjenja potražnje droga diljem Europe“ (Further ENhancing the Implementation of Quality Standards in drug demand reduction across Europe (FENIQS-EU)). Temeljem sekundarne analize istraživanja o implementaciji standarda kvalitete te konzultacija s nacionalnim kontaktnim točkama Europskog centra za praćenje droga i ovisnosti o drogama i ostalim stručnjacima u području prevencije zlouporabe droga, od lipnja do listopada 2021. provedeno je online istraživanje koje je obuhvatilo 35 stručnjaka u 25 europskih zemalja (uključujući Hrvatsku). Kako bi se dobile detaljnije informacije o izazovima vezanim uz implementaciju, od rujna do studenog 2021. provedeni su polu-strukturirani intervjui s 8 sudionika. Rezultati su pokazali da je 20 EU zemalja implementiralo Europske standarde za kvalitetnu prevenciju zlouporabe droga, dok je Minimalne standarde kvalitete u području smanjenja potražnje droga (područje prevencije) implementiralo 16 članica. Ostali standardi bili su zastupljeni u manjoj mjeri. Politički, profesionalni, pravni, financijski i etički čimbenici prepoznati su kao glavni razlozi za trenutnu razinu implementacije standarda, uz napomene kako je potrebno osigurati strukturiranu uporabu ovog mehanizma. Neke EU zemlje uspješno su implementirale standarde kvalitete. Među njima je i Republika Hrvatska koja promovira implementaciju standarda kvalitete u području prevencije zlouporabe droga još od 2010. godine, a s ciljem unaprjeđenja programa prevencije te doprinosi izgradnji zdravog društva.

Ključne riječi / Keywords: prevencija, droge, standardi kvalitete, FENIQS-EU

Pozvani simpozij: RAZLIČITI ASPEKTI PROBLEMA OVISNOSTI O PSIHOAKTIVNIM
TVARIMA I BIHEVIORALNIH OVISNOSTI: AKTUALNE SPOZNAJE I STANJE U
HRVATSKOJ

**INTERDISCIPLINARNA I MEĐUSEKTORSKA SURADNJA DIONIKA U PREVENCIJI I
SUZBIJANJU OVISNOSTI**

Siniša Brlas

Zavod za javno zdravstvo "Sveti Rok" Virovitičko-podravske županije, Hrvatska

sinisa.brlas@zzjzvpz.hr

U radu se objašnjava važnost i prikazuje model interdisciplinarnog i međusektorske suradnje dionika u prevenciji i suzbijanju ovisnosti. Ovisnost je iz individualne perspektive ovisnika kronična recidivirajuća bolest mozga, dok je iz javnozdravstvenog aspekta ovisnost biopsihosocijalni problem. Iz potonjeg proizlazi nužnost interdisciplinarnog pristupa u borbi protiv ovisnosti (u prevenciji i tretmanu). U tom se interdisciplinarnom kontekstu psihologija posljednjih godina snažno pozicionirala kao jedna od najvažnijih pomagačkih struka u području prevencije i suzbijanja ovisnosti, što je dovelo do snažnijeg razvoja psihologije ovisnosti kao područja primijenjene psihologije. Pritom je bio ključan suradnički kontekst u kojemu se psihologija ovisnosti kao područje primijenjene psihologije najučinkovitije i može razvijati. Suradnički kontekst ustvari znači interdisciplinarnu suradnju, ali ona je moguća isključivo među različitim resorima (sektorima) u kojima se provodi prevencija ovisnosti i/ili tretman ovisnika, i stoga je upravo međusektorska suradnja pretpostavka interdisciplinarnosti. Biopsihosocijalna narav ovisnosti nametnula je dakle potrebu povezivanja u mrežu suradnje dionika (resora) u kojima se stručnjaci različitih profila susreću s osobama s ovisničkim ponašanjem. Cilj je ovoga povezivanja ustrojiti postupanje kada se u radu pojedinog dionika dođe do saznanja o osobama koje su u doticaju sa sredstvima ovisnosti. Takve je osobe potrebno što prije uključiti u odgovarajući oblik tretmana ili indicirane prevencije. Primjer dobre prakse u međusektorskom povezivanju je projekt „Protokoliranje međusektorske suradnje u prevenciji i suzbijanju ovisnosti u Virovitičko-podravskoj županiji“ koji je proveo Zavod za javno zdravstvo „Sveti Rok“ Virovitičko-podravske županije kako bi se osnažila međusektorska suradnja u borbi protiv ovisnosti na županijskoj razini. Formirana je Stručna radna skupina koja je 2017. godine izradila „Protokol međusektorske suradnje u području prevencije i suzbijanja ovisnosti u Virovitičko-podravskoj županiji“, jedinstven u Hrvatskoj. U Stručnoj radnoj skupini bili su stručnjaci različitih struka iz različitih resora, a obuhvaćeni su resori zdravstva, socijalne skrbi, pravosuđa, policije, odgoja i obrazovanja, lokalne uprave i samouprave te organizacije civilnog društva. Primjerci Protokola podijeljeni su stručnjacima u resorima koji su sudjelovali u njegovom nastajanju i oni ga koriste u suradnji na županijskoj razini.

Ključne riječi / Keywords: međusektorska suradnja, ovisnost, protokol postupanja

**NOĆNI ŽIVOT GRADA: *IN SITU* ISTRAŽIVANJE OBRAZACA PONAŠANJA
POSJETITELJA NOĆNIH KLUBOVA**

Renata Glavak Tkalić, Anja Wertag, Ines Sučić
Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, Hrvatska

renata.glavak.tkalic@pilar.hr

Noćni život dio je suvremenog života i, osobito u urbanim sredinama, neizostavan dio kulture i ekonomski profitabilna aktivnost. Međutim, povezan je i s rizičnim ponašanjima od kojih se ističe uporaba sredstava ovisnosti. Osobe koje sudjeluju u noćnom životu predstavljaju specifičnu populaciju koju je teško zahvatiti standardnim istraživanjima. Stoga je cilj ovog istraživanja bio prikupiti podatke o obrascima ponašanja i uporabi sredstava ovisnosti u kontekstu noćnog života, te, s obzirom da se radilo o pilot projektu, provjeriti mogućnost korištenja *in situ* metodologije u ovom kontekstu. Istraživanje je provedeno na neprobabilističkom uzorku posjetitelja noćnih klubova na području Grada Zagreba, različitih s obzirom na vrstu glazbe i/ili programa koja se u njima pušta ili izvodi. Istraživanjem je obuhvaćeno 372 sudionika (54,5% muškog spola), prosječne dobi 26 godina ($M = 25,5$; $SD = 5,76$), tehnikom računalno podržanog osobnog intervjuiranja (CAPI), pomoću aplikacije s pitanjima o navikama vezanim uz noćne izlaske i rizičnim ponašanjima s naglaskom na uporabu sredstava ovisnosti. Rezultati su pokazali da 45 % sudionika izlazi nekoliko puta mjesečno, a 30% svaki vikend. Prevalencija uporabe sredstava ovisnosti bila je viša među korisnicima klubova nego u općoj populaciji – više od polovice sudionika pušilo je duhan (53%), gotovo svi su konzumirali alkohol (94,9 %), a jednom tjedno se opijalo 32,9 % sudionika. Barem jednom u životu neku ilegalnu drogu konzumiralo je 59,9 % sudionika, najčešće kanabis (58,1%), a slijede psihostimulansi (kokain 15,9 %, ecstasy 15,3 % i amfetamini 13,4 %). Svaki treći sudionik (33,1 %) naveo je da je konzumirao neku ilegalnu drogu u mjesecu koji je prethodio istraživanju, najčešće kanabis (30,6 %). Svaki peti sudionik (19,1 %) je barem jednom u životu konzumirao neku novu drogu, a u zadnjih godinu dana oko 12 % njih. Tijekom večeri u kojoj je provedeno istraživanje, 15% sudionika konzumiralo je neku ilegalnu drogu, a oko 10 % ih je još planiralo konzumirati. Pritom se često radilo o poliuporabi – konzumaciji alkohola i droga ili kombinaciji više droga. Rezultati ovog pilot istraživanja ukazuju na znatnu uporabu sredstava ovisnosti među posjetiteljima noćnih klubova, te na prikladnost primijenjene metodologije u kontekstu noćnih klubova. Redovito praćenje uporabe droga u rekreacijskim okruženjima bitan je element pri planiranju intervencija i politika u ovom području koje trebaju biti usmjerene na prevenciju i na smanjenje štete.

Ključne riječi / Keywords: uporaba sredstava ovisnosti, noćni klubovi, prevalencija, *in situ* metodologija

Simpozij

6TH SYMPOSIUM ON REPRODUCTIVE MENTAL HEALTH

Correlates of pregnant women's psychological distress during the COVID-19 pandemic

Jelena Matošević, Gordana Keresteš

Partner relationship and some aspects of psychological well-being in women who have experienced a miscarriage

Filipa Maksan, Marina Vidaković

The role of preparedness for childbirth in the association between intolerance of uncertainty and fear of childbirth

Anđela Kuljanac, Maja Brekalo, Sandra Nakić Radoš

Perceived stress during pregnancy and postpartum depression symptoms: the role of source-specific social support

Maja Žutić, Marijana Matijaš, Sandra Nakić Radoš

Social support from the partner and some aspects of psychological functioning in mothers with preterm delivery

Anika Bilić, Marina Vidaković

6TH SYMPOSIUM ON REPRODUCTIVE MENTAL HEALTH

Voditeljica/Convenor: **Sandra Nakić Radoš**

Department of Psychology, Catholic University of Croatia, Zagreb, Croatia

snrados@unicath.hr

This year we celebrate ten years since the first Symposium on Reproductive Mental Health at the Psychology Days in Zadar back in 2012. The main intention of this regular symposium is to gather researchers in the field that is relatively new and underdeveloped in Croatia. Reproductive mental health covers various topics from clinical, health and developmental psychology applied at different stages of reproductive age, with an intention to cover issues and developmental phases from menarche to menopause. This year we start the symposium with the traumatic experience of miscarriage, where Maksan and Vidaković will introduce us to a wide range of psychological distress experienced by women who lost their pregnancies, together with risk and protective factors for women's well-being and mental health. Then, we continue with the presentation of Kuljanac et al., which looks into mechanisms underlying fear of childbirth, comparing non-pregnant and pregnant women. The following two presentations deal with psychological distress during pregnancy and its outcomes. First, Matošević and Keresteš will present findings on maternal mental health during the COVID-19 pandemic. Second, Žutić et al. will present data from a longitudinal study on whether social support from different resources has a mediation or moderation role in the relationship between pregnancy stress and postpartum depression symptoms. Continuing with the social support, the final presentation by Bilić and Vidaković also highlights the importance of social support from the partner for the mental health and well-being of mothers with preterm delivery. Findings from these studies will move forward the current knowledge on maternal mental health problems, risk and protective factors, and underlying mechanisms. Also, it will provide a valuable basis for planning prevention programs with the main aim of protecting women's mental health at different stages of reproductive age. Finally, we hope the symposium will help raise awareness of the common maternal mental health problems and help in prevention and treatment provision so that Croatian women feel supported and empowered.

Ključne riječi / Keywords: reproductive mental health, maternal mental health, women, perinatal, Croatia

CORRELATES OF PREGNANT WOMEN'S PSYCHOLOGICAL DISTRESS DURING THE COVID-19 PANDEMIC

Jelena Matošević, Gordana Keresteš

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

jelenamatosevic13@gmail.com

The COVID-19 pandemic has created a global health crisis. Research involving pregnant women has revealed their increased levels of psychological distress, anxiety, and depression in the pandemic, but little is known about the factors associated with the mental health of pregnant women during the pandemic. The aim of this study was to examine correlates of psychological distress in pregnant women in Croatia during the COVID-19 pandemic. In January 2022, through pregnancy-related social media groups on Facebook and Instagram, we recruited a sample of 1168 pregnant women (mean age 30.6 ± 4.5 years, 49.6% primiparas, mean gestational age 26 ± 9.7 weeks), who shared their pregnancy experiences by completing online questionnaires through Google Forms. The survey included CORE-OM, Perceived Partner Support Scale, Pandemic Related Pregnancy Stress Scale (PREPS), two subscales of Pregnancy Concerns Scale (PCS), as well as questions on sociodemographic and obstetric factors, general life stressors, and COVID-19 related stressors. The principal component analysis confirmed the three-factor structure of the Croatian version of the PREPS, with the following factors extracted: Preparedness Stress, Infection Stress, and Positive Appraisal. One-third (32%) of participants reported elevated infection stress, 22% reported elevated preparedness stress, and 29.5% had a clinically significant level of psychological distress. A hierarchical regression analysis with the psychological distress as a criterion variable and seven blocks of predictor variables (sociodemographic factors, obstetric factors, general life stressors, COVID-19 related stressors, concerns about fetal health, own health and childbirth, pandemic-related pregnancy stress, and perceived partner support) showed that higher psychological distress was associated with unplanned and high-risk pregnancy, a higher number of general life stressors, higher level of concerns about fetal health, own health and childbirth, higher pandemic-related pregnancy (un)preparedness stress, and lower perceived partner support. The study contributes to an understanding of the relation between pregnancy experiences and the mental health of pregnant women during the COVID-19 pandemic. The results may be applied in programs aimed at supporting pregnant women's mental health and well-being.

Ključne riječi / Keywords: COVID-19, pregnancy, pandemic-related pregnancy stress, psychological distress

**PARTNER RELATIONSHIP AND SOME ASPECTS OF PSYCHOLOGICAL WELL-BEING
IN WOMEN WHO HAVE EXPERIENCED A MISCARRIAGE**

Filipa Maksan

Dječji Vrtić Gardelin, Pakoštane, Hrvatska

Marina Vidaković

Odjel za psihologiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska

filipa.maksan@gmail.com

For most women, motherhood is an important part of identity and one of the most significant roles in life. Unfortunately, one-fifth of women along the way encounter the experience of miscarriage. For many of them, it is an extremely stressful and traumatic event. This study aimed to examine the contributions of some risk (age, recurrent miscarriages, disturbance, magnitude, avoidant coping) and protective factors (coping styles, partner and environmental support, high quality of marital communication) to symptoms of depression, anxiety, stress, and life satisfaction. The sample consisted of 152 participants whose average age was 33. The research used a general data questionnaire, the Brief COPE Questionnaire, the Instrumental and Emotional Social Support Scale, the Scale of marriage satisfaction, the Marital Communication Quality Scale, the Depression, Anxiety and Stress Scale (DASS-42), and Satisfaction with Life Scale. Examining the levels of depression, anxiety, and stress it was found that most participants experienced normal or mild symptoms from all three groups, generally reporting high levels of life satisfaction. When it comes to the characteristics of miscarriage, the higher gestational age of the child is negatively associated with life satisfaction, while planned pregnancy is a positive correlate of life satisfaction. Accordingly, the more time has passed since a miscarriage, the fewer symptoms of depression, anxiety, and stress are present, and life satisfaction is greater. Participants who were more upset by a miscarriage experience more symptoms of depression. The greater negative impact of miscarriage on daily life is associated with more symptoms of depression, anxiety and stress, and less life satisfaction. Furthermore, regression analysis found that participants who used avoidant coping experienced more, while those who perceived better marital communication experienced less symptoms of depression. Similarly, avoidant coping and greater partner support are positive, and the quality of marital communication is a negative predictor of anxiety symptoms. Participants who use avoidant coping more often experience more symptoms of stress, while those who perceive greater environmental support and better marital communication show fewer such symptoms. Also, greater environmental support and the quality of marital communication are positive, and avoidant coping is the only negative predictor of life satisfaction.

Ključne riječi / Keywords: partner relationship, miscarriage, stress, life satisfaction

THE ROLE OF PREPAREDNESS FOR CHILDBIRTH IN THE ASSOCIATION BETWEEN
INTOLERANCE OF UNCERTAINTY AND FEAR OF CHILDBIRTH

Anđela Kuljanac

Kindergarten Svemirko, Zagreb, Croatia

Maja Brekalo

Department of Psychology, Catholic University of Croatia, Zagreb, Croatia

Sandra Nakić Radoš

Department of Psychology, Catholic University of Croatia, Zagreb, Croatia

snrados@unicath.hr

Fear of childbirth (FOC) is prevalent in non-pregnant and pregnant women. The literature shows that in women who do not have delivery experience yet, personality traits are more important predictors of fear of childbirth. In contrast, previous experience has a more critical role in multiparous women. Intolerance of uncertainty is one of the predictors of FOC; however, research is quite scarce and inconsistent, so it remains to examine whether this is the case in non-pregnant and pregnant women. This study aimed to examine the mediational role of preparedness for childbirth in the relationship between intolerance of uncertainty and FOC in non-pregnant women, pregnant nulliparous and pregnant multiparous women. In an online cross-sectional study, 365 women participated. Out of that, there were 197 non-pregnant women, 168 nulliparous pregnant, and 124 multiparous pregnant women. Participants filled in questionnaires on fear of childbirth (Wijma Delivery Expectancy/Experience Questionnaire, W-DEQ, A version) and Intolerance of Uncertainty Scale (IUS). Perceived preparedness for childbirth was measured with one item rated on a 5-point scale. Results showed that in non-pregnant women, intolerance of uncertainty is directly associated with higher levels of FOC and indirectly through lower levels of preparedness for childbirth. However, in nulliparous pregnant women, intolerance of uncertainty is associated with higher levels of FOC only indirectly through lower levels of preparedness for childbirth. On the other hand, there is no association between intolerance of uncertainty and FOC in multiparous pregnant women. In conclusion, perceived preparedness for childbirth is a partial mediator between intolerance of uncertainty in non-pregnant women and a full mediator in pregnant nulliparous women. These findings also have some practical implications. Prenatal classes and prevention programs should be implemented to boost preparedness for childbirth, not only in pregnant but in non-pregnant women also. It is necessary to reduce fear of childbirth so it does not have adverse effects on pregnancy plans and alleviate the impact on maternal mental health.

Ključne riječi / Keywords: fear of childbirth, intolerance of uncertainty, preparedness for childbirth, delivery

**PERCEIVED STRESS DURING PREGNANCY AND POSTPARTUM DEPRESSION
SYMPTOMS: THE ROLE OF SOURCE-SPECIFIC SOCIAL SUPPORT**

Maja Žutić, Marijana Matijaš, Sandra Nakić Radoš

Department of Psychology, Catholic University of Croatia, Zagreb, Croatia

maja.zutic@unicath.hr

Postpartum depression (PPD) is a complex disorder with numerous risk and protective factors, among which stress and social support are the most common. There is evidence that social support may have a protective role between stress and depression in the general population. However, studies in the peripartum population mostly examined overall social support and did not differentiate between different sources of support. This study aimed to examine: (1) the course of perceived stress and social support levels over the peripartum period in women with and without PPD, and (2) whether social support from different sources (family, friends and partner) is a mediator or a moderator in the relationship between stress during pregnancy and PPD symptoms. This longitudinal study followed 272 women from late pregnancy (T1), early postpartum (2–3 days; T2) to late postpartum (6 weeks; T3). Participants fulfilled the following questionnaires at all time points: General Data Questionnaire, Edinburgh Postnatal Depression Scale (EPDS), Perceived Stress Scale (PSS), Social Support Appraisals Scale (subscales Family and Friends) (SS-A), and Perceived Support from Partner Scale (PSPS). All women were interviewed at T3 for PPD. Results showed that women with PPD report higher stress and lower social support. After birth, there is a decrease in social support for women with PPD. Furthermore, higher stress in pregnancy had a direct effect on higher PPD symptoms. While controlling for maternal age and parity, social support from family was not related to PPD symptoms. However, lower social support from friends had a mediating role between higher pregnancy stress and PPD symptoms. On the other hand, social support from the partner was a moderator between pregnancy stress and PPD symptoms. Women with high pregnancy stress report higher PPD symptoms, regardless of the support from the partner. Conversely, women with both low pregnancy stress and low social support from partner had higher levels of PPD symptoms. In conclusion, social support from different sources has a differential role in the relationship between pregnancy stress and PPD symptoms. Interventions aimed at fostering social networks and support from friends and partners might have a protective effect on perceived pregnancy stress and maternal well-being in postpartum. Also, methodologically, it is important to measure source-specific social support and different types of social support, which is further discussed.

Ključne riječi / Keywords: pregnancy, stress, social support, postpartum depression

SOCIAL SUPPORT FROM THE PARTNER AND SOME ASPECTS OF PSYCHOLOGICAL FUNCTIONING IN MOTHERS WITH PRETERM DELIVERY

Anika Bilić

Odsjek za psihologiju, Sveučilište u Mostaru, Bosna i Hercegovina

Marina Vidaković

Odjel za psihologiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska

mjurkin@unizd.hr

News of pregnancy is associated with various emotions such as happiness and excitement, but also fear. The birth of a child is a big life change, especially for parents who are facing unexpected challenges due to premature delivery. Premature birth (below 37th week of gestation) is considered to be a major health problem. Families that care for premature children are more likely to face increased stress, anxiety and depression that can interfere with mother's interaction with the baby as well as development of premature baby. The aim of this research was to examine the social support from partners and some aspects of psychological functioning (depression, anxiety, stress and life satisfaction) in mothers of premature children, and additionally to identify differences in certain aspects of psychological functioning between mothers of prematurely born children and mothers of term children. 507 mothers participated in the research, of which 213 mothers of premature children and 294 mothers of term children. Mothers of premature children aged from 21 to 49 years ($M = 33.65$; $SD = 5.29$), and mothers of term children aged from 20 to 45 years ($M = 30.85$; $SD = 5.02$). The average age of a premature child was 32.51 months or 2.5 years ($SD = 29.77$). The results of the study indicate that mothers of premature children have higher levels of depression, anxiety and stress, lower levels of life satisfaction and perceive lower levels of partner social support compared to mothers of term children. Statistically significant relationships of some sociodemographic characteristics (mother's education, gestational age of the child, developmental difficulties) with measures of psychological functioning were found. Furthermore, mothers of premature children who perceive a higher level of social support from the partner have lower levels of depression, anxiety and stress and are more satisfied with life. The findings support the assumptions of long-term negative effects of preterm birth on the psychological functioning of mothers and indicate the importance of partner social support.

Ključne riječi / Keywords: premature delivery, psychological functioning, social support from the partners

Simpozij

POMORSTVO I RIBARSTVO - INDIVIDUALNE, ORGANIZACIJSKE, OBITELJSKE I DRUŠTVENE ODREDNICE

Odnos osobina mračne trijade ličnosti i stavova pomoraca prema komunikaciji i koordinaciji na brodu

Krešimir Jakšić, Toni Bielić, Jelena Čulin

Pravedne kompanije, zadovoljni pomorci: medijacijska uloga stresa na brodu

Leon Sić, Marko Galić, Ana Slišković

Neke karakteristike obitelji pomoraca

Magdalena Antičević, Ivana Macuka

Žene u pomorstvu, zašto ne?

Nina Kostović

Stres u radu ribara - pregled istraživanja i prikaz slučaja

Josipa Nišandžić

Ribarstvo kao način života: kako žive ribari i ribolovci u Hrvatskoj?

Mislav Škacan, Dražen Cepić

Simpozij: POMORSTVO I RIBARSTVO - INDIVIDUALNE, ORGANIZACIJSKE,
OBITELJSKE I DRUŠTVENE ODREDNICE

**POMORSTVO I RIBARSTVO - INDIVIDUALNE, ORGANIZACIJSKE, OBITELJSKE I
DRUŠTVENE ODREDNICE**

Voditeljica/Convenor: **Ana Slišković**
Odjel za psihologiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska

aslavic@unizd.hr

Simpozij okuplja interdisciplinarni tim znanstvenika, stručnjaka i studenata čija su izlaganja vezana za različite aspekte rada u pomorstvu i ribarstvu - strateški vrlo značajnim sektorima za gospodarstvo Republike Hrvatske. Usprkos specifičnostima ovih dvaju sektora, poslove pomoraca i ribara karakterizira i niz sličnosti, od kojih su najočiglednije visoka zahtjevnost i stresnost rada na vodi/moru, odnosno izoliranoj brodskoj sredini. Zajedničko polazište šest radova ovog simpozija proizlazi iz suvremenih teorijskih modela društvenih znanosti, preciznije simpozij se bavi individualnim, organizacijskim, obiteljskim i društvenim aspektima rada u pomorstvu i ribarstvu.

Prvo izlaganje (Jakšić i sur.) u fokusu ima osobne karakteristike, preciznije ulogu osobina tamne trijade ličnosti pomoraca u objašnjenju njihovih stavova prema komunikaciji i koordinaciji na brodu. Autori daju vrijedan doprinos razmatranju ličnosti u timskom radu na brodu, teme koja je dosad marginalizirano zastupljena u istraživanjima na pomorcima. Drugo se izlaganje (Sić i sur.) bavi rijetko izučavanim individualnim i organizacijskim prediktorima zadovoljstva poslom pomoraca - emocionalnom inteligencijom i percepcijom pravednosti u organizacijskom kontekstu, pri čemu se testira medijska uloga stresa između proučavanih konstrukata. U trećem je izlaganju (Antičević i Macuka) fokus na pomorskim obiteljima, pri čemu korišteni istraživački nacrt na cjelovitom obiteljima daje snažno uporište razumijevanju odnosa u pomorskim obiteljima. Četvrto izlaganje (N. Kostović) donosi osvrt na žene u pomorstvu, čiji je broj u ovom tradicionalno muškom zanimanju malen, ali odnedavna počinje rasti. Pri tome je pregled radova na temu očekivanja, iskustava i problema žena u pomorstvu potkrepljen osobnim iskustvom autorice rada kao pomorske časnice. Peto izlaganje (Nišandžić) donosi pregled istraživanja na temu izvora i posljedica stresa kod ribara, kao i važnih zaštitnih i rizičnih čimbenika. Istraživački pregled je dodatno ilustriran prikazom tipičnog slučaja hrvatskog ribara na kočarici. Šesto izlaganje (Škacan i Cepić) konceptualizira ribarstvo kao način života te donosi preliminarne podatke iz znanstveno-istraživačkog projekta koji se bavi ribarima, ribolovcima i ribarstvom u Republici Hrvatskoj.

Ključne riječi / Keywords: pomorstvo, ribarstvo, osobni, organizacijski, obiteljski i društveni čimbenici

**ODNOS OSOBINA MRAČNE TRIJADE LIČNOSTI I STAVOVA POMORACA PREMA
KOMUNIKACIJI I KOORDINACIJI NA BRODU**

Krešimir Jakšić

Odjel za psihologiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska

Toni Bielić

Pomorski odjel, Sveučilište u Zadru, Hrvatska

Jelena Čulin

Pomorski odjel, Sveučilište u Zadru, Hrvatska

kresimir.jaksic@gmail.com

Važan aspekt rada pomoraca je učinkovita komunikacija i koordinacija s ostalim članovima posade. Budući da su prethodna istraživanja povezala crte mračne trijade ličnosti kod članova tima s neadekvatnim obrascima komunikacije i koordinacije radnih aktivnosti, te da su nalazi o odnosu osobina ličnosti pomoraca i radnih ishoda relativno rijetki, provedeno istraživanje (u online formatu) je imalo za cilj ispitati odnos osobina mračne trijade ličnosti i stavova prema komunikaciji i koordinaciji na brodu na uzorku od 318 radno aktivnih pomoraca iz Republike Hrvatske u sektoru trgovačke mornarice. Osobine mračne trijade ličnosti mjerene su putem Kratkog upitnika tamne trijade (SD3; Jones i Paulhus, 2014; adaptacija Jakšić i Penezić, 2021), dok su stavovi pomoraca prema komunikaciji i koordinaciji na brodu zahvaćeni pomoću Skale komunikacije i koordinacije (COCO; Gregorich i sur., 1990; Röttger i sur., 2013, adaptacija Bielić i Čulin, 2021). Rezultati provedenog istraživanja ukazuju da se s povećanjem izraženosti dimenzije subkliničke psihopatije, smanjuje spremnost pomoraca na iskazivanje obrasca učinkovite komunikacije i koordinacije, odnosno, da se s povećanjem izraženosti dimenzije subkliničkog narcizma, povećava i spremnost pomoraca na ponašanja koja karakteriziraju učinkovitu komunikaciju i koordinaciju na brodu. Potrebna su daljnja istraživanja doprinosa osobina ličnosti radnom ponašanju pomoraca, a s ciljem optimizacije selekcijskih i trenažnih postupaka.

Ključne riječi / Keywords: pomorci, osobine ličnosti, mračna trijada, komunikacija, koordinacija

**PRAVEDNE KOMPANIJE, ZADOVOLJNI POMORCI: MEDIJACIJSKA ULOGA STRESA NA
BRODU**

Leon Sić, Marko Galić, Ana Slišković

Odjel za psihologiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska

leon.sic98@gmail.com

Pomorska profesija odlikuje se visokom specifičnošću i zahtjevnosti, a važnost pomorstva očituje se u međunarodnoj razmjeni dobara. Nalazi istraživanja u općoj populaciji sugeriraju brojne antecedente zadovoljstva poslom poput emocionalne inteligencije i organizacijske pravednosti, ali i prediktivnu ulogu zadovoljstva poslom u objašnjenju različitih ishoda poput fizičkog zdravlja, radne učinkovitosti, kao i namjere napuštanja radne organizacije. Rezultati istraživanja na uzorcima pomoraca ukazuju da niže razine stresa i više razine organizacijske pravednosti doprinose višem zadovoljstvu poslom.

Uzimajući u obzir relativnu neistraženost ovoga područja u pomorstvu, cilj ovoga istraživanja je ispitati ulogu emocionalne inteligencije i pravednosti u organizacijskom kontekstu u objašnjenju zadovoljstva poslom te ispitati medijacijsku ulogu stresa na brodu između ispitivanih prediktora i zadovoljstva poslom. U istraživanju su sudjelovali pomorci iz Republike Hrvatske (N = 177), a pripremljeni online upitnik je sadržavao Upitnik emocionalne inteligencije, Skalu stresa na brodu, Skalu pravednosti u organizacijskom kontekstu te Skalu zadovoljstva poslom. Analizom traga utvrđeno je da više razine emocionalne inteligencije izravno doprinose višem zadovoljstvu poslom, dok više razine organizacijske pravednosti izravno, ali i preko nižih razina stresa na brodu doprinose višim razinama zadovoljstva poslom. Nalazi ovoga istraživanja pridonose razumijevanju zadovoljstva poslom pomoraca, ali imaju i važne praktične implikacije za brodarske kompanije.

Ključne riječi / Keywords: pomorstvo, organizacijska pravednost, emocionalna inteligencija, stres na brodu, zadovoljstvo poslom

NEKE KARAKTERISTIKE OBITELJI POMORACA

Magdalena Antičević

Hotelijersko-turistička i ugostiteljska škola Zadar, Hrvatska

Ivana Macuka

Odjel za psihologiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska

magdalena.anticovic@gmail.com

Pomorstvo kao profesija uključuje rad i život daleko od kuće te utječe na sve aspekte života pomoraca, ali i njihove obitelji. Obuhvaća promjenu mjesta stanovanja i socijalnih odnosa, odvajanje od obitelji te propuštanje važnih životnih događaja svojih bližnjih (Hubinger i sur., 2002). Profesija pomorstva oblikuje ne samo život pomoraca, već i život i odnose unutar obitelji jer roditelji i djeca očeva pomoraca žive u obiteljima koje su periodično potpune. Pomorstvo je vrlo česta profesija u Hrvatskoj, a posebice u Dalmaciji, ali su tek u novije vrijeme istraživanja usmjerena na izazove profesije pomorstva. Primjetno je da su istraživanja o promjenama i izazovima u obiteljskom kontekstu kod pomoraca manje zastupljena tema, a osobito se rijetko u istraživanjima pomorstva uključuju žene i djeca pomoraca.

U okviru ovog istraživanja su se ispitali neki aspekti obiteljskih odnosa nezavisno procijenjeni od strane očeva pomoraca, majki i adolescenata. U istraživanju je sudjelovalo ukupno 49 cjelovitih obitelji pomoraca koje su uključivale očeve, majke i adolescente (N = 147) većinom iz Zadarske županije. Očevi i majke su nezavisno procjenjivali osjećaj kompetentnosti u roditeljskoj ulozi te vlastita roditeljska ponašanja, a adolescenti su procjenjivali, pored roditeljskog ponašanja očeva i majki, i razinu privrženosti očevima i majkama. Analizirale su se razlike u mjerenim konstruktima između majki i očeva pomoraca, kao i u nezavisnim procjenama adolescenata, njihovih majki i očeva pomoraca. Zasebno se analizirala procjena otuđenosti od oca iz perspektive adolescenata. Pri tome su analizirani nezavisni doprinosi nekih sociodemografskih varijabli, karakteristika posla pomoraca, roditeljskog ponašanja očeva i procjena kompetentnosti u roditeljskoj ulozi očeva u objašnjenju otuđenosti adolescenta od očeva pomoraca.

Dobiveni rezultati ukazuju na razlike u procjenama majki i očeva pomoraca, majke se procjenjuju kompetentnijima u roditeljskoj ulozi i zadovoljnije su roditeljstvom u odnosu na očeve. Analizirajući razlike u roditeljskom ponašanju, majke iskazuju veću podršku adolescentima u odnosu na očeve. Adolescenti u svojim procjenama, uspoređujući majki i očeve, percipiraju značajno više emocionalne topline, ali i kontrole majki u odnosu na očeve. Ujedno navode kvalitetniju komunikaciju i više povjerenje u odnosu s majkama nego očevima. U dječjim procjenama otuđenosti od očeva značajnu ulogu ima percipirana emocionalna toplina i kontrola očeva.

Ključne riječi / Keywords: pomorstvo, kompetentnost u roditeljskoj ulozi, roditeljsko ponašanje, privrženost, nezavisne procjene roditelja i adolescenata

ŽENE U POMORSTVU, ZAŠTO NE?

Nina Kostović

Pomorski odjel, Sveučilište u Zadru, Hrvatska

nkostovic@unizd.hr

Ovaj rad predstavlja osvrt na žene u pomorskoj industriji s naglaskom na one u časničkim i ostalim zvanjima koje obnašaju na samim brodovima. Iako je njihov udio u tom segmentu tržišta rada i dalje vrlo mali (svega 2 %), brojke se postepeno povećavaju i sve više žena se odlučuje na karijeru pomorca. Ponekad je ta karijera permanentnog, a najčešće privremenog karaktera. Kakva su im očekivanja, iskustva, problemi i prepreke s kojima se susreću? Cilj ovog rada je dati uvid u trenutni status žena u pomorskoj struci te kakvi se postupci provode kako bi se olakšalo zapošljavanje i poboljšali uvjeti rada. U radu su korišteni statistički podaci Međunarodne pomorske organizacije (IMO) te podaci prikupljeni iz objavljenih članaka i radova. Društvo treba osvijestiti da takvi poslovi nisu rezervirani samo za muškarce te da nema prepreka u zapošljavanju žena na tim pozicijama. Sukladno tome treba nastaviti poticati i ohrabrivati žene na takav izbor karijere te uvesti pomorsku industriju u novu eru u kojoj će spolovi biti nebitna stavka.

Ključne riječi / Keywords: pomorstvo, žene, karijera, zapošljavanje, uvjeti

STRES U RADU RIBARA - PREGLED ISTRAŽIVANJA I PRIKAZ SLUČAJA

Josipa Nišandžić

Centar za rehabilitaciju Stančić, Dugo Selo, Stančić, Hrvatska

josipa.nisandzic@gmail.com

Iako je gospodarski ribolov važna djelatnost za opstanak čovječanstva, ne postoji veliki broj znanstvenih članaka na temu psiholoških aspekata rada i života ribara ribarstva. Stoga je cilj ovoga rada bio identificirati najčešće izvore stresa u radu ribara, strategije u suočavanju sa stresom te ulogu stresa u objašnjenju subjektivne dobrobiti i zadovoljstva poslom ribara. U tu su svrhu pregledani objavljeni i dostupni znanstveni članci u zadnjih 15 godina, koji se odnose na gospodarsko ribarstvo Europe, Sjeverne Amerike, Australije i Azije. Dodatni cilj rada bio je dobiti dublji uvid u osobni doživljaj izvora i posljedica stresa kod ribara te su s tom svrhom u radu prikazani rezultati polu-strukturiranog intervjua s jednim hrvatskim ribarom koji ima preko 10 godina radnog iskustva na kočarskom brodu.

Pregled istraživanja ukazuje na brojne okolinske i psihološke izvore stresa s kojima se susreću ribari (izloženost nepovoljnim vremenskim uvjetima i drugim opasnostima, noćni rad i dugi radni sati, ekonomski pritisak, socijalna i fizička izolacija itd.). Važnu ulogu u razini doživljenog stresa imaju procjena rizika za osobnu sigurnost, dob, socioekonomski status, crte ličnosti, podrška okoline i način suočavanja sa stresom. Istraživanja pokazuju da ribari češće koriste strategije usmjerene na emocije: izbjegavanje, umanjivanje, negiranje, ali i prihvaćanje, pozitivno restrukturiranje, isticanje pozitivnih iskustava tijekom posla. Doživljavanje visoke razine stresa i korištenje manje efikasnih strategija suočavanja dovodi do poremećaja raspoloženja, anksioznosti, suicida, većih zdravstvenih problema, rizičnih ponašanja i ovisnosti kod ribara. Što je veća razina doživljenog stresa, veća dob ribara i niži socioekonomski status to je niža percepcija zadovoljstva životom kod ribara i veća je vjerojatnost napuštanja posla. Zaključno, pregled istraživanja pokazuje da visoke razine stresa kod ribara vode nezadovoljstvu životom, problemima s tjelesnim i mentalnim zdravljem i napuštanju posla. Rezultati provedenog intervjua s hrvatskim ribarom idu u prilog prikazanom pregledu istraživanja te ilustriraju zahtjevnost i stresnost ovog zanimanja, osobito u kontekstu njegovog utjecaja na zdravlje te na privatni i obiteljski život.

Ključne riječi / Keywords: gospodarski ribolov, ribari, stres u radu, strategije suočavanja sa stresom, zadovoljstvo životom

RIBARSTVO KAO NAČIN ŽIVOTA: KAKO ŽIVE RIBARI I RIBOLOVCI U HRVATSKOJ?

Mislav Škacan

Odjel za sociologiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska

Dražen Cepić

Odjel za sociologiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska

mskacan21@unizd.hr

Održivo ribarstvo preduvjet je očuvanja okoliša te održanja kvalitete života putem gospodarenja morskim resursima kroz sigurnu opskrbu kvalitetnom hranom, očuvanje radnih mjesta te tradicije i identiteta ribara i ribarskih zajednica. U ovom radu se, na temelju teorije blagostanja (*the wellbeing perspective*), nastoji istražiti subjektivne i objektivne mjere zadovoljstva ribara radom, zdravljem i životom, povjerenje između ribara kao i društvenu osudu/potporu u slučaju kršenja pravila u ribarstvu. Nadalje, ribarstvo je rizična i fizički zahtjevna profesija koja je ujedno usko povezana sa tradicijom, nasljeđem i identitetom te ribari često svoje zanimanje smatraju intrinzično zadovoljavajućim iz čega proizlazi koncept „ribarstva kao načina života“ (*fishing as a way of life*). Koristeći navedene pristupe, nastoje se istražiti razlike između pojedinih kategorija ribara u Hrvatskoj: gospodarskog, malog obalnog te rekreativno-sportskog ribolova. U istraživanju se koristi metoda ankete, a podaci su prikupljeni na terenu te putem interneta. Ukupan planirani broj ispitanika je N = 500. Terensko prikupljanje podataka provedeno je u 15 ribarskih luka rasprostranjenih po cijelom Jadranu uz broj ispitanika N = 300. Istraživanje se provedi u okviru projekta „Održivo ribarstvo: društveni odnosi, identitet i zajedničko upravljanje jadranskim ribolovnim resursima“, pod financiranjem Hrvatske zaklade za znanost, te se u radu predstavljaju preliminarne analize podataka.

Ključne riječi / Keywords: održivo ribarstvo, ribari, način života, blagostanje, identitet

USMENA IZLAGANJA / ORAL PRESENTATIONS

OPTIMIZACIJA PONAŠANJA I SELEKCIJA CILJEVA U KONTEKSTU USPJEŠNOG STARENJA

Neala Ambrosi-Randić

Filozofski fakultet, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Hrvatska

Marina Nekić

Odjel za psihologiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska

Ivana Tucak Junaković

Odjel za psihologiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska

nambrosi@unipu.hr

Među raznim pristupima starenju, zanimljiv je onaj koji su ponudili Baltes i Baltes (1990). Prema njihovu modelu starost je shvaćena kao proces dobitaka i gubitaka, pri čemu se, korištenjem nekih strategija starije osobe mogu uspješnije prilagoditi životnim promjenama. Model selektivne optimizacije s kompenzacijom (SOC) može biti dobar okvir za istraživanje uspješnog starenja s obzirom na polazne postavke prema kojima uspješno starenje ovisi o korištenju triju procesa u prilagodbi: selekcije (označava usmjeravanje vlastitih resursa na glavna područja u životu), optimizacije (kojom se poboljšava i maksimizira dobit) i kompenzacije gubitaka (koja osigurava kontinuitet funkcioniranja). Osnovni je cilj ovog rada bio ispitati odnos između uporabe pojedinih strategija koje proizlaze iz modela selektivne optimizacije s kompenzacijom te objektivnih i subjektivnih indikatora uspješnog starenja (US). Na prigodnom uzorku sudionika (n = 163) u dobi od 65 do 91 godine primijenjeni su instrumenti za mjerenje strategija postizanja ciljeva (SOC) te objektivnih i subjektivnih indikatora uspješnog starenja. Početna analiza rezultata pokazala je da između osoba muškog i ženskog spola ne postoje statistički značajne razlike u uporabi strategija za postizanje ciljeva, stoga su u nastavku sve obrade izvedene na ukupnom uzorku. Korelacijske analize pokazale su postojanje značajnih pozitivnih korelacija između uporabe strategija optimizacije ponašanja i svih subjektivnih indikatora uspješnog starenja (samoprocjene US, dobrog starenja i procjene života) te funkcionalnih sposobnosti kao jednog od triju indikatora objektivnog uspjeha. Uporaba strategija selekcije ciljeva u značajnoj je negativnoj korelaciji s funkcionalnim sposobnostima. Dobiveni podaci ukazuju na to da se uz bolje funkcionalne sposobnosti osobe manje koriste strategijama selekcije koje očito još nisu potrebne, a više koriste strategije optimizacije kao načina održavanja vlastitih aktivnosti i postizanja ciljeva. Ovakvi nalazi sugeriraju da vjerojatno postoji recipročan utjecaj funkcionalnih sposobnosti i subjektivnog uspješnog starenja s jedne strane te strategija postizanja ciljeva s druge. U kontekstu istraživanja koja ukazuju na to da je poučavanje ovih strategija korisno pri suočavanju s bolnim stanjima i funkcionalnim ograničenjima smatramo važnim i dalje razmatrati i poticati njihovu uporabu.

Ključne riječi / Keywords: selekcija, optimizacija, kompenzacija, starenje

DIGITALNO POSRAMLJIVANJE – BORBA ZA PRAVDU ILI KRŠENJE TUĐIH PRAVA?

Marinela Bačić

Odjel za psihologiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska

Jasna Duranović

Odjel za psihologiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska

Nikica Polak

Odjel za psihologiju, Hrvatsko katoličko sveučilište, Zagreb, Hrvatska

Lucija Prepušt

Odjel za psihologiju, Hrvatsko katoličko sveučilište, Zagreb, Hrvatska

Ines Sučić

Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, Hrvatska

ines.sucic@pilar.hr

Digitalno je posramljivanje (DS) čin javnog kritiziranja osobe ili njezinog ponašanja za koje drugi smatraju da krši određeno društveno, kulturno ili moralno prihvaćeno pravilo, a za cilj ima izazvati promjene mišljenja ili ponašanja kod te osobe. DS predstavlja i relativno nov način neformalnog sankcioniranja koji je globalno prisutan i brzo se širi posebno među mladima. S obzirom na njegovu aktualnost kao i moguće dalekosežne posljedice, cilj ovog istraživanja bio je ispitati upoznatost, stavove i iskustva mladih s DS-om. Istraživanje je provedeno u sklopu IV. studentske ljetne škole HPD-a. U radu se prezentira dio kvantitativnih podataka prikupljenih online upitnikom na prigodnom uzorku 215 odraslih osoba (81 % žene, Mdob = 25) i dio kvalitativnih podataka prikupljenih raspravama u fokus grupama (N = 24; 88 % žene, starost 19 do 27 godina). Kvantitativni podaci su pokazali kako većina sudionika (58 %) svakodnevno ili nekoliko puta tjedno nailazi na oblike DS-a, te ih većina smatra u potpunosti ili donekle neprikladnim (78 %). Međutim, većina sudionika nikada nije bila osobno izložena DS-u (84 %), niti su ikada online komentirali neki sadržaj/osobu s kojim se ne slažu (68,4 %). Od različitih oblika DS-a najčešće su prosljedili drugima izjavu/fotografiju/ snimku osobe za koju su smatrali da se neprimjereno ponaša (48 % nije nikada). Kvalitativni podaci su pokazali kako sudionici DS uglavnom opažaju kao „lančane reakcije ružnih komentara“ koje imaju za cilj nametanje vlastitog mišljenja drugima i prikazivanja sebe u boljem svjetlu. Opažaju znatno više negativnih, nego pozitivnih posljedica (npr. ugrožavanje slobode mišljenja, privatnosti; izazivanje tjeskobe, smanjenja samopouzdanja). Nadalje, smatraju kako je DS vrlo prisutno, da su javne osobe najčešće žrtve DS-a te da rasprave oko medijski aktualnih tema i nečiji izgled najčešće potiču DS. Opažaju kako su DS-u češće sklonije vrlo mlade i osobe srednje dobi koje imaju „višak slobodnog vremena“, koje su ogorčene i frustrirane, asertivne, ali i osobe koje imaju izraženiji osjećaj za pravdu. Smatraju kako anonimnost potiče DS, a da su se s DS-om najčešće susreli na Facebooku i Tik-Tok-u. U vrlo rijetkim slučajevima su bili osobno izloženi DS-u ili su u njemu sami sudjelovali i to najčešće u vrlo mladoj dobi. Rezultati omogućuju početni uvid u percepciju i (ne)odobravanje tog fenomena ali i u različite implikacije koje DS ima po korištenje digitalnih sadržaja/alata, kao i izražavanje i ponašanje u digitalnoj sferi.

Ključne riječi / Keywords: digitalno posramljivanje, mladi, društvene mreže

**PERCIPIRANA KVALITETA POUČAVANJA I AKADEMSKE EMOCIJE: POSREDOJUĆA
ULOGA KOGNITIVNIH PROCJENA KONTROLE I VRIJEDNOSTI**

Barbara Balaž

Hrvatsko katoličko sveučilište, Zagreb, Hrvatska

Irena Burić

Odjel za psihologiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska

Aleksandra Huić

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

Izabela Sorić

Odjel za psihologiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska

Mara Šimunović

Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, Hrvatska

iburic@unizd.hr

Prema teoriji kontrole i vrijednosti emocija postignuća (Pekrun, 2006), kvaliteta poučavanja povoljno djeluje na formiranje učeničkih kognitivnih procjena kontrole i vrijednosti koje pak neposredno determiniraju vrstu akademskih emocija. Općenito, istraživanja posvećena proučavanju antecedenata akademskih emocija, kako posrednih kao što su kvaliteta poučavanja, tako i neposrednih kao što su učenička uvjerenja o vrijednosti i kontroli nad aktivnostima i ishodima postignuća, predstavljaju važan doprinos boljem razumijevanju etiologije emocionalnog doživljavanja učenika te promoviranju povoljnijih emocionalnih iskustava u obrazovnom kontekstu. Stoga je cilj ovog istraživanja bio provjeriti medijacijsku ulogu samoefikasnosti i vrijednosti zadatka u objašnjenju odnosa između tri temeljne dimenzije kvalitete poučavanja – kognitivna stimulacija, upravljanje razredom i pružanje podrške učenicima – te niza emocija doživljenih za vrijeme nastave (uživanje, ponos, nada, ljutnja, anksioznost, sram, beznađe i dosada). U istraživanju su sudjelovala 17.984 učenika iz ukupno 1043 razreda i 73 srednje škole na području RH koji su procjenjivali kvalitetu poučavanja nastavnika ciljanog predmeta te samoizvještavali o samoefikasnosti, vrijednosti zadatka te akademskim emocijama doživljenim na nastavi iz tog predmeta. Primjena višerazinskog modeliranja strukturalnim jednadžbama pokazala je da samoefikasnost djelomično posreduje odnos između kvalitete poučavanja i akademskih emocija – što su učenici percipirali kvalitetu poučavanja nastavnika ciljanog predmeta većom, davali su veće procjene samoefikasnosti, koje su zauzvrat bile povezane s višim razinama pozitivnih emocija i nižim razinama negativnih emocija. Također, veća percipirana kvaliteta poučavanja bila je izravno povezana s većim razinama pozitivnih emocija i nižim razinama negativnih emocija. Međutim, kognitivna procjena vrijednosti djelomično je

USMENA IZLAGANJA / ORAL PRESENTATIONS

posredovala samo odnos između kvalitete poučavanja i pozitivnih emocija, dok je s negativnim akademskim emocijama bila nepovezana. Ovakvi odnosi bili su prisutni na obje razine analize, odnosno i unutar i između razreda. Zaključno, dobiveni rezultati potvrđuju postavke teorije kontrole i vrijednosti emocija postignuća te sugeriraju da bi se kroz povećanje kvalitete poučavanja izravno moglo unaprijediti adaptivnije emocionalno doživljavanje učenika, ali i neizravno kroz izgradnju pozitivnih percepcija vrijednosti i kontrole nad učenjem i postignućem.

Ključne riječi / Keywords: kvaliteta poučavanja, samoefikasnost, vrijednost zadatka, akademske emocije, višerazinska medijacijska analiza

*Istraživanje je financirala Hrvatska zaklada za znanost (Šifra projekta: IP-2019-04-5472)

HOW IS TEACHER ENTHUSIASM RELATED TO STUDENTS' EPISTEMIC EMOTIONS?

Barbara Balaž

Hrvatsko katoličko sveučilište, Zagreb, Hrvatska

Nina Pavlin-Bernardić

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb, Hrvatska

barbara.balaz@unicath.hr

One of the most prominent characteristics of effective teaching is teacher enthusiasm which can have positive effects for both teachers themselves and their students. Therefore, the main aim of this study was to examine the relationship between students' perception of their teachers' enthusiasm, the appraisals of control and the value and epistemic emotions. In total, 545 8th grade students from 12 elementary schools in Zagreb, participated in the study. The study was conducted in February 2020, right before the transition to the distance teaching. Since academic emotions are domain-specific, we assessed all variables in the context of the subject of physics. The students filled out questionnaires about physics teachers' enthusiasm, self-efficacy and value for physics and the intensity of the seven epistemic emotions (surprise, curiosity, enjoyment, confusion, frustration, anxiety, and boredom) they usually experience while learning new material at the physics' class. The results of conducted path analysis showed that teachers' enthusiasm directly and indirectly predicted epistemic emotions in physics among students. That is, enthusiasm directly predicted a higher intensity of surprise, curiosity and enjoyment, and a lower intensity of confusion, frustration, anxiety, and boredom. On the other hand, enthusiasm indirectly predicted all epistemic emotions via value appraisal, while it predicted only curiosity, confusion, frustration, and anxiety via predicting students' self-efficacy. Given the obtained results, we can conclude that teachers' enthusiasm represents one important contextual antecedent of epistemic emotions, and it is one of the teachers' characteristics that can have positive effects on emotional and motivational outcomes among students.

Ključne riječi / Keywords: teacher enthusiasm, epistemic emotions, control and value appraisal, physics

EXISTENTIAL THREAT POSED BY COVID-19 DIFFERENTIALLY PREDICTS LIFE-HISTORY RELATED BEHAVIOURS

Alyson E. Blanchard

Bishop Grosseteste University, United Kingdom

alyson.blanchard@bishopg.ac.uk

Life history theory, is a mid-level evolutionary theory that contextualises reproductive scheduling according to environmental conditions. That is, harsh and unpredictable environments that signal mortality salience should promote an uptake in reproduction. Conversely, when resource availability is reliable and other existential threats are low, a shift to greater offspring investment is adaptive. Pace of life syndrome (POLS) denotes the suite of psychological factors that facilitate an individual's reproductive scheduling. The COVID-19 pandemic has presented a unique circumstance by which to examine whether an increase in existential threat is related to people's desire to have more children, as well as other POLS related, pandemic specific factors such as preventing the spread of COVID-19 and stockpiling food. In this online study (N = 274) that took place during the first wave of COVID-19 in 2020, contrary to expectation, participant's desire to have children, or more children was predicted by younger age, slower life history strategy and increased fear of crime, with no effect found for COVID-19 related thoughts or behaviours. The desire to stockpile food was predicted by being older and reading non-politically orientated newspapers. Taking measures to prevent the spread of COVID-19 was predicted by older age, slower life history strategy, future orientation, being female, taking the threat of the pandemic seriously and higher social standing. Intention to vaccinate was predicted by decreased fear of disease and not taking the threat from the pandemic as seriously. Overall, the study reveals complexity in the relationships between how people think and feel about the pandemic and how this feeds into POLS related behaviour.

Ključne riječi / Keywords: COVID-19, life history theory, pace of life syndrome, vaccination, reproduction

**RODNO STEREOTIPNA UVJERENJA I PROFESIONALNI INTERESI ADOLESCENATA
PREMA TRADICIONALNO MUŠKOM, TJ. ŽENSKOM PODRUČJU RADA**

Mirta Blažev, Ivan Dević, Toni Babarović

Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, Hrvatska

mirta.blazev@pilar.hr

Istraživanja ukazuju da su rodni stereotipi jedan od mehanizama koji usmjeravaju profesionalne interese djece, a kasnije i njihov odabir karijere. Rodno tipiziranje svijeta rada prisutno je već u nižim razredima osnovne škole, pri čemu dječaci i djevojčice preferiraju ona područja koja su u skladu s njihovom rodnom ulogom. Tako dječaci imaju snažnije interese prema područjima rada koja uključuju rad sa stvarima, a djevojčice prema onim područjima koja uključuju rad s ljudima. Cilj istraživanja bio je utvrditi postoje li razlike u izraženosti rodno stereotipnih uvjerenja između dječaka i djevojčica ovisno o stupnju rodne tipiziranosti njihovih profesionalnih interesa. Podaci su prikupljeni u sklopu prvog vala longitudinalnog istraživanja financiranog sredstvima Hrvatske zaklade za znanost Free Career Choice, koje se bavi ispitivanjem procesa donošenja profesionalnih odluka tijekom adolescencije. U istraživanju je sudjelovalo 413 učenika petih razreda osnovnih škola (11-13 godina; 54,6 % djevojaka) i 533 učenika prvih razreda srednjih škola (15-17 godina; 61,6 % djevojaka) iz Hrvatske. Podaci su prikupljeni online obrascem tijekom redovne nastave u školama u trajanju od jednog školskog sata. Osim sociodemografskih podataka, prikupljeni su podaci o rodno stereotipnim uvjerenjima učenika o svijetu rada (Vocational gender stereotype attitudes measure) i o njihovim profesionalnim interesima (PGI-short) na temelju čega je konstruirana skala rodno tipiziranih profesionalnih interesa. Rezultati su potvrdili da dječaci iskazuju veći interes za radne aktivnosti koje se smatraju tipično muškima, a djevojčice za tipično ženskim. Uz to, utvrđeno je da dječaci i djevojčice koji iskazuju interes isključivo prema tradicionalno muškim, tj. ženskim radnim aktivnostima, imaju izraženija rodno stereotipna uvjerenja u odnosu na dječake i djevojčice koji iskazuju kontra-stereotipne interese ili fleksibilnije interese, tj. interese prema oba područja. Dobiveni rezultati ukazuju da su rodno tipizirani profesionalni interesi dječaka i djevojčica te izraženost njihovih rodno stereotipnih uvjerenja o području rada usko povezani. Na temelju dobivenih rezultata otvara se pitanje na koji način rodno tipizirani profesionalni interesi zajedno s rodno stereotipnim uvjerenjima djeluju na različite profesionalne ishode mladih – njihovu profesionalnu zrelost te konačan odabir zanimanja.

Ključne riječi / Keywords: rodni stereotipi, radne aktivnosti, rodne uloge, profesionalni interesi, adolescenti

**ULOGA SOCIJALNIH ZALIHA I USPOREĐIVANJA S DRUGIMA U MENTALNOM
ZDRAVLJU STUDENATA**

Anamarija Bogović

Odjel za psihologiju, Hrvatsko katoličko sveučilište; KBC Sestre milosrdnice, Klinika za psihijatriju, Zagreb, Hrvatska

Rej Kovačević

Odjel za psihologiju, Hrvatsko katoličko sveučilište, Zagreb, Hrvatska

Petar Znaor

Odjel za psihologiju, Hrvatsko katoličko sveučilište, Zagreb, Hrvatska

Kristijan Žibrat

Odjel za psihologiju, Sveučilište u Zadru, Zadar, Hrvatska

anamarijabogovic@gmail.com

Vrijeme studiranja praćeno je brojnim izazovima i mogućnostima, ali i povećanim rizikom za razvoj poteškoća vezanih uz mentalno zdravlje. Brojna istraživanja nastoje identificirati zaštitne i rizične čimbenike mentalnog zdravlja. Cilj ovog istraživanja bio je ispitati odnos mentalnog zdravlja studenata i socijalnih zaliha, kao i sklonosti uspoređivanja s drugima, te ispitati prediktivni doprinos socijalnih zaliha i sklonosti uspoređivanja s drugima u objašnjenju mentalnog zdravlja studenta. U istraživanju je sudjelovalo 197 studenata (131 studentica i 65 studenata), prosječne dobi 22,5 godina. Putem Google Forms online obrasca ispunili su Upitnik mentalnog zdravlja MHC-SF, Skalu socijalnih zaliha i Skalu sklonosti uspoređivanja s drugima. Rezultati su pokazali statistički značajnu pozitivnu povezanost mentalnog zdravlja i socijalnih zaliha ($r = 0,549$) i statistički značajnu negativnu povezanost mentalnog zdravlja i sklonosti uspoređivanja s drugima ($r = -0,218$), te su socijalne zalihe i sklonost uspoređivanja s drugima objasnili 37 % ukupne varijance mentalnog zdravlja studenata ($F = 57,015$). Veća socijalna podrška i manja sklonost uspoređivanja s drugima povezana je s boljim mentalnim zdravljem studenata, što su podaci koji se mogu koristiti u prevenciji i tretmanu poteškoća mentalnog zdravlja.

Ključne riječi / Keywords: mentalno zdravlje, studenti, socijalne zalihe, uspoređivanje s drugima

**HERITABILNOST OSNOVNIH PSIHOLOŠKIH POTREBA I LIČNOST – POVEZANOST NA
FENOTIPSKOJ I ETIOLOŠKOJ RAZINI**

Denis Bratko, Ana Butković, Tena Vukasović Hlupić, Martina Pocrnić

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

dbratko@ffzg.hr

Teorija samodeterminacije pretpostavlja da potrebe za autonomijom, kompetentnošću i povezanošću vode naše motivirano ponašanje. Riječ je o temeljnim potrebama koje su univerzalne i prisutne kod svih ljudi. No postoje individualne razlike u stupnju zadovoljenja navedenih potreba i te individualne razlike predviđaju brojne važne životne ishode. Malo se zna o izvorima individualnih razlika u osnovnim psihološkim potrebama i one dosad nisu bile predmet niti jedne bihevioralno-genetičke analize. Stoga je cilj provedenog istraživanja bio ispitati etiologiju osnovnih psiholoških potreba i njihovu povezanost s osobinama ličnosti na fenotipskoj razini, kao i na razini latentnih genetičkih i okolinskih doprinosa navedenim individualnim razlikama. Podaci o osnovnim psihološkim potrebama i pet-faktorskom modelu ličnosti prikupljeni su na velikom uzorku hrvatskih blizanaca, prosječne dobi 19 godina. Rezultati su pokazali da heritabilnost osnovnih životnih potreba iznosi 44, 45 i 52% za skale autonomije, kompetencije i povezanosti, dok su okolinski utjecaji bili nedijeljeni kod članova obitelji. Sve tri potrebe su značajno pozitivno korelirale s ekstraverzijom i negativno s neuroticizmom. Pored toga su pronađene i specifične korelacije pojedinih potreba s ostalim dimenzijama pet-faktorskog modela. Potreba za kompetencijom značajno je pozitivno korelirala sa savjesnošću, a potrebe za autonomijom i povezanošću su značajno pozitivno korelirale s ugodnošću. Multivarijatna genetička analiza je pokazala da su fenotipske povezanosti osnovnih psiholoških potreba i osobina ličnosti prvenstveno posredovane zajedničkim genetičkim utjecajima. Rezultati o značajnoj heritabilnosti osnovnih psiholoških potreba potvrđuju postavke teorije samodeterminacije o njihovoj univerzalnosti, ali ne potvrđuju teorijske pretpostavke o njihovoj većoj podložnosti okolinskim promjenama u odnosu na crte ličnosti.

Ključne riječi / Keywords: teorija samodeterminacije, psihološke potrebe, ličnost, heritabilnost

TRAVEL EXPERIENCES AND CULTURAL INTELLIGENCE

Ana Butković

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

Irma Brković

Department of Pedagogical, Curricular and Professional Studies, University of Gothenburg, Sweden

Ines Buretić, Ivona Grgurinović, Katarina Gubo, Gordana Keresteš

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

abutkovic@ffzg.hr

Cultural intelligence is defined as an individual's capability to function and manage effectively in culturally diverse settings, and it includes four aspects: metacognitive, cognitive, motivational and behavioral cultural intelligence. The majority of studies investigating antecedents of cultural intelligence have included a measure of international experience and/or cultural exposure. While some studies have indicated that international experience and cultural exposure are associated with higher cultural intelligence, the associations were not found in all studies and for all aspects. We conducted two studies to examine the associations of international experience and cultural exposure with cultural intelligence in the Croatian context. In the first study data were collected for 93 high-school students who reported the number of visited countries as a measure of international experience and cultural exposure, and were divided into two groups with a median split. In the second study data were collected for 482 university students who were divided into two groups based on their intention to study abroad. In both studies cultural intelligence aspects were measured with The Cultural Intelligence Scale. Differences in cultural intelligence aspects were examined between the groups formed to capture international experience and cultural exposure differences. In study 1, high-school students who visited more countries had higher cultural intelligence scores in metacognitive ($t = 2.46, p = .016, d = 0.51$) and cognitive ($t = 2.76, p = .007, d = 0.57$) aspects, while differences were not found for motivational ($t = 1.33, p = .189, d = 0.28$) and behavioral ($t = 0.61, p = .546, d = 0.13$) aspects. In study 2, students who intended or already had an experience of studying abroad had higher cultural intelligence in metacognitive ($t = 4.61, p < .001, d = 0.45$), cognitive ($t = 2.33, p = .020, d = 0.23$), motivational ($t = 7.64, p < .001, d = 0.74$) and behavioral ($t = 3.12, p = .002, d = 0.29$) aspects. Results of our studies indicate that differences in international experience and cultural exposure are associated with differences in cultural intelligence aspects, but that these findings are not consistent for different types of international experiences, and in different groups of participants.

Ključne riječi / Keywords: cultural intelligence, travel experiences, visited countries, studying abroad

AN AZURE VOICE-BOT TO EXAMINE COGNITIVE IMPAIRMENT (WAY2AGE) IN THE ELDERLY

Rosa Castell-Enguix, Luana Paris, Minerva del Rio Carmona, José Suárez-Barber, Carmen Moret-Tatayé

Universidad Católica de Valencia San Vicente Mártir, Španjolska

mariacarmen.moret@ucv.es

Early diagnose of cognitive impairment is crucial to slow the progression of the disease. Considering that language can be used as an early marker of cognitive decline, Virtual Assistants (VA) are a new ground-breaking tool. By providing the volume of data needed in healthcare guidance, a better treatment monitoring and optimization of costs is expected. One of the first steps in the development of these items is the experience of health care professionals in the use of them. The general goal of the current project, WAY2AGE, is to examine older adults' experience in using an Azure voice-bot for screening cognitive impairment. In this way, back-end services such as the ChatBot, Speech Service and database are provided by the cloud platform Azure (Paas). Most of the underlying scripts are implemented in python, .Net, JavaScript and open software. After visualizing the task, two different samples volunteered to participate by answering a list of questions in a survey set-up. As previous mentioned, two samples were included: a sample of 30 health professionals and a sample of 20 older adults. The mean age for the healthcare professionals was 34.90 (SD = 5.05), range from 25 to 46 years. A total of 16.67 % were men, while 83.33 % were women. Regarding the health profession, a 6.67 % were Medical Practitioner, 3.33 % Nurses, 20 % Occupational Therapists, 60 % Psychologists, and 10 % were Speech Therapists. The mean age for the older adults was 66.20 (SD = 5.05). WAY2AGE was evaluated very positively in a number of categories. Qualitatively, most participants reported that they would like the tool to have automatic data analysis. Besides, other variables were analysed, such as the length of speech and a comparison between WAY2AGE and MMSE (Minimental) scores. We can conclude that through the development of instruments such as WAY2AGE, it is expected that seniors improve their quality of life. These instruments could also improve health decision-making in cognitive assessment and inherent AI regulation policies.

Ključne riječi / Keywords: cognitive impairment, elderly, healthcare professionals, voice-bot

ODNOS PROFESIONALNE ZRELOSTI U SREDNJOJ ŠKOLI S MOTIVACIJOM I
USPJEŠNOSTI U STUDIJU

Iva Černja Rajter

Fakultet hrvatskih studija, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

Zvonimir Galić

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

iva_cernja@yahoo.com

Prema Superovoj Teoriji profesionalnog razvoja, profesionalni razvoj može se pratiti u stadijima, jednako kao i ukupan razvoj. Profesionalna zrelost ključan je konstrukt u teoriji i predstavlja stupanj u kojem je pojedinac ispunio zadatke pojedinih faza profesionalnog razvoja. Ovim istraživanjem longitudinalnim putem smo pratili tranziciju karijera adolescenata koji se nalaze u istraživačkoj fazi profesionalnog razvoja. Cilj istraživanja bio je ispitati ulogu profesionalne zrelosti u uspješnoj tranziciji učenika srednjih škola na studij, odnosno u motivaciji za studij i uspješnosti u studiju tijekom prve godine studija. Također, pretpostavili smo da će visoka profesionalna zrelost u srednjoj školi biti povezana s dobrim profesionalnim odlukama koje će rezultirati upisom studija koji je kongruentan s interesima pojedinca, te da će kongruentnost biti medijator profesionalne zrelosti i ishoda u studiju. Sudionici su bili su adolescenti završnih razreda srednjih škola, koje smo pratili tijekom godine i pol dana u kojoj donose i realiziraju profesionalnu odluku o daljnjem školovanju. Ispitivanje smo provodili u tri vremenske točke: na početku završnog razreda srednje škole mjerili smo njihove profesionalne interese (N = 981), na kraju završnog razreda srednje škole, kada su već trebali formirati odluku o daljnjem profesionalnom putu, mjerili smo profesionalnu zrelost (N = 568), te nakon godinu dana, kada su pohađali drugi semestar studija, ispitali smo motivaciju i uspješnost u studiju (N = 321). Profesionalnu zrelost mjerili smo putem Upitnika konstrukcije karijere, Skalom profesionalne prilagodljivosti i Skalom samoefikasnosti u odlučivanju o karijeri. Profesionalna zrelost tijekom srednje škole pokazala se značajnim prediktorom angažiranosti u studiju i zadovoljenja osnovnih psiholoških potreba kao mjera motivacije tijekom studija. Profesionalna zrelost nije bila povezana s prosjekom ocjena na studiju, međutim uspješno je predviđala samoprocjenu uspješnosti u osnovnim radnim zadacima i određena nepoželjna akademska ponašanja tijekom prve godine studija. Kongruentnost profesionalnih interesa i studijske okoline nije se pokazala kao očekivani medijator odnosa profesionalne zrelosti i ishoda u studiju. Prema tome, rezultati ukazuju kako su učenici koji su tijekom srednje škole iskazali višu profesionalnu zrelost nakon tranzicije postigli bolje ishode – veću motivaciju i uspješnost na studiju.

Ključne riječi / Keywords: profesionalna zrelost, kongruentnost interesa i studijske okoline, motivacija tijekom studija, uspješnost u studiju

**POVEZANOST STAVOVA PREMA COVID-MJERAMA, POVJERENJA I SOCIJALNE
PODRŠKE**

Dominik-Borna Čepulić

Hrvatsko katoličko sveučilište, Zagreb, Hrvatska

dominik.cepulic@unicath.hr

Dosadašnja istraživanja pokazala su da je povjerenje u druge ljude i institucije načelno praćeno adaptivnijim odgovorima na krizne situacije, te da su viša razina socijalne podrške i niža usamljenost povezane s nižim razinama stresa. Tijekom pandemije COVID-19 uvedene su epidemiološke mjere kako bi se smanjio prijenos virusa. One su snažno utjecale na svakodnevni život građana, te su reakcije na njih bile različite – neke su ih osobe smatrale primjerenima (PRIM), dok su ih druge karakterizirale kao preblage (BLAG) ili pretjerane (PRET). Ovim istraživanjem htjelo se ispitati jesu li povjerenje prema ljudima i institucijama, te socijalna podrška i usamljenost povezani sa stavovima prema COVID-mjerama. Uzorak je prikupljen online tijekom travnja i svibnja 2020. godine u Hrvatskoj, a sastojao se od 2062 sudionika (80,4 % žene) različitog stupnja obrazovanja. Provedenim regresijskim analizama pokazalo se da su osobe iz skupine BLAG općenito manje vjerovala ljudima te zdravstvenom sustavu države nego one iz skupine PRIM. S druge strane, PRET osobe su imale manje povjerenja prema Svjetskoj zdravstvenoj organizaciji i bile su više usamljene nego PRIM osobe. I BLAG i PRET osobe su manje vjerovala Vladi i Saboru nego osobe iz skupine PRIM, a između tri skupine nije bilo razlike u razini socijalne podrške. Opisani rezultati upućuju na to da u pozadini procjenjivanja COVID-mjera kao preblagih ili pretjeranih leže različiti obrasci (ne)povjerenja i usamljenosti. Ipak, pri interpretaciji rezultata treba obratiti pozornost na to da su podaci prikupljeni na početku pandemije COVID-19. Stoga, dobivene bi efekte bilo uputno pokušati replicirati u različitim vremenskim periodima pandemije.

Ključne riječi / Keywords: COVID-mjere, povjerenje, socijalna podrška

KAD SI SRETAN I KAD ŽELIŠ S DRUGIM DIJELITI SREĆU TU:

PERCIPIRANE REAKCIJE NA POKUŠAJ KAPITALIZIRANJA U BLISKIM VEZAMA

Vera Ćubela Adorić

Odjel za psihologiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska

vcubela@unizd.hr

Terminom kapitaliziranje u interpersonalnim odnosima označava se tendencija dijeljenja pozitivnog iskustva s drugima kako bi se pojačao pozitivni subjektivni učinak konkretnog iskustva. No, takvi pokušaji ne rezultiraju nužno željenom reakcijom drugih, a ponekad su reakcije, zapravo, više ili manje nesuportivne. Gable i suradnici (2004) konstruirali su Skalu percipiranih reakcija na pokušaj kapitaliziranja, koja mjeri četiri tipa ovih reakcija: aktivno-konstruktivne (AK), aktivno-destruktivne (AD), pasivno-konstruktivne (PK) i pasivno-destruktivne (PD). Prethodna istraživanja pokazala su da je prvenstveno AK reagiranje prediktivno za zadovoljstvo i druge indikatore subjektivne kvalitete konkretnog odnosa. U ovom radu prikazuju se neki rezultati dobiveni primjenom hrvatske inačice ovog instrumenta u uzorcima odraslih koji su procjenjivali reakcije na pokušaje kapitaliziranja u partnerskoj vezi (N = 248) i u dvama njima važnim odnosima koji su definirani kao trenutno najsuportivniji odnos i odnos koji je nedovoljno suportivan (N = 198). Konstruktivne reakcije (posebice AK) procijenjenje su kao, u prosjeku, izraženije od destruktivnih u partnerskoj vezi (uzorak 1), kao i u različitim trenutno najsuportivnijim važnim odnosima (uzorak 2). U potonjem uzorku utvrđene su očekivane razlike u procjenama suportivnog i nesuportivnog odnosa na svim subskalama, posebice u percepciji AK reakcija. Potonji tip reakcije dosljedno je povezan s procjenama zadovoljstva odnosom, dok su relacije drugih tipova reakcija donekle ovisne i o tipu procjenjivanog odnosa. Dobiveni obrazac rezultata govori u prilog valjanosti hrvatske inačice ovog instrumenta, a u raspravi će se razmotriti implikacije opaženih razlika u obrascima relacija ovisno o tipu odnosa za standardni način izračunavanja ukupnog rezultata, kao i općenito daljnje korištenje ovog instrumenta u istraživanjima percipirane kvalitete različitih tipova odnosa.

Ključne riječi / Keywords: reakcije na kapitaliziranje, partnerski odnosi, ne/suportivni odnosi, zadovoljstvo odnosom

**STRATEGIJE ZADRŽAVANJA PARTNERA S OBZIROM NA DUŽINU TRAJANJA VEZE,
POSVEĆENOST VEZI TE ZAJEDNIČKO ŽIVLJENJE**

Paulina Degiuli, Dario Vučenović

Fakultet hrvatskih studija, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

paulinadegiuli@gmail.com

Provedenim istraživanjem se, uz utvrđivanje dobnih razlika u privrženosti ocu, razini samopoštovanja, ljubomore te u korištenju strategija zadržavanja partnera., nastojalo provjeriti postoje li razlike u korištenju strategija zadržavanja partnera s obzirom na dužinu trajanja veze, posvećenost vezi te zajedničko stanovanje (življenje) s partnerom. U istraživanju je sudjelovalo 855 žena u dobi od 16 do 40 godina koje su u trenutku provođenja istraživanja bile u heteroseksualnoj vezi te koje poznaju svoga oca ili nekoga tko im predstavlja očinsku figuru. Istraživanje je provedeno online te su sudionice ispunile Inventar privrženosti roditeljima i vršnjacima - Subskalu privrženosti ocu, Revidiranu skalu samoprihvatanja i samokompetentnosti, Multidimenzionalnu skalu ljubomore te Upitnik zadržavanja partnera (ženska verzija- heteroseksualna veza). Ispitivanjem dobnih razlika utvrđeno je kako ne postoje statistički značajne dobne razlike u privrženosti ocu. Nadalje, dobiveno je da s porastom dobi dolazi do pada u kategorijama izravnog čuvanja, interseksualnih negativnih poticaja, javnih znakova posjedovanja te u obje domene - interseksualnim i intraseksualnim manipulacijama. Također, rezultati pokazuju kako samopoštovanje i samokompetentnost rastu s dobi, posebno na prijelazu iz adolescencije u mlađu odraslu dob. Konačno, nalazi istraživanja ukazuju na pad razine emocionalne i kognitivne ljubomore s porastom dobi dok kod bihevioralne ljubomore nisu dobivene statistički značajne dobne razlike. Ispitivanjem djelovanja dužine trajanja veze, posvećenosti vezi i življenja s partnerom utvrđeno je kako su strategije intraseksualnih i interseksualnih manipulacija najizraženije kod srednjih raspona trajanja veze, a slabije izražene na početku veze i u dugotrajnim vezama. Što se tiče podržavajućih strategija, utvrđeno je da osobe koje su u vezi više od godinu dana, a manje od dvije godine postižu više rezultate od osoba koje su u vezi manje od 6 mjeseci. Istraživanje nije pokazalo statistički značajne razlike u korištenju strategija zadržavanja partnera s obzirom na posvećenost vezi i življenje s partnerom.

Ključne riječi / Keywords: ljubavne veze, strategije zadržavanja partnera

KOJA PSIHOLOŠKA OBILJEŽJA ČINE RAZLIKU U DUŽINI ŽIVOTA U STAROSTI?

Jasminka Despot Lučanin

Fakultet hrvatskih studija, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

Damir Lučanin

Zdravstveno veleučilište, Zagreb, Hrvatska

jasminka.despotl@gmail.com

Porast broja dugovječnih pojedinaca u većini razvijenih zemalja, pa i u Hrvatskoj, potaknuo je istraživanja očekivane vitalnosti u dubokoj starosti. Pojam psihološka vitalnost odnosi se na poželjne profile funkcionalne sposobnosti osoba u dubokoj starosti. Prema novijim studijama, među dugovječnima ima do 50% onih s očuvanim funkcionalnim i kognitivnim sposobnostima. Dužem životu i vitalnosti pojedinca u dubokoj starosti doprinose visoke razine psiholoških obilježja: kognitivnih sposobnosti, savjesnosti, kontrole, pozitivne percepcije vlastite starosti i zadovoljstva životom te očuvani socijalni odnosi. Cilj istraživanja bio je provjeriti razlike u psihološkim obilježjima između kraće živućih (do 80 godina) i dugovječnih (duže od 88 godina) starijih osoba. Sudionici longitudinalnog istraživanja bili su 455 korisnika 11 domova za starije osobe u Zagrebu ispitani 2008., 2010. i 2016. godine, te preminuli do 2022. godine. Od ukupnog uzorka ovdje su prikazani podaci za krajnje podskupine po dužini života: kraće živući (do 80 godina) i dugovječni (duže od 88 godina). Promatrane varijable bile su: dužina života, sociodemografska obilježja (dob, spol, obrazovanje), subjektivno zdravlje, funkcionalna sposobnost, kognitivne funkcije, depresivnost, socijalna podrška i socijalna participacija. Podaci su prikupljeni individualno, strukturiranim intervjuom od strane uvježbanih intervjuera i iz dokumentacije ustanova. Prosječna razlika u dužini života dvije promatrane skupine je gotovo 18 godina. Već u prvoj točki mjerenja 2008. godine dugovječni sudionici su značajno boljima procijenili svoje subjektivno zdravlje i socijalnu podršku u odnosu na kraće živuće sudionike. Što je prikupljanje podataka vremenski bilo bliže kraju života promatranih skupina sudionika, to je veći broj psiholoških obilježja pokazao statistički značajne razlike aritmetičkih sredina između kraće živućih i dugovječnih starijih osoba. Za podatke prikupljene u drugom i trećem vremenu mjerenja statistički značajne razlike uočavaju se za obilježja: subjektivno zdravlje, funkcionalnu sposobnost, kognitivne funkcije i socijalnu podršku. Pri tome su dugovječni sudionici uvijek imali bolje prosječne rezultate pojedinih psiholoških varijabli od kraće živućih. Nalazi upućuju na to koja bi se psihološka obilježja moglo poticati u svrhu povećanja kvalitete života osoba u dubokoj starosti, ali i u svrhu produljenja života.

Ključne riječi / Keywords: dugovječnost, subjektivno zdravlje, funkcionalna sposobnost, kognitivne funkcije, socijalna podrška

**BIOSIHOsocIJALNI PRISTUP U PRUŽANJU PSIHOLošKE POMOĆI I PODRŠKE
HEMATOLOŠKI OBOLJELIM PACIJENTIMA – STUDIJA SLUČAJA**

Ivana Dijanić

KBC Zagreb - Rebro, Zagreb, Hrvatska

Anja Babić

Split, Hrvatska

idijanic@kbc-zagreb.hr

Cilj ovog rada je dati pregled dosadašnjeg rada kliničkog psihologa i psihoterapeuta u zdravstvenoj psihologiji u radu s teško oboljelim pacijentima kao što su pacijenti koji boluju od hematoloških bolesti. Pregled se želi dati prije svega kroz studiju slučaja pacijentice koja je bila aktivna sudionica liječenja. Pristup psihološkoj podršci temeljio se na svim tehnikama koje psihoterapijski oblici rada pružaju, te je osmišljen biopsihosocijalni pristup u radu s hematološkim pacijentima kada je u pitanju pružanje psihološke pomoći i podrške. Riječ je o jedinstvenoj psihološkoj podršci hematološkim pacijentima sustavno na KBC Zagreb – Rebro, te počecima osmišljavanja života u kontekstu kvalitete života i kvalitete smrti. Podaci su prikupljeni temeljem individualnog rada s pacijenticom unazad dvije godine što intenzivnih, odnosno manje intenzivnih susreta, te ovisno o tijeku bolesti i mogućnostima pacijentice za primanjem psihološke pomoći u „klasičnom smislu“, odnosno osmišljavanja novih načina da se pomoć i podrška pruži i u najtežim trenucima liječenja i bolesti, a da se isti ne temelji primarno na verbalnoj komunikaciji. Pacijentica je i dalje u postupku intenzivnog liječenja, povremeno hospitalizirana, kontinuirano na kontrolnim pregledima i prolazi i prolazila je više puta kroz liječenje unutar dnevne bolnice. Zaključno se može reći da ova studija slučaja ukazuje na potrebu holističkog pristupa u liječenju hematoloških pacijenata, posebice pristupa u smanjivanju straha od života, a ne primarno smrti kako je to na početku, te na potrebu proširivanja znanstvenih istraživanja na moć mentalnih snaga i prorada nesvjesnog u vrlo brzim tretmanima, a kako bismo možda omogućili ili kvalitetniji život ili kvalitetniju smrt ili potaknuli potpuno izlječenje.

Ključne riječi / Keywords: hematologija, biološki, socijalni, psihološki pristup liječenju, podrška psihologa, HULL, studija slučaja

MENTALIZACIJA U PRISTUPU RADU S HEMATOLOŠKIM PACIJENTIMA

Ivana Dijanić

KBC Zagreb - Rebro, Zagreb, Hrvatska

Anja Babić

Split, Hrvatska

idijanic@kbc-zagreb.hr

Cilj ovog rada je osvijestiti potrebu za mentalizacijom kao jednom od tehnika i jednim od odgovarajućih pristupa u individualnom radu s pacijentima koji boluju od hematoloških bolesti kako bi im se pružila adekvatna pomoć i podrška u bolesti i postupku liječenja. Fonagy je osmislio pojam mentaliziranje u psihoterapiji, a definira ga kao proces pomoću kojeg određujemo smisao svojih i tuđih subjektivnih stanja i mentalnih procesa. To je društveno određen pojam jer smo svjesni mentalnih stanja ljudi s kojima smo fizički i psihološki. Centralan je za ljudsku komunikaciju i odnose. Omogućuje se da se vidi sebe izvana, a druge iznutra. Postoji i etički aspekt ovoga: što bolje razumijemo drugog, teže osobu možemo tretirati samo kao objekt. Mentalizirati znači misliti o mislima, umovati o umu. Sve to uključuje: empatiju, emocionalnu inteligenciju, metakogniciju, uvid, samouvid, tumačenje, transfere. Psihoterapija ili psihološka podrška primjer je eksplicitne mentalizacije. Psiholog svjesno i s namjerom zamišlja mentalna stanja pacijenta i potiče pacijenta da se svjesno i namjerno fokusira na vlastita mentalna stanja. Svi mi imamo vlastita mentalna stanja koja uključuju osjećaje, misli, motive, namjere, uvjerenja, želje, potrebe. Mentalizacija je sposobnost zamišljanja svjesnih i nesvjesnih mentalnih stanja u sebi i drugima. Suosjećanje je bitan dio mentalizacije i povezano je sa zrcalnim neuronima: terapeut promatra osobu koja prolazi kroz bol, emocionalne krize, strah, i kod terapeuta se aktiviraju ista mozgovna područja kao da i sam doživljava navedeno. Zaključno se može reći da je važno osmisliti i osigurati potrebnu psihološku pomoć i podršku pacijentima kako bi se naučili što kvalitetnije nositi s bolesti i eventualnim posljedicama, te kako bi vodili što kvalitetniji i smisleniji život, ali i osigurati „kvalitetnu“ smrt ukoliko ne postoje drugi izbori.

Ključne riječi / Keywords: hematologija, mentalizacija, psihoterapija, Fonagy, psihološko savjetovanje, psihološka podrška, grupni rad s hematološkim pacijentima

SEXTING COERCION WITHIN ROMANTIC RELATIONSHIPS: A TEST OF AKERS' SOCIAL LEARNING THEORY

Arta Dodaj

Department of Psychology, University of Zadar, Zadar, Croatia

Ashton Gerding Speno

Department of Mass Communications, Southern Illinois University, Illinois, USA

Kristina Sesar

Department of Psychology, University of Mostar, Mostar, Bosnia and Herzegovina

Irma Džambo

Health Center of Sarajevo Canton, Mental Health Center, Sarajevo, Bosnia and Herzegovina

Ana Skoko, Mateja Dujmušić, Jelena Pehar, Sara Galić, Ivana Crnjac

Department of Psychology, University of Mostar, Mostar, Bosnia and Herzegovina

artadodaj@gmail.com

Although it is an established area of research, the study of sexting is limited by a lack of theoretical development. In this study, we tested the explanatory power and scope of social learning theory using self-reports of sexting coercion within a romantic relationship. To examine social learning theory as an explanatory mechanism for youths' decision to engage in sexting coercion, a random sample of 315 students (aged 14-28 years) from Bosnia and Herzegovina and Croatia was used. Results suggest that sexting coercion in a romantic relationship is predicted by differential association, differential reinforcement, and imitation. This study contributes to sexting literature by providing a theoretical framework for explaining deviant forms of sexting in romantic relationships.

Ključne riječi / Keywords: social learning theory, sexting coercion, romantic relationship

PREVIŠE SMO ULOŽILI DA BISMO SAD ODUSTALI: KORELATI MENADŽERSKE SKLONOSTI EFEKTU NEPOVRATNOG TROŠKA

Alma Džafić, Blanka Ivanović, Matej Mikačić, Karlo Szabo, Nikola Erceg
Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

nerceg@ffzg.hr

Iako je donošenje odluka jedan od ključnih menadžerskih poslova, menadžeri u ovom poslu nisu pretjerano uspješni. Više od 50 % odluka u kompanijama se može nazvati neuspješnima a za većinu tih neuspjeha krivi su menadžeri (Nutt, 1999). Jedna od ozbiljnijih organizacijskih pogrešaka je tzv. eskalacija predanosti (eng. Escalation of commitment), odnosno ustrajanje u neuspješnim odlukama (Brockner, 1992), među čijim je glavnim uzročnicima efekt nepovratnog troška (engl. Sunk-cost; Garland, 1990). Jedna od dimenzija na kojima se mogu proučavati individualne razlike u donošenju odluka su stilovi odlučivanja, odnosno uobičajeni obrasci ponašanja pojedinaca u situacijama donošenja odluka. Vjerojatno najšire korištena skala za mjerenje stilova odlučivanja je ona Scotta i Brucea (1995) koja mjeri pet različitih stilova: racionalni, intuitivni, izbjegavajući, ovisni i spontani. Cilj ovog istraživanja bio je ispitati predviđa li navedenih pet stilova odlučivanja sklonost menadžera efektu nepovratnog troška, ali i percepciju podređenih o tome koliko njihovi šefovi dobro donose odluke. Menadžeri (N = 117) su ispunili upitnik koji je, među ostalim, sadržavao skalu stilova odlučivanja i zadatke za mjerenje sklonosti efektu nepovratnog troška, a njihovi podređeni su ih procjenjivali na upitniku kvalitete donošenja odluka. Regresijska analiza je pokazala da stilovi objašnjavaju po 13 % varijance u sklonosti efektu nepovratnog troška i u percepciji podređenih o kvaliteti donošenja odluka njihovog nadređenog. Pritom su izbjegavajući i intuitivni stil bili značajni prediktori veće sklonosti efektu nepovratnog troška, a izbjegavajući stil je bio povezan i s lošijim prosudbama podređenih o kvaliteti odlučivanja nadređenih. Dodatna medijacijska analiza je pokazala da je sklonost efektu nepovratnog troška medijator u odnosu između izbjegavajućeg stila odlučivanja i lošije percepcije podređenih o vještinama donošenja odluka svojih šefova. Rezultati upućuju na sljedeći zaključak: menadžeri koji sami sebe smatraju neodlučnijima (izbjegavajući stil) skloniji su iracionalnom ulaganju resursa u aktivnosti od kojih bi trebalo odustati (efekt nepovratnog troška) i zbog toga ih, djelomično, njihovi podređeni doživljavaju neuspješnijima u donošenju odluka.

Ključne riječi / Keywords: menadžeri, donošenje odluka, efekt nepovratnog troška, stilovi odlučivanja

THE CORROSIVE IMPACT OF CORRUPTION ON PERCEIVED SECURITY

Nađa Đorđević, Ana Stojakov, Vaska Slijepčević, Anja Špegar, Milica Vdović
Fakultet za medije i komunikacije, Sveučilište Singidunum, Beograd, Srbija

nadja.djordjevic.20191236@fmk.edu.rs

Corruption, most frequently defined as the misuse of public power for personal gain, is an expanding global epidemic from which no country is safe. The detrimental consequences of corruption can affect economic, political, cultural, and legal institutions, as well as the personal well-being of citizens. The purpose of this study was to examine the relationship between corruption and perceived safety, i.e., the degree to which citizens estimate that they can live freely and without fear. Since previous research has shown that corruption negatively impacts institutional trust, and considering the evident link between trust and safety, we also set out to determine whether institutional trust plays a mediating role in the relationship between corruption and perceived safety. The analysis was done on World Values Survey (WVS) databases for New Zealand (N = 1057) and Serbia (N = 1046). The countries were selected following Transparency International Corruption perception index, where New Zealand represents the country with the lowest corruption index (ranked number 1) and Serbia the country with higher corruption index, ranked number ninety six. The variables were assessed by the same items in both countries: corruption index scale (nine items), perceived security (four items), institutional trust (two items). We performed descriptive statistics, t-test and correlational statistical analysis. WVS findings suggest that both countries are characterized by high levels of perceived corruption. However perceived security is high in both countries. Furthermore, Serbia is characterized by higher perceived corruption and lower perceived security. As predicted, a negative correlation between corruption and perceived safety was established; higher corruption is associated with lower perceived security. This can be explained by citizens justification for staying in corrupt systems, perceiving them as more safe and thus more appealing to live in.

Ključne riječi / Keywords: corruption, perceived security, institutional trust

**PROTECTIVE FACTORS FOR EMPLOYEE WELL-BEING OF CZECH CRIMINAL
INVESTIGATORS: A MIXED METHODS STUDY**

Karolína Faberová

Department of Psychology, Faculty of Arts, Charles University, Prag, Češka

karolina.faberova@ff.cuni.cz

Criminal investigators face many work-related challenges negatively impacting their well-being. Specific stressors such as shift-work or frequent violence exposure are related to a high risk of burnout and mental health issues. Moreover, the profession often requires multi-domain expertise, further augmenting the job demands. Whilst studies have identified investigators' work-related risk factors, little attention has been paid to coping and protective variables. To address this gap, we designed a mixed methods study recruiting Czech criminal investigators from the police intranet. In the first step, we will conduct semi-structured interviews followed by thematic analysis to identify factors enhancing investigators' employee well-being, work-commitment, and coping with stressors. These results will then inform the quantitative part of the study, which will verify and compare these predictors. The results could inform further intervention studies and employee selection of future criminal investigators. The main goal of this oral presentation is to present the research design proposal that will be implemented in the next year.

Ključne riječi / Keywords: criminal investigator, employee well-being, coping mechanisms, mixed method study

PSYCHOLOGY OF SOCIAL MEDIA AND THE BRAIN BEHIND IT

Lara Fiolić, Martina Knežević

Hrvatsko katoličko sveučilište, Zagreb, Hrvatska

lfiolic@unicath.hr

In today's world, social media is a very important part of our everyday lives. Almost 50% of the world's population uses social media, spending around 3.5 hours daily. In comparison, only 40% have flush toilets or proper water-related sanitation, and 18% use cars. The impact of social media on personal and interpersonal wellbeing has been thoroughly studied during the past few decades. However, the association between social media use, cognitive functioning, and underlying brain mechanisms has only recently begun to attract the attention of researchers. The aim of this review is to explore and discuss recent findings about social media and neurocognitive processes associated with its use. We will first explore some of the reasons why people use social media in such large numbers and so often. While people primarily use social media to communicate with others, important motives also include seeking information, passing time, entertainment, and relaxation, as well as gaining knowledge about others and even spying without compromising one's own anonymity. Next, we will focus on findings from neuroscience and cognitive psychology to describe neural systems and cognitive functions that underlie social media use. We will give special attention to the prime users of such technologies – children and adolescents, and some fundamental cognitive concepts like mentalizing, task switching, and attention capacities. Since research shows that various types of social media use differentially affect the brain and cognitive functioning, in the end, we will consider the possible harms and benefits of social networking. Even though the available studies are still scarce and the results we have are conflicting, one thing is very clear – the use of social media changes cognitive systems and the supporting brain networks.

Ključne riječi / Keywords: social media, cognitive functions, brain, children and adolescents, media multitasking

SADRŽAJ NACIONALNOG I GLOBALNOG IDENTITETA ADOLESCENATA – ULOGA OSOBNIH VRIJEDNOSTI

Renata Franc, Tomislav Pavlović, Marina Maglić
Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, Hrvatska

Renata.Franc@pilar.hr

U radu se provjerava mogućnost objašnjenja nekoliko razina socijalnog identiteta adolescenata (privrženost četvrti, gradu/mjestu, regiji, Hrvatskoj, Europi, Europskoj uniji, čovječanstvu), kao i nacionalnog te globalnog identiteta s temeljnim osobnim vrijednostima. Istraživanje se temelji na anketnim podacima 2148 učenika iz 28 srednjih škola u Hrvatskoj, prikupljenima krajem 2019. i početkom 2020. godine u okviru CHIEF (EU Obzor) projekta. Osobne vrijednosti mjerene su skraćenom verzijom Swartzova upitnika vrijednosti (Ten Item Values Inventory), izraženost različitih razina socijalne identifikacije jednočestičnim mjerama, a izraženost nacionalnog i globalnog identiteta Ljestvicom globalnog identiteta (Global Identity Scale). Sukladno dosadašnjim istraživanjima na odraslim sudionicima u drugim zemljama, objašnjenju izraženosti nacionalne identifikacije najviše doprinosi važnost zadržavanja tradicionalnih odnosa (poslušnosti i ograničavanja vlastitih akcija s ciljem održavanja postojećega stanja), dok objašnjenju izraženosti globalne identifikacije najviše doprinosi važnost otvorenosti za promjene (slobode misli i djelovanja te sklonost promjenama). Rezultati se raspravljaju u kontekstu važnosti razumijevanja sadržaja i značenja različitih razina i tipova socijalnog identiteta.

Ključne riječi / Keywords: socijalni identitet, nacionalizam, globalni identitet, vrijednosti, adolescenti

**ŠTITI LI SUOSJEĆAJNOST PREMA SEBI MENTALNU DOBROBIT ADOLESCENATA OD
NEGATIVNIH EFEKATA STRESA?**

Hana Gačal, Josipa Mihić

Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

hana.gacal@erf.unizg.hr

Posebno važna populacija u kontekstu očuvanja mentalne dobrobiti su adolescenti, pošto su za razvojni period adolescencije karakteristične brojne promjene koje mogu doprinijeti pojavi stresa. Iskustvo stresa može doprinijeti smanjenju mentalne dobrobiti, a zaštitni čimbenik u očuvanju mentalne dobrobiti adolescenata mogla bi biti suosjećajnost prema sebi koja se u prijašnjim istraživanjima pokazala negativno povezana s problemima mentalnog zdravlja. Cilj ovog istraživanja provedenog u okviru znanstvenih projekata "Testiranje 5C modela pozitivnog razvoja mladih: tradicionalno i digitalno mobilno mjerenje (P.R.O.T.E.C.T.) (UIP - 2020 - 02 - 2852)" i "Razvoj karijera mladih istraživača - izobrazba novih doktora znanosti" koje financira Hrvatska zaklada za znanost bio je ispitati medijacijski efekt suosjećajnosti prema sebi na povezanost simptoma stresa i razine mentalne dobrobiti. Istraživanje je provedeno u online uvjetima putem platforme SurveyMonkey, pri čemu je razina stresa izmjerena subskalom namijenjenom ispitivanju simptoma stresa u sklopu Upitnika depresivnosti, anksioznosti i stresa (Lovibond i Lovibond, 1995), suosjećajnost prema sebi Skalom suosjećajnosti prema sebi za mlade (Neff i sur., 2021), a mentalna dobrobit Warwick-Edinburgh upitnikom mentalne dobrobiti (Tennant i sur., 2007). Rezultati preliminarne medijacijske analize provedene na 809 adolescenata (399 muškog spola), prosječne dobi od 15.06 (SD = .32) godina pokazali su da je suosjećajnost prema sebi parcijalni medijator odnosa simptoma stresa i mentalne dobrobiti adolescenata te je testirani medijacijski model objasnio 40 % varijance mentalne dobrobiti. Dobiveni nalazi imaju značajne implikacije za zaštitu mentalnog zdravlja adolescenata posebice u stresnim okolnostima te će se u izlaganju raspravljati o mogućnostima promocije mentalnog zdravlja adolescenata s naglaskom na razvoju suosjećajnosti prema sebi.

Ključne riječi / Keywords: suosjećajnost prema sebi, mentalna dobrobit, adolescenti, promocija mentalnog zdravlja

**SAMI SEBI SMO PSIHOLOZI: KVALITATIVNO ISTRAŽIVANJE STRESA U RADU
PRIPADNIKA JAVNE VATROGASNE POSTROJBE SPLIT**

Marko Galić, Ana Slišković

Odjel za psihologiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska

galaxymarko1912@gmail.com

Svjetska zdravstvena organizacija stres u radu definira kao odgovor pojedinca na nesklad između njegovih znanja, sposobnosti ili očekivanja te zahtjeva posla što dovodi do smanjene mogućnosti suočavanja s radnim zahtjevima. Vatrogastvo je iznimno specifično zanimanje, a brojne opasnosti s kojima se vatrogasci svakodnevno susreću uključuju zapaljive materijale, izloženost produktima izgaranja te rizik od različitih ozljeda. Osim različitih opasnosti, visoko radno opterećenje te smjenski rad doprinose povišenim razinama stresa u radu vatrogasaca koje pak mogu utjecati na značajne druge. Uzimajući u obzir nedostatak istraživanja o stresu u radu vatrogasaca u Hrvatskoj, cilj ovoga istraživanja bio je steći dublji uvid o stresu u radu kod profesionalnih vatrogasaca korištenjem induktivnog pristupa. U istraživanju je sudjelovalo deset pripadnika Javne vatrogasne postrojbe Split, a podatci su prikupljeni polustrukturiranim intervjuima. Provođenjem tematske analize izdvojile su se dvije glavne teme: stres i vatrogasni posao. Govoreći o stresu vatrogasci su izvještavali o različitim strategijama suočavanja, posljedicama doživljavanja stresora te potrebi rada sa psihologom, dok je većina odgovora o vatrogasnome poslu bila usmjerena na prirodu posla, motivaciju za bavljenje vatrogastvom te emocije koje doživljavaju na svom radnom mjestu. Rezultati istraživanja ukazuju na važnost istraživanja stresa u radu kod vatrogasaca te predstavljaju podlogu za provođenje kvantitativnih istraživanja koja bi mogla doprinijeti osmišljavanju različitih intervencijskih programa.

Ključne riječi / Keywords: stres u radu, vatrogasci, kvalitativno istraživanje, tematska analiza

**AUTOMATSKA PROCJENA LIČNOSTI BAZIRANA NA PODUDARNOSTI REČENICA S
DRUŠTVENIH MREŽA I UPITNIČKIH ČESTICA**

Matej Gjurković

Fakultet elektrotehnike i računarstva, Zagreb, Hrvatska

Iva Vukojević

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

Jan Šnajder

Fakultet elektrotehnike i računarstva, Zagreb, Hrvatska

**Denis Bratko, Ana Butković, Josip Jukić, Irina Masnikosa, Martina Pocrnić, Tena Vukasović
Hlupić**

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

Nina Drobac

Prirodoslovno-matematički fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

iva.vukojevic1@gmail.com

Automatska procjena ličnosti na temelju teksta s društvenih medija dobiva sve veću pozornost kako u psihologiji tako i u području umjetne inteligencije. S jedne strane, interes psihologa primarno pobuđuje mogućnost korištenja digitalnih ponašajnih tragova za procjenu ličnosti. S druge strane, zbog brzog rasta količine tekstnih podataka koje generiraju korisnici interneta, stručnjacima računarstva se kao zanimljiv izazov nameće rad s takvim velikim i nestrukturiranim podacima. No, trenutačni automatski pristupi procjenjivanju ličnosti nisu usmjereni k osiguravanju interpretabilnosti (informacija koji su točno podaci relevantni za procjenu ličnosti) i valjanosti (informacija jesu li korišteni podaci zaista valjani tragovi ličnosti). Upitnici ličnosti, međutim, kao nužni temelj imaju upravo interpretabilnost i valjanost. Kako bismo ublažili navedene slabosti automatske procjene ličnosti, predlažemo pristup koji kombinira upitničku i automatsku procjenu ličnosti. Naš pristup akronima SIMPA (engl. Statement-to-Item Matching Personality Assessment) koristi metode obrade prirodnoga jezika kako bi detektirao samoopise ličnosti koji se potom koriste za automatsku procjenu ličnosti. Srž pristupa jest pojam dispozicijske semantičke sličnosti između slobodno izraženih izjava i upitničkih čestica. Takva sličnost kombinira semantičku sličnost sa znanjem o načinu na koji bi se određena dispozicija mogla manifestirati. Konceptualnu osnovu pristupa SIMPA čini model realistične točnosti (Funder, 1995), koji opisuje korake u procesu dolaska do točne procjene ličnosti, a kojeg proširujemo mehanizmom povratne petlje koja dodatno poboljšava točnost procjene. U izlaganju predstavljamo jednostavnu implementaciju pristupa SIMPA na podacima s društvene mreže Reddit. Demonstriramo kako se pristup može koristiti izravno za procjenu velikih pet crta ličnosti kod korisnika Reddita, što potvrđuju statistički značajne korelacije između tako procijenjenih crta i samoprocjena istih crta. Pristup također koristimo neizravno za proizvodnju značajki za nadzirani model strojnog učenja za automatsku procjenu ličnosti, čime dobivamo trenutačno najbolje rezultate na zadatku predviđanje ličnosti korisnika Reddita. Konačno, raspravljamo o važnim mogućnostima i izazovima analize jezika na internetu.

Ključne riječi / Keywords: ličnost, umjetna inteligencija, jezik, društvene mreže, obrada prirodnog jezika

DO BELIEFS MATTER? THE ROLE OF PHYSICAL ACTIVITY IN THE PSYCHOLOGICAL HEALTH OF YOUNG ADULTS

Dragan Glavaš, Mario Pandžić, Lana Batinić, Ivana Vrselja, Josip Bošnjaković
Hrvatsko katoličko sveučilište, Zagreb, Hrvatska

dragan.glavas@unicath.hr

The finding that one's mindset may moderate the relationship between exercise and physiological health at the same time amazed the scientific community and focused the spotlight on the magnitude of sets of beliefs' effect on the manifestation of physical activity (PA) benefits. However, the findings on the moderation effect of beliefs on PA benefits on psychological health are scarce. Thus, the question emerges whether beliefs on PA benefits moderate the effect of weekly PA on psychological health. To test this question, we comprised 274 young adults (M_{age} = 31.16 (5.21); N_{male} = 114, N_{female} = 160) who completed the Godin Leisure-Time Exercise Questionnaire, a short form of the Positive and Negative Affect Schedule, and Mental Toughness index. Furthermore, participants answered questions on life satisfaction and their belief on the effect of PA on their psychological health on a scale from 0 to 10 (with a larger number indicating more life satisfaction and beliefs on the more substantial impact of PA, respectively). The results indicated that beliefs on PA benefits moderated the effect of weekly PA on negative affect, life satisfaction and mental toughness. However, beliefs on PA benefits did not moderate the impact of weekly PA on positive affect. Specifically, more physically active participants who believed in more substantial PA benefits on psychological health expressed lower negative affect, more life satisfaction and higher mental toughness compared to more physically active participants who believed in not so substantial PA benefits on psychological health. We discussed results within Mindset Theory, theorizing the possible moderating role of sets of beliefs in the hypothesized beneficial effect of types and intensity of PA on late adolescent and young adult populations' psychological well-being and everyday functioning.

Ključne riječi / Keywords: physical activity, psychological health, beliefs on PA benefits, young adults

**MORALNO RASUĐIVANJE KOD DOMINANTNO REFLEKTIVNIH/IMPULZIVNIH
POJEDINACA**

Ljiljana Gregov, Ana Proroković

Odjel za psihologiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska

ljgregov@gmail.com

Cilj ovog istraživanja je bio ispitati neke aspekte moralnog rasuđivanja kod dominantno reflektivnih i dominantno impulzivnih pojedinaca. Pritom je naglasak stavljen na generalnu razinu i pojedine razvojne faze moralnog rasuđivanja. U ispitivanju je sudjelovalo 442 sudionika oba spola, dobnog raspona između 19 i 76 godina. Istraživanje je provedeno online, a primijenjena su dva mjerna instrumenta: Prošireni test kognitivne reflektivnosti (CRT) i Test moralnog rasuđivanja (TMR). Dobiveni rezultati su pokazali da se dominantno reflektivni i dominantno impulzivni pojedinci razlikuju u više aspekata efikasnosti prilikom rješavanja CRT-a, kao i u procjeni moralnih argumenata na TMR-u. Dominantno impulzivni pojedinci pokazuju znatno duže vrijeme rješavanja kad su u pitanju točni odgovori dok nema razlike kod intuitivnih odgovora. Također, dominantno impulzivne pojedince karakterizira niža generalna razina moralnog rasuđivanja, duže vrijeme procjene i viša procjena važnosti moralnih argumenata u gotovo svim fazama moralnog razvoja. Dobiveni rezultati upućuju na zaključak da se različiti kognitivni stilovi reflektiraju na učinak u zadacima različitog tipa na jedinstven način, ali koji nije posve u skladu s dominantnim teorijskim pristupima tumačenja kognitivne reflektivnosti/impulzivnosti.

Ključne riječi / Keywords: kognitivna reflektivnost/impulzivnost, moralno rasuđivanje

PSYCHOLOGICAL WELL-BEING OF STUDENTS NON-EXERCISERS, EXERCISERS AND ATHLETES: THE ROLE OF GENDER

Patrik Grubor, Rej Kovačević, Klara Hrvatinić, Nikolina Jakovljević, Ana Beroš, Dragan Glavaš

Hrvatsko katoličko sveučilište, Zagreb, Hrvatska

dragan.glavas@unicath.hr

With the modern lifestyle and consequent adverse effects of physical inactivity, there has been an increased emphasis on physical activity as a protective factor in preserving and improving psychological well-being. As a result, some empirical and theoretical insights have been made. However, research is dominantly focused on the clinical and older population, leaving the question of the relationship between physical activity (PA) and the psychological well-being of late adolescents and young adults still relevant. Thus, this research aimed to explore whether some dimensions of psychological-well being of students non-exercisers, exercisers and athletes differ and to test whether the effect is unified across the gender. In the preliminary phase of the project, a sample of 361 students (Nnon-exercisers = 101; Nexercisers = 183; Nathletes = 77) aged between 18 – 27 years (Mage = 22,25, (2,71); Nmale = 115, Nfemale = 246) completed Mental Toughness Index, Brief Resilience Scale, Center for Epidemiologic Studies Depression Scale and Anxiety subscale of Emotional State Scale. Given theoretical suggestions and correlations between indicators of psychological well-being confirmed, we utilized factorial MANOVA, with PA levels and gender as independent and mental toughness, resilience, anxiety and depression as dependent variables. The results showed higher mental toughness, higher resilience, lower anxiety and lower depression in exercisers and athletes compared to non-exercisers. Furthermore, a significant interaction of PA levels and gender showed that male non-exercisers tend to have lower mental toughness than female non-exercisers, while male exercisers and athletes tend to have higher mental toughness than female exercisers and athletes. Additionally, results suggested potentially different effects of PA levels on anxiety and depression in male and female students. However, those tendencies were not statistically significant. Finally, we discuss our study's findings regarding other theoretically relevant moderators and mediators of PA effects, such as PA habit strength and PA identity.

Ključne riječi / Keywords: physical activity, psychological well-being, students, gender

ONLINE NASTAVA TIJEKOM COVID-19 PANDEMIJE: STAVOVI STUDENATA
SESTRINSTVA

Ivana Gusar, Karmen Gabrilo

Odjel za zdravstvene studije, Sveučilište u Zadru, Hrvatska

Andrea Tokić

Odjel za psihologiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska

igusar@unizd.hr

Budući da edukacija studenata sestrinstva osim klasične teorijske nastave, sadrži i praktičnu, kliničku nastavu, prelazak na online poučavanje uslijed pandemije COVID-19, bio je veliki izazov kako za nastavnike tako i za studente. Cilj ovoga istraživanja bio je ispitati stavove studenata sestrinstva u Republici Hrvatskoj prema online nastavi tijekom trajanja COVID-19 pandemije. Sudionici istraživanja bili su studenti preddiplomskog i diplomskog studija sestrinstva u Republici Hrvatskoj (N = 208). Istraživanje je provedeno online metodom. U istraživanju su prikupljeni sociodemografski podaci, informatičko-tehnički uvjeti domaćinstva te pozitivni i negativni stavovi studenata prema online nastavi putem upitnika autorice Brumini i sur. (2012). Istraživanjem su dodatno ispitane sklonosti studenata prema pojedinom obliku nastave i njihove procjene o količini usvojenog znanja i vještina tijekom online nastave. Rezultati ukazuju da studenti sestrinstva imaju pozitivan stav prema online nastavi i korištenju IT tehnologija u nastavnom procesu. Preciznije, njih 59 % imalo je umjereno pozitivan, a 40 % visoko pozitivan stav. Tek je 1 % studenata imao izrazito negativan stav prema online obliku nastave. Izvanredni su studenti izjavili o značajno višem pozitivnom stavu prema online nastavi naspram redovitih studenata. Očekivano, pozitivniji stav imali su i studenti sa boljim informatičko-tehničkim uvjetima (vlastito računalo koje ne dijele). Kada se studente pitalo kojem obliku nastave bi dali prednost u budućoj edukaciji, najveći broj studenata navodi hibridni oblik kao najefikasniji (49 %), 41 % preferira klasični oblik nastave, a isključivu prednost online nastavi izrazilo je svega 11% studenata. Glede procjene odraza online nastave na usvajanje specifičnih znanja i vještina tijekom studija, većina studenata (58 %) smatra da će se količina znanja koju će usvojiti putem online nastave tijekom pandemije smanjiti u odnosu na tradicionalni oblik poučavanja, dok 36 % očekuje kako se prelazak na online nastavu neće odraziti na smanjenje usvojenih znanja. Tek 6 % sudionika očekuje porast usvojenih znanja tijekom online poučavanja u odnosu na tradicionalno poučavanje. Unatoč nedostatnom vremenu u pripremi nastavnika i studenata za online poučavanje, većina studenata ipak izražava umjereno pozitivan stav prema online poučavanju, međutim ipak kao najefikasniji oblik poučavanja studenti preferiraju kombinirani model.

Ključne riječi / Keywords: online, nastava, studenti, sestrinstvo, COVID-19

THE DARK EMPATH II: CHARACTERISING DARK TETRAD (DT4) TRAITS IN THE PRESENCE OF EMPATHY

Nadja Heym

Nottingham Trent University, Nottingham, United Kingdom

Coltan Scrivner

The University of Chicago, Chicago, United States

Eve Penford

Nottingham Trent University, Nottingham, United Kingdom

Alexander Sumich

Nottingham Trent University, Nottingham, United Kingdom

nadja.hey@ntu.ac.uk

A novel psychological construct of the Dark Empath (DE) has been recently introduced (Heym et al., 2021), where individuals with Dark Triad (DT3) traits and elevated levels of empathy have different psychological outcomes compared to traditional Dark Triad trait individuals with low levels of empathy. A replication study (N = 753) was conducted using the Dark Tetrad (DT4: Psychopathy, Machiavellianism, Narcissism and Sadism) model and empathy, alongside psychological outcomes of FFM and internalising (n = 424), aggression and sadism (n = 246), and BIS/BAS (n = 247). The latent profile analysis identified a six-class solution replicating the original groups of DT (n = 130, high DT, low empathy), DE (n = 106, high DT, high empathy), Empaths (n = 131, low DT, high empathy), and Typicals (n = 185, average), but also two additional groups of Internalised (n = 114, low DT, slightly lower cognitive/high affective empathy) and Autism spectrum (n = 71, low DT, very low cognitive/lower affective empathy) profiles. Both DE and DT scored higher in BAS-Fun Seeking, BAS-Drive, Extraversion, indirect aggression (guilt induction, social exclusion malicious humour), direct and vicarious sadism, and lower in Agreeableness than other classes. The DE, more specifically, scored higher on Openness and BAS-Reward than other classes, and higher in Agreeableness than the DT and autism spectrum profiles. The internalised profile scored higher on neuroticism, depression, anxiety, stress, BIS and FFFS than other classes. We replicated and delineated the presence of the Dark Empath amongst a separate cohort sample using the Dark Tetrad model akin to Heym et al. (2001). Whilst a similar and extended trait profile could be established for the DE compared to other classes, some previously seen differentiating characteristics (e.g., lower aggression in DE compared to DT) were not observed.

Ključne riječi / Keywords: Dark Empath, Dark Triad/Tetrad, Psychopathy, Machiavellianism, Narcissism

PARTNERING FOR MENTAL HEALTH PROMOTION – PROCESS EVALUATION OF THE ABCS OF MENTAL HEALTH IN DENMARK

Carsten Hinrichsen

The National Institute of Public Health, University of Southern Denmark, Denmark

cahi@sdu.dk

Mental health is more than the absence of mental illness. It also encompasses feeling good and functioning well. There is a need for a more holistic and salutogenic approach to mental health. On this basis, the partnership ABCs of Mental Health was established in Denmark in 2014. The ABCs of Mental Health targets individuals to engage in mentally healthy behaviors while also supporting organizations to promote mental health and wellbeing in their local communities and among various target groups. Activities are implemented at the community level by a large cross-sectoral and cross-disciplinary partnership with a broad reach. By supporting staff and volunteers and empowering people to act, belong and commit, we aim at increasing individual and community mental health, resilience and wellbeing. To document and guide the implementation of these initiatives among partner organisations, a formative process evaluation was conducted. The evaluation is based on data from interviews, group interviews, and annual descriptive questionnaires completed by partner organizations. At the conference, the main findings of this formative process evaluation with a particular focus on the local implementation processes of mental health promotion (MHP) initiatives among partner organizations, will be summarized. The ABC-framework has provided a simple and mutual language, understanding and focus for MHP. This has greatly benefitted the cross-sectoral and cross-disciplinary collaboration to promote public mental health and wellbeing. The MHP initiatives developed within the partnership can be grouped into three approaches: building capacity to work with MHP, promoting mental health awareness and knowledge, and establishing and promoting opportunities to engage in mentally healthy activities. Among partner organizations, the ABC-framework was valued positively and viewed as a way of fostering cross-organisational collaborations. Moreover, the ABC-messages were considered easy to understand and apply, as well as destigmatizing in relation to mental health problems. Overall, the ABC-framework has been proven to be useful in various MHP initiatives and feasible in various settings.

Ključne riječi / Keywords: mental health promotion, public health, cross-sectoral actions, partnerships, process evaluation

**NASTAVNIČKI STILOVI MOTIVIRANJA STUDENATA – PROVJERA KRUŽNOG MODELA
U VISOKOŠKOLSKOM KONTEKSTU**

Aleksandra Huić, Nina Pavlin-Bernardić, Vesna Vlahović Štetić

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

ahuic@ffzg.hr

Prema teoriji samodeterminacije, nastavnička ponašanja koja zadovoljavaju osnovne potrebe učenika za autonomijom, povezanošću i kompetentnošću povezana su s većom uključenosti učenika u nastavni proces i bolji akademski uspjeh. Aelterman i sur. (2019) su predložili novi kružni model nastavničkih motivirajućih stilova, koji opisuje dvije dimenzije nastavničkih ponašanja: usmjerenost na zadovoljavanje osnovnih potreba i usmjeravanje učenika. Ove dimenzije opisuju četiri različita stila: stil koji podržava autonomiju, strukturirajući, kontrolirajući i kaotični stil. Provjere ovog novog modela još su rijetke, a do sada je samo jedno istraživanje provjeravalo isti u kontekstu visokog obrazovanja. Stoga je cilj ovog istraživanja bio dati daljnji doprinos provjeri novog kružnog modela u visokom školstvu, te validirati hrvatski prijevod Upitnika situacija u školi – visoko obrazovanje (SIS-HE) kojim se navedeni model operacionalizira. U prvoj, kvalitativnoj, studiji provedene su dvije fokusne skupine s ukupno 17 sveučilišnih nastavnika različitih profila, s ciljem prijevoda i prilagodbe navedenog instrumenta. U drugoj, kvantitativnoj, studiji sveučilišni nastavnici sudjelovali su u online istraživanju, te ispunili hrvatsku verziju Upitnika SIS-HE, Upitnik psihološki kontrolirajućeg poučavanja, Upitnik nastavnik kao socijalni kontekst i Skalu nastavničkih pristupa poučavanju. Rezultati kvalitativne studije pokazuju da su situacijske vinjete na kojima se temelji Upitnik SIS-HE prikladne za kontekst hrvatskog visokog obrazovanja, te primjerene facijalne valjanosti i jasnoće. Rezultati kvantitativne studije potvrđuju očekivanu faktorsku strukturu upitnika te očekivane obrasce korelacija koji govore u prilog konvergentne i diskriminativne valjanosti. Analiza multidimenzionalnog skaliranja potvrdila je pretpostavljenu kružnost modela. Osim teorijskih, istraživanje ima i važne praktične implikacije za povećanje kvalitete visokoškolske nastave.

Ključne riječi / Keywords: kružni model nastavničkih stilova, teorija samodeterminacije, osnovne ljudske potrebe, visokoškolsko obrazovanje, pozitivna klima

KONSTRUKCIJA TESTA NUMERIČKIH SPOSOBNOSTI

Fanika Ivaković, Iva Sofija Miloš, Lucija Krnčević

Selekcija d.o.o., Split, Hrvatska

lucija.krncevic@selekcija.hr

Testovi inteligencije neizostavan su dio procjena u organizacijskom kontekstu, a uz mjere opće inteligencije, često se koriste i baterije testova specifičnih sposobnosti. Izvođenje numeričkih zadataka rasuđivanja pokazalo se korisnim za uspjeh u brojnim zanimanjima. Zbog potrebe za procjenom numeričkih sposobnosti u selekcijskim procesima za pozicije koje zahtijevaju baratanje brojevima i matematičko-logičko zaključivanje, cilj je bio osmisliti digitalno primjenjiv test Numerički faktor – logičko zaključivanje. Zadatci testa osmišljeni su nakon pregleda postojećih standardiziranih testova numeričkih sposobnosti. Višegodišnjom primjenom i analizama odgovora velikog broja ljudi, konstruirana je konačna verzija koja se pokazala kao homogena mjera. Provjerom faktorske valjanosti utvrđena je unidimenzionalnost testa od 24 zadatka koji variraju po svojoj težini i diskriminativnosti. Konvergentno-divergentna valjanost potvrđena je kroz visoku korelaciju između postignuća na ovom i testu numeričkih sposobnosti iz MFBT baterije, odnosno slabije korelacije postignuća s testovima drugih specifičnih sposobnosti (verbalnih, specijalnih). Dodatno, utvrđena je i umjerena korelacija s nekoliko testova opće inteligencije. Budući da je ovaj test primjenjivan u selekcijskom kontekstu, kriterijska je valjanost provjerena ispitivanjem korelacije između postignuća na testu i ocjene kojom su kandidati ocijenjeni nakon posljednjeg selekcijskog kruga i razgovora za posao. Pokazalo se da osobe razvijenijih numeričkih kognitivnih sposobnosti generalno bolje prolaze i na samom selekcijskom procesu, tj. u konačnici je veća i vjerojatnost njihova zapošljavanja. S obzirom na to da su podaci o testu prikupljeni kroz višegodišnji period, konačna baza s preko 2.500 ljudi korištena je za definiranje normi, uzimajući pritom u obzir značajke spola, dobi i stručne spreme. Dakle, konstrukcija i validacija testa numeričkih sposobnosti provedena je u organizacijskom (selekcijskom) kontekstu, a na temelju višestrukih primjena i analiza prikupljenih podataka. Nakon utvrđivanja visoke interne konzistencije i adekvatnosti jednofaktorskog rješenja, daljnje su provjere testa ukazale na očekivanu povezanost s nizom drugih relevantnih mjera. Budući da je riječ o digitalnom testu, normiranje postignuća vrši se automatski u sustavu koji potpuno objektivno boduje test te brzo i jednostavno pruža informaciju o razini razvijenosti sposobnosti numeričko-logičkog zaključivanja.

Ključne riječi / Keywords: Kognitivni test, numerički faktor, numeričko-logičko zaključivanje

GAME-BASED ASSESSMENT USED IN ORGANISATIONAL CONTEXT - A META-ANALYSIS - EQUAL CHANCES, DIVERSITY AND INCLUSION

Ana Ivanov

Laboratory for Research of Individual Differences, Department of Psychology,
Faculty of Philosophy, University of Belgrade, Belgrade, Serbia

ana.ivanov@f.bg.ac.rs

The assessment of psychological attributes has great importance due to predictive power of job performance. Technological developments, video game-based assessments (GBAs), enable the use of alternative data sources. Despite the interest and practical usage, there is a lack of empirical evidence of their reliability and validity. We are conducting a meta-analysis of empirical literature to better understand how this innovative approach could be more efficient and what empirical evidence is missing. We undertook a systematic approach to the literature review in five sequential steps—search, selection, quality control, extraction, and synthesis. We focused our search for research papers regardless of the year of the publishing and included not just the scientific articles. Databases for articles included EBSCO, Google Scholar and PsychInfo. The keywords used for searching within the databases included 17 keywords and their combinations. We searched the citations of seminal papers on game-based assessment in an organisational context. The search and selection process resulted in 58 relevant scientific papers so far. At this moment, 16 papers are reviewed and 42 papers and book chapters are to be reviewed. We have created the categories for reliability and validity statistics, and they are open for further modification. At this point, the categories are Alpha, Retest, Omega, Criterion and Construct validity. Only two research papers reported alpha value, retest reliability one, criterion validity three and construct five. It is important to have in mind that eight articles (50%) haven't reported any data regarding their validity or reliability. Taking differences into consideration, only five papers consider the existence of any differences. Three of them looked for gender differences (two of them have found significant differences), three for age (two significant), one for educational levels, one for ethnical differences (significant) and two for game experience (one significant). During the analysis, we were looking for different terms and definitions used in papers, and so far we have found 29 different ones considering or related to GBA. This raises great concern about commercialised assessment and their practical usage - are those tools really measuring what they say or just make the process more fun? Even more important is the fact that younger, white males with more experience with games possibly have more opportunities in game-based assessments.

Ključne riječi / Keywords: gamification, meta-analysis, organisation, game-based assessment, selection

PERSONALITY IN PREDICTING A SALES PERFORMANCE: A META-META-ANALYSIS

Ana Ivanov

Laboratory for Research of Individual Differences, Department of Psychology,
Faculty of Philosophy, University of Belgrade, Belgrade, Serbia

ana.ivanov@f.bg.ac.rs

Salesforce and its performance are central to the success of almost every company. The relationship with clients is becoming more and more prominent, which is a consequence of the growing number of service job positions requiring frequent contact and communication. Sales success is conceptualized in various ways, some of which cannot be fully compared. Through research on the relationship between personality and sales success, inconsistencies arise, and this meta-meta-analysis attempts to answer the question of what is the cause of unclear findings. We undertook a systematic approach to the literature review in five sequential steps—search, selection, quality control, extraction, and synthesis. We focused our search for research papers regardless of the year of the publishing and included not just the scientific articles. Databases for articles included EBSCO, Google Scholar and PsychInfo. The keywords used were “meta-analysis” “sales performance” and “personality”. We searched the citations of seminal papers on game-based assessment in an organizational context. The search and selection process resulted in 12 relevant scientific papers. Before the analysis, we created the categories: relevant domains, outcome variables and additional variables. All papers used Five Factor Model or models based on it - Big Five (NEO-PI-R) and just one used Dark Triad. Eight papers found Extraversion, seven Conscientiousness and five Neuroticism as significant predictors. Outcome was measured as supervisor-rating job performance, objective ratings, peer ratings, subordinate ratings, self-report measures, customer’s share of wallet, market share, number of new customers, overall work performance, contextual and counterproductive performance, training and academic Performance, technical performance, task performance, etc. There is no agreement when it comes to performance appraisal. The choice is usually made based on the aspect of success that needs to be measured. These differences in measuring the outcome could be the answer, suggesting the need for meta-analytic studies focusing on the same (similar) predictors and outcomes reflecting the same performance aspect.

Ključne riječi / Keywords: meta-meta analysis, personality, sales performance, Five Factor Model, job performance

POVEZANOST KOMPETITIVNOG OBRASCA MOTIVACIJSKE KLIME I RUKOVODEĆEG PONAŠANJA TRENERA

Vedran Jakobek

Kineziološki fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

Damir Ljubotina

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

Renata Barić

Kineziološki fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

jakobekvedran@gmail.com

U sportskom kontekstu kompetitivni obrazac motivacijske klime u velikoj mjeri oblikuje trener koji članovima svoje ekipe pridaje različit stupanj pažnje ovisno o razini njihove sposobnosti, kažnjava njihove pogreške i potiče njihov međusobni rivalitet. Cilj je ovog istraživanja proširiti empirijske spoznaje vezane uz povezanost percipiranog rukovodećeg ponašanja trenera i kompetitivnog obrasca motivacijske klime. Nalazi iz literature glede povezanosti pozitivnih ponašanja trenera (instruktivnost, demokratsko ponašanje, socijalna podrška, pozitivna povratna informacija) i kompetitivnog obrasca motivacijske klime nedosljedni su, a povezanosti su, kada su utvrđene, niske i negativnog predznaka. Pretpostavka je da će negativna ponašanja trenera (usmjerenost na rezultat, neosjetljivost za osobnu dobrobit sportaša, sklonost davanju negativne povratne informacije, autokratsko ponašanje) biti pozitivno prediktivna za kompetitivnu motivacijsku klimu jer takva su ponašanja kontrolirajuća, kažnjavajuća i ignorirajuća. U ovom istraživanju prigodan uzorak činilo je 152 nogometaša kadetskog i juniorskog uzrasta, dobi između 15 i 18 godina, koji su se natjecali u nekom od klubova na području RH. Nogometaši su nastupali u 34 selekcije (pod vodstvom 31-og trenera) u 21-om različitom klubu. Prosječna je dob sudionika 16.6 godina. Primijenjeni su instrumenti: Upitnik rukovođenja u sportu (Greblo, 2011), Upitnik negativnog ponašanja trenera (Greblo Jurakić i Keresteš, 2017) i Upitnik percipirane motivacijske klime u sportu (Barić, 2004). Provedena je hijerarhijska regresijska analiza u koju su varijable uključene u dvama blokovima. U prvom bloku uključena su pozitivna ponašanja trenera za koja se pokazalo da nisu statistički značajno prediktivna za kompetitivnu motivacijsku klimu. U drugom su bloku uključena negativna ponašanja trenera. Ukupni R² sugerira da je na temelju ponašanja trenera moguće objasniti 28,3% varijance kriterija kompetitivne motivacijske klime, a kao statistički značajni prediktori pokazali su se trenerova usmjerenost na rezultat ($\beta = .26$, $p < .01$), neosjetljivost za osobnu dobrobit sportaša ($\beta = .28$, $p < .01$) i sklonost davanju negativne povratne informacije ($\beta = .16$, $p = .05$). Zaključno, ovim je istraživanjem utvrđena prediktivna valjanost nekih negativnih ponašanja trenera za kompetitivnu motivacijsku klimu, koja se općenito smatra manje poželjnim obrascem motivacijske klime i koja je povezana s različitim neadaptivnim ishodima u sportskom okruženju.

Ključne riječi / Keywords: kompetitivna motivacijska klima, rukovodeće ponašanje trenera, mladi nogometaši, sportska psihologija

RANA PISMENOST: RIJEČ DVIJE O SLOVIMA

Marija Jozipović, Mirjana Lenček

Odsjek za logopediju, Edukacijsko - rehabilitacijski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

Maja Kovačević Gligorović

Dječji vrtić Zapruđe, Zagreb, Hrvatska

marija.jozipovic@erf.unizg.hr

Poznavanje grafema najvažniji je pojedinačni prediktor uspješnog čitanja (McBride-Chang, 1999; Lonigan, Burgess i Anthony, 2000; Torppa i sur., 2006), posebno u alfabetskim jezicima s transparentnom ortografijom (Anthony i Francis, 2012; Caravolas i sur., 2012). Stvaranje veze između vizualnog simbola (grafema) i fonološkog oblika (fonema) temelj je ovladavanja čitanjem (Ivšac Pavliša i Lenček, 2011). Predškolski kurikulumi u mnogim zemljama propisuju poznavanje grafema već u ranoj predškolskoj dobi, no predškolski kurikulum u Republici Hrvatskoj ne sadrži takvu obvezu. Cilj je ovog istraživanja bio opisati obilježja imenovanja grafema kod djece koja pokazuju rizik za teškoće čitanja, odnosno disleksiju. Svrha je upozoriti na važnost praćenja predvještina čitanja i pisanja s naglaskom na izloženost grafemima. U istraživanju je sudjelovalo 24-ero djece školskih obveznika s ispodprosječnim postignućem na PredČiP testu (Kuvač Kraljević i Lenček, 2012). Rezultati istraživanja, očekivano, pokazuju da djeca s rizikom za razvoj teškoća čitanja, odnosno disleksije imenuju prosječno manje grafema od djece urednog jezičnog razvoja. Imenuju više velikih nego malih tiskanih grafema što se povezuje s vizualnom jednostavnošću grafema i izloženosti djece tim grafemima. Od velikih tiskanih grafema, djeca s rizikom najčešće točno imenuju samoglasnike (O, A, I, U). Od malih tiskanih grafema, najčešće točno imenuju grafeme koji se učestalo javljaju u govorenom i pisanom jeziku i lako prepoznatljive grafeme - to jest samoglasnike (o, i, u), one koji vizualno odgovaraju svom velikom tiskanom obliku (npr. s i c)) te one koji su učestali u govorenom i pisanom jeziku. Najrjeđe imenuju Đ, LJ, NJ i DŽ, đ, lj, nj i dž kao rijetko zastupljene i složene grafeme osobite za hrvatsku latinicu, a čije je usvajanje zahtjevno u procesu početnog čitanja i pisanja, te l i b zbog njihove grafičke i fonološke sličnosti s drugim grafemima. Zamjene b / d pripadaju u specifičnu simptomatologiju disleksije. Dobiveni rezultati važni su za oblikovanje preventivnih postupaka i intervenciju kod djece koja pokazuju rizik za teškoće u čitanju i pisanju te se mogu rabiti u određivanju redoslijeda poučavanja grafema.

Ključne riječi / Keywords: rana pismenost, grafemi, disleksija, rizik za disleksiju

**MOŽE LI TO MALO KRAĆE?: PRIJEDLOG DVIJE KRATKE FORME TESTA
SVAKODNEVNIH ZADATAKA**

Luka Juras, Marina Martinčević, Andrea Vranić, Blaž Rebernjak, Ivana Hromatko
Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

ljuras@ffzg.hr

Svakodnevna kognitivna kompetencija temelj je neovisnog života osoba starije dobi. Iako je njena procjena od interesa znanstvenicima, kao i stručnjacima u praksi, postojeći instrumenti često nisu prikladni za upotrebu u ovim kontekstima. Dugačko vrijeme primjene čini ih nepraktičnima, a moguće uvježbavanje otežava jednoznačnu interpretaciju rezultata u longitudinalnim i intervencijskim istraživanjima koja zahtijevaju ponovljena mjerenja. Ovim smo istraživanjem pokušali otkloniti ove problem skraćivanjem Testa svakodnevnih problema (Everyday problem test - EPT; Willis i Marsiske, 1993) te konstruirati dvije kraće forme testa i provjeriti njihova psihometrijska svojstva. Originalni EPT sastoji se od 84 čestice koje ispituju kompetencije starijih osoba u sedam područja svakodnevnog života (prijevoz, zdravlje, upravljanje financijama, briga o kućanstvu, priprema hrane, korištenje telefona i kupovina). U istraživanju je sudjelovalo 157 kognitivno zdravih osoba srednje i starije životne dobi (50–84 godine). Sudionici su ispunili bateriju testova koja je uz EPT uključivala Ravenove progresivne matrice (SPM), Kratko ispitivanje mentalnog statusa (MMSE-2), n-unatrag zadatak, Slika-riječ zadatak i sociodemografski upitnik. Evaluacija obje kratke forme pokazala je očuvanu sadržajnu valjanost, zadovoljavajuću pouzdanost tipa unutarnje konzistencije i interkorelaciju dviju kratkih formi. Provedene su hijerarhijske regresijske analize s pojedinom formom EPT-a kao kriterijem kako bi se provjerila njihova konkurentna valjanost. Dob i godine obrazovanje uvrštene u prvom koraku analize te rezultati na SPM-u i n-unatrag zadatku uvršteni u drugom koraku analize značajno su predviđali rezultat u obje skraćene forme EPT-a. Rod (1. korak) te rezultat na MMSE-2 i Slika-riječ zadatku (2. korak) nisu imali značajan doprinos u predviđanju uspjeha na kriterijskim mjerama. Ovi rezultati pokazuju da dvije predložene kratke forme mogu biti vrijedan alat u procjeni svakodnevne kognitivne kompetencije zdravih starijih odraslih osoba.

Ključne riječi / Keywords: Test svakodnevnih zadataka, svakodnevna kognitivna kompetencija, kognitivno starenje, validacija

**SPREMNOST OPRAŠTANJA U PARTNERSKOJ VEZI: PRILOG VALIDACIJI SKALE
OPRAŠTANJA SPECIFIČNE UVREDE (BRAČNOG) PARTNERA**

Rafaela Juravić, Vera Ćubela Adorić

Odjel za psihologiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska

vcubela@unizd.hr

U radu se prikazuju neki rezultati primjene hrvatske inačice instrumenta *Marital Offence-Specific Forgiveness Scale* (MOFS, Paleari i sur., 2009) u dvama nezavisnim uzorcima odraslih koji su u partnerskoj vezi. Cilj ovdje prikazanih analiza bio je ispitati faktorsku strukturu i pouzdanost hrvatske inačice u uzorku iz populacije partnera koji su u bračnoj vezi (za koje je instrument izvorno namijenjen), kao i u uzorku iz šire populacije osoba koje su u partnerskoj vezi. Opraštanje je relevantna tema u svim partnerskim vezama i MOFS, čiji se sadržaj ne referira eksplicitno na opraštanje samo bračnom partneru, mogao bi biti prikladan za ispitivanje spremnosti opraštanja u svakoj partnerskoj vezi. Hrvatska inačica MOFS-a primijenjena je sklopu dvaju širih istraživanja u kojima su sudjelovale 352 osobe koje su u braku i 198 osoba koje su u partnerskoj vezi (od kojih 64 % nisu u braku). Rezultati potvrđuju očekivanu dvofaktorsku strukturu instrumenta u obama uzorcima, pri čemu jedan faktor definiraju čestice koje se odnose na pozitivnu dimenziju opraštanja (benevolentnost), a drugi faktor definiraju čestice koje se odnose na negativnu dimenziju opraštanja (izbjegavanje i ozlojeđenost). Pouzdanost tipa unutarnje konzistencije u obama se uzorcima pokazala zadovoljavajuće visokom, posebice za subskalu izbjegavanja i ozlojeđenosti. Ipak, neke čestice u ovoj primjeni, kao i prethodnim primjenama u uzorcima iz drugih zemalja, ne pokazuju sasvim zadovoljavajuće karakteristike, pa će u raspravi biti riječi o mogućnostima daljnjeg poboljšanja ovog instrumenta kao mjere spremnosti opraštanja u bračnim i, općenito, partnerskim vezama.

Ključne riječi / Keywords: partnerske veze, spremnost opraštanja, MOFS, metrijske karakteristike

SYSTEMATIC REVIEW: USING VIDEO GAMES TO TREAT LEARNING DISABILITY

Gurleen Kaur Chane

Nottingham Trent University, Nottingham, United Kingdom

nishi031295@gmail.com

Over the last decade, researchers have started focusing on the positive effects of video game plays and at the same time started using them to treat learning disabilities. Individuals with learning disabilities face a lot of difficulties in their social and academic life. There are a lot of studies conducted in different parts of the world that have seen some significant results in the treatment of learning disabilities using video games. The advantage of these games is yet to be understood. To date, there have been video games designed with a basic framework to treat these disabilities. The aim of this study was to provide a comprehensive overview of usage of video games to treat learning disability in different parts of the world, from a holistic perspective. A literature search was conducted using the database Web of Science. The systematic literature review identified a total of 18 relevant studies. The included studies used empirical research and focussed on studies where intervention techniques involved the usage of video games to treat learning disability. These studies suggested a noticeable change in the reading performance, attention, working memory, numerical processing, and focus. Their results have been discussed in relation to the inclusion criteria. Four main types of learning disabilities were identified that were treated using video games, (1) Dyslexia (2) Dyscalculia, (3) ADHD, and (4) General reading difficulties and learning difficulties. This systematic review provides a comprehensive literature encouraging further research in the designing of video games to treat learning disability efficiently.

Ključne riječi / Keywords: learning disability, video games, children, HCI, learning, development

VALUING OF THE TEACHING PROFESSION DURING COVID-19: PERCEPTIONS OF TEACHERS IN ENGLAND ON HOW OTHERS VIEW THE PROFESSION

Lisa E. Kim, Kathryn Asbury

University of York, Heslington, YO10 5DD, United Kingdom

lisa.kim@york.ac.uk

The role of teachers during COVID-19 has been a prominent discussion topic, including among policymakers and the media. In England, this was certainly the case as decisions were made around when to close school buildings to most students, and when to re-open them. Before the pandemic, teachers in England reported that they believed that their profession was not well valued by society. This is concerning as teachers' feelings of being valued can be associated with morale and retention, as well as student attainment. In light of this, we examined whether some teachers in England believed that the degree to which they were valued changed during COVID-19. Twenty-four primary and secondary teachers in state schools in England were interviewed about their perceptions of how much society, media, and policymakers valued their profession during the early months of the COVID-19 pandemic. Four themes were identified using reflective thematic analysis: (1) heroes or villains?; (2) key workers or not?; (3) voiceless and disrespected; and (4) appreciated locally. Teachers said they were concerned about the media's dramatic portrayal of them as either heroes or villains. They said they were angry and frustrated by the lack of government's consultation with them on educational decisions. However, they also said they felt more appreciated than ever by students' parents. Implications for what may be important to support teachers and to manage the perceptions of the teaching profession are discussed.

Ključne riječi / Keywords: teachers, professional value, COVID-19, reflexive thematic analysis

INTEGRACIJA IZBJEGLICA U HRVATSKOJ: USPOREDBA SOCIO-PSIHOLOŠKIH
POKAZATELJA INTEGRACIJE IZBJEGLICA IZ SIRIJE I ČLANOVA ZAJEDNICE
PRIMATELJA

Jana Kiralj, Dean Ajduković

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

jkiralj@ffzg.hr

Integracija izbjeglica je višedimenzionalan, dvosmjerni proces koji je dinamičan u vremenu i uključuje izbjeglice i članove zajednice primatelja. Socio-psihološka dimenzija integracije odnosi se na socio-psihološku dobrobit izbjeglica i primatelja, pri čemu obje grupe ostvaruju integracijske ciljeve vezane uz ugodne međusobne odnose i međugrupni kontakt, pozitivne međugrupne stavove, socijalnu bliskost, povezivanje socijalnih mreža, niske razine doživljaja međugrupne prijateljnosti, i dr. Cilj istraživanja bio je usporediti pokazatelje socio-psihološke integracije između izbjeglica iz Sirije koji su u Hrvatsku došli najranije 2015. godine i članova zajednice primatelja u Hrvatskoj. Podaci su prikupljeni u sklopu multidisciplinarnog međunarodnog istraživačkog projekta *Forced Displacement and Refugee-Host Community Solidarity* (FOCUS) kojeg financira Europska komisija iz Obzor 2020 programa za istraživanja i inovacije. U istraživanju je sudjelovalo 600 primatelja i 149 izbjeglica iz Sirije u Zagrebu, Sisku i Karlovcu. Uzorak primatelja bio je probabilistički, a izbjeglica prigodan. Analize mjerne invarijantnosti skala i jednakosti invarijanci provedene su prije t-testova i hi-kvadrat testa. Rezultati su pokazali da su izbjeglice imale pozitivnije stavove prema primateljima nego obratno ($t = -27,149$, $df = 430,138$, $p < ,001$, $d = -2,022$), niže razine doživljaja oba tipa doživljaja međugrupne prijateljnosti (realistična: $t = 4,387$, $df = 734$, $p < ,001$, $d = 0,417$; simbolička: $t = 10,751$, $df = 736$, $p < ,001$, $d = 1,015$), češći i ugodniji međugrupni kontakt u različitim kontekstima (d indeksi se kreću od $-0,556$ do $-2,303$, ovisno o kontekstu), veći udio primatelja u različitim društvenim krugovima nego obratno (krug poznanika – $\chi^2 = 467,510$, $df = 4$, $p < ,001$; krug prijatelja – $\chi^2 = 437,055$, $df = 4$, $p < ,001$, krug osoba kojima se mogu obratiti za pomoć – $\chi^2 = 413,838$, $df = 4$, $p < ,001$), te da su bile spremne na odnose većeg stupnja bliskosti s primateljima nego primatelji s izbjeglicama ($t = -18,979$, $df = 520,862$, $p < ,001$, $d = -1,341$). Autori će se u izlaganju osvrnuti na značenje ovih rezultata u okviru znanstvenog istraživanja integracije i rada s izbjeglicama i primateljima u praksi.

Ključne riječi / Keywords: integracija, izbjeglice, stavovi, doživljaj prijateljnosti, međugrupni kontakt

**POVEZANOST RODITELJSKOG OMETANJA MOBITELOM I SUKOBA OKO DJEČJEG
KORIŠTENJA MOBITELA S DOBROBITI DJECE**

Marina Kotrla Topić

Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, Hrvatska

Marina Merkaš, Matea Bodrožić Selak, Ana Žulec, Vanesa Varga

Hrvatsko katoličko sveučilište, Zagreb, Hrvatska

Katarina Perić

Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, Hrvatska

Marija Rusan, Leina Radusinović

Hrvatsko katoličko sveučilište, Zagreb, Hrvatska

marina.kotrla.topic@pilar.hr

Ometanje interakcija i komunikacije licem u lice zbog roditeljskog korištenja mobitela postaje učestala pojava u odnosu dijete-roditelj u današnje vrijeme. Djeca na roditeljsku zaokupljenost, ometenost i korištenje mobitela, ali i drugih digitalnih uređaja, primarno reagiraju ljutnjom, tugom i nezadovoljstvom. Roditelji u takvim situacijama teže točno interpretiraju i reguliraju dječje ponašanje te dječje korištenje digitalnih uređaja. Takve situacije povoljan su kontekst za javljanje sukoba između roditelja i djece o korištenju digitalnih uređaja, pri čemu sukobi mogu nepovoljno utjecati na dobrobit djece. Cilj rada je ispitati kako su roditeljsko ometanje mobitelom i sukobi oko dječjeg korištenja mobitela iz perspektive djece i roditelja povezani s dječjom dobrobiti. Podatci koji se koriste u radu dio su HRZZ projekta „Digitalna tehnologija u obitelji: obrasci ponašanja i učinci na razvoj djece“, a prikupljeni su u istraživanju provedenom sa 282 djece (60 % djevojčica) u dobi od 10 do 15 godina i jednim od njihovih roditelja. Za potrebe istraživanja osmišljeni su novi mjerni instrumenti. Djeca i roditelji su na novokonstruiranoj skali od 11 čestica procijenili koliko se često prepiru oko dječjeg korištenja mobitela. Roditelji su na skali od 4 čestice procijenili ometanje mobitelom u interakcijama s djecom. Dječji negativni i pozitivni afekti mjereni su kratkom verzijom PANAS-a (Mackinnon i sur., 1999), a zadovoljstvo životom mjereno je Kratkim multidimenzionalnom skalom zadovoljstva životom (Seligson i sur., 2003). Rezultati pokazuju da roditelji koji su više ometeni mobitelom, odnosno koji više ignoriraju dijete zbog korištenja mobitela dok su s djetetom ujedno doživljavaju više sukoba s djecom oko vremena kojeg djeca provedu koristeći mobitel. Veća učestalost sukobljavanja oko dječjeg korištenja mobitela iz perspektive roditelja povezana je s većom učestalosti sukobljavanja oko dječjeg korištenja mobitela iz perspektive djece. Učestalo sukobljavanje oko korištenja mobitela iz obje perspektive - dječje i roditeljske - povezano je s nižim zadovoljstvom životom i više negativnih afekata kod djece. Učestalije doživljavanje negativnih afekata kod djece povezano je s manje doživljaja pozitivnih afekata. Rezultati se raspravljaju u kontekstu doprinosa roditeljskih faktora sukobima s djecom oko korištenja digitalnih uređaja.

Ključne riječi / Keywords: ometanje, sukobi djece i roditelja oko mobitela, dobrobit djece

IZVORI I PREDIKTORI ADOLESCENTSKOG STRESA U VRIJEME NEPOVOLJNIH
OKOLNOSTI

Petra Kožljan, Ines Rezo Bagarić

Studijski centar socijalnog rada, Zagreb, Hrvatska

petra.kozljan@pravo.hr

Adolescencija je zahtjevan period odrastanja u kojem uobičajeno na mlade utječu raznovrsni stresori. U proteklom periodu mladi u Hrvatskoj suočavali su se i s dodatnim stresogenim faktorima u vidu pandemije COVID-19 te dva snažna potresa. Cilj ovog rada bio je utvrditi koja su područja života u kojima adolescenti doživljavaju najviše stresa te koji čimbenici adolescenata i njihove okoline predviđaju doživljaj stresa po pojedinim područjima. Provedeno je anketno istraživanje s 353 učenika prvih razreda zagrebačkih srednjih škola, u okviru pilot istraživanja projekta „Međugeneracijski prijenos rizika za mentalno zdravlje adolescenata“ financiranog od Hrvatske zaklade za znanost. Instrumenti korišteni u ovom radu predstavljali su mjere sociodemografskih podataka i iskustava s potresima i bolesti COVID-19, zatim mjere stresa, roditeljskih ponašanja, parentifikacije i samopoimanja. Rezultati ukazuju na to da mladima najveći stres predstavlja školski uspjeh, zatim stres kod kuće i stres zbog vršnjačkog pritiska, stres zbog interakcije s nastavnicima, stres romantičnih veza i naposljetku stres zbog financijskog pritiska. Pritom djevojke i mladi iz četverogodišnjih strukovnih škola i gimnazija izvještavaju o višim razinama doživljenog stresa u većini ispitanih područja. Stres zbog financijskog pritiska prisutniji je kod mladih koji dolaze iz obitelji nižih financijskih mogućnosti te kod mladih koji dolaze iz obitelji koje su doživjele materijalnu štetu uslijed potresa. Kod mladih koji su imali umjerene i teže simptome bolesti COVID-19 bio je izraženiji stres kod kuće. Ženski spol i pohađanje gimnazije značajno objašnjavaju stres od školskog uspjeha. Niže procijenjene financijske mogućnosti, veća nekonzistentnost roditeljskih ponašanja, viša parentifikacija i bolji odnosi s vršnjacima suprotnog spola značajno doprinose stresu kod kuće. Veća nekonzistentnost roditeljskih ponašanja, lošije samopoimanje tjelesnog izgleda i lošiji odnos s vršnjacima istog spola značajno doprinose stresu zbog vršnjačkog pritiska. U izlaganju će biti raspravljene praktične implikacije nalaza te će se dati smjernice za buduća istraživanja.

Ključne riječi / Keywords: adolescenti, stres, potres, COVID-19

KAKO NASTAVNICI MOGU POTICATI PROAKTIVNU UKLJUČENOST UČENIKA? ULOGA NASTAVNIČKE PODRŠKE AUTONOMIJI I UČENIČKE AUTONOMNE MOTIVACIJE

Eta Krpanec, Dora Popović, Toni Babarović
Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, Hrvatska

eta.krpanec@pilar.hr

Proaktivna uključenost učenika u nastavu relativno je novi konstrukt nastao u okviru teorije samodeterminacije. Odnosi se na inicijativu učenika da konstruktivno pridonose kvaliteti nastave, daju povratne informacije svojim nastavnicima, postavljaju pitanja te iskazuju svoje želje i potrebe. Istraživanja su povezala višu proaktivnu uključenost učenika s njihovim boljim akademskim i osobnim ishodom te stoga smatramo važnim odrediti faktore koji ju potiču. Dosadašnji nalazi ukazuju da je nastavnička podrška autonomiji važan faktor koji potiče proaktivnu uključenosti učenika, a očituje se u prihvaćanju učeničke perspektive te prilagodbi načina rada potrebama učenika. Iako je istraživanjima dokazano da nastavnička podrška potiče proaktivnu uključenost učenika, nije u potpunosti razjašnjeno je li taj utjecaj izravan ili je posredovan povećanjem autonomne motivacije učenika podražavajućih nastavnika. Cilj ovog istraživanja je provjeriti postojanje povezanosti nastavničke podrške autonomiji i proaktivne uključenosti učenika te utvrditi odvija li se ona izravno ili putem povećanja autonomne motivacije učenika. Također se htjelo ispitati u kojoj je mjeri taj odnos uvjetovan srednjoškolskim programom kojeg učenici polaze, s obzirom na otprije poznate razlike u obrascima obrazovne motivacije učenika gimnazija i strukovnih škola. U istraživanju je sudjelovalo 327 učenika srednjih škola (74.3 % djevojaka), od kojih je 74 % polazilo gimnazijski program. Utvrđeno je postojanje pozitivne povezanosti između nastavničke podrške autonomiji i proaktivne uključenosti učenika, pri čemu se autonomna motivacija pokazala djelomičnim medijatorom tog odnosa. Ukupno se izravnim i neizravnim putevima uspjelo objasniti oko 30 % proaktivne uključenosti učenika na osnovi nastavničke podrške. Pokazalo se da srednjoškolski program nije značajno moderirao odnos percipirane nastavničke podrške autonomiji i autonomne motivacije kao niti odnos nastavničke podrške autonomiji i proaktivne uključenosti u nastavu. Ovakvi nalazi upućuju na važnost nastavničkog stila u poticanju proaktivne uključenosti učenika, neovisno o tome polaze li učenici gimnaziju ili strukovnu školu, ta da je potrebno educirati i poticati nastavnike da podržavaju autonomiju svojih učenika.

Ključne riječi / Keywords: teorija samodeterminacije, proaktivna uključenost učenika, nastavnička podrška autonomiji, autonomna motivacija, srednjoškolci

**KORIŠTENJE DIGITALNIH TEHNOLOGIJA I IZVRŠNE FUNKCIJE U SREDNJEM
DJETINJSTVU**

**Maja Kućar, Marija Džida, Andreja Brajša-Žganec, Marina Kotrla Topić, Tihana
Brkljačić**

Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, Hrvatska

mkucar@pilar.hr

Nije novost da međuodnos pojedinca i digitalne tehnologije postaje sve kompleksniji, a da se pritom povećava vrijeme pred ekranima, odnosno vrijeme provedeno koristeći digitalne uređaje. Mlađe se generacije od ranog djetinjstva uče služiti različitim digitalnim uređajima što navodi istraživače na ispitivanje povezanosti između korištenja digitalnih uređaja te različitih domena ljudskog funkcioniranja. Jedna od tih domena su kognitivni procesi. Postavlja se pitanje povezanosti, ali i rizika povećane izloženosti ekranima u odnosu na procese pažnje, pamćenja, mišljenja te izvršnih funkcija. Cilj je ovog rada ispitati predviđaju li različite mjere dječjeg korištenja digitalnih tehnologija, dječje teškoće u izvršnim funkcijama u srednjem djetinjstvu. Istraživanje je provedeno u sklopu CHILD-WELL projekta kojeg financira Hrvatska zaklada za znanost. U ovom istraživanju korišteni su podaci djece i majki (1144 dijade majka-dijete; 543 dječaka, 601 djevojčica, $M(\text{dob}) = 10.51$, $SD = 1.15$). Djeca su ispunila podatke o čestini korištenja digitalnih tehnologija u različite svrhe poput zabave i komunikacije. Također su dali podatke o vlastitoj preokupiranosti digitalnim tehnologijama. Majke su procijenile dječje teškoće u izvršnim funkcijama koje su operacionalizirane kao teškoće u regulaciji kognicija, ponašanja i emocija. Majke su procijenile i dječje korištenje digitalnih tehnologija u različite svrhe, čestinu dječjeg korištenja digitalnih uređaja, te broj sati koje dijete provede koristeći digitalne uređaje tijekom tjedna. Dječje i majčine procjene čestine korištenja tehnologija u različite svrhe korelirale su umjereno pozitivno. U hijerarhijskoj regresijskoj analizi pokazalo se da su jedini prediktori teškoća u izvršnim funkcijama dječja procjena preokupiranosti tehnologijama, te majčine procjene čestine, odnosno broja sati provedenih u korištenju digitalnih tehnologija. Djeca koja imaju viši rezultat na skali preokupiranosti digitalnim tehnologijama, te ona koja provode više vremena u korištenju digitalnih tehnologija imaju više razine teškoća u izvršnim funkcijama. Korištenje digitalnih tehnologija u različite svrhe pokazuje različite obrasce povezanosti s teškoćama u izvršnim funkcijama ovisno o samoj svrsi aktivnosti. Ovi rezultati u skladu su s drugim nalazima u području te ukazuju na kompleksnost efekata dječjeg ponašanja u kontekstu digitalnih tehnologija.

Ključne riječi / Keywords: korištenje tehnologije, vrijeme pred ekranima, izvršne funkcije, srednje djetinjstvo

KAKO RAZUMJETI LAKO: JEDNOSTAVAN JEZIK

Mirjana Lenček

Odsjek za logopediju, Edukacijsko - rehabilitacijski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

Marija Jozipović

Odsjek za logopediju, Edukacijsko - rehabilitacijski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

Radojka Kraljević

Međunarodno sveučilište Libertas, Zagreb, Hrvatska

mirjana.lencek@erf.unizg.hr

Pojam pristupačne komunikacije sve je više istraživački aktualan (Maaß, 2020). Nastoje se pronaći najučinkovitiji načini prijenosa informacija i prevladavanja komunikacijskih zapreka (DeVito, 2014; Kraljević i Vilović, 2019; Rink, 2020). Stoga se u današnje vrijeme sve više ističe važnost jednostavnog jezika (engl. Easy language) kao jezične prilagodbe koja olakšava čitanje i razumijevanje pročitano (IFLA, 2010; Lenček i Kuvač Kraljević, 2021). Svakodnevno prisutna stručna terminologija (tehnička uputstva, liječnički nalazi, pravni dokumenti i sl.) nerijetko je „jezično neprohodna“ za pojedine skupine korisnika (osobe s jezičnim poremećajima, disleksijom, oštećenjem vida/sluha ili starije osobe i one koji primaju poruke na jeziku koji im nije materinski – imigranti). Zato je izuzetno važno prepoznati takve poruke, vrstu jezične zapreke u njima i ukloniti ih te omogućiti razumijevanje i ispravno dekodiranje upućene poruke. Dugogodišnji stručni (Lenček, 2010; Lenček, 2012) i, oni noviji, istraživački napori (Lenček i Kuvač Kraljević, 2021; Lenček i Kuvač Kraljević, 2022) u području jednostavnog jezika u Republici Hrvatskoj vezani su posebno uz populaciju osoba s disleksijom. Uzevši u obzir da je disleksija jezično utemeljen poremećaj (Snowling, 2013), jasno je da upravo ova skupina korisnika pokazuje veliku potrebu za prilagodbama na jednostavan jezik. U skladu s teorijskim postavkama, a zbog manjka podataka o jednostavnom jeziku i pristupačnoj komunikaciji (Hansen – Schirra i Maas, 2019), cilj je ovog rada prikazati postavke prevođenja jezično složenih pisanih poruka iz javnog diskursa na jednostavan jezik na dva tekstovna predloška. Svrha je rada ukazati na vrijednost jednostavnog jezika u domeni javne komunikacije i obrazovnih sadržaja, te mogućnosti njegove šire primjene za različite skupine korisnika. Rezultati prevođenja na jednostavan jezik ukazali su na potrebu istovremene provedbe različitih jezičnih (sintaktičkih i semantičkih promjena) te grafičkih prilagodbi i postavki u funkciji jezika. Prilagođavanje zahtijeva visoku razinu znanstvenog i stručnog poznavanja osobitosti populacije kojoj je tekst namijenjen kao i obilježja jezika u funkciji komunikacije, primjerice: koje vrste rečenica su suviše složene za jezičnu obradu kod osoba s disleksijom, koje riječi nisu informativne ili su zbunjujuće, koji fontovi su teško čitljivi. Primjena jednostavnog jezika osigurava dostupnost informacije za korisnika i omogućava njegovo djelovanje.

Ključne riječi / Keywords: pristupačna komunikacija, jednostavan jezik, disleksija

UTJECAJ PSIHOTERAPIJE NA POBOLJŠANJE RADNOG PAMĆENJA KOD ANKSIOZNIH KLIJENATA

Delila Lisica

Medicinski fakultet, Univerzitet u Sarajevu, BiH

Maida Koso-Drljević

Filozofski fakultet, Univerzitet u Sarajevu, BiH

Birgit Stürmer

International Psychoanalytic University Berlin, Germany

Christian Valt

University of Bari, Italy; International Psychoanalytic University Berlin, Germany

delila.lisica@gmail.com

Deficit u različitim kognitivnim funkcijama kod anksioznih osoba tema je mnogih istraživanja. Međutim, ograničena su istraživanja koja govore o učincima psihoterapijskog procesa na kognitivno funkcioniranje, a posebno radno pamćenje kod anksioznih osoba. U ovom istraživanju ispitivali smo promjene u nivou anksioznosti i kapacitetu radnog pamćenja u procesu obiteljske systemske psihoterapije. Pretpostavili smo da će uslijed izlaganja klijenata terapijskom procesu doći do smanjenja nivoa anksioznosti i posljedično do poboljšanja kapaciteta radnog pamćenja. U tu svrhu 53 ispitanika s visokim nivoom anksioznosti (tretmanske grupe) i 27 ispitanika koji su imali nizak nivo anksioznosti (kontrolna grupa) uključeni su u istraživanje i testirani tijekom tri vremenske točke (6-8 mjeseci). Ispitanici s visokim nivoom anksioznosti su podijeljeni u dvije grupe. Tretmanska grupa 1 bila je uključena u psihoterapijski proces odmah nakon prve točke mjerenja. Tretmanska grupa 2 bila je na listi čekanja najmanje 3 mjeseca i tek nakon druge mjerne točke uključena je u psihoterapijski proces. Tijekom istraživanja u sve tri točke mjerenja korištena je ista baterija testova za procjenu radnog pamćenja: Operacionalni i Spacijalni opseg radnog pamćenja (OSPAN i SSPAN), Zadatak 1-unatrag (1-back), WAIS subtest Ponavljanje brojeva i kontrolna mjera neposrednog i odgođenog pamćenja Prisjećanje priče. Rezultati pokazuju da osobe koje imaju povišen nivo anksioznosti imaju statistički značajno manji kapacitet radnog pamćenja u odnosu na osobe koje su imale nizak nivo anksioznosti. Psihoterapijski proces je imao povoljan učinak na smanjenje simptoma anksioznosti. Kod tretmanskih grupa anksioznost je značajno opadala nakon uključivanja u psihoterapijski proces. Obrazac poboljšanja bio je očit i na zadacima radnog pamćenja kod tretmanskih grupa nakon prvog ciklusa psihoterapije. Značajne promjene na kontrolnim mjerama neposrednog i odgođenog pamćenja također možemo pripisati psihoterapijskom procesu, što govori da anksioznost ima negativne učinke i na druge kognitivne domene. Prema dobivenim podacima u našem istraživanju obiteljska systemska psihoterapija pruža jasan dokaz o utjecaju tretmana na smanjenje simptoma anksioznosti, poboljšanje kapaciteta radnog pamćenja, poboljšanje neposrednog i odgođenog pamćenja. Ovakav ishod govori u prilog da smanjenje tjeskobe, kao rezultat psihoterapije, oslobađa kapacitet potreban za obavljanje kognitivnih funkcija.

Ključne riječi / Keywords: anksioznost, psihoterapija, radno pamćenje

ZADOVOLJSTVO ŽIVOTOM I PODUZETNIČKE AKTIVNOSTI MEĐU STUDENTIMA
PREDDIPLOMSKIH STUDIJA

Daliborka Luketić

Odjel za pedagogiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska

Zvezdan Penezic

Odjel za psihologiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska

Valerija Šinko

Odjel za pedagogiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska

zpenezic@unizd.hr

Akademski pritisak za nastupom u sve kompetitivnijem okruženju, u kombinaciji s raznim promjenama životnog stila, može doprinijeti neoptimalnoj dobrobiti. Dobrobit je složeni, višedimenzionalni konstrukt koji se ne može adekvatno mjeriti s jednim pokazateljem i u samo jednoj domeni. Dobrobit predstavlja dinamično stanje: bez dovoljnog ulaganja u razvoj vještina u sadašnjosti, malo je vjerojatno da će se studenti dobro osjećati kao odrasli pojedinci. Održivost studentske dobrobiti zahtijeva ulaganje i odgovarajuću potporu u stjecanju akademskih, nekognitivnih i radnih vještina potrebnih za dobro funkcioniranje u sadašnjosti i budućnosti. Kako bismo provjerili neke determinante dobrobiti studenata i moguće korelacije s poduzetništvom za koje pretpostavljamo da povezuje akademski i radni kontekst, proveli smo istraživanje na uzorku od 113 studenata preddiplomskih studija različitih europskih sveučilišta. Prikupili smo podatke o općim demografskim karakteristikama, kao i zadovoljstvu životom, osobinama ličnosti i stavovima prema poduzetništvu kao temeljnoj i sveobuhvatnoj kompetenciji relevantnoj u akademskom i budućem neakademskom kontekstu. Rezultati su analizirani u smjeru utvrđivanja povezanosti ispitanih konstrukata te utvrđivanja razlika između studenata hrvatskih i drugih europskih sveučilišta.

Ključne riječi / Keywords: dobrobit, studenti, poduzetništvo

PSYCHOMETRIC PROPERTIES OF NOVEL MEASURES OF SCIENTISM AND
UNCRITICAL TRUST IN SCIENTISTS

Petar Lukić, Iris Žeželj

Laboratory for Research of Individual Differences and Department of Psychology,
Faculty of Philosophy, University of Belgrade, Serbia

petar.lukic@f.bg.ac.rs

Being scientifically literate, apart from a grasp of scientific facts, assumes an understanding of the nature of the scientific process and its limitations. That is why we argue scientific education should include teaching students how to critically think about scientific findings, so as not to fall prey to scientism, a philosophical position arguing that science can discover absolute truths, solve all problems of humankind, and provide answers to moral questions. In our view, however, scientism does not necessarily encompass uncritical trust in scientists as agents of the scientific process: a person could, for example, uncritically trust science while questioning scientists and their motives. Compared to distrust in science, uncritical trust in scientists and scientism are severely under-researched. We aimed to fill this gap by constructing two novel measures that should capture the constructs better than scarce previous ones. The Scientific beliefs (i.e. scientism) scale is a 14-item inventory that assesses respondents' tendency to uncritically trust science, value it over other forms of knowledge and ascribe moral superiority to it. The Uncritical trust in scientists scale is an 8-item inventory assessing respondents' tendency to idealize scientists and their motives. On each topic in the two scales, respondents choose between five claims, from (1) extremely anti-scientific/distrustful to (5) extremely scientific/trustful towards scientists, while the midpoint (3) reflects moderate/justified trust in science/scientists. This design allowed us to interpret scores in absolute terms. A total of 200 respondents (62% females, $M_{AGE} = 39.9$) were recruited online. Both scales were internally reliable ($\alpha_{SCIENTISM} = .75$; $\alpha_{UNCRTICAL TRUST SCIENTISTS} = .78$) and yielded a one-factor structure accounting for 26.5% variance (scientism) and 39.2% variance (uncritical trust in scientists). Similarly, the average scores on both were slightly above theoretical mean ($M_{SCIENTISM} = 3.25 (.39)$, $t = 9.16$, $p < .001$; $M_{UNCRTICAL TRUST SCIENTISTS} = 3.21 (.51)$, $t = 5.79$, $p < .001$). Exploratory factor analysis of items from both scales yielded two moderately correlated factors ($r = .50$), with all items from the scientism scale cleanly loading on one factor, and all but three items from the uncritical trust in scientists scale loading on the second. As expected, results suggest that scientism and uncritical trust in scientists are related, but not fully overlapping constructs.

Ključne riječi / Keywords: scientism, trust in science, questionnaire, psychometric properties

IZAZOVI RODITELJA TINEJDŽERA

Ivana Macuka

Odjel za psihologiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska

Rozana Petani

Odjel za pedagogiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska

Ina Reić Ercegovac

Filozofski fakultet, Sveučilište u Splitu, Hrvatska

Danijela Božić

Centar za socijalnu skrb, Koprivnica, Hrvatska

Ivana Tucak Junaković

Odjel za psihologiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska

Ana Šimunić

Odjel za psihologiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska

imorand@unizd.hr

Roditeljska uloga je jedna od najzahtjevnijih životnih uloga koja istovremeno može biti vrlo ispunjavajuća, ali i vrlo izazovna i stresna. Osobito ulaskom djece u adolescenciju većina roditelja zamjećuje promjene u odnosu i komunikaciji s djetetom. Istraživanja u ovom području navode da tijekom tog razdoblja i roditelji i tinejdžeri izvještavaju kako se osjećaju manje uzajamno bliskima. Je li uistinu razdoblje djetetove adolescencije za roditelje jedno od najizazovnijih faza roditeljstva, koje brige i izazove imaju roditelji te koji su razlozi nesuglasica između roditelja i djece, samo su neka od pitanja koja smo postavili roditeljima tinejdžera u ovom istraživanju. Dinamika suvremene obitelji, očekivanja roditelja, suočavanje s izazovima pandemije, rapidan tehnološki razvoj i dostupnost različitih informacija o tinejdžerima i roditeljstvu su neki od čimbenika koji mogu oblikovati subjektivan doživljaj roditeljske uloge. U Hrvatskoj su vrlo rijetka istraživanja u kojima su u fokusu roditelji, a osobito kvalitativna istraživanja koja su usmjerena na subjektivna iskustva i brige roditelja djece različite dobi. U ovom radu će se prikazati rezultati kvalitativnog istraživanja provedenog u sklopu institucionalnog projekta Sveučilišta u Zadru pod nazivom „Roditeljstvo danas: iskustva i izazovi“ u kojem se roditeljstvo razmatra kao dinamičan proces koji ima svoje razvojne faze ovisno o dobi djeteta. Cilj ovog istraživanja je bio zahvatiti osobna iskustva i izazove roditelja djece u ranoj adolescenciji. Kvalitativno istraživanje se provelo u različitim regijama Hrvatske (u Splitu, Biogradu na Moru, Benkovcu i Varaždinu) te je sudjelovalo ukupno 26 roditelja (20 majki i 6 očeva) u 4 fokus grupe. U prikazu rezultata provedenog istraživanja detaljno će se razmotriti ključna pitanja koja su postavljena roditeljima tinejdžera uz kategorizaciju specifičnih tema, a odnose se na njihov subjektivni doživljaj roditeljstva, izvore zadovoljstva i brige u roditeljskoj ulozi, te mišljenje kako je biti roditelj danas u odnosu na ranije generacije roditelja. Također će se prikazati analize odgovora o korištenim odgojnim postupcima te ključnim problemima koje roditelji navode u komunikaciji s djetetom i razlozima sukoba s djetetom.

Ključne riječi/Keywords: osobna iskustva roditelja, izazovi u komunikaciji s tinejdžerima, kvalitativno istraživanje, fokus grupe roditelja

ULOGA ANALITIČKOG MIŠLJENJA U PREDVIĐANJU STAVOVA O CIJEPLJENJU - ŠTO POVJERENJE IMA S TIM?

Marina Maglić, Tomislav Pavlović, Renata Franc
Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, Hrvatska

marina.maglic@pilar.hr

Još uvijek aktualna pandemija COVID-19 potaknula je brojna istraživanja odrednica stavova i namjera cijepljenja. Pritom, istraživanja su često usredotočena na različite čimbenike izravno povezane s cjepivima, kao što je znanje o cjepivu. U ovom smo se istraživanju usredotočili na ispitivanje uloge dvaju kognitivnih čimbenika koji su se pokazali povezanima sa širokim rasponom uvjerenja i ponašanja u svakodnevnom životu - sklonost razmišljanju aktivno otvorenim umom te kognitivna reflektivnost. Naš cilj je bio istražiti odnos između tih dvaju indikatora analitičkog mišljenja i stavova o cijepljenju protiv COVID-19, kao i povezanost sa stvarnim statusom o cijepljenju, pri čemu smo testirali i medijacijsku ulogu povjerenja u političke te znanstvene i stručne institucije. Podaci su prikupljeni tijekom prosinca 2021. i siječnja 2022. online anketom na nacionalno reprezentativnom uzorku s obzirom na kvote dobi i spola. Rezultati utvrđeni strukturalnim modeliranjem pokazali su da je efekt razmišljanja aktivno otvorenim umom na pozitivne stavove o cijepljenju protiv COVID-19 bio potpuno posredovan povjerenjem u eksperte, dok su efekti kognitivne reflektivnosti bili zanemarivi. K tome, povjerenje u eksperte pokazalo je najsnažniji efekt na stavove o cijepljenju, a testiranim multivarijantnim modelom objašnjen je znatan dio varijance stavova o cijepljenju, kao i stvarne procijepljenosti. Općenito, nalazi ukazuju na složenost odnosa različitih varijabli u razmatranju stavova o cijepljenju te na važnost institucionalnog povjerenja kao determinanti sklonosti pozitivnim stavovima o cijepljenju.

Ključne riječi / Keywords: COVID-19, cijepljenje, povjerenje, kognitivna reflektivnost, razmišljanje aktivno otvorenim umom, politička orijentacija, religioznost

POVEZANOST OBJEKTIVNIH I SUBJEKTIVNIH PROCJENA DAROVITOSTI UČENIKA

Ana Majić

Centar izvrsnosti Splitsko-dalmatinske županije, Split, Hrvatska

Ivica Zelić

Centar izvrsnosti Splitsko-dalmatinske županije, Split, Hrvatska

Natalija Ćurković

Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja, Zagreb, Hrvatska

brecic@gmail.com

Identifikacija darovitosti složen je i multidimenzionalan proces na čiju pouzdanost utječe korištenje različitih izvora podataka prilikom uočavanja i utvrđivanja darovitosti. Cilj ovoga istraživanja bio je ispitati povezanost rezultata objektivnih i subjektivnih procjena darovitosti. Kao instrument objektivne procjene korišten je test matematičkih sposobnosti koji je sadržavao tri faktora: matematičko znanje, primjenu i kreativnost. Subjektivna procjena darovitosti odnosila se na upitnike za roditelje, učitelje i vršnjake te upitnike samoprocjene učenika. Istraživanje je provedeno na 3341 učeniku četvrtog razreda osnovne škole te njihovim učiteljima, roditeljima i vršnjacima iz istog razrednog odjeljenja. Za potrebe ispitivanja konstruirane su skale procjene i test matematičkih sposobnosti. Korištene skale procjene i test imali su visoku pouzdanost (Cronbach alfa od 0.80 do 0.95). Dobiveni koeficijenti povezanosti objektivnih i subjektivnih procjena su statistički značajni i umjerenih veličina. Pritom je objektivna procjena bila najviše povezana s procjenom učitelja, a potom s procjenom roditelja dok je nešto niža povezanost dobivena s vršnjačkim procjenama te najniža s učeničkim samoprocjenama. Provedbom multiple regresijske analize dodatno su ispitani odnosi pojedinih subjektivnih procjena i rezultata na svakom od tri faktora matematičkoga testa. Dobiveni rezultati upućuju na to da pri identifikaciji darovitosti u obzir treba uzeti procjene iz više različitih izvora te da njihovo kombiniranje doprinosi pouzdanosti zaključaka o darovitosti učenika u području matematike.

Ključne riječi / Keywords: darovitost, identifikacija, procjena darovitosti

POZNAVANJE TERMINOLOGIJE VEZANE UZ LGBTQ ZAJEDNICU TE STAVOVI PREMA OSOBAMA HOMOSEKSUALNE ORIJENTACIJE MEĐU UČENICIMA SREDNJIH ŠKOLA BJELOVARSKO-BILOGORSKE ŽUPANIJE

Ivona Maras

Ustanova za zdravstvenu skrb Feniks Bjelovar, Hrvatska

Nina Plažanin

Medicinska škola Bjelovar, Hrvatska

Vedrana Viljevac Barić

Turističko-ugostiteljska i prehrambena škola Bjelovar, Hrvatska

plazanin.nina@gmail.com

Cilj ovoga rada je ispitati stavove učenika srednjih škola u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji prema osobama homoseksualne orijentacije, odnosno utvrditi postoji li razlika u stavovima učenika i učenica prema muškarcima i ženama homoseksualne orijentacije. U istraživanju su sudjelovali učenici srednjih škola na području Bjelovarsko-bilogorske županije. Stavovi ispitanika prema osobama homoseksualne orijentacije mjereni su pomoću Likertove skale (1-uopće se ne slažem; 5-u potpunosti se slažem) na kojoj su učenici izražavali slaganje s određenom tvrdnjom. Prikupljeni podaci bit će obrađeni primjerenim parametrijskim ili neparametrijskim statističkim postupcima, ovisno o normalnosti distribucije rezultata. Zbog situacije uzrokovane virusom Covid-19, u kojoj se nastava u većini škola održava i na daljinu i uživo, istraživanje je još u tijeku. Završetak istraživanja planiran je za kraj travnja 2022. Naše hipoteze su: Hipoteza 1. Očekuje se da će učenici imati općenito negativniji stav prema osobama homoseksualne orijentacije od učenica. Hipoteza 2. Očekuje se da će stavovi učenika biti negativniji prema muškarcima homoseksualcima nego prema lezbijkama. Hipoteza 3. Očekuje se da će učenice imati stavove jednakog intenziteta prema muškarcima homoseksualcima i lezbijkama.

Ključne riječi / Keywords: stav, učenici srednjih škola, homoseksualnost, muškarac homoseksualac, lezbijka

LONGITUDINALNO ISTRAŽIVANJE ULOGE KARIJERNE PRILAGODLJIVOSTI U ZAPOŠLJAVANJU DIPLOMANATA RAZLIČITE OBJEKTIVNE ZAPOŠLJIVOSTI

Marijana Matijaš

Odjel za psihologiju, Hrvatsko katoličko sveučilište, Zagreb, Hrvatska

Darja Maslić Seršić

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

mmatijas@unicath.hr

Teorija konstrukcije karijere i model konstrukcije karijere kroz prilagodbu (Savickas, 2013) predviđaju da bi pojedinci koji imaju razvijene resurse karijerne prilagodljivosti trebali biti uspješniji u karijernim zadacima, pa tako i u procesu traženja posla nakon završetka studija. Pritom bi samoefikasnost u traženju posla mogla biti medijator odnosa između karijerne prilagodljivosti te percipirane zapošljivosti i uspjeha u traženju posla. No, dosadašnja istraživanja u ovom području uglavnom zanemaruju kontekstualne okolnosti u kojima se proces traženja posla odvija. S obzirom da diplomanti nemaju iste prilike na tržištu rada, cilj ovog istraživanja je bio provjeriti je li mehanizam putem kojeg karijerna prilagodljivost djeluje na njihovu stvarnu i percipiranu zapošljivost jednak za diplomante koji su završili studijske smjerove različite objektivne zapošljivosti. Istraživanje je provedeno online u tri točke mjerenja međusobno udaljene šest mjeseci. Druga i treća točka mjerenja su provedene tijekom pandemije bolesti COVID-19. Pokazatelji objektivne zapošljivosti temeljili su se na dokumentu "Preporuka za obrazovnu upisnu politiku i politiku stipendiranja" (HZZ, 2019). U istraživanju je sudjelovalo 688 diplomanata, od kojih je 31,54 % završilo studijski smjer visoke objektivne zapošljivosti, a 68,46 % je završilo studijski smjer niske i umjerene objektivne zapošljivosti. Multigrupne analize na autoregresijskim križnim modelima provedene su u Mplus 8.5 statističkom programu. Rezultati su pokazali da karijerna prilagodljivost nije bila značajan prediktor uspjeha u traženju posla i percipirane zapošljivosti, kao ni samoefikasnosti u traženju posla kod nijedne od grupa objektivne zapošljivosti. No, ustanovljeno je da se kod različitih grupa objektivne zapošljivosti javljaju različiti efekti. Kod diplomanata niske i umjerene objektivne zapošljivosti percipirana viša zapošljivost predviđala je izraženiju samoefikasnost u traženju posla i samoefikasnost u selekcijskom intervjuu. Kod diplomanata visoke objektivne zapošljivosti samo je viša samoefikasnost u selekcijskom intervjuu predviđala izraženiju karijernu prilagodljivost. Dobiveni nalazi nisu u skladu s modelom konstrukcije karijere kroz prilagodbu, no impliciraju važnost istraživanja procesa zapošljavanja na različitim grupama objektivne zapošljivosti.

Ključne riječi / Keywords: karijerna prilagodljivost, samoefikasnost, percipirana zapošljivost, objektivna zapošljivost, diplomanti

MOGU LI ZAŠTITNI ČIMBENICI U SADAŠNJOSTI SMANJITI NEGATIVNU ULOGU NEPOVOLJNIH ISKUSTAVA IZ DJETINJSTVA U ZADOVOLJSTVU ŽIVOTOM PROFESIONALNIH POMAGAČA?

Ivana Maurović

Edukacijsko - rehabilitacijski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

ivana.maurovic@erf.unizg.hr

Istraživanja dobrobiti profesionalnih pomagača uglavnom su usmjerena na profesionalni aspekt, dok je manje podataka o subjektivnoj dobrobiti profesionalnih pomagača kao i čimbenicima koji joj doprinose. Dostupni podaci uglavnom ukazuju na veći broj nepovoljnih iskustava u djetinjstvu ali i na višu razinu zadovoljstva životom kod profesionalnih pomagača u odnosu na opću populaciju. Navedeno bi moglo upućivati na proces otpornosti, kojeg facilitiraju unutarnji i vanjski zaštitni čimbenici. Kroz prezentaciju predstaviti će se istraživanje kojem je cilj utvrditi doprinos nepovoljnih iskustava u djetinjstvu te unutarnjih i vanjskih zaštitnih čimbenika u sadašnjosti u objašnjenju zadovoljstva životom te moderatorsku ulogu unutarnjih i vanjskih zaštitnih čimbenika u odnosu nepovoljnih iskustava u djetinjstvu i zadovoljstva životom kod profesionalnih pomagača. Istraživanje je provedeno 2020. godine na uzorku od 622 profesionalna pomagača: pedagoga, psihologa, socijalnih pedagoga i socijalnih radnika. Provedenom hijerarhijskom regresijskom analizom utvrđeno je kako nepovoljna iskustva u djetinjstvu, kao i unutarnji (individualna otpornost i generalna samoefikasnost), te vanjski zaštitni čimbenici (percipirana socijalna podrška posebne osobe i obitelji) doprinose objašnjenju zadovoljstva životom profesionalnih pomagača. Niti jedan interakcijski efekt zaštitnih čimbenika i nepovoljnih iskustava u djetinjstvu nije značajan ali zajedno skromno doprinose objašnjenju zadovoljstva životom. Uvođenjem interakcijskih efekata, prediktivni značaj nepovoljnih iskustava u djetinjstvu u objašnjenju zadovoljstva životom se gubi. Ovi rezultati ukazuju na dugoročno djelovanje nepovoljnih iskustava u djetinjstvu ali i na moguće sinergijsko, odnosno kumulativno djelovanje čimbenika zaštite.

Ključne riječi / Keywords: nepovoljna iskustva u djetinjstvu, zadovoljstvo životom, zaštitni čimbenici, profesionalni pomagači

CHAT AWAY: CONTENT ANALYSIS OF ONLINE TALKS BETWEEN MEMBERS OF
FORMERLY ADVERSARIAL GROUPS

Mia Medojević

Filozofski fakultet u Beogradu, Beograd, Srbija

Marija Branković

Fakultet za medije i komunikaciju, Beograd, Srbija

Iris Žeželj

Filozofski fakultet u Beogradu, Beograd, Srbija

izezelj@f.bg.ac.rs

Previous research shows that young people born after the conflicts in the Western Balkans still hold unfavorable attitudes towards members of the formerly adversarial outgroups. We attempted to provide a setting that challenges these post-conflict divides by arranging an online chat intervention between students from Belgrade, Sarajevo and Zagreb. Students were allocated to dyads and met with an outgroup member (Croats and Serbs/Bosniaks and Serbs) for three 15-minute sessions during a two-week period. The chats were not moderated apart from conversational prompts offered in the beginning. We analyzed the conversations (N = 96) via LIWC software and classical content analysis. Results show that ethnic and religious identities were not prominent, and that previous conflicts virtually did not emerge in spontaneous conversations. Conversations were predominantly oriented toward the present and two main common identities emerged – regional and student identity. Regional (Balkan) identity was mostly associated with shared social problems and negative affect, while the student identity was related to more personal shared experiences. Positive emotional exchange was observed in frequent use of positive emojis (92.9%) and positive verbal phrases (88.2%), as well as in the expressed readiness for deepening and extending personal contact (36.8%). In sum, the content analysis revealed that interpersonal rapport is quickly established; however, without tendencies to discuss the shared difficult past. Results imply the need for encouraging conversation among youth in educational and professional contexts and the need to provide them with tools to address sensitive intergroup issues.

Ključne riječi / Keywords: online contact, chat, identities, ethnic, Balkans

**ISPITIVANJE EFEKATA SLIČNOSTI PARTNERA U CRTAMA TAMNE TRIJADE NA
PROCJENU KVALITETE LJUBAVNE VEZE POMOĆU DIJADNE POLINOMNE
REGRESIJSKE ANALIZE**

Nermina Mehić, Igor Kardum, Jasna Hudek-Knežević, Katarina Banov
Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Rijeci, Hrvatska

nermina.mehic@ffri.uniri.hr

Cilj istraživanja bio je ispitati efekt sličnosti partnera u crtama tamne trijade na procjenu kvalitete veze. Samoprocjene i procjene partnera na mjerama crta tamne trijade te samoprocjene kvalitete veze prikupljene su od 205 heteroseksualnih ljubavnih parova. Za obradu podataka korištena je dijadna polinomna regresijska analiza u kombinaciji s dijadnom metodom odzivnih površina. Također, ispitana je komparativna prednost potpuno definiranih modela u usporedbi s jednostavnijima u kojima su (1) izjednačeni efekti za muškarce i žene, (2) izrazi višeg reda izjednačeni s nulom (jednostavni APIM model), ili (3) oboje. Kada se radi o kvaliteti veze žena, dobiven je negativan linearni efekt sličnosti u psihopatiji za obje vrste procjena. Točnije, sličnost u psihopatiji kada oba partnera imaju visoke razine ove crte je štetna za kvalitetu veze žena. Kada se radi o kvaliteti veze muškaraca, za obje vrste procjena dobiven je negativan nelinearni efekt različitosti, odnosno, što je veća razlika u psihopatiji između partnera, sve je izraženiji pad u kvaliteti veze kod muškaraca. Za procjene partnera dobiven je i negativan linearni efekt sličnosti, što znači da kada oba partnera izvještavaju o visokim razinama psihopatije kod svog partnera, muška kvaliteta veze se smanjuje. Najbolji modeli za samoprocijenjeni narcizam i makijavelizam bili su oni izjednačeni za muškarce i žene. Samo se negativni nelinearni efekt različitosti pokazao značajnim za narcizam, odnosno, sa sve većom razlikom između partnera na toj crti, sve je veći pad u kvaliteti veze obaju partnera. Za makijavelizam je dobiven isti efekt obrnutog smjera, odnosno, što je veća razlika u makijavelizmu, to je veći porast kvalitete veze i kod muškaraca i kod žena. Uz to, dobiven je i negativan linearni efekt sličnosti, što znači da sličnost na višim razinama ove crte smanjuje kvalitetu veze oba partnera. Što se tiče procjena partnera, za narcizam i makijavelizam najboljim modelima su se pokazali jednostavni APIM modeli s izjednačenim efektima za muškarce i žene, odnosno modeli u kojima su efekti sličnosti jednaki nuli. Dobiveni su rezultati objašnjeni u kontekstu pozitivnog efekta sličnosti na kvalitetu veze i njegovih ograničenja kada se radi o socijalno nepoželjnim crtama ličnosti.

Ključne riječi/Keywords: tamna trijada, sličnost, heteroseksualni parovi, kvaliteta veze, dijadna polinomna regresijska analiza

RODNE RAZLIKE U ODREDNICAMA PERCIPIRANE PONIZNOSTI PARTNERA

Jasmina Mehulić, Željka Kamenov

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

jmehulic@ffzg.hr

Poniznost je vrlina povezana s uspostavljanjem i održavanjem kvalitetnih međuljudskih odnosa. Ponizni pojedinci imaju točniju procjenu sebe i više su usmjereni na druge što potiče opraštanje, zahvalnost (McCullough i sur., 2002) i pomaganje (LaBouff i sur., 2012). Percipiranje partnera poniznim povezano je s vlastitim i partnerovim/ičinim doživljajem kvalitete partnerskog odnosa (Mehulić i Kamenov, 2021). Percipirano pravo prvenstva (engl. entitlement), osjećaj da osoba zaslužuje više nego drugi ljudi, povezano je s antagonističkim interpersonalnim stilom. Takvi pojedinci skloniji su neiskrenosti, varanju i samouzdanju (Pryor i sur., 2008). Istovremeno, manje su skloni zauzimanju tuđe perspektive i empatiji u bliskim odnosima (Campbell i sur., 2004). Suprotno, pojedinci koji su skloni pretjeranom žrtvovanju u bliskim odnosima (engl. unmitigated communion) fokusiraju se gotovo isključivo na svoje partnere i njihove potrebe, zanemarujući vlastite potrebe i kršeći vlastite granice. Iako su mogućnost zauzimanja perspektive i usmjerenost na partnerove/ičine blagotvorni za održavanje kvalitetnog partnerskog odnosa, pretjerano žrtvovanje u vezi povezano je i s negativnim viđenjem sebe i višom psihološkom uznemirenošću (Fritz i Helgeson, 1998). S obzirom na to da još nema jasnog odgovora na to pitanje, cilj je ovoga istraživanja bio provjeriti kako se i vlastito i partnerovo/ičino percipirano pravo prvenstva i pretjerano žrtvovanje u vezi odražavaju na percipiranu poniznost partnera/ice. U istraživanju je sudjelovao 641 heteroseksualni par (raspon dobi 20 – 39 godina; prosječno trajanje partnerskog odnosa: 3 god.). Provedena je dijadna analiza traga u okviru APIM modela (Kashy i Kenny, 2000). Rezultati su pokazali da i muškarci i žene koji percipiraju veće vlastito pravo prvenstva doživljavaju svoje partnere/ice manje poniznima. Muškarci s osjećajem većeg prava prvenstva doživljeni su kao manje ponizni, a muškarci koji se više pretjerano žrtvuju kao više ponizni od strane svojih partnerica. Muška percepcija partneričine poniznosti nije određena ni njezinim pretjeranim žrtvovanjem ni njezinim pravom prvenstva. Utvrđena različita povezanost vlastitog pretjeranog žrtvovanja i percipiranog prava prvenstva s partnerovim/ičinim percepcijama poniznosti mogla bi se objasniti teorijama rodnih uloga i različitim očekivanjima od muškaraca i žena u partnerskim odnosima.

Ključne riječi / Keywords: percipirana poniznost partnera, pretjerano žrtvovanje u partnerskom odnosu, percipirano pravo prvenstva, kvaliteta veze, dijadno istraživanje

INDIKATORI POZITIVNOG RAZVOJA MLADIH – RIZIK ILI ZAŠTITA ZA KONZUMACIJU ALKOHOLA?

Josipa Mihić, Hana Gačal, Miranda Novak

Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

Darko Roviš

Medicinski fakultet, Sveučilište u Rijeci, Hrvatska; Nastavni zavod za javno zdravstvo Primorsko-goranske županije, Rijeka, Hrvatska

Toni Maglica

Filozofski fakultet, Sveučilište u Splitu, Hrvatska

Gabrijela Vrdoljak

Filozofski fakultet, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Hrvatska

hana.gacal@erf.unizg.hr

Adolescencija je razvojno razdoblje popraćeno brojnim promjenama. U usporedbi s pojedincima u drugim razvojnim periodima, adolescenti su više skloni eksperimentiranju i uključivanju u različita rizična ponašanja. Široko rasprostranjen oblik rizičnog ponašanja u adolescenata je konzumacija alkohola. Indikatori pozitivnog razvoja mladih (kompetencije, karakter, samosvijest, brižnost i povezanost) operacionaliziranih prema 5C modelu pozitivnog razvoja mogli bi imati zaštitne učinke na uključivanje u rizična ponašanja. Cilj ovog rada bio je ispitati predviđaju li spol i indikatori pozitivnog razvoja mladih konzumaciju i prekomjernu konzumaciju alkohola u adolescenata. Istraživanje je provedeno na uzorku prvih razreda srednjih škola iz nekoliko većih gradova RH putem platforme SurveyMonkey, pri čemu je konzumacija alkohola ispitana pitanjima konstruiranim po uzoru na CTC Youth Survey, a indikatori pozitivnog razvoja mladih izmjereni su Kratkim verzijom upitnika 5C modela. Preliminarni rezultati dviju logističkih regresijskih analiza provedenih na 788 adolescenata (399 muškog spola), prosječne dobi od 15.06 godina (SD = .33) pokazali su da kompetencije i karakter predviđaju vjerojatnost konzumacije alkohola, pri čemu oni adolescenti koji postižu više rezultate na subskali kompetencija i niže rezultate na subskali karaktera s većom vjerojatnosti konzumiraju alkohol. Što se tiče prekomjerne konzumacije alkohola, kao značajni prediktori istaknuli su se spol, kompetencije, karakter i povezanost, pri čemu djevojke, u usporedbi s mladićima, vjerojatnije piju veći broj pića za redom. Nadalje, bez obzira na spol, adolescenti koji postižu više rezultate na subskali kompetencija te niže rezultate na subskali karaktera i povezanosti također vjerojatnije prekomjerno konzumiraju alkohol. Nalazi sugeriraju dvoznačne, i zaštitne i rizične, uloge indikatora pozitivnog razvoja mladih na konzumaciju alkohola te će u izlaganju biti raspravljene mogućnosti za preventivne intervencije usmjerene ka smanjenju zlouporabe sredstava ovisnosti. Za bolje razumijevanje ovih relacija u nastavku projekta analizirat će se moguće obrasce indikatora pozitivnog razvoja i obrasce prosocijalnih i rizičnih ponašanja kao i razvojnu perspektivu. Provedeno je istraživanje dio uspostavnog projekta "Testiranje 5c modela pozitivnog razvoja mladih: tradicionalno i digitalno mobilno mjerenje (P.R.O.T.E.C.T.), UIP - 2020 - 02 - 2852" financiranog od strane Hrvatske zaklade za znanost.

Ključne riječi / Keywords: pozitivni razvoj mladih, adolescenti, konzumacija alkohola, rizična ponašanja, preventivne intervencije

**PSYCHOPATHY AND HARSH ENVIRONMENT ARE TRANSMITTED TOGETHER -
THREE-GENERATIONAL STUDY**

Nevena Mijatović

Laboratory for Research of Individual Differences, Faculty of Philosophy, Belgrade, Serbia

Svetlana Pavlović

Laboratory for Developmental Psychology, Faculty of Philosophy, Belgrade, Serbia

Janko Međedović

Institute of Criminological and Sociological Research, Belgrade, Serbia

nevena.g.mijatovic@gmail.com

Psychopathy is a set of several traits: egocentrism, manipulativeness, shallow affect and poor behaviour controls (high impulsivity and recklessness). Studies show moderate heritability of psychopathy. Transgenerational transmission of psychopathic traits can also be achieved indirectly, if parents create harsh environment for their children during their development. In order to examine the transmission of psychopathic traits through three consecutive generations, we constructed a path analysis model. The sample consisted of 222 students (Mage = 21.22, SDage = 3.75; 76% female), 420 students' parents (Mage = 51.47, SDage = 5.89; 54% female) and 739 students' grandparents (Mage = 71.04, SDage = 11.06; 45% female). TriPM self-assessment questionnaire measured psychopathic traits of students, while rating measures, the SPRS questionnaire measured psychopathic traits of parents and grandparents. Students and their parents have self-assessed the dysfunction of their family environment (on the Family Dysfunction scale) and poverty as they grew up. The model showed satisfactory data fit, especially RMSE and CFI values ($\chi^2 = 56.026$, $df = 51$, $p = .292$; RMSEA = .015; CFI = .992). The psychopathic trait of recklessness in grandparents predicts the same trait in the next offspring generation, and the path is significant between the second and third generations. The same pattern is observed in the manipulative interpersonal style. The psychopathic trait of recklessness is the strongest predictor of an unfavorable environment for growing up, both poverty and dysfunction of the family environment: this is transmitted from the first to the second and from the second to the third generation. The direct effects of recklessness from the first generation to the third generation are also observed. The results provide new insights into how psychopathic traits of parents generate psychopathy, but also an unfavorable environment (in socio-economic and in terms of family functioning) from generation to generation, which provides additional understanding of the etiology of psychopathy.

Ključne riječi / Keywords: psychopathy, family dysfunctionality, transgenerational transmission

STRUCTURE OF EMERGING ADULTS' MINDFULNESS IN SERBIA

Jelica Milojević

Department of Psychology, Faculty of Philosophy, University of Belgrade, Serbia

jeca.97.milojicic@gmail.com

Mindfulness is a construct that refers to the consciously focused attention on the present moment, which is exempted from condemnation and mediated by acceptance, openness, and curiosity. The main goal of this research was to examine how mindful are emerging adults in Serbia. Since there is no consensus about the nature of this construct, another goal was to examine its underlying structure. There are several operationalisations of mindfulness, which were used in this research: the MAAS scale, which measures attention as an aspect of mindfulness; the BMS scale, which measures bodily mindfulness (1-Experiencing Body Awareness and 2-Appreciating Body Awareness) and the FFMS-SQ scale, the five-faceted instrument which measures: observing (1), describing (2), acting with awareness (3), nonjudging of inner experience (4), and nonreactivity to inner experience (5). The questionnaire was administered online, via social networks to the sample of 274 respondents (female: 84.7%; age: $M = 22.03$, $SD = 1.91$). Emerging adults in our sample had average to high scores on mindfulness scales (MAAS: $M = 3.37$, $SD = .90$; FFMS-SQ: 1: $M = 3.37$, $SD = 1.04$, 2: $M = 3.32$, $SD = .97$, 3: $M = 3.26$, $SD = .91$, 4: $M = 2.88$, $SD = .90$, 5: $M = 2.88$, $SD = .87$; BMS: 1: $M = 3.50$, $SD = 1.27$, 2: $M = 4.31$, $SD = 1.08$; skewness had negative asymmetry scores for BMS (2) and FFMS (1, 2, 3) scales ranging from -5.760 to -2.074 , $p < .05$). Different aspects of mindfulness measured with different scales were moderately correlated (highest correlation: $r = .48$, $p < .001$), hence the factor analysis was conducted to determine its underlying structure. The first-order factor analysis extracted six factors that explain 44.43% of the variance: connection with the body, automatism, sense of the body, perception of the environment and feelings, non-judgment and calmness. The second-order factor analysis revealed two factors (43.45% variance) - one related to bodily feeling, named „telesnost“ (engl. Experience of the body) and the other related to mental state, named „umnost“ (engl. Experience of the mind). The correlation between these two factors is $r = .55$ ($p < .001$). These results suggest that emerging adults in Serbia are highly mindful of their psychological and physical experiences and that this phenomenon deserves more attention. Besides, our results indicate that mindfulness is in fact a multidimensional construct with at least two basic factors referring to body and mind. The results are discussed in the light of their implication for theory and research.

Ključne riječi / Keywords: mindfulness, attention, body, emerging adults

KONSTRUKCIJA TESTA VERBALNE SPOSOBNOSTI

Iva Sofija Miloš, Fanika Ivaković, Paola Sturnela

Selekcija d.o.o., Split, Hrvatska

lucija.krncevic@selekcija.hr

Uz sve veću digitalizaciju društva, u posljednje vrijeme raste i potreba za razvojem novih, digitalno primjenjivih psihologijskih testova. U području organizacijske psihologije, osim mjera općeg kognitivnog kapaciteta, bitne su i procjene specifičnih kognitivnih sposobnosti. Oslanjajući se na postojeću literaturu i testove koji zahvaćaju specifične verbalne sposobnosti (npr. MFBT test verbalnog faktora), kreirana je nova mjera verbalnog razumijevanja. Pronađi pravu riječ je instrument namijenjen procjeni verbalnog razumijevanja, koji je konstruiran na temelju višestrukih primjena i analiza podataka prikupljenih na velikim selekcijskim uzorcima. Početna verzija testa sastojala se od 70 novoosmišljenih zadataka sinonima i antonima. Na temelju provedenih analiza zadataka, dio njih je izbačen radi neadekvatnih indikatora diskriminativnosti, a konačni set od 45 zadataka, pokazao se kao adekvatna mjera koja zahvaća verbalnu sposobnost. Riječ je o testu visoke interne konzistencije, sa zadacima koji variraju po težini i diskriminativnosti te se jasno grupiraju oko jednog faktora. Konfirmatornom faktorskom analizom potvrđeno je jednofaktorsko rješenje. Prilozi konvergentnoj/divergentnoj valjanosti testa utvrđeni su provjerom korelacija s nizom drugih kognitivnih mjera, pri čemu je snažnija korelacija između postignuća na ovom testu i mjeri verbalnog faktora iz MFBT baterije, dok su slabije korelacije s mjerama drugih kognitivnih sposobnosti. U prilog kriterijskoj valjanosti, utvrđena je korelacija ovog testa s ocjenama u selekcijskom procesu, a koje su HR stručnjaci dali pojedincima nakon provedenog razgovora za posao. Analiza bruto rezultata ukazala je na potrebu definiranja normi prema nekim bitnim značajkama (dob, stručna sprema), a normativni podaci definirani na uzorku od preko 4.000 pojedinaca, implementirani su u platformu online.selekcija.hr, u kojoj je test dostupan. Digitalna primjena testa kroz platformu osigurava potpunu objektivnost i automatizaciju bodovanja i normiranja rezultata. Prikupljeni prilozi valjanosti ovog testa opravdavaju njegovu upotrebu u okviru selekcijskih situacija i različitih procjena u kojima informacija o razini razvijenosti verbalne sposobnosti, mjerene kroz uspjeh na zadacima sinonima i antonima, može biti od koristi.

Ključne riječi / Keywords: konstrukcija testa, verbalni faktor, sinonimi, antonimi

PARAMETRI PSIHOLOGIJSKIH MJERNIH INSTRUMENATA OVISNO O BROJU
ISPITANIKA

Aleksandar Momirović

Nastavni zavod za javno zdravstvo „Dr. Andrija Štampar“, Zagreb, Hrvatska

momirovic@member.fsf.org

Cilj ovog istraživanja je bio ustanoviti minimalan broj ispitanika potreban za stabilizaciju parametara psihologijskih mjernih instrumenata, na tri različita testa odnosno upitnika. Korištena su dva testa sposobnosti, od kojih je jedan jednostavniji (test šifriranja, na 13824 ispitanika), drugi kompleksniji (test tzv. G-faktora, na 40960 ispitanika), te jedan kompleksan upitnik ličnosti (upitnik opće psihopatologije, na 5120 ispitanika). Izračunati su: aritmetička sredina, standardna devijacija, medijan, modalna vrijednost, prosječni koeficijent diskriminativnosti čestica, homogenost instrumenta izražena kao prosjek korelacija među česticama, Kuder - Richardsonov koeficijent pouzdanosti instrumenta, te broj značajnih glavnih komponenata po Guttman - Kaiserovom kriteriju. Rezultati ukazuju da je gruba procjena osnovnih parametara moguća već kod minimalnog broja ispitanika (2-3 puta većim od broja čestica mjernog instrumenta). Većina parametara se stabilizira kod 10 puta većeg broja ispitanika od broja čestica mjernog instrumenta (s jedinom iznimkom modalne vrijednosti kod jednog testa sposobnosti koji je imao tzv. platikurtičnu distribuciju i nije se uopće stabilizirao). Zanimljivo je da je za stabilizaciju broja značajnih glavnih komponenata potreban veći broj ispitanika nego što se obično navodi u literaturi, tako da je kod jednostavnijeg testa sposobnosti potrebno 16 puta veći broj ispitanika od broja čestica testa, a kod kompleksnijeg testa sposobnosti i kod upitnika ličnosti čak 64 puta veći broj ispitanika od broja čestica testa. Zaključno, za vrlo grubu procjenu parametara psihologijskih mjernih instrumenata potreban je relativno mali broj ispitanika. Za potpunu stabilizaciju parametara potrebno je desetak puta više ispitanika od broja čestica. Za stabilizaciju faktorske strukture potrebno je više od toga, čak do 64 puta više ispitanika nego čestica, u slučaju instrumenta s kompleksnijim predmetom mjerenja.

Ključne riječi / Keywords: parametri, mjerni instrumenti, faktorska analiza

THE RELATIONSHIP BETWEEN PERSONALITY TRAITS AND FRAMING EFFECT IN
MARKETING AND ADVERTISING MESSAGES

Tin Muhar, Katarina Sokić, Nataša Trojak
Visoko učilište Algebra, Zagreb, Hrvatska

sokickatarina@gmail.com

Message framing is to a large extent adopted in different forms of marketing and advertising campaigns and consequently, advertising forms one major field of application of the framing effect. The main aim of this study was to investigate the relationships between personality traits (Extraversion, Agreeableness, Conscientiousness, Neuroticism, and Intellect/Imagination), and the framing effect in marketing and advertising messages. Additionally, we examined whether optimism adds incrementally to basic personality traits in predicting negatively and positively framed marketing and advertising messages. Data were collected from the sample of 204 students (61% male; Mage = 21.95, SD = 5.37) using the Mini International Personality Item Pool, the Optimism Scale, and positively and negatively framed marketing and advertising messages created for the attribute framing type and the goal framing type. Results showed that positively framed marketing and advertising messages had positive relations with Extraversion and Optimism and negative relations with Neuroticism. Negatively framed marketing and advertising messages negatively correlated to a weaker degree with Agreeableness but it showed no significant effects on negatively framed messages in regression analysis. Unexpectedly, our results showed that Conscientiousness and Intellect/Imagination were unrelated to both positively and negatively framed marketing and advertising messages. The incremental validity of optimism in predicting positively framed marketing and advertising messages over basic personality traits was confirmed. The results highlighted the importance of personality traits in the explanation of the framing effect in marketing and showed that personality traits are differently associated with positively and negatively framed marketing and advertising messages.

Ključne riječi / Keywords: framing effect, personality traits, optimism, marketing, advertising

PERCEIVED OUTGROUP THREAT MAKES IT HARDER TO ATTRIBUTE COMPLEX IDENTITIES TO MINORITY GROUPS

Milica Ninković, Iris Žeželj

Department of Psychology and Laboratory for Research of Individual Differences,
Faculty of Philosophy, University of Belgrade, Belgrade, Serbia

milica.ninkovic@f.bg.ac.rs

Recent experimental interventions aimed at reducing the intergroup bias have employed the potential of dually identified minority group members to act as a so-called “gateway” between two groups they represent. In a typical intervention, minority members (e.g. Bosniaks from the Sandžak region) are portrayed as strongly identified both with Bosniak ethnicity and Serbian nationality. Learning this generalizes to less prejudice against Bosniaks as a group. There are two ways to employ these interventions: [a] the majority ingroup perspective – participants are presented with the descriptive norm according to which majority members (Serbs) perceive the minority (Sandžak Bosniaks) as dually identified, or [b] the minority outgroup (OG) perspective – participants are presented with the story in which minority (Sandžak Bosniaks) describe themselves as dually identified. The precondition for both types of interventions to generalize is for participants to endorse the idea that a minority group can be dually identified. To this end, we contrasted the effectiveness of the two interventions in a single design. Additionally, we tested whether OG feelings and perception of OG as a threat affect their effectiveness. Participants (N = 145, ethnic Serbs) first filled in an intergroup threat scale (9 items, $\alpha = .92$) and indicated their feelings towards Bosniaks using the Feeling thermometer. Then they were randomly exposed to either [a] intervention based on the ingroup descriptive norm, or [b] intervention based on the outgroup’s experience of dual identity. Finally, they indicated the extent to which they perceive Sandžak Bosniaks as having Serbian and Bosniak identity; we computed the dual identity perception score that ranged 0-100. Hierarchical linear regression analysis showed that the two interventions were equally effective in inducing the perception of the minority group’s dual identity (Step 1). However, we observed strong effects of both OG threat perception and OG feelings that accounted for 40% of the variance ($p < .001$) of dual identity perception (Step 2). There was no interaction between intervention type and threat or feelings (step 3). Although our results are encouraging in that they show that both interventions successfully induced the idea of dual identity of a minority group, they call for caution as this effectiveness is reduced in people who perceive the minority as a threat and are more prejudiced (i.e. in the very people that should be targeted).

Ključne riječi / Keywords: Dual identity, Intergroup bias, Experimental intervention, Intergroup threat perception, Outgroup feelings

USKLAĐIVANJE RADNE I OBITELJSKE ULOGE KOD RODITELJA DJECE S TEŠKOĆAMA - KVALITATIVNO ISTRAŽIVANJE ORGANIZACIJSKIH I DRUŠTVENIH ČIMBENIKA

Jelena Ombla, Ana Slišković, Matilda Nikolić Ivanišević, Ana Šimunić, Andrea Tokić
Odjel za psihologiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska

Marija Ljubičić
Opća bolnica Zadar i Sveučilište u Zadru, Hrvatska

Theresa Brown
Georgian Court University, New Jersey, SAD

Lisa Stewart
California State University, Monterey Bay, SAD

jlevac@unizd.hr

Roditelji djece s teškoćama u razvoju suočavaju se s brojnim izazovima koji se, prema rezultatima brojnih istraživanja, odražavaju na njihovu dobrobit, koja je važan preduvjet optimalnog razvoja djece. Jedna od relativno zanemarenih tema, osobito u nacionalnim okvirima, jest otežana mogućnost usklađivanja radne i obiteljske uloge ove skupine roditelja. Stoga je osnovni cilj provedenog kvalitativnog istraživanja bio dobiti detaljniji uvid u čimbenike koji promoviraju i/ili ometaju usklađenost radnog i obiteljskog te privatnog života, odnosno imaju potencijalno važnu ulogu u objašnjenju dobrobiti roditelja djece s teškoćama u razvoju. Pri tome je fokus ovog rada stavljen na dvije skupine čimbenika: organizacijske čimbenike koji su vezani za radne organizacije u kojima roditelji rade te društvene čimbenike koji proizlaze iz trenutnog društvenog konteksta u Republici Hrvatskoj. U istraživanju temeljenom na dubinskim intervjuima sudjelovalo je ukupno 25 zaposlenih roditelja djece s teškoćama u razvoju dobi do 18 godina, od čega 15 majki i 10 očeva, dobi od 30 do 55 godina. Većina sudionika provedenog istraživanja zaposlena je na puno radno vrijeme (na pola radnog vremena radi četiri sudionika). Od ukupnog uzorka, 11 sudionika je zaposleno u javnom, a 14 u privatnom sektoru. Većina sudionika (23) ima jedno dijete s objektivno dijagnosticiranim teškoćama u razvoju, dok dvoje sudionika ima dvoje djece s teškoćama. Pri tome su u uzorku zastupljene različite vrste teškoće te stupnjevi teškoće prema nalazima tijela vještačenja. Podaci dobiveni dubinskim intervjuima analizirani su tematskom analizom, korištenjem NVivo softvera. Rezultati su ukazali na velik broj društvenih i organizacijskih čimbenika koji, iz perspektive sudionika ovog istraživanja, olakšavaju i/ili otežavaju usklađivanje radne i obiteljske uloge. Među najistaknutijim organizacijskim čimbenicima nalaze se: autonomija u radu, fleksibilnost radnog vremena i smjena, politika radne organizacije, podrška kolega, radni zahtjevi te primanja. Društveni čimbenici koji olakšavaju i/ili otežavaju usklađivanje radnog i obiteljskog života, većim dijelom proizlaze iz podrške vezane za zdravstveni sustav, sustav socijalne skrbi te sustav odgoja i obrazovanja, odnosno (ne)mogućnosti ostvarivanja prava djece s teškoćama u razvoju i njihovih roditelja. Uz navedeno, rezultati ukazuju i na važnost razumijevanja, informiranosti i stavova društvene zajednice.

Ključne riječi / Keywords: radna i obiteljska uloga, roditelji djece s teškoćama u razvoju, dobrobit

**STRAH OD INTIMNOSTI I OSOBNA EKSPANZIJA U LJUBAVNOJ VEZI: PRILOG
VALIDACIJI UPITNIKA KOMPONENATA STRAHA OD INTIMNOSTI**

Ana Ostović, Vera Ćubela Adorić

Odjel za psihologiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska

vcubela@unizd.hr

Upitnik komponenata straha od intimnosti (Sobral i Costa, 2015, adaptirale Ćubela Adorić i Matić, 2019) konstruiran je s ciljem mjerenja dviju dimenzija straha od intimnosti u ljubavnoj vezi: strah od odbacivanja (Skala straha od gubitka drugog) i strah od zavisnosti (Skala straha od gubitka sebe). Za razliku od drugih mjera straha od intimnosti, koje se uglavnom fokusiraju na strah od samootkrivanja i mogućeg odbacivanja, ovaj instrument omogućuje provjeru pretpostavki o ulozi koju strah od gubitka osobne autonomije i kontrole također može imati u generiranju različitih procesa i ishoda u intimnoj vezi. Cilj ovog istraživanja bio je provjeriti prediktivni doprinos dviju komponenata straha od intimnosti objašnjenju varijance doživljaja ekspanzije selfa u ljubavnoj vezi. Budući da potonji koncept podrazumijeva motivaciju da se predodžba o sebi proširi i razvija uključivanjem karakteristika partnera i veze, pretpostavka je bila da će strah od intimnosti, posebice strah od gubitka sebe odnosno vlastite autonomije i nezavisnosti, biti negativno povezan s percipiranom osobnom ekspanzijom u vezi. U istraživanju su sudjelovale 362 osobe (90 % žene; $M_{dob} = 25,65$, $SD = 8,32$) koje su navele da su bile u vezi, u prosjeku, oko 41 mjesec ($SD = 58,20$). Sudionici su popunili online upitnik, koji je, uz pitanja o općim karakteristikama sudionika i veze, sadržavao Upitnik komponenata straha od intimnosti i Skalu ekspanzije selfa u vezi, koja je konstruirana za potrebe ovog istraživanja po uzoru na neke druge mjere ovog konstrukta. Svi primijenjeni instrumenti pokazali su zadovoljavajuću faktorsku valjanost i pouzdanost tipa unutarnje konzistencije. Utvrđeno je da su obje komponente straha od intimnosti negativno povezane s percipiranom osobnom ekspanzijom u vezi; no, kad se obje komponente simultano uvedu u regresijsku jednadžbu, samo je strah od gubitka sebe značajan negativni prediktor percipirane osobne ekspanzije. Dobiveni obrazac prilog je validaciji Upitnika komponenata straha od intimnosti kao obuhvatnije mjere straha od intimnosti, kao i novokonstruirane mjere osobne ekspanzije u vezi. U raspravi će se razmotriti mogućnosti daljnje upotrebe ovih instrumenata u istraživanjima intrapersonalnih i interpersonalnih procesa u ljubavnim vezama.

Ključne riječi / Keywords: ljubavne veze, Upitnik komponenata straha od intimnosti, strah od odbacivanja, strah od zavisnosti, ekspanzija selfa u vezi

**PRIMJENA DIGITALNE TEHNOLOGIJE KOD NASTAVNIKA RAZLIČITIH PROFILA
PRISTUPA POUČAVANJU I DIGITALNIH KOMPETENCIJA**

Rosanda Pahljina-Reinić, Martina Bažon, Barbara Rončević Zubković, Svjetlana Kolić-Vehovec

Filozofski fakultet, Sveučilište u Rijeci, Hrvatska

rosanda.pahljina-reinic@ffri.uniri.hr

Cilj istraživanja bio je utvrditi profile nastavnika s obzirom na pristupe poučavanju (usmjerenost na učenika i usmjerenost na nastavnika) i digitalnu kompetenciju poučavanja i učenja uz primjenu digitalne tehnologije te ispitati razlike između dobivenih profila u primjeni digitalne tehnologije u redovnoj i nastavi na daljinu. Nastavnici osnovnih i srednjih škola (N = 772) ispunjavali su online upitnik u dva navrata u razmaku od 3 godine. U prvom su mjerenju prikupljene mjere samoprocjene pristupa poučavanju i digitalne kompetencije poučavanja i učenja uz primjenu digitalne tehnologije. U drugom su mjerenju nastavnici pored samoprocjene iste digitalne kompetencije, naveli vrijeme provedeno u stručnom usavršavanju u primjeni digitalne tehnologije i procijenili učestalost korištenja digitalne tehnologije u aktivnostima vezanim za školu, kao i nastavnih aktivnosti uz pomoć tehnologije za učenike. Ispitana su i iskustva nastavnika u provođenju nastave na daljinu (korištenje konstruktivističkih i reproduktivnih nastavnih aktivnosti, osobna ravnoteža, percepcija važnosti kvalitete nastave, anksioznost, uživanje i percipirana uspješnost). Analizom latentnih profila na podacima prvog mjerenja identificirane su tri grupe nastavnika različitih profila pristupa poučavanju i digitalnih kompetencija: (1) iznadprosječno orijentirani na nastavnika s ispodprosječnom digitalnom kompetencijom (73 %), (2) orijentirani na učenika uz iznadprosječne kompetencije (17 %) te (3) izrazito orijentirani na učenika uz iznadprosječne kompetencije (10 %). Testiranje razlika između ove tri grupe u varijablama iz drugog mjerenja Bolck–Croon–Hagenaars (BCH) metodom pokazalo je da nastavnici iz grupe 1 iskazuju kraće vrijeme stručnog usavršavanja i značajno nižu digitalnu kompetenciju te rjeđe koriste digitalnu tehnologiju u aktivnostima vezanim za školu, kao i nastavne aktivnosti uz pomoć tehnologije od grupa 2 i 3. Nastavnicima grupe 1 bila je manje važna kvaliteta nastave na daljinu te su se procijenili manje uspješnima u njezinoj provedbi od nastavnika preostale dvije grupe. Tijekom nastave na daljinu nastavnici iz grupe 3 češće su koristili konstruktivističke aktivnosti od nastavnika grupe 1, ali su istovremeno izvještavali o lošijoj osobnoj ravnoteži u usporedbi s preostalim grupama te o višoj anksioznosti u odnosu na grupu 2. Rezultati upućuju na zaključak da razina digitalne kompetencije nastavnika u većoj mjeri određuje uspješno korištenje digitalne tehnologije nego pristupi poučavanju.

Ključne riječi / Keywords: percipirane digitalne kompetencije, pristupi poučavanju, nastava na daljinu, emocije nastavnika, profili nastavnika

**KAKO TO RADE POLITIČKI VJEŠTI VOĐE? PROVJERA VIŠERAZINSKOG TEORIJSKOG
MODELA POLITIČKE VJEŠTINE, TRANSFORMACIJSKOG VOĐENJA I
RUKOVODITELJSKE USPJEŠNOSTI**

Antun Palanović, Maja Parmač Kovačić, Zvonimir Galić

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

apalanov@ffzg.hr

Rukovoditelji imaju ključnu ulogu u uspješnosti organizacije – oni grade i održavaju uspješne timove te motiviraju i razvijaju svoje podređene (Mintzberg, 2009). Kako bi mogli uspješno voditi druge, važno je da rukovoditelji imaju razvijenu političku vještinu. Politički vješti rukovoditelji razumiju motive i perspektivu drugih ljudi, uspješno se umrežavaju s drugima i utječu na njih, pritom ostavljajući dojam autentičnosti i integriteta. Istraživanja pokazuju da politička vještina predviđa uspjeh rukovoditelja povrh tradicionalnih menadžerskih vještina (Snell i sur., 2014). Uz to, podređeni čiji rukovoditelj ima razvijenu političku vještinu osjećaju više organizacijske podrške i zadovoljniji su na poslu (Treadway i sur., 2004). Na temelju ovih istraživanja Blickle i suradnici (2018) postavili su teorijski model koji objašnjava mehanizme kojima politička vještina djeluje na uspješnost rukovoditelja. Politički vješti vođe trebali bi biti skloniji pokazati brigu za podređene, stimulirati ih i inspirirati. Podređeni bi trebali prepoznati ovaj stil vođenja što će rezultirati većim povjerenjem prema rukovoditelju i na kraju dovesti do veće radne uspješnosti i dobrobiti podređenih. Cilj našeg istraživanja bio je provjeriti jedan dio ovog modela – pretpostavili smo da će politička vještina rukovoditelja predvidjeti radnu angažiranost podređenih, a očekivali smo da će medijatori ove povezanosti biti rukovoditeljevo transformacijsko vođenje i percipirana organizacijska podrška podređenih. Proveli smo istraživanje na uzorku rukovoditelja (N = 94) i njihovih podređenih (2 podređena po rukovoditelju). Rukovoditelji su ispunili upitnike političke vještine i transformacijskog vođenja, dok smo od podređenih prikupili samoprocjene percipirane organizacijske podrške i radne angažiranosti. Rezultati višerazinske regresijske analize nisu pokazali statistički značajan indirektni efekt političke vještine rukovoditelja na radnu angažiranost podređenih putem percipirane organizacijske podrške.

Ključne riječi / Keywords: politička vještina, transformacijsko vođenje, percipirana organizacijska podrška

**ŠTO ČINI DOBROG ŠEFA? PRELIMINARNA VALIDACIJA TESTA SITUACIJSKE
PROSUDBE ZA KOMPETENCIJE VOĐENJA**

Maja Parmač Kovačić, Antun Palanović, Zvonimir Galić, Mitja Ružojčić, Nikola Erceg
Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

apalanov@ffzg.hr

Menadžeri igraju ključnu ulogu u uspjehu organizacija i njihovih zaposlenika. Uspješni menadžeri dobro vode svoje zaposlenike – prenose im važna znanja, razvijaju ih, motiviraju i upravljaju timskim procesima. Nasuprot tome, loši menadžeri zagorčavaju život svojim podređenima te uzrokuju velike financijske gubitke organizacijama za koje rade. Stoga zabrinjavaju podaci da je čak do 2/3 menadžera neuspješno u svom radu, što rezultira njihovom ostavkom ili smjenom (Hogan i sur., 2010). Dio problema leži u neadekvatnoj selekciji i razvoju menadžera za koje se koriste manjkave metode poput nestrukturiranog intervjua ili upitničkih mjera koje ne zahvaćaju situacijski kontekst vođenja i nisu prikladne za mjerenje specifičnih ponašanja (Bledow i Frese, 2009). Iz tog razloga, metode poput testova situacijske prosudbe i strukturiranih intervjua prikladnije su u svrhu procjene kompetencija vođenja (Heimann, 2019). Cilj ovog istraživanja bio je provesti preliminarnu validaciju novokonstruiranog testa situacijske prosudbe (TSP) za mjerenje pet generičkih kompetencija vođenja koje određuju uspjeh menadžera bez obzira na njihovu razinu hijerarhije u organizaciji i sektor poslovanja: motiviranje, razvoj, upravljanje timskim radom, upravljanje odnosima i donošenje odluka. Preliminarnu validaciju TSP-a proveli smo na tri različita uzorka sudionika – jednom studentskom (N1 = 75) i dva menadžerska (N2 = 82; N3 = 173). Rezultati dobiveni kroz tri studije pokazali su zadovoljavajući obrazac povezanosti sa srodnim konstruktima i relevantnim kriterijima. Pronašli smo značajne povezanosti dijela menadžerskih kompetencija mjerenih TSP-om sa samoprocjenama istovrsnih kompetencija i očekivan obrazac korelacija TSP dimenzija s njima sadržajno odgovarajućim konstruktima – transformacijskim vođenjem, političkom vještinom i aktivnim otvorenim mišljenjem. Uz to, pronšli smo teorijski očekivane povezanosti dijela kompetencija mjerenih TSP-om s kognitivnim sposobnostima, velikih pet dimenzija ličnosti, motivom za moći i intrinzičnom/ekstrinzičnom motivacijom. Ovakvi rezultati daju djelomičnu podršku konstruktnoj valjanosti TSP-a. Također, korelacije dviju kompetencija mjerenih TSP-om (upravljanje timskim radom i upravljanje odnosima) s radnom angažiranošću i percipiranom organizacijskom podrškom podređenih dale su ranu potporu za kriterijsku valjanost testa. Rezultati ovog istraživanja sugeriraju da bi novokonstruirani TSP mogao biti koristan u selekcijskoj praksi i razvoju menadžera.

Ključne riječi / Keywords: test situacijske prosudbe, vođenje, kompetencije

ZNANSTVENICI, POLITIČARI ILI NETKO TREĆI? POVJERENJE U INSTITUCIJE U PREDVIĐANJU PRIDRŽAVANJA PREVENTIVNIH MJERA TE NAMJERA CIJEPLJENJA TIJEKOM PANDEMIJE COVID-19

Tomislav Pavlović, Marina Maglić, Renata Franc
Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, Hrvatska

tomislav.pavlovic@pilar.hr

Tijekom pandemije COVID-19 iz različitih su izvora pristizale informacije i preporuke o tome kako bismo se trebali ponašati da izbjegnemo daljnje širenje zaraze. No, uz samu dostupnost informacija, važno je u obzir uzimati i to koliko građani informacije smatraju vjerodostojnim. Stoga je cilj ovog istraživanja bio provjeriti odnos povjerenja u različite institucije (znanost, medicinu, Stožer i političke institucije) i pridržavanja preventivnih mjera te namjera cijepljenja na uzorku odraslih Hrvata. Podaci su prikupljeni krajem listopada i početkom studenog 2020., pri čemu je konačni uzorak sačinjavalo 512 građana (46 % muškaraca). Primijenjena je analiza latentnih profila, koja je ugrubo ukazala na postojanje triju profila, sličnih po povjerenju u znanost i medicinu, ali različitih po povjerenju u Stožer i političke institucije. Daljnjim analizama utvrđeno je da, unatoč povjerenju u znanost i medicinu, povjerenje u političke institucije bitno određuje pridržavanje preventivnih mjera i namjere cijepljenja protiv virusa COVID-19, pri čemu su uvjerljivo najnepoželjnije rezultate postizali pojedinci iz klase koja je najmanje vjerovala političkim institucijama. Uvažavajući ograničenja uslijed načina prikupljanja i obrade podataka, ovakvi rezultati sugeriraju važnost povjerenja u političke institucije tijekom nepredviđenih nepovoljnih situacija, poput pandemije COVID-19.

Ključne riječi / Keywords: COVID-19, prevencija, cijepljenje, povjerenje, Stožer

PSYCHOPATHY TRAITS IN PARENTS, EVOLUTIONARY FITNESS, AND REPRODUCTIVE MOTIVATION IN THEIR OFFSPRING

Svetlana Pavlović

Laboratory for Developmental Psychology, Faculty of Philosophy, Belgrade, Serbia

Janko Međedović

Institute of Criminological and Sociological Research, Belgrade, Serbia

pavlovic.sc@gmail.com

The aim of this study was to determine the connection between psychopathy, fitness and reproductive motivation of their offspring. We analyzed the direct and indirect effect of psychopathic traits on the reproductive motivation of the offspring through the reproductive success and parental investment. We explored the relationship between the Triarchic model of psychopathy (boldness, meanness and disinhibition) and fitness (number of children), parental investment reproductive motivations of offspring (planned age at first reproduction, planned number of children). The sample consisted of 373 participants, mostly in the post-productive phase of life, and their children (N = 222). This research includes two-generation design and is of the correlation-regression type. Regression analysis showed that parental investment correlate positively with reproductive motivation of offspring. In order to determine the relationships between all the examined variables, we set the model. Boldness and meanness were set as predictors and variables of reproductive motivation of offspring were set as criteria. Indicators of fitness were modeled as a mediator in the link between psychopathy traits and reproductive motivation. The model had showed satisfactory data fit ($\chi^2(19) = 1.38$; $p > .05$; NFI = .91; CFI = .965; RMSEA = .03). Path analysis revealed that meanness associated with higher fitness and lower parental investment. Also, boldness is negatively related with the planned age of first reproduction through parental investment, and meanness have a positive indirect effect on the planned number of children via the number of children. The fitness of the parents also contributes to the increase of the fitness of their offspring. Our findings contribute to the knowledge of whether certain psychopathic characteristics are under by the influence of natural selection, namely, what the transfer dynamics are of adaptive psychopathic potential on the next offspring generation.

Ključne riječi / Keywords: behavioral ecology, psychopathy, reproductive motivation, evolutionary fitness

**THE ROLE OF ANCHORING EFFECT AND PERSONALITY ON CONSUMERS'
BEHAVIOUR**

Ana Perković, Nataša Trojak, Katarina Sokić
Visoko učilište Algebra, Zagreb, Hrvatska

sokickatarina@gmail.com

Anchoring is people's tendency to rely heavily on prior values (or 'anchors') when making decisions. The anchoring effect is frequent in financial market decisions including the evaluation of the value of the product we purchase. The main goal of this research is to examine whether anchoring affects the estimate of the price consumers are willing to pay for a product or service. Furthermore, our goal is to examine the associations between personality traits (Extraversion, Agreeableness, Conscientiousness, Neuroticism, and Intellect/Imagination), and the anchoring effect. Participants included diverse groups of students (N = 230, 58% males, M = 22.05, SD = 5.78), and completed a battery of self-report instruments. We described three consumer situations and ask participants to answer questions about the four price categories. To examine whether anchoring affects price estimates, we determined a higher average price of a standard product for one group of participants and for the other group a lower price. The results showed that there is a statistically significant difference among the groups of respondents in terms of the prices they are willing to pay. In addition, the results showed that the anchoring effect was less pronounced in individuals with high conscientiousness, while individuals with high neuroticism and high extraversion were more affected by the anchoring effect.

Ključne riječi / Keywords: anchoring effect, personality traits, consumers' behaviour

RAZVOJ AKADEMSKIH I SPORTSKIH NAVIKA KOD ADOLESCENTA- PRIKAZ
SLUČAJA

Mate Pešut, Dragan Glavaš

Odjel za psihologiju, Hrvatsko katoličko sveučilište, Zagreb, Hrvatska

mate.pesut@gmail.com

Bez obzira što su radne navike adolescenata bolna točka mnogih roditelja i trenera, u široj populaciji i dalje nisu široko rasprostranjeni znanstveni principi razvijanja i održavanja navika bez obzira na dostupnu psihološku literaturu na tu temu. Zapoostavljanje aktivnog suočavanja sa navikama korištenjem zdravorazumskih i tradicionalno uvriježenih metoda nagrade i kazne u vrijeme socijalnih medija i online nastave vodi degradaciji sposobnosti novih generacija da se nose sa izazovima koji se stavljaju ispred njih radi nedostatka klasične vanjske strukture i novih iskustva kojima su svakodnevno izloženi. Istraživanja pokazuju da su razvoj i odstranjivanje navika mogući i da imaju vrlo snažnu biološku pozadinu. Razumijevanje ove biološke pozadine nas vodi do praktičnih i jednostavnih načina da razvijemo navike kod sebe i drugih. Ovaj prikaz slučaja je proveden kako bi se utvrdila uspješnost primjene znanstvenih suvremenih načela razvoja zdravih navika kod adolescenata te uklanjanja nezdravih navika. Još jedan cilj ovog prikaza slučaja je bio bolje razumjeti proces razvijanja i odstranjivanja navika kod adolescenata u svrhu izrade široko primjenjivog preventivnog programa. Intervencija opisana u ovoj studiji slučaja se bazira na bazičnim informacijama o nastajanju navika i koristi individualizirani pristup praktičnoj primjeni tih načela u svakodnevnom životu. Metoda se može podijeliti na četiri glavna dijela. Edukacijom i introspekcijom se ispitanicu priprema na promjene koje dolaze te počinje proces internalizacije poželjnih navika. Gradnja identiteta kroz identificiranje poželjnih i nepoželjnih navika dalje konceptualizira što ispitanica želi promijeniti i postići u životu. Oblikovanje okoline i operacionalizacija ponašanja stavlja identitet u povoljni vremenski i prostorni kontekst. Naposljetku, praćenje rezultata i povratna informacija. Sudionica prikaza je šesnaestogodišnja perspektivna košarkašica. Tijekom prikaza slučaja prikupljali su se podaci o sportskoj mentalnoj čvrstoći i psihološkoj dobrobiti kao pokazateljima uspješnosti intervencije. S obzirom na operacionalizirana ponašanja su uvedene i druge metode praćenja poput praćenja fizičke aktivnosti preko fitness trackera i aplikacije, praćenje podataka sa službenih zapisnika te pristup e-dnevniku. Uz kvantitativne mjere se koristio i nestrukturirani intervju na tjednoj bazi te opažanje u relevantnim kontekstima uz evaluaciju izvođenja (npr. trening, utakmica, učenje).

Ključne riječi / Keywords: navika, identitet, motivacija, adolescencija, prikaz slučaja

KOMPONENTE SUBJEKTIVNE DOBROBITI U PROSTORU HEXACO MODELA LIČNOSTI

Martina Pocrnić, Denis Bratko

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

mpocrnic@ffzg.hr

Subjektivna dobrobit definira se kao višedimenzionalni konstrukt kojeg čine (i) kognitivna komponenta, koja uključuje procjenu zadovoljstva životom, te dvije nezavisne afektivne komponente, odnosno (ii) pozitivan afekt i (iii) negativan afekt. Iako određene korelacije među njima postoje, te tri komponente teorijski su međusobno nezavisne, imaju različite procese u podlozi, a istraživanja pokazuju kako se radi i o empirijski odvojivim konstruktima koji imaju različite povezanosti s drugim važnim psihološkim varijablama. Jedan od konstrukata s kojima se subjektivna dobrobit najčešće dovodi u vezu su osobine ličnosti koje su do sada u postojećoj literaturi dominantno bile operacionalizirane u okviru petofaktorskih modela. Stoga je cilj ovog istraživanja utvrditi međusobnu povezanost komponenti subjektivne dobrobiti te njihovu diferencijalnu povezanost s osobinama ličnosti definiranim u okviru novijeg HEXACO modela ličnosti. Istraživanje je provedeno papir-olovka metodom s jednom točkom mjerenja na velikom uzorku od ukupno 830 osoba (63% žena) mlađe odrasle dobi. Kao mjera kognitivne komponente korištena je Skala zadovoljstva životom, afektivne komponente bili su izmjerene Skalom pozitivnog i negativnog afekta (PANAS), a za procjenu osobina ličnosti korištena je hrvatska verzija upitnika HEXACO-PI-R. Dobiveni rezultati pokazuju kako, u skladu s teorijskim postavkama, tri komponente subjektivne dobrobiti nisu u visokim korelacijama. Najmanje koreliraju pozitivan i negativan afekt ($r = -.33$), što potvrđuje tezu da se ne radi o dva pola iste afektivne dimenzije, dok zadovoljstvo životom i pozitivan afekt imaju najvišu međusobnu korelaciju ($r = .48$). Rezultati povezanosti s osobinama ličnosti pokazuju kako ekstraverzija definirana u okviru HEXACO modela najznačajnije korelira sa sve tri komponente, najviše s pozitivnim afektom ($r = .58$). Kao druga najvažnija osobina istaknula se savjesnost, dok emocionalnost jedino ima značajnu pozitivnu korelaciju s negativnim afektom. Nalazi ovog istraživanja ukazuju na važnost distinkcije komponenti subjektivne dobrobiti, ali i na strukturalne razlike HEXACO modela ličnosti u odnosu na petofaktorske modele.

Ključne riječi / Keywords: subjektivna dobrobit, zadovoljstvo životom, pozitivan i negativan afekt, ličnost, HEXACO

**IDENTITETI U KONTEKSTU: ULOGA KOMPATIBILNOSTI IDENTITETA U PREDVIĐANJU
RAZLIKA U OBRAZOVNIM ASPIRACIJAMA I OČEKIVANJIMA KOD MLADIH IZ
OBITELJI RAZLIČITIH SOCIOEKONOMSKIH UVJETA**

Dora Popović, Eta Krpanec, Iva Šverko

Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, Hrvatska

dora.popovic@pilar.hr

Dosadašnja istraživanja pokazuju razlike u obrazovnim aspiracijama i očekivanjima ovisno o obiteljskom socioekonomskom statusu srednjoškolaca. Osim strukturalnih faktora zaslužnih za pojavu i održavanje razlika u obrazovnim ishodima, sve se češće istražuju i psihološki faktori u podlozi spomenutih razlika. Koristeći recentni model Identiteti u kontekstu kao okvir istraživanja, cilj ovog rada je istražiti ulogu kompatibilnosti identiteta – percipirane kompatibilnosti između socijalnog identiteta učenika i budućeg identiteta studenta – kao potencijalne psihološke barijere u predviđanju obrazovnih aspiracija i očekivanja kod srednjoškolaca iz Zagrebačke i Karlovačke županije. U istraživanju je sudjelovalo 327 učenika i učenica (74 % djevojaka) iz tri gimnazije i jedne četverogodišnje strukovne škole na području Zagrebačke i Karlovačke županije. Učenici su rješavali online upitnik koji je konstruiran za potrebe validacije skale koje će se koristiti u sklopu longitudinalnog projekta FreeCareerChoice. Prikupljeni su podaci o sociodemografskim karakteristikama srednjoškolaca te su korištene mjere obrazovnih aspiracija i očekivanja, uzora u visokom obrazovanju te adaptirana mjera kompatibilnosti identiteta (Iyer i sur., 2009). Rezultati ukazuju na zadovoljavajuće psihometrijske karakteristike skale kompatibilnosti identiteta i upućuju na važnu ulogu kompatibilnosti identiteta kao psihološke barijere u predviđanju obrazovnih aspiracija i očekivanja, čak i na uzorku visoko ambicioznih srednjoškolaca te uz kontrolu njihovog školskog uspjeha. Nalazi istraživanja potvrđuju dio postavki modela Identiteti u kontekstu te ukazuju na važnost identifikacije pojedinih psiholoških barijera koje se mogu pojaviti u određenom obrazovnom kontekstu, a koje u većoj mjeri pogađaju ranjivije skupine učenika. U nastavku se daju smjernice za identifikaciju kompatibilnosti identiteta u školskom kontekstu te se raspravlja o potencijalnim intervencijama za smanjenje psiholoških barijera kod pojedinih skupina učenika.

Ključne riječi / Keywords: kompatibilnost identiteta, obrazovne aspiracije i očekivanja, socioekonomski status

BRAIN-TRAIN APLIKACIJE: PROVJERA UČINKOVITOSTI DVIJE APLIKACIJE ZA KOGNITIVNO OSNAŽIVANJE

Milica Popović Stijačić

Odsjek za psihologiju, Fakultet za medije i komunikacije, Sveučilište Singidunum, Beograd, Srbija

Marina Martinčević

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

Andrea Vranić

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

milica.p.stijacic@gmail.com

Kognitivna angažiranost tijekom života važna je odrednica kognitivnog statusa u kasnijoj dobi što predstavlja i osnovnu ideju tzv. brain-train industrije. Ovim smo istraživanjem željeli provjeriti učinkovitost dvaju besplatnih aplikacija za kognitivno osnaživanje: 1) Dual n-back - za osnaživanje ažuriranja radnog pamćenja, i 2) Super Number Memory - za osnaživanje kratkoročnog pamćenja. Mlađi sudionici (Mdob = 21,5, Sddob = 5,42) su po slučaju podijeljeni u četiri skupine: Dual n-back (n = 44), Super Number Memory (n = 51), kombinirani Dual n-back i Super Number Memory (n = 36) te kontrolna grupa (Colorfly: Art Coloring Game aplikacija, n = 45). Trening je za svaku skupinu uključivao 15 sesija u trajanju od 20 minuta. U tri točke mjerenja (predtest, posttest, praćenje nakon tri mjeseca) ispitane su sposobnosti verbalnog kratkoročnog pamćenja (zadatak pamćenja brojeva - DS-F i zadatak pamćenja slova - LS), radnog pamćenja (zadatak n-unatrag, OSPAN) te fluidnog rezoniranja (Baddeley test gramatičkog rezoniranja - BGRT). Analizom linearnih mješovitih modela utvrđena je značajna interakcija za trening Dual n-back ($F(6,272.62) = 14,41$, $p < ,01$). Dual n-back i kombinirani trening dovode do značajnog poboljšanja u zadatku ažuriranja (n-unatrag) na posttestu i praćenju u odnosu na predtest. Ova poboljšanja nisu utvrđena u kontrolnoj i Super Number Memory skupini. U preostalim zadacima utvrđeni su glavni efekti točke mjerenja, tj. sve skupine su na posttestu bile bolje nego na predtestu. Rezultati pokazuju da Super Number Memory aplikacija nije dovoljno izazovna za osnaživanje kognitivnih sposobnosti mlađih odraslih osoba. S druge strane, utvrđena je učinkovitost Dual n-back aplikacije kao i kombiniranog treninga s dvije aplikacije, uz ograničenje efekata na mjeru bliskog transfera.

Ključne riječi / Keywords: Brain-train aplikacije, kognitivni trening, radno pamćenje

PROCJENA SVJESNOSTI O INFORMACIJSKOJ SIGURNOSTI – VALIDACIJA UPITNIKA

Suzana Prendža, Petra Mikac, Suzana Rački
MORH, Zagreb, Hrvatska

suzana.prendja@gmail.com

S obzirom da je ljudski faktor najranjiviji dio sustava informacijske sigurnosti, svjesnost o informacijskoj sigurnosti (SoIS) zaposlenika ključna je za ublažavanje rizika i zaštitu organizacije od socijalnog inženjeringa i kibernetičkih napada. SoIS se odnosi na stupanj u kojem zaposlenici razumiju važnost i implikacije informacijske sigurnosti i opsega u kojem se ponašaju u skladu s organizacijskom sigurnosnom politikom i procedurama. S ciljem ublažavanja rizika povezanih s informacijskom sigurnosti postoji sve izraženija potreba za metodom procjene SoIS-a koja bi bila brza, jeftina, sveobuhvatna i orijentirana na ponašanja vezana za posao. Budući da dosadašnje metode i upitnici nisu zadovoljavali ove potrebe, u svrhu procjene SoIS-a preuzet je upitnik Ljudski aspekti informacijske sigurnosti (engl. Human Aspects of Information Security Questionnaire – HAIS-Q) koji se temelji na modelu znanje-stavovi-ponašanje (ZSP; engl. Knowledge-attitude-behaviour model). Svako područje procjene (znanje, stavovi i ponašanje) sastoji se od sedam skala: Upravljanje lozinkama, Korištenje elektroničke pošte, Korištenje interneta, Korištenje društvenih mreža, Korištenje prijenosnih uređaja/rad na daljinu, Rukovanje informacijama i Prijavljivanje incidenata. Cilj ovog istraživanja bio je razviti upitnik na hrvatskom jeziku za procjenu SoIS-a na radnom mjestu, a validacija upitnika provedena je u tri faze. U prvoj fazi upitnik je preveden i adaptiran u suradnji psihologa, prevoditelja i stručnjaka za informacijsku sigurnost. U drugoj fazi provedeno je pilot istraživanje na 18 ispitanika nakon čega su neke čestice pojednostavljene i određeni termini promijenjeni. U trećoj fazi provedeno je glavno istraživanje kako bi se dalje provjerila valjanost, pouzdanost i osjetljivost upitnika. Preliminarni rezultati (N = 141) ukazuju kako se upitnik može koristiti za jednostavnu i brzu procjenu SoIS-a te kao osnova za poboljšanje informacijske sigurnosti, međutim važno je voditi računa o nekim preduvjetima. Na primjer, validacija upitnika provedena je na zaposlenicima različitih organizacija, no za praktičnu upotrebu upitnika važno je da se procjena radi u jednoj organizaciji ili više njih pod uvjetom da imaju propisana ista pravila i procedure vezane za informacijsku sigurnost. Navedeni su nedostaci istraživanja i ideje za daljnji razvoj i korištenje upitnika.

Ključne riječi / Keywords: svjesnost o informacijskoj sigurnosti, ljudski faktor, HAIS-Q, rizična ponašanja

RAŠIRENOST I INDIVIDUALNE ODREDNICE SEKSTINGA: USPOREDBA HRVATSKIH I BOSANSKOHERCEGOVAČKIH ADOLESCENATA

Krešimir Prijatelj

Odjel za psihologiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska

Arta Dodaj

Odjel za psihologiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska

Valentina Vinšalek Stipić

Veleučilište "Nikola Tesla" u Gospiću, Hrvatska

Sanja Zoranić

Studij sestrinstva, Sveučilište u Dubrovniku, Hrvatska

Tihana Novak

Odsjek za kriminologiju, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

Ivana Zečević

Odsjek za psihologiju, Univerzitet u Banja Luci, Banja Luka, Bosna i Hercegovina

kresimir.prijatelj@gmail.com

Seksting je u literaturi definiran kao razmjena seksualno eksplicitnih sadržaja putem elektroničkih medija. Istraživanja u ovom području konzistentno ukazuju na neke korelate sekstinga, poput demografskih varijabli, stilova privrženosti, indikatora mentalnog zdravlja, rizičnog seksualnog ponašanja, stavova prema sekstingu, percipiranih ishoda i motivacije za seksting. S druge strane komparacija rezultata istraživanja otežana je provedbom istraživanja među adolescentima i mladima iz zapadne kulture. Cilj ovog istraživanja bio je provjeriti razlike u raširenosti i motivima sekstinga s obzirom na sociodemografska obilježja (dob, spol, seksualnu orijentaciju i status veze) na uzorku adolescenata iz Hrvatske te Bosne i Hercegovine. U istraživanju je sudjelovalo ukupno 353 učenika (183 iz Hrvatske i 171 iz Bosne i Hercegovine), u dobi od 15 do 18 godina ($M = 16,73$; $SD = 0,97$), od čega 71 % djevojčica. Sudionici su online ispunili Upitnik o seksting ponašanju i motivima (SBM-Q; Del Rey, Ojeda i Casas, 2021) te sociodemografski upitnik konstruiran za potrebe provođenja ovog istraživanja. Sukladno rezultatima ranije provedenih istraživanja u području sekstinga, dobiveni podaci ukazuju kako je najučestaliji oblik sekstinga primanje, zatim slijedi prosljeđivanje i u nešto manjoj mjeri slanje seksualno eksplicitnih sadržaja. Adolescenti iz Hrvatske, stariji adolescenti i oni u romantičnoj vezi više sudjeluju u sekstingu od svojih vršnjaka iz Bosne i Hercegovine, mlađih adolescenata i onih koji nisu u romantičnoj vezi. Razlike s obzirom na spol i seksualnu orijentaciju nisu se pokazale statistički značajnima. Ovi nalazi ukazuju na potrebu istraživanja kulturološkog konteksta i konteksta intimne veze na raširenost sekstinga, te upućuju na mogućnost razvijanja preventivnih strategija na uzorku mlađih adolescenata u svrhu smanjivanja negativnih posljedica sekstinga.

Ključne riječi / Keywords: seksting, mentalno zdravlje, individualne odrednice, adolescenti

**BASIC PERSONALITY TRAITS AND DAILY AFFECTIVE STATES: THE DAY
RECONSTRUCTION METHOD APPROACH**

Maja Ribar

Institute of Social Sciences Ivo Pilar, Zagreb, Croatia

Denis Bratko

Department of Psychology, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

Ljiljana B. Lazarević

Institute of Psychology and the Laboratory for Research of Individual Differences, Faculty of Philosophy, University of Belgrade, Belgrade, Serbia

Maja.Ribar@pilar.hr

Relationship of extraversion with positive affect, and of neuroticism with negative affect has been established in multiple studies. Recently, relationships not only at trait level, but also at state level are receiving increased research attention. Aim of the present study was to examine relationship between Big Five personality traits, and positive and negative affective states experienced in everyday context. The sample was consisted of 108 psychology students (Mage = 20.87, SDage = 3.31, 10.2% male), who completed measure of Big Five personality traits (i.e., extraversion, agreeableness, conscientiousness, negative emotionality, and open-mindedness), and reported their daily affect during two consecutive days (80.6% reported their affect for both days). Affect reports were collected using the day reconstruction method approach, which is based on reconstructing episodes from previous day. Participants reported level of their positive and negative affect during each episode. Number of episodes per participant ranged from 5 to 36, and total number of analyzed episodes was 2059. Both positive and negative affect varied within participants to a larger extent than between participants. Analyses of individual relationships between each trait and daily affect indicated that experienced positive affect was negatively associated with trait negative emotionality, and positively with all other traits. Daily negative affect was positively associated with trait negative emotionality, while its associations with extraversion, agreeableness, and conscientiousness were in opposite direction. When all traits were considered simultaneously, only negative emotionality (negatively) and open-mindedness (positively) were associated with daily positive affect, and only negative emotionality (positively) was associated with daily negative affect. Results of this study provide interesting insight into personality determinants of daily affective experience, but also point to an importance of simultaneous consideration of all basic personality traits, as well as the need to further examine the nature of obtained relationships.

Ključne riječi / Keywords: Big Five, everyday context, daily affect, day reconstruction method

**ODNOS PROFESIONALNOG SAGORIJEVANJA ODGOJITELJA S DOŽIVLJAJEM
STRESNOSTI POSLA, PODRŠKE I SAMOEFIKASNOSTI**

Daria Rovan

Učiteljski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

Ivana Puškarić

Dječji vrtić „Bistrac“, Ogulin, Hrvatska

daria.rovan@ufzg.hr

Sindrom sagorijevanja nastaje nakon dugotrajnog suočavanja s profesionalnim stresom, a uobičajeno se pojavljuje na poslovima koji zahtijevaju rad s ljudima i značajnu količinu emocionalnog ulaganja, empatije, osobne uključenosti i intrinzične motivacije, kao što je to posao odgojitelja. Cilj istraživanja bio je utvrditi u kojoj mjeri individualnim razlikama u profesionalnom sagorijevanju odgojitelja doprinosi doživljaj stresnosti pojedinih aspekata njihova posla, različitih izvora socijalne podrške te samoefikasnosti u radu te ima li doživljaj socijalne podrške i samoefikasnosti u radu medijatornu ulogu u odnosu doživljaja stresnosti posla i sagorijevanja. Pritom smo se usmjerili na različite aspekte sagorijevanja (sagorijevanje u radu s djecom i opći osjećaj sagorijevanja) te na različite aspekte samoefikasnosti u radu odgojitelja (samoefikasnost u provedbi aktivnosti s djecom, samoefikasnost u regulaciji ponašanja djece te samoefikasnost u suradnji). Kao izvori stresa izdvojeni su odnosi u vrtiću, suradnja s roditeljima, rad s djecom i izloženost uloge odgojitelja, a kao izvori socijalne podrške kolege na poslu, stručni tim, obitelj i prijatelji. U istraživanju je sudjelovalo ukupno 380 odgojitelja koji su ispunili online upitnik koji je sadržavao skale procjene stresnosti posla odgojitelja, efikasnosti učitelja i izvora podrške te inventar sagorijevanja. Rezultati istraživanja ukazuju da su značajni prediktori općeg osjećaja sagorijevanja odgojitelja doživljaj izloženosti uloge odgojitelja, doživljaj podrške stručnog tima i prijatelja te procjena samoefikasnosti u regulaciji ponašanja djece, dok su značajni prediktori doživljaja sagorijevanja u radu s djecom doživljaj stresnosti rada s djecom te izloženosti uloge odgojitelja, doživljaj podrške stručnog tima te procjena samoefikasnosti u regulaciji ponašanja djece. Medijacijskim analizama utvrđena je značajna, ali relativno slaba medijatorna uloga doživljaja podrške stručnog tima u povezanosti procjene stresnosti odnosa u vrtiću i sagorijevanja, kako općeg tako i u radu s djecom. Doživljaj podrške stručnog tima također ima medijatornu ulogu u povezanosti doživljaja izloženosti uloge odgojitelja i sagorijevanja. Na temelju provedenog istraživanja možemo zaključiti da sagorijevanje na poslu nastaje pod utjecajem različitih faktora te da posebno istaknutu zaštitnu ulogu u izraženosti doživljaja sagorijevanja kod odgojitelja ima doživljaj podrške stručnog tima vrtića.

Ključne riječi / Keywords: sagorijevanje, profesionalni stres, samoefikasnost, rani i predškolski odgoj i obrazovanje

**ŠTO ČINI UČENIKE OTPORNIMA? POZITIVAN RAZVOJ MLADIH I ŠKOLSKA KLIMA
KAO ODREDNICE AKADEMSKE OTPORNOSTI**

Darko Roviš

Medicinski fakultet, Sveučilište u Rijeci, Hrvatska

Nastavni zavod za javno zdravstvo Primorsko-goranske županije, Rijeka, Hrvatska

Gabrijela Vrdoljak

Filozofski fakultet, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Hrvatska

Lucija Šutić

Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

Miranda Novak

Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

Josipa Mihić

Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

Toni Maglica

Filozofski fakultet, Sveučilište u Splitu, Hrvatska

Hana Gačal

Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

lucija.sutic@erf.unizg.hr

U projektu Testiranje 5C modela pozitivnog razvoja mladih: tradicionalno i digitalno mobilno mjerenje (P.R.O.T.E.C.T.), UIP – 2020 – 02 – 2852 fokus je na 5C modelu pozitivnog razvoja mladih koji opisuje pet indikatora pozitivnog razvoja: kompetencije, samosvijest, karakter, povezanost s drugima i brižnost. Istraživanja pokazuju kako je jedan od ishoda pozitivnog razvoja u adolescenciji i akademska otpornost, definirana kao sposobnost pojedinca da prevlada izazove s kojima se susreće tijekom svog obrazovanja. Dosadašnji nalazi pokazuju kako, osim pozitivnog razvoja, važnu ulogu u razvoju akademske otpornosti igra i školska klima pa je cilj ovog rada ispitati predviđaju li percipirana školska klima i indikatori pozitivnog razvoja mladih opisani 5C modelom akademsku otpornost kod učenika prvih razreda srednje škole. U istraživanje su uključeni učenici trogodišnjih, četverogodišnjih i petogodišnjih strukovnih škole te gimnazija u Osijeku, Rijeci, Splitu, Varaždinu i Zagrebu. Sudionici su tijekom proljeća 2022. ispunjavali online bateriju upitnika koja je, između ostalog, uključivala Hrvatski upitnik školske klime, Kratku verziju upitnika 5C modela te Skalu akademske otpornosti. Preliminarni rezultati hijerarhijske regresijske analize na manjem uzorku od 750 učenika prvih razreda pokazuju kako model koji uključuje spol, vrstu srednje škole, percipiranu školsku klimu i indikatore

USMENA IZLAGANJA / ORAL PRESENTATIONS

pozitivnog razvoja objašnjava 41 % varijance u akademskoj otpornosti. Pritom veću otpornost pokazuju mladići, učenici strukovnih škola, učenici koji pozitivnije percipiraju školsku klimu te mladi s izraženijom samosviješću i kompetencijama, a manje izraženom brižnošću. Osim što dobiveni rezultati značajno doprinose spoznaji u području pozitivnog razvoja mladih, oni imaju i brojne praktične implikacije za stručnjake u obrazovanju. Nalazi sugeriraju važnost ulaganja u socijalno-emocionalno učenje u školskom kontekstu te rodne perspektive u obrazovanju. Za bolje razumijevanje školskih odnosa i akademskih ishoda u nastavku projekta ispitat će se i potencijalne interakcije te razvojni obrasci indikatora pozitivnog razvoja, školskih odnosa i akademske otpornosti.

Ključne riječi / Keywords: adolescenti, akademska otpornost, pozitivan razvoj mladih, 5C model pozitivnog razvoja, školska klima

MENTAL HEALTH PROMOTION: THE NEW FRONTIER

Ziggi Ivan Santini

The National Institute of Public Health, University of Southern Denmark, Denmark

ziggi.santini@gmail.com

In recent years there has been an increased focus on public mental health promotion (MHP), and a recognition that treatment alone is unlikely to make a significant difference to the escalating rates of mental health problems worldwide. It has been recognized that interventions focusing on prevention and promotion are critical in enabling individuals to protect their mental health. Whilst prevention within mental health is concerned with avoiding mental illness, MHP is concerned with improving positive aspects of mental health, often by enhancing the capacity of individuals, families, and communities to strengthen or support positive emotional, cognitive, behavioral, social, and environmental factors. In spite of the many recent and past commendable documents presenting frameworks for MHP, there has been a lot of rhetoric but very little action. Rather than just focusing on what causes and protects against mental illness, society must also consider the causes and drivers of mental wellbeing and prioritize them accordingly. Promoting higher levels of well-being is desirable in its own right, but may also help to prevent common mental disorders and enhance recovery from mental illness. Higher levels of mental wellbeing are also predictive of lower healthcare costs, social care costs, and productivity costs. The potential return on investment for programs and policies that promote mental wellbeing would be sizable and financially well worth the effort. Policy and research priorities formed by the European Commission and the World Health Organization also support the view that a focus on promoting mental health is crucial for long-term growth and sustainable development. In particular, a population approach to mental health - or 'shifting of the curve' - is needed, which implies shifting the entire distribution of the population towards higher levels of mental wellbeing. Promoting mental health and wellbeing throughout a population can mean encouraging active lifestyles, providing opportunities for people to interact and feel they belong within a community, or fostering a sense of purpose by increasing contribution to society or meaningful causes. During this presentation the concept and science of MHP will be introduced, and a brief introduction to MHP in practice - the ABCs of Mental Health campaign, will be given.

Ključne riječi / Keywords: mental health, wellbeing, prevention, mental health promotion, public health

**PROFIL INTELEKTUALNIH SPOSOBNOSTI KOD DJECE SA SPECIFIČNIM
POREMEĆAJIMA UČENJA**

Marijana Sarilar

Neuropsihijatrijska bolnica Dr. Ivan Barbot Popovača, Popovača, Hrvatska

sarilarmarijana@gmail.com

Specifični poremećaji učenja se definiraju kao poremećaji u kojima postoje značajne teškoće u usvajanju školskih vještina (čitanje, pismeno izražavanje, računanje), a koje nisu posljedica zaostajanja u općem intelektualnom razvoju, neuroloških poremećaja ili manjkavih i nedostatnih obrazovnih mogućnosti. Iako je u specifičnim poremećajima učenja, efikasnost općih intelektualnih faktora (poput fluidnog rezoniranja) uredna, moguće je postojanje nedostataka u ostalim intelektualnim sposobnostima koji doprinose ovim teškoćama. Kako bismo istražili mogućnost postojanja intelektualnih osobitosti tipičnih za specifične poremećaje učenja, usporedili smo profile intelektualnih sposobnosti skupine djece sa specifičnim poremećajima učenja (čitanje, pismeno izražavanje, računanje) te skupine djece sa emocionalnim teškoćama. Uzorak se sastojao od 64 djeteta (dobni raspon od 7 do 14 godina) koja su bila psihologijski testirana pri Poliklinici za dječju i adolescentnu psihijatriju, Neuropsihijatrijske bolnice Dr. Ivan Barbot Popovača. Tijekom psihologijske procjene, svi ispitanici su riješili 10 temeljnih testova Weschlerovog testa inteligencije za djecu-IV izdanje. U ukupnom uzorku, 32 djece je imalo dijagnozu specifičnih poremećaja učenja (čitanje, pismeno izražavanje, računanje ili kombinacija navedenih teškoća) dok ih je 32 imalo dijagnosticirane emocionalne teškoće. Podaci dviju skupina su uspoređeni korištenjem t-testova za nezavisne uzorke te analizom varijance. Rezultati su pokazali da djeca sa specifičnim poremećajima učenja ostvaruju statistički značajno niže rezultate na Indeksu radnog pamćenja, Indeksu brzine obrade informacija te Indeksu verbalnog shvaćanja, u odnosu na djecu sa emocionalnim teškoćama te najniže postignuće ostvaruju na Indeksu radnog pamćenja. Na razini temeljnih testova, djeca sa specifičnim poremećajima učenja, postižu značajno niže rezultate na Sličnostima, Rasponu pamćenja brojeva, Šifriranju, Pamćenju niza slova i brojeva te Prepoznavanju simbola. Naši rezultati pokazuju da su specifični poremećaji učenja praćeni slabostima u području formiranja pojmova, registracije i efikasnosti mentalne manipulacije verbalnim informacijama, brzine obrade vidno prezentiranih neverbalnih informacija i vidnog pretraživanja.

Ključne riječi / Keywords: specifični poremećaji učenja, WISC-IV, disleksija, disgrafija

**UČINAK INTERVENCIJE SURADNIČKOG UČENJA NA VRŠNJAČKE I NASTAVNIČKE
NORME O KONTAKTU**

Nikolina Stanković, Antonija Vrdoljak, Dinka Čorkalo Biruški, Margareta Jelić
Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

Rachel Fasel, Fabrizio Butera
Institut de Psychologie Université de Lausanne, Switzerland

nstankovic@ffzg.hr

Škola ima važnu ulogu u socijalizaciji djece te predstavlja pogodno okruženje za ispunjavanje uvjeta za pozitivan međugrupni kontakt. To je posebice izraženo kada su prilike za kontakt ograničene zbog malog broja pripadnika vanjske grupe, kao što je slučaj s djecom izbjeglicama u Hrvatskoj. S ciljem poboljšanja stavova domicilne djece prema djeci izbjeglicama, osmišljena je intervencija suradničkog učenja za razrede u koje su uključena djeca izbjeglice. Iako su aktivnosti suradničkog učenja temeljene na izravnom kontaktu (zajednički rad u malim grupama), učenici istovremeno svjedoče suradnji i pozitivnom kontaktu vršnjaka s djetetom izbjeglicom, što bi moglo utjecati na percepciju vršnjačkih normi. Dodatno, uloga učitelja u suradničkom učenju i činjenica da se aktivnost odvija u školi daju primjer Allportovog uvjeta institucionalizirane podrške međugrupnom kontaktu. Stoga se očekuje da će intervencija suradničkog učenja koja se provodi u razredu dovesti do promjena percepcije nastavničkih normi kontakta s djecom izbjeglicama. Kako bi se provjerili učinci intervencije suradničkog učenja na percepciju socijalnih normi provedeno je kvazi-eksperimentalno istraživanje stavova domicilnih učenika prema izbjeglicama u dvije točke mjerenja. Domicilni učenici od 2. do 8. razreda ($M_{dob} = 10,11$ godina, $SD_{dob} = 1,89$) iz ukupno 17 različitih škola, podijeljeni u intervencijsku ($N = 414$) i usporednu grupu ($N = 287$) te su ispitani stavovi prema djeci izbjeglicama prije i nakon provedbe intervencije suradničkog učenja. Svi su sudionici ispunili upitnik o percipiranim vršnjačkim i nastavničkim socijalnim normama o kontaktu s djecom izbjeglicama. Preliminarni, pomalo neočekivani rezultati upućuju na zaključak da učenici percipiraju manju nastavničku podršku druženju s djecom izbjeglicama u drugoj točki mjerenja; međutim ta promjena je značajno manja u intervencijskoj skupini. Intervencija bi mogla imati važne praktične implikacije za izgradnju pozitivne razredne klime.

Ključne riječi / Keywords: djeca izbjeglice, školska integracija, suradničko učenje, norme

NEURODIVERSE PROFILES IN VULNERABLE CHILDREN USING THE STRENGTHS AND DIFFICULTIES QUESTIONNAIRE

Nikki Stevenson

NTU Psychology, Nottingham Trent University, Nottingham, United Kingdom

Shulka Gupta

Department of Psychology, Banaras Hindu University, Ajagara, Varanasi, Uttar Pradesh 221005, India

Rakesh Pandey

Department of Psychology, Banaras Hindu University, Ajagara, Varanasi, Uttar Pradesh 221005, India

Veena Kumari

Department of Psychology, Brunel University London, Kingston Ln, London, United Kingdom

Nadja Heym

NTU Psychology, Nottingham Trent University, Nottingham, United Kingdom

nikki.stevenson02@ntu.ac.uk

Service provisions accounting for and tailored to the unique needs of neurodiverse populations are limited. The aim of the current study was to identify the presence of autistic spectrum conditions (ASC), callous-unemotional (CU) traits and attention-deficit-hyperactivity-disorder (ADHD) traits in vulnerable children using machine learning-derived algorithms in a frequently used psychometric tool: the Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ). The current study compared the utility of pre-existing algorithms (DP-15) and established cluster analysis derived profiles in two datasets of children with a history of trauma and adversity: 1) a cohort of children and adolescents (n = 121, 3-17 years) emerging from domestic violence and abuse backgrounds in the UK rated on the SDQ-P- parent-rated version, and 2) a cohort of adolescents emerging from child worker backgrounds (n = 183, 12-18 years) in India who completed the self-report version of the SDQ. Algorithms and clusters were applied and evaluated in relation to i) their cross-cohort replicability (i.e., similarity across datasets); ii) identification of risk for inter-relational aggression or dysregulated behaviour; iii) identification of risk for DVA, wellbeing difficulties and poor interventional outcomes, and iv) characterisation against discrete diagnostic psychiatric categories (using the YI-4R). A dysregulation algorithm (DP-15) was effective in delineating children who made poor interventional progress. Clustering of the SDQ-subscale data revealed five significantly different, complex groups that resemble neurodiverse clusters (ASC/ADHD, CU/externalising, CU/internalising, neurotypical/internalising, neurotypical-resilient) and were similar across datasets though with different proportions. MANOVA was used to assess the difference on SDQ-subscales and impact scores between the clusters to characterise the specific strengths/difficulties in the clusters. Results revealed significant differences between clusters on DVA risk indices, aggression, wellbeing and interventional outcomes using t-tests and chi-square tests (cohort 1) and in percentage of diagnostic categories within each cluster (cohort 2). Recommendations for the algorithms and wider implications of the cluster-derived groups for service provision are discussed.

Ključne riječi / Keywords: Neurodiversity Characterisation Vulnerable Domestic-Violence-And-Abuse Algorithm

**KORIŠTENJE DIGITALNE TEHNOLOGIJE I EMOCIJE POSTIGNUĆA UČENIKA NA
NASTAVI PRIRODOSLOVNO-MATEMATIČKIH PREDMETA**

Dora Stilin

Osnovna škola Tenja, Tenja, Hrvatska

Rosanda Pahljina-Reinić, Barbara Rončević Zubković, Svjetlana Kolić-Vehovec

Filozofski fakultet, Sveučilište u Rijeci, Hrvatska

rosanda.pahljina-reinic@ffri.uniri.hr.

Cilj je ovog rada bio ispitati učinke korištenja digitalne tehnologije u aktivnostima povezanim sa školom i školskim zadacima na doživljavanje emocija postignuća učenika srednjih škola na nastavi prirodoslovno-matematičkih predmeta. Također, cilj je istraživanja bio i ispitati medijacijsku ulogu učeničkih procjena vlastite kompetentnosti te važnosti i zanimljivosti prirodoslovno-matematičkih predmeta u odnosu između korištenja digitalne tehnologije i ispitanih emocija postignuća. Istraživanje je provedeno na reprezentativnom uzorku učenika prvih i drugih razreda iz 50 srednjih škola (N = 1476, 54.9 % djevojaka) koje su sudjelovale u projektu "e-Škole: Uspostava sustava razvoja digitalno zrelih škola (pilot projekt)" (CARNET), primjenom online upitnika. Pored procjene učestalosti različitih aktivnosti koje uključuju digitalnu tehnologiju u kontekstu školskih obveza, učenici su procijenili važnost i zanimljivost matematike, fizike, kemije i biologije, kao i vlastitu kompetentnost u ovim predmetima te doživljavanje emocija dosade, uživanja, anksioznosti i ponosa na nastavi iz navedenih predmeta. Rezultati medijacijskih analiza su pokazali da je učestalije korištenje digitalne tehnologije za potrebe škole izravno povezano s doživljavanjem viših razina uživanja, anksioznosti i ponosa na nastavi prirodoslovno-matematičkih predmeta. Izravni učinak korištenja digitalne tehnologije na doživljavanje emocije dosade nije se pokazao značajnim, ali su utvrđeni značajni posredni učinci svih ispitanih medijacijskih varijabli na doživljavanje ove emocije. Učenici koji iskazuju višu percepciju važnosti i zanimljivosti prirodoslovno-matematičkih predmeta i koji se procjenjuju kompetentnijima u ovom području, doživljavaju manje dosade na nastavi iz ovih predmeta. Također, utvrđeni su i povoljni posredni učinci percepcije kompetentnosti u odnosu između korištenja digitalne tehnologije i emocija uživanja, anksioznosti i ponosa, kao i povoljni posredni učinci percepcije zanimljivosti prirodoslovno-matematičkih predmeta u odnosu između korištenja tehnologije i emocije uživanja. Istraživanje je pokazalo da su kognitivne procjene učenika važne odrednice emocija koje doživljavaju u obrazovnom okruženju te dobiveni rezultati doprinose razumijevanju mehanizama u osnovi povezanosti korištenja digitalne tehnologije i emocija postignuća u području prirodoslovno-matematičkih predmeta.

Ključne riječi / Keywords: digitalna tehnologija, emocije postignuća, percepcija kompetentnosti, percepcija važnosti i zanimljivosti, prirodoslovno-matematički predmeti

THE DARK EMPATH I: CHARACTERISING DARK TRIAD (DT3) TRAITS IN THE PRESENCE OF EMPATHY

Alex Sumich, Nadja Heym

Nottingham Trent University, Nottingham, United Kingdom

alexander.sumich@ntu.ac.uk

The novel psychological construct of Dark Empaths (DE), characterised by high dark triad traits (DT3: psychopathy, Machiavellianism and narcissism) and empathy, is described in terms of general personality traits (FFM), indirect aggression, dark trait vulnerability and well-being. Participants (n = 991) were assessed for Narcissism, Machiavellianism, psychopathy, and empathy. Sub-cohorts completed measures of (i) personality, aggression (n = 301); (ii) dark trait subfacets (vulnerable and grandiose Narcissism, primary and secondary psychopathy and Machiavellianism; n = 285); and (iii) wellbeing (n = 240). Latent profile analysis identified a four-class solution comprising classic DT (n = 128 high DT, low empathy), DE (n = 175 high DT, high empathy), Empaths (n = 357 low DT, high empathy) and Typicals (n = 331 low DT, average empathy). DT and DE were higher in aggression and DT subfacets, and lower in agreeableness than other groups. DE had higher extraversion and agreeableness, lower aggression and better well-being than DT. The DE is less aggressive and depressive than DT, but partially maintains an antagonistic core, despite having high extraversion.

Ključne riječi / Keywords: psychopathy, empathy, psychometrics, aggression, personality

**ULOGA OSJEĆAJA ZAROBLJENOSTI U PREDVIĐANJU SUICIDALNIH IDEACIJA KOD
SREDNJOŠKOLACA**

Nika Sušac, Linda Rajhvajn Bulat

Studijski centar socijalnog rada, Pravni fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

nsusac@pravo.hr

Integrirani motivacijsko-voljni model suicidalnog ponašanja (O'Connor, 2011; O'Connor i Kirtley, 2018) sveobuhvatan je model u sklopu kojeg ulogu jednog od ključnih pokretača suicidalnih ideacija ima konstrukt osjećaja zarobljenosti. Zarobljenost može biti unutarnje ili vanjske prirode, odnosno može se odnositi na vlastite misli i osjećaje ili pak na događaje i iskustva od kojih osoba želi pobjeći. U sklopu ovog modela zarobljenost predstavlja medijator između rizičnih čimbenika, stresora te posljedičnog osjećaja poraza i suicidalnih ideacija, pri čemu će pojedinac koji se u svom životu osjeća zarobljeno biti u povećanom riziku za razmišljanje o suicidu. S obzirom na to da ovaj konstrukt nije pobliže istražen u hrvatskom kontekstu, cilj ovog rada je ispitati ulogu koju osjećaj zarobljenosti ima u predviđanju suicidalnih ideacija kod zagrebačkih srednjoškolaca. U istraživanju je sudjelovalo 353 učenika 1. razreda srednjih škola iz Zagreba, od čega 45,9 % djevojaka. U sklopu upitnika koji su učenici ispunjavali korišteni su, između ostalog, sljedeći instrumenti: Marshov upitnik samoopisivanja II (SDQ II; Marsh, 1992), Skraćena verzija upitnika adolescentskog stresa (ASQ-S; Anniko i sur., 2018), Njemački upitnik suočavanja za djecu i adolescente (SVF-KJ; Hampel i sur., 2001), Skala zarobljenosti (Gilbert i Allan, 1998) i Inventar preuzimanja rizika i samoranjavanja adolescenata (Vrouva i sur., 2010). Uloga zarobljenosti kao medijatora između ispitanih prediktora i suicidalnih ideacija ispitana je korištenjem analize traga. Dobiveni rezultati upućuju na značajnu ulogu koju taj konstrukt ima kao posredujuća varijabla te će u radu biti dodatno razmotreni potencijalni moderatori u okviru modela. Također će naglasak biti stavljen na načine suočavanja sa stresom, kao jednu od komponenata modela na kojoj je moguće raditi s mladima, što može biti od velikog značaja za njihovo mentalno zdravlje i subjektivnu dobrobit.

Ključne riječi / Keywords: osjećaj zarobljenosti, suicidalne ideacije, adolescenti, suočavanje sa stresom

**PREDVIĐA LI PRAVEDNOST PROFESORA USPJEŠNOST STUDENATA?
ULOGA ZADOVOLJSTVA I USTRAJNOSTI STUDENATA**

Zoran Sušanj

Filozofski fakultet, Sveučilište u Rijeci, Hrvatska

Ana Jakopec

Filozofski fakultet, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Hrvatska

zoran.susanj@uniri.hr

Istraživanja u području organizacijske pravednosti dosljedno pokazuju da je doživljaj pravednog tretmana u radnom okruženju povezan s različitim poželjnim radnim ishodima zaposlenika, pa tako i s njihovom radnom uspješnošću. U novije se vrijeme efekti doživljaja pravednosti ispituju i u akademskom kontekstu, a nalazi istraživanja provedenih na studentima također upućuju na važnost percepcija pravednosti za uspjeh u studiju. No, i u jednom i u drugom su okruženju u manjoj mjeri ispitivani mehanizmi kojima percepcije pravednosti djeluju na uspjeh u radu ili studiju. Svrha je ovog istraživanja provjeriti međuodnos ukupnog doživljaja distributivne, proceduralne i interakcijske pravednosti profesora koji je nositelj određenog kolegija, ustrajnosti koju studenti pokazuju ulažući napor u savladavanje gradiva iz tog kolegija te njihovog uspjeha izraženog završnom ocjenom za taj kolegij. Istraživanje je provedeno primjenom online upitnika na prigodnom uzorku studenata Sveučilišta u Rijeci. Sudionici su imali zadatak da izvrše procjene koje se odnose na određenog profesora, odnosno kolegij kojeg su već odslušali i položili. Pritom su po slučaju bili podijeljeni u dvije grupe: jedni su procjenjivali profesora/kolegij kojim su bili najzadovoljniji, a drugi profesora/kolegij kojim su bili najnezadovoljniji u prethodnoj akademskoj godini. Rezultati moderirane medijacijske procesne analize potvrđuju značajne direktne pozitivne efekte percepcije pravednosti profesora i ustrajnosti studenata na njihov uspjeh u savladavanju gradiva, odnosno na završnu ocjenu iz određenog kolegija. Nadalje, potvrđena je i djelomična posredujuća uloga ustrajnosti studenata u međuodnosu doživljaja pravednosti profesora i završne ocjene na kolegiju, no jedino u uvjetu zadovoljstva profesorom, odnosno kolegijem. Drugim riječima, pravednost profesora djeluje na uspjeh studenata neposredno, a dijelom i posredno, povećavajući ustrajnost studenata u savladavanju gradiva na tom kolegiju, i to samo onda kada su studenti određenim profesorom, odnosno kolegijem zadovoljni. U radu se, pored teorijskih, raspravlja i o praktičnim implikacijama nalaza o značajnoj interakciji doživljaja pravednosti profesora i ustrajnosti studenata u predikciji uspjeha u studiju s obzirom na zadovoljstvo studenata profesorom/kolegijem.

Ključne riječi / Keywords: pravednost profesora, ustrajnost, uspjeh u studiju

TOWARDS DEEPENING OF VERACITY AND COMPREHENSIVENESS OF THE MCMI-IV FINDINGS: THE NARCISSISTIC PERSONALITY DISORDER CASE

Snežana Svetozarević

Department of Psychology, Faculty of Philosophy, University of Belgrade, Belgrade, Serbia

snezana.svetozarevic@f.bg.ac.rs

The Millon Clinical Multiaxial Inventory-IV (MCMI-IV) aims to help clinicians assess personality, psychopathology and psychotherapy suitability in adults with emotional and interpersonal difficulties. Throughout its manual, relevant monographies and even computer generated MCMI-IV reports, there is a visible red thread of the authors' key message – necessity of cross-validation of the inventory-gathered data on a client, in context of other sources of clinical information. Those are primarily information from the interview, observed behaviour, medical history, biography, other assessments and client's present life circumstances. Similar stands are noticeable in the works dealing with doctrinal, scientific and practical matters of psychological evaluation, by representative authors like Irving Weiner, Michel Hersen, Thomas Widiger, Steven K. Huprich, James N. Butcher, etc. Still, Theodore Millon and associates additionally improve the personalized approach and comprehensiveness of the information gathered by inventories based on the Millon's theory, on two different levels. The first level represents a developed system of MCMI-IV interpretational steps, that includes recommendations for resolving of many problems related with application of clinical inventories, such as test fatigue, false positive results, multiscale elevations, personological correlates of anxiety and depression, setting of cutt off scores in balance with clinical reality, and integration of categorical and dimensional approach. The second level is contained in Millon's theoretical conceptualization of personality disorder. The theory offers guidelines on how to distinguish personality disorders from personality styles. It displays in detail, for each disorder, a unique multiperspective etiological interpretations, occurrence mechanisms and specificity in expressing a mental health problem (e.g. depression), comorbidity issues and differential diagnostic references. Furthemore, it provides psychotherapeutic recommendations, including resistance and risks based upon the structural and functional personality charactersitics. The second level, although of essential importance, still apperas to be insufficiently visible in clinical discourse. Therefore, a review of narcisistic personality disorder in light of Millon's evolutionary theory will illustrate specific contributions of the MCMI-IV regarding deepening of veracity and comprehensiveness of the information from psychological evaluation.

Ključne riječi / Keywords: MCMI-IV findings, levels of MCMI-IV interpretation, narcisistic personality disorder

PSYCHOLOGICAL VULNERABILITIES AMONG ASYLUM SEEKERS IN THE REPUBLIC OF SERBIA

Draga Šapić

Psychosocial Innovation Network, Belgrade, Serbia

Jana Dimoski

Psychosocial Innovation Network, Belgrade, Serbia and Laboratory for Research of Individual Differences, Faculty of Philosophy, University of Belgrade, Serbia

Marko Živanović

Institute of Psychology and Laboratory for Research of Individual Differences, Faculty of Philosophy, University of Belgrade, Serbia, and Psychosocial Innovation Network, Belgrade, Serbia

Maša Vukčević Marković

Laboratory for Research of Individual Differences, Faculty of Philosophy, University of Belgrade, Serbia, and Psychosocial Innovation Network, Belgrade, Serbia

sapic@psychosocialinnovation.net

After the massive migration flow through south-eastern Europe in 2015, many people have continued to flee from war, poverty, and prosecution using the same route over the following years. In the last five years, the number of people that expressed to seek asylum in the Republic of Serbia ranges from 2306 to 12937, while app. 226 submitted asylum applications on average per year. The number of people who received international protection in the past 5 years in the Republic of Serbia is low - app. 23 a year. From 2017, PIN has initiated the practice of conducting psychological assessment for refugees in the asylum procedure with the goal of introducing a trauma-informed approach in the asylum procedure by highlighting the potential effects of traumatic experiences on one's current psychological state including difficulties as well as strengths and capacities. The aim of this study is to explore the rate of psychological vulnerabilities among asylum seekers who have submitted asylum applications in the Republic of Serbia, and underwent psychological assessment from 2017 to 2021. A total of 60 participants (70% male, Mage = 28.07, SDage = 9.03) completed the Refugee Health Screener (RHS-15), a 15-item instrument screening emotional distress in refugees. Participants were refugees from 15 countries, but mostly from Afghanistan (25.9%), Burundi (17.2%), and Iran (13.8%). Results indicated that 36.7%, 23.3%, and 25% of participants experienced extreme symptoms of depression, anxiety, and posttraumatic stress disorder (PTSD), respectively. Furthermore, only 15% had no psychological difficulties, while 43.3% were assessed as vulnerable, and 41.7% as highly vulnerable. Nevertheless, the results indicated that asylum seekers' coping capacities remained notably high, with about half of the participants (51.7%) stating that they are able to cope with anything or most things. However, 13.3% of the participants stated that they are not able to cope with anything or most things. The study highlights the vulnerabilities of this population and the importance of providing a comprehensive model of support during the asylum procedure.

Ključne riječi / Keywords: asylum seekers, symptoms of depression, symptoms of anxiety, symptoms of PTSD, coping capacities

KOLIKO NASTAVNICI ZNAJU, KAKO I KOLIKO POTIČU SAMOREGULIRANO UČENJE KOD UČENIKA?

Slavica Šimić Šašić

Sveučilište u Zadru, Zadar, Hrvatska

Anela Nikčević-Milković

Sveučilište u Zadru, Gospić, Hrvatska

Mira Klarin

Sveučilište u Zadru, Zadar, Hrvatska

Maja Cindrić

Sveučilište u Zadru, Zadar, Hrvatska

ssimic@unizd.hr

Istraživanja pokazuju da je samoregulirano učenje (SRU) pod snažnim utjecajem razredne prakse, te da učitelji mogu utjecati na SRU na različite, direktne i indirektne načine: poučavanjem učenika učinkovitim strategijama učenja ili strukturiranjem razrednog okruženja koje potiče samoregulaciju učenja. Većina učitelja se slaže da učenicima treba pomoći da njihovo učenje postane samoregulirano, međutim, učiteljska znanja o SRU su slaba, osjećaju se nesigurno po pitanju kako poticati SRU, te u ograničenom opsegu stimuliraju SRU. Cilj ovog istraživanja bio je ispitati koliko nastavnici znaju o SRU, te kako i koliko potiču SRU kod učenika? Istraživanje je provedeno na uzorku od 251 nastavnika osnovnih i srednjih škola u Hrvatskoj. Primijenjen je upitnik kojim se, osim sociodemografskih varijabli, mjerilo znanje o SRU, nastavnička uvjerenja, pristup poučavanju, te Skala poticanja samoreguliranog učenja, za koju je izolirano 7 faktora: Poticanje planiranja i organizacije učenja, Poticanje metakognitivnih vještina, Poticanje ulaganja truda, Poticanje elaboracije, Poticanje razumijevanja, Poticanje vrednovanja i Poticanje samostalnog i grupnog rada te ponavljanja. Ekstrahiran je i faktor višeg reda koji objašnjava 57,55 % varijance. Oko 68 % nastavnika je čulo za konstrukt SRU. Nastavnici pri definiranju SRU najčešće naglašavaju samostalnost u učenju, odnosno samostalno regulirano/usmjeravano učenje, a definicije su najčešće djelomično točne. Nastavnici procjenjuju da u značajnoj mjeri potiču SRU kod učenika, u najvećoj mjeri potiču ulaganje truda i razumijevanje, a najmanje vrednovanje i planiranje i organizaciju učenja. Poticanje SRU očekivano pokazuje snažniju povezanost s konstruktivističkim nastavničkim uvjerenjima o poučavanju te pristupom orijentiranim na ovladavanje. Nastavnice značajno više potiču SRU nego nastavnici. Dob nastavnika nije značajno povezana sa poticanjem SRU, te nema razlike u poticanju SRU s obzirom na nastavnički staž, kao ni s obzirom na vrstu škole. Postoji statistički značajna razlika u poticanju SRU s obzirom na predmet, nastavnici iz društvenog i humanističkog područja u većoj mjeri potiču SRU nego nastavnici prirodoslovnog i tehničkog područja, te nastavnici izbornih u odnosu na nastavnike obveznih predmeta.

Ključne riječi / Keywords: nastavnici, poticanje samoreguliranog učenja, znanja o samoreguliranom učenju, nastavnička uvjerenja, pristup poučavanju

**POVEZANOST OSOBINA LIČNOSTI I PROFESIONALNE ADAPTABILNOSTI
ADOLESCENATA: MEDIJACIJSKA ULOGA TEMELJNIH SAMOEVALUACIJA**

Mara Šimunović

Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, Hrvatska

Iva Šverko

Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, Hrvatska

Iva Černja Rajter

Fakultet hrvatskih studija, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

masimuno@gmail.com

U svijetu nepredvidljivih ekonomskih, socijalnih i obrazovnih promjena i neprilika, sposobnost pojedinca da se uspješno prilagodi uvjetima okoline postaje sve važnija. U teorijama i istraživanjima razvoja karijere, konstrukt profesionalne adaptabilnosti ističe se kao važan psihološki resurs za uspješno suočavanje s profesionalnim izazovima te kao odrednica profesionalne i osobne dobrobiti. Prema teoriji konstrukcije karijere (Savickas, 2013), spremnost za prilagodbu je ključni prediktor profesionalne adaptabilnosti koji se do sad najčešće operacionalizirao kao kognitivne sposobnosti i osobine ličnosti. Nalazi o povezanosti osobina ličnosti i profesionalne adaptabilnosti nisu konzistentni, a posebice nedostaju istraživanja na uzorcima adolescenata te nalazi o medijacijskim mehanizmima u podlozi. Jedan od konstrukata koji može objasniti dispozicijsku osnovu profesionalne adaptabilnosti su temeljne samoevaluacije koje pojedinac donosi o svojoj vrijednosti i kompetencijama. Cilj ovog istraživanja bio je ispitati povezanost između osobina ličnosti i profesionalne adaptabilnosti kod adolescenata te utvrditi medijacijsku ulogu temeljnih samoevaluacija u objašnjenju te povezanosti. U istraživanju je sudjelovalo 1798 učenika iz 18 srednjih škola u Hrvatskoj koji su polazili prvi, drugi i treći razred. Podaci su prikupljeni grupnim online ispitivanjem u školama učenika ili u virtualnim razredima. Istraživački konstrukti ispitani su Skalom profesionalne adaptabilnosti (Savickas i Porfeli, 2012), HEXACO – 60 upitnikom ličnosti (Ashton i Lee, 2009) te Skalom temeljnih samoevaluacija (Judge i sur., 2003). Kada je u obzir uzeto svih šest HEXACO dimenzija ličnosti, profesionalna adaptabilnost značajno je pozitivno korelirala s ekstraverzijom, savjesnošću i otvorenošću. Analizom traga utvrđeno je da su nakon kontroliranja spola, općeg uspjeha na kraju prošle školske godine te dobne kohorte učenika, temeljne samoevaluacije bile parcijalni medijator povezanosti između ekstraverzije i savjesnosti te profesionalne adaptabilnosti. Viša ekstraverzija i viša savjesnost predviđale su više temeljne samoevaluacije koje su bile povezane s višom razinom profesionalne adaptabilnosti učenika. Rezultati su raspravljani u kontekstu šireg modela profesionalne adaptabilnosti koji integrira različite dispozicijske prediktore ovog konstrukta.

Ključne riječi / Keywords: profesionalna adaptabilnost, temeljne samoevaluacije, osobine ličnosti, profesionalni razvoj adolescenata

MOBITELOM PROTIV SRAMA - PREGLED MOBILNIH APLIKACIJA ZA SOCIJALNU ANKSIOZNOST

Matea Šoštarić, Anita Lauri Korajlija, Tanja Jurin, Nataša Jokić-Begić

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

mateasostaric95@gmail.com

Razvoj mobilnih aplikacija kojima je cilj prevencija ili tretman teškoća mentalnog zdravlja je u velikom porastu. Osobe koje se nose sa socijalnom anksioznošću, jednim od najčešćih psihijatrijskih poremećaja, često nisu sklone tražiti pomoć stručnjaka te se okreću aplikacijama koje nekad ne sadrže provjerene i efikasne terapijske tehnike. Cilj ovog istraživanja bio je proučiti postojeće aplikacije za socijalnu anksioznost i istražiti koje sadržaje uključuju, s posebnim naglaskom na tehnike kognitivno-bihevioralne terapije koja se pokazuje vrlo efikasnom u tretmanu ovih smetnji. Pretražene su tri baze s mobilnim aplikacijama – Google Play, Apple store i Microsoft Windows. Za pretraživanje aplikacija su korištene ključne riječi „social anxiety“, „shyness“, „social phobia“, „social fear“ i „social problems“. Preuzete su i detaljno proučavane aplikacije koje su u naslovu ili opisu imale navedeno da sadrže informacije o socijalnoj anksioznošću i nude korisnicima psihološke tretmane kako bi postigli cilj smanjenja simptoma i uspješnije se nosili sa socijalnom anksioznošću. Od ukupno 3207 identificiranih mobilnih aplikacija, 34 njih je zadovoljavalo dogovorene kriterije. Većina aplikacija bila je namijenjena svim dobnim skupinama. Ukupno 12 aplikacija bilo je fokusirano samo na socijalnu anksioznost, dok su ostale sadržavale i tehnike za druge smetnje. Niti jedna aplikacija nije bila osmišljena za korištenje u sklopu terapijskog rada. Gotovo sve aplikacije uključivale su neke od kognitivno-bihevioralnih tehnika za rad na simptomima anksioznosti. Najčešće tehnike bile su relaksacija i izlaganje, a samo jedna aplikacija uključivala je i bihevioralni eksperiment i kartice za suočavanje. Samo dio aplikacija uključivao je i psihoedukaciju, samoprocjenu stanja i mogućnost dopisivanja s drugim korisnicima. Zaključno, trenutno ne postoje mobilne aplikacije koje su fokusirane isključivo na socijalnu anksioznost, a istovremeno pokrivaju i sve tehnike koje se inače koriste u kognitivno-bihevioralnoj terapiji ovih smetnji. Također, aplikacije rijetko omogućuju korisnicima da se dopisuju s drugima, što je posebno važno za socijalno anksiozne osobe koje će u pravilu teže ostvariti kontakte ili biti spremne uvježbavati socijalnu interakciju. Potrebno je razviti mobilnu aplikaciju koja bi bila usmjerena na tretman osoba sa socijalnom anksioznošću i sadržavala kvalitetne intervencije, uz znanstvenu provjeru njezine efikasnosti.

Ključne riječi / Keywords: zdravlje, mobilne aplikacije, socijalna anksioznost, kognitivno-bihevioralna terapija

**OBJEKTIVNI INDIKATORI PONAŠANJA NA DOHVAT RUKE: PILOT IMPLEMENTACIJA
EARS MOBILNE APLIKACIJE U HRVATSKOJ**

Lucija Šutić, Miranda Novak

Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

lucija.sutic@erf.unizg.hr

Intenzivne longitudinalne studije uključuju najmanje 5 ponovljenih mjerenja tijekom kraćeg vremenskog perioda, čime se povećava ekološka valjanost zaključaka i smanjuje pristranost dosjećanja. Jedna od često korištenih istraživačkih metoda u njima je i ekološka momentarna procjena kod koje sudionici daju svoje odgovore nakon zvučnog signala ili pristigle obavijesti. Mobilne aplikacije namijenjene provedbi ekološke momentarne procjene osim upitničkih mjera sve češće uključuju i objektivne indikatore ponašanja kao što su geolokacija, trajanje korištenja aplikacija te učestalost SMS poruka i poziva. Takva aplikacija je i EARS (Effortless Assessment of Risk States), dosad korištena u nekoliko studija mentalnog zdravlja. U sklopu projekta Testiranje 5C modela pozitivnog razvoja mladih: tradicionalno i digitalno mobilno mjerenje (P.R.O.T.E.C.T.), UIP – 2020 – 02 – 2852 provest će se jedna od prvih mobilnih intenzivnih longitudinalnih studija adolescenata u Hrvatskoj te će se po prvi put na hrvatskom uzorku primijeniti mobilna aplikacija EARS. Pilot implementacija aplikacije provedena je među studentima Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, a u svrhu boljeg razumijevanja kako sudionici doživljavaju sudjelovanje u ekološkoj momentarnoj procjeni pomoću EARS aplikacije provedeno je fenomenološko kvalitativno istraživanje. Cilj istraživanja je opisati kako studenti percipiraju načine na koje je ekološka momentarna procjena pomoću EARS aplikacije utjecala na njihovo doživljavanje i ponašanje, kao i na svakodnevni život. Kako bi se odgovorilo na postavljeni cilj, provedene su dvije fokus grupe sa studentima preddiplomskog studija edukacijske rehabilitacije i logopedije koji su sudjelovali u pilot implementaciji. Studenti su općenito bili zainteresirani za sudjelovanje u mobilnoj studiji i nisu odustali unatoč tehničkim poteškoćama s kojima su se pritom suočavali. Dobiveni podaci također pokazuju da sudionici s vremenom počinju osvještavati svoje ponašanje, što može imati intervencijski učinak, ali i utjecati na valjanost prikupljenih podataka. Nalazi ovog istraživanja razmatrat će se u kontekstu mogućnosti i doprinosa mobilne ekološke momentarne procjene mjerenju objektivnih indikatora ponašanja te unaprijediti primjenu EARS aplikacije u hrvatskom kontekstu.

Ključne riječi / Keywords: objektivni indikatori ponašanja, ekološka momentarna procjena, mobilno mjerenje, Effortless Assessment of Risk States

ULOGA ZAŠTITNIH I RIZIČNIH FAKTORA U RAZVOJU AUTONOMNE KARIJERNE
MOTIVACIJE KOD ADOLESCENATA

Iva Šverko, Toni Babarović

Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, Hrvatska

iva.sverko@pilar.hr

Autonomna karijerna motivacija nov je konstrukt u području psihologije izbora zanimanja. Definiran je kao želja pojedinca da odabere karijeru zbog svog unutarnjeg interesa za sam proces izgradnje karijere, a ne zbog vanjskih okolnosti ili pritisaka. Konstrukt proizlazi iz Teorije samodeterminacije, a definiran je kontinuumom različitih vrsta motivacije (internalna, identificirana, introjicirana-pozitivna, introjicirana-negativna, eksternalna i amotivacija). Dosadašnja istraživanja ukazuju da su više razine autonomne karijerne motivacije povezane s višim razinama profesionalne zrelosti te da ona može objasniti dodatni varijabilitet pozitivnih karijernih ishoda povrh klasičnih mjera profesionalne zrelosti. S druge strane, istraživanja su potvrdila važnost zaštitnih i rizičnih faktora za profesionalni razvoj adolescenata. Na osnovi njih je razvijena konceptualizacija zaštitnih i rizičnih faktora koji proizlaze iz osobne (npr. osobine ličnosti, temeljne samoevaluacije, školski uspjeh), relacijske (npr. roditeljska podrška) i situacijske domene (npr. socioekonomski status) i koji mogu djelovati na razvoj karijere pojedinca. U ovom istraživanju pokušali smo utvrditi odnose između nekih zaštitnih i rizičnih faktora i razine autonomne karijerne motivacije na uzorcima učenika drugih (N = 539) i trećih razreda srednjih škola (N = 720). Korištena je Skala autonomne karijerne motivacije (Šverko i Babarović, 2019) koja mjeri navedene vrste motivacije iz kojih je formiran rezultat na kontinuumu autonomnog funkcioniranja. Kao mjere zaštitnih i rizičnih faktora korištene su osobine ličnosti (HEXACO-60; Ashton i Lee, 2009), Skala temeljnih samoevaluacija, (Judge i sur., 2003), Skala roditeljskih ponašanja u izgradnji karijere (Dietrich i Kracke, 2009) te kompozitne mjere sociokonomskog statusa obitelji i školskog uspjeha učenika. Različitim regresijskim modelima utvrđeno je da se oko 25 % varijabiliteta autonomnog karijernog funkcioniranja može predvidjeti na osnovi zaštitnih i rizičnih faktora. Najvažnijim pozitivnim prediktorima autonomne karijerne motivacije pokazale su se temeljne samoevaluacije i osobine ličnosti – savjesnost i ekstraverzija, dok su negativni prediktori roditeljsko uplitanje i roditeljska neuključenost. U radu se dalje raspravlja o medijacijskoj ulozi temeljnih samoevaluacija u odnosu osobina ličnosti i karijerne motivacije te o stabilnosti dobivenih nalaza na uzorcima učenika i učenica te učenika gimnazijskih i strukovnih programa.

Ključne riječi / Keywords: autonomna karijerna motivacija, zaštitni i rizični faktori, adolescenti

**POVEZANOST NEKIH SOCIODEMOGRAFSKIH ZNAČAJKI I KULTURNOG
KONZERVATIVIZMA SA STRAHOM OD ZARAZE OD COVID-a-19 KOD NECIJEPLJENIH
GRAĐANA REPUBLIKE HRVATSKE KRAJEM 2021. GODINE**

Katarina Talijančić, Marija Gulam

Odjel za psihologiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska

katarinatalijancic6@gmail.com

Uvođenjem restriktivnih epidemioloških mjera krajem 2021. godine, necijepljenim građanima onemogućen je ulazak u državne i javne institucije bez potvrde o preboljenju ili testiranju. Cilj ovog istraživanja je bio ispitati povezanost nekih sociodemografskih značajki i kulturnog konzervativizma sa strahom od zaraze COVID-om-19 kod punoljetnih i necijepljenih građana RH. U istraživanju je korištena Skala kulturnog konzervativizma i novokonstruirane mjere: Skala stavova prema cijepljenju i epidemiološkim mjerama te Skala straha od zaraze COVID-om-19. Istraživanje se provodilo online na platformi Lime Survey, od 24. 11. 2021. do 13. 12. 2021. g. U prigodnom uzorku sudjelovalo je ukupno 6676 sudionika, od čega poduzorak necijepljenih sudionika uključuje 4210 sudionika (63 %). Navedeni poduzorak uključivao je 74 % žena, 65 % religioznih osoba, 35 % sudionika koji su preboljeli COVID-19 te 32 % onih koji poznaju osobu preminulu od COVID-a-19. Utvrđeno je da se necijepljeni sudionici iz županija priobalne Hrvatske više boje nemogućnosti odlaska u trgovačke centre, kafiće, noćne klubove i sl., u odnosu na necijepljene sudionike iz županija kontinentalne Hrvatske. Hijerarhijska regresijska analiza je korištena kako bi se ispitaio zasebni doprinos pojedinih skupina prediktora objašnjenju varijance u rezultatima na Skali straha od zaraze COVID-om-19 kod necijepljenih građana. Istom je utvrđeno da se oko 23 % varijance u rezultatima straha od zaraze COVID-om-19 kod necijepljenih sudionika može objasniti spolom, religioznošću, preboljenjem COVID-a-19, poznavanjem osobe preminule od COVID-a-19, stavovima prema cijepljenju i epidemiološkim mjerama te kulturnim konzervativizmom. Žene, nereligiozni sudionici, oni koji nisu preboljeli COVID-19, kao i oni koji poznaju osobu koja je preminula od COVID-a-19, sudionici koji imaju pozitivnije stavove prema cijepljenju i epidemiološkim mjerama, kao i oni podložniji autoritarnoj poslušnosti i pokoravanju državnom autoritetu (kulturni konzervativizam), više se boje zaraze od COVID-a-19. Ovi nalazi mogu doprinijeti dosadašnjim spoznajama o razlozima otpora prema cijepljenju u kontekstu pandemije COVID-a-19 i u kontekstu prosvjeda građana zbog epidemioloških mjera.

Ključne riječi / Keywords: COVID-19, strah, cijepljenje, kulturni konzervativizam, religioznost

**GENERALIZABILITY OF CONFIRMATION BIAS ACROSS EXPERIMENTAL PARADIGMS
AND COGNITIVE PROCESSES**

Predrag Teovanović

Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, Univerzitet u Beogradu, Srbija

Vincent Berthet

Université de Lorraine, Psychology and Neuroscience Lab, France

teovanovic@fasper.bg.ac.rs

Confirmation bias is the tendency to search for, interpret and recall information in ways that systematically impede the possibility that hypothesis could be rejected (Oswald & Grosjean, 2004). However, little is known if the strength of confirmation bias is relatively similar in different aspects of information processing such as information searching (IS), weighting of evidence (WE) and recalling from memory (MR). To examine this question, present study included several typical paradigms of confirmation bias, including selection task (Wason, 1960), 2-4-6 task (Wason, 1966) and interviewee's personality task (Snyder & Swann, 1978), each of which was modified in order to measure confirmation bias in three cognitive processes (IS, WE and MR). A resulting total of nine tasks was administered to the community sample (N = 200). Overall, participants chose confirming option in 69.1% cases (SD = 13.6) and disconfirming option in 48.1% cases (SD = 15.0). This difference was highly significant ($t(199) = 12.61, p < .001$) indicating strong general preference for confirming over disconfirming evidence ($d = 0.89, 95\% \text{ CI } [0.73, 1.05]$). Confirmation bias was not detected on two out of nine tasks in our study, both within interviewee's personality paradigm, one concerning the weighting of evidence ($p = .22$) and the other concerning memory recall ($p = .98$). Confirmation effect observed on information search tasks ($t(199) = 16.74, p < .001, d = 1.18 [1.00, 1.36]$) was significantly larger than corresponding effect on both memory recall ($t(199) = 8.34, p < .001, d = 0.59 [0.44, 0.74]$) and weighting of evidence ($t(199) = 4.36, p < .001, d = 0.31 [0.17, 0.45]$) tasks. This could be partially due to the fact that three paradigms/tasks were originally designed to demonstrate biased information searching, while measures of biased weighting of evidence and memory recall were subsequently derived from them. Also, the effect observed within interviewee's personality paradigm ($t(199) = 5.16, p < .001, d = 0.36 [0.22, 0.51]$) was significantly smaller than confirmation effect within both selection card ($t(199) = 10.19, p < .001, d = 0.72 [0.56, 0.88]$) and 2-4-6 task ($t(199) = 12.82, p < .001, d = 0.91 [0.74, 1.07]$) paradigms. Presented results indicate that, although confirmation bias is extensive and strong in general, some of its guises are more deceptive than others.

Ključne riječi / Keywords: confirmation bias, selection task, 2-4-6 task, interviewee's personality task

SUBJEKTIVNA DOBROBIT MLADIH ODRASLIH U SIROMAŠTVU

Ana Tokić Milaković

Studijski centar socijalnog rada, Pravni fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

atokic@pravo.hr

Siromaštvo je rizični čimbenik za subjektivnu dobrobit pojedinca. Cilj ove studije je bio usporediti skupinu mladih osoba odraslih u siromaštvu ($n = 195$) i komparativnu skupinu mladih osoba ($n = 174$) s obzirom na samoprocijenjenu razinu zdravlja i zadovoljstva životom, te utvrditi predviđaju li njihovu subjektivnu dobrobit (zdravlje i zadovoljstvo životom) uglavnom slični ili različiti prediktori. Podaci su prikupljeni u okviru šireg znanstveno-istraživačkog projekta (OBRIRK 2015/16) putem anketnog upitnika o nekim obilježjima sudionika (dob, spol, emocionalna nestabilnost, savjesnost), okolnostima tijekom odrastanja (podupiruće roditeljstvo, broj bliskih prijatelja, percipirana socijalna podrška, problemi u ponašanju, odnos između roditelja) te sadašnjoj životnoj situaciji (bračni/partnerski status, roditeljski status, procjena materijalnih prilika u obitelji, stupanj obrazovanja, zaposlenost, primanje socijalne pomoći, zadovoljstvo vlastitim životom i samoprocjena zdravlja). Rezultati pokazuju da između skupine mladih odraslih u siromaštvu i komparativne skupine nema statistički značajne razlike u općoj prosječnoj samoprocjeni zdravlja ($t = -.34$, $df = 343$, $p = .737$), kao niti u razini zadovoljstva životom ($t = -1.00$, $df = 362$, $p = .318$). Nadalje, rezultati linearnih regresijskih analiza kojima se predviđalo zdravlje i zadovoljstvo životom pokazuju neke sličnosti ovih skupina: 1) proksimalni prediktori (sadašnja životna situacija i opća obilježja sudionika) uspješniji su u predviđanju kriterija od distalnih prediktora (okolnosti tijekom odrastanja) i 2) emocionalna (ne)stabilnost sudionika dosljedno ostvaruje jedinstveni nezavisni doprinos u predviđanju obiju mjera subjektivne dobrobiti. No, pronađeni su i rezultati specifični za svaku skupinu: 1) dok je prilikom predviđanja zdravlja komparativne skupine emocionalna stabilnost jedini prediktor koji ostvaruje jedinstveni nezavisni doprinos, predviđanju zdravlja mladih odraslih u siromaštvu pridonose i zaposlenost, procjena materijalnih prilika u obitelji te primanje socijalne pomoći, i 2) dok predviđanju zadovoljstva životom mladih odraslih u siromaštvu, uz emocionalnu stabilnost, doprinos u regresijskoj analizi ostvaruje samoprocjena materijalnih prilika u obitelji, prilikom predviđanja istog kriterija u komparativnoj skupini značajne doprinose ostvaruju savjesnost i stupanj obrazovanja. Rezultati ukazuju na centralnost ekonomskog aspekta prilikom evaluacije opće subjektivne dobrobiti mladih odraslih u siromaštvu.

Ključne riječi / Keywords: mladi odrasli u siromaštvu, subjektivna dobrobit, zadovoljstvo životom, subjektivno zdravlje

**PSIHOLOŠKI DOŽIVLJAJ COVID-19 PANDEMIJE KOD DJECE BEZ RODITELJSKE
SKRBI**

Jelena Topić, Slavica Tutnjević

Univerzitet u Banjoj Luci, Filozofski fakultet, Bosna i Hercegovina

slavica.tutnjevic@ff.unibl.org

Cilj istraživanja bio je ispitati psihološki doživljaj COVID-19 pandemije kod djece smještene u Dom za djecu i mlade bez roditeljske skrbi i kontrolne grupe djece koja odrastaju u obiteljskom kontekstu, te da se identificiraju neke od psiholoških posljedica pandemije kod ove dvije grupe djece. Uzorak je činilo 76 učenika osnovne škole uzrasta od 7 do 15 godina (38 dječaka), od čega je 38 učenika bilo bez roditeljske skrbi. Za prikupljanje podataka o razmišljanjima, osjećanjima i ponašanjima tijekom pandemije, nastavi na daljinu i skraćenoj nastavi uz mjere distanciranja, korišten je polustrukturirani intervju, dok je za indikacije opaženog stresa korištena Skala percipiranog stresa za djecu (Prudhomme White, 2014). Rezultati sugeriraju da se najznačajnije promjene kod djece bez roditeljske skrbi odnose na ograničavanje kretanja i kontakata među različitim grupama unutar Doma, ograničavanje izlazaka iz Doma, značajno smanjen fizički kontakt s osobljem kao osnovnim izvorom podrške, stroga pravila izolacije u slučaju zaraze, teškoće u savladavanju školskog gradiva, te veća učestalost samopovrijeđivanja kod adolescenata. S druge strane, više vremena provedenog s obitelji, a manje direktnog kontakta s vršnjacima, promjene u radnim navikama, i veća upotreba digitalnih uređaja najznačajnije su percipirane promjene tijekom pandemije kod djece iz obiteljskog konteksta. Razlike između dvije grupe djece na Skali percipiranog stresa nisu statistički značajne, ali dobiveni rezultati sugeriraju da, iako su stres, anksioznost i promjene u ponašanju bile prisutne kod sve djece, na psihološkom nivou pandemija je predstavljala nešto veći teret za djecu bez roditeljske skrbi.

Ključne riječi / Keywords: pandemija, psihološki doživljaj, djeca s roditeljskom skrbi, djeca bez roditeljske skrbi

**PSIHOSOCIJALNE ODREDNICE OBJEKTIVNIH I SUBJEKTIVNIH POKAZATELJA
USPJEŠNOG STARENJA**

Ivana Tucak Junaković

Odjel za psihologiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska

Neala Ambrosi-Randić

Filozofski fakultet u Puli, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Hrvatska

Andrea Vranić,

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

Marina Nekić

Odjel za psihologiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska

Ivana Macuka

Odjel za psihologiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska

Nataša Šimić

Odjel za psihologiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska

Marina Martinčević

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

itucak@unizd.hr

Usporedno s aktualnim demografskim trendovima, konstrukti poput uspješnog starenja posljednjih desetljeća sve više zaokupljaju interes istraživača. Ipak, još nije postignuta suglasnost u pogledu njihove definicije i načina mjerenja. Istraživači sve više uviđaju potrebu holističkog višedimenzionalnog pristupa koji zahvaća tjelesnu, funkcionalnu i psihosocijalnu dimenziju uspješnog starenja, te tzv. objektivne indikatore (npr. kronične bolesti i funkcionalnu sposobnost), kao i subjektivnu procjenu „uspjeha“. Istraživanja potencijalnih determinanti uspješnog starenja također su sve brojnija, dijelom i zbog svojih važnih praktičnih implikacija. Dok je uloga (izostanka) većih zdravstvenih poteškoća i zdravih životnih navika u uspješnom starenju dobro potvrđena, uloga različitih psihosocijalnih čimbenika u procesu starenja još uvijek nije dovoljno razjašnjena. Stoga je cilj ovoga istraživanja, provedenog u sklopu institucionalnog projekta Sveučilišta u Zadru „Uspješno starenje: razvoj i validacija integriranog višedimenzionalnog modela“ (IP.01.2021.21), bio ispitati doprinos psihosocijalnih čimbenika - optimizma, otpornosti, generativnosti, prilagodbe na starenje, socijalne podrške i učestalosti različitih vrsta socijalnih kontakata uspješnom starenju. Uspješno starenje operacionalizirano je kroz dvofaktorski model Pruchna i suradnika (2010) koji uključuje subjektivnu (zadovoljstvo životom, samoprocjena uspješnog starenja kao ishoda i dobrog

USMENA IZLAGANJA / ORAL PRESENTATIONS

starenja kao procesa) i objektivnu (broj bolesti i funkcionalna sposobnost) komponentu. Istraživanje je provedeno na uzorku od 540 osoba u dobi od 65 do 98 godina ($M = 73,85$, $SD = 6,48$; 58 % žena). Provedene su hijerarhijske regresijske analize dobivenih podataka u kojima su u prvom koraku uvedene sociodemografske varijable, u drugom psihološki konstrukti i osobine optimizam, otpornost, generativnost i prilagodba na starenje, a u zadnjem varijable koje se odnose na socijalno funkcioniranje - socijalna podrška i učestalost socijalnih kontakata. Rezultati su pokazali da su, općenito, dob te psihološki konstrukti optimizam, otpornost i dobra prilagodba na promjene u procesu starenja najbolji prediktori različitih subjektivnih i objektivnih pokazatelja uspješnog starenja u ispitanom uzorku. Praktična vrijednost ovog istraživanja leži u identifikaciji čimbenika koji doprinose uspješnom starenju i kvaliteti života u starijoj dobi, a koje bi trebalo zahvatiti preventivnim i interventnim programima.

Ključne riječi / Keywords: uspješno starenje, optimizam, otpornost, prilagodba na starenje, socijalna podrška, pokazatelji uspješnog starenja

**KAKO SMO PREŽIVJELI PANDEMIJU KORONAVIRUSA? POZITIVNA I NEGATIVNA
ISKUSTVA GRAĐANA HRVATSKE**

Ena Uzelac, Francesca Dumančić, Iva Kapović, Dinka Čorkalo Biruški
Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

ena.uzelac@gmail.com

Istraživanja učinaka pandemije koronavirusa općenito pokazuju kratkotrajno pogoršanje mentalnog zdravlja tijekom općeg zatvaranja, nakon čega se ono poboljšava. Cilj ovog istraživanja je provjeriti dugoročne posljedice suočavanja s pandemijom na mentalno zdravlje građana Hrvatske te ispitati njihovu uznemirenost različitim okolnostima tijekom pandemije. Uz kvantitativne pokazatelje, zanimala nas je i kvalitativna analiza odgovora sudionika o iskustvima koja im je bilo najteže podnijeti, kao i o onima pozitivnima, te analiza odgovora o tome u čemu je Hrvatska bila uspješna, a u čemu neuspješna tijekom suočavanja s pandemijom. Pod tim vidom su nas posebno zanimale dobne razlike u odgovorima. Istraživanje je provedeno na nacionalnom probabilističkom uzorku odraslih u Hrvatskoj koji su tijekom godine dana sudjelovali u tri točke mjerenja. Korištena je metoda internetski potpomognutog anketiranja. U istraživanju je sudjelovalo 867 sudionika u dobi od 18 do 74 godine ($M = 44.97$; $SD = 15.52$) od čega je bilo 52.5 % žena. Rezultati analize varijance pokazali su da tijekom vremena dolazi do vrlo malih promjena indikatora mentalnog zdravlja. Specifično, do trećeg mjerenja sudionici su se prilagodili na situaciju i pokazuju sve manje emocionalnih teškoća i opterećenosti neugodnim emocijama, kao i sve manju uznemirenost različitim stresorima. Međutim, detaljniji uvid u rezultate po dobnim skupinama pokazuje veću otpornost starijih sudionika u odnosu na mlađe. Analiza kvalitativnih odgovora o najtežim, ali i o pozitivnim iskustvima tijekom pandemije upućuje na neke važne dobne razlike. Dok su svi najviše isticali nedostatak druženja i ograničeno kretanje, zatvorenost u kući i online nastava posebno su pogađali mlađe sudionike, a informacije iz medija i rad stožera više su opterećivali starije sudionike. Manji broj sudionika koji je pronašao nešto pozitivno u pandemijskom razdoblju navodi veću obiteljsku povezanost i više vremena za sebe, dok su digitalizaciju kao dobrodošlu prihvatili jedino mlađi sudionici. U pogledu uspjeha i neuspjeha u odgovoru Hrvatske na pandemiju, većina sudionika smatra da Hrvatska nije bila uspješna, pri čemu su najkritičniji sudionici srednje odrasle dobi. S druge strane, uvođenje i pridržavanje mjera ističu se kao element uspjehnosti, no i tu postoje razlike po dobnim skupinama. Implikacije dobivenih rezultata komentirat će se u raspravi.

Ključne riječi / Keywords: odgovor na pandemiju koronavirusa, mentalno zdravlje, stresori, pozitivne posljedice, dobne razlike

THE IMPACT OF STATISTICS TRAINING AND EDUCATIONAL LEVEL ON REASONING PERFORMANCE

Pavle Valerjev

Odjel za psihologiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska

Marin Dujmović

School of Psychological Science, University of Bristol, United Kingdom

valerjev@unizd.hr

Modern theories of dual-process reasoning have focused on how individuals reach what are usually called analytical and intuitive decisions. According to these approaches analytical reasoning includes both application of intentional strategies and simpler conflict resolution between competing intuitions. In line with that, reasoning tasks have usually been designed to elicit at least two possible responses. One, intuitive but incorrect, and another, normatively correct but not necessarily intuitive. Recent studies have shown that analytical reasoning is related to a number of individual factors. It has been shown to correlate with higher IQ, lower conservatism, lower susceptibility to so called pseudo-profound bullshit, as well as other cognitive and personality factors. As part of a broader project which aims at constructing an accessible and reliable instrument for measuring reasoning, a large sample of Croatian (N = 292) and UK (N = 298) participants completed a number of reasoning tasks (the cognitive reflection test, the base rate neglect task, the conjunction fallacy problem, and the covariation detection task) as well as the test of statistical reasoning (TSR). Participants also provided information about educational level and formal training in statistics. The aim of this study is to determine whether there are differences in reasoning and TSR performance depending on education level and statistics training. Results revealed a small to medium effect whereby participants with statistics training performed better on both reasoning tasks and on the TSR. The main finding for the impact of highest achieved educational level (high school/undergraduate/graduate or higher) was an interaction with country of origin. Educational level had a significant, medium-sized, effect on both reasoning and TSR performance in the UK sample (higher level related to better performance) but a non-significant effect in the Croatian sample. An interesting finding was that Croatian participants performed significantly better than their UK counterparts at earlier stages of education but then plateaued. Performance of UK participants increased across educational stages to reach the same performance at the final stage. These differences may be explained by the breadth and depth of high school education in Croatia compared to the UK. Overall, statistics training and higher levels of education are related to more analytical reasoning and better statistical performance.

Ključne riječi / Keywords: reasoning, statistics training, education, analytical thinking

PSIHIČKO ZDRAVLJE ODRASLIH U NASTAJANJU S ISKUSTVOM RANE SMRTI
RODITELJA

Vida Vasilj

Filozofski fakultet, Mostar, Bosna i Hercegovina

Anita Lauri Korajlija

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

vida.vasilj@ff.sum.ba

Rana smrt roditelja, kao jedan od najznačajnijih i najbolnijih događaja u životu djeteta, može staviti dijete u rizik za kratkoročne i dugoročne posljedice po psihičko i tjelesno zdravlje, svakodnevno funkcioniranje i postignuća. Iako rezultati istraživanja glede dugoročnih ishoda nisu posve konzistentni, gubitak roditelja se dovodi u vezu s problemima psihičkog zdravlja, među kojima su i povišene razine anksioznosti. Područje se sve više usmjerava prema traženju čimbenika koji oblikuju povezanost rane smrti roditelja i dugoročnih ishoda. Cilj ovoga istraživanja bio je ispitati rizične i zaštitne mehanizme koji su mogli oblikovati povezanost doživljaja rane smrti roditelja (prije 16. godine) i ishoda za psihičko zdravlje u razdoblju odraslosti u nastajanju, ispitujući u istraživanjima rjeđe zastupljene mehanizme - netoleranciju nesigurnosti, obiteljsko funkcioniranje i otpornost. Istraživanje je provedeno online anketom, a sudionici, dobi od 18. do 29. godine, regrutirani su uz pomoć studenata psihologije. Prilikom regrutacije vodilo se računa o uključivanju podjednakog broja muškaraca i žena, te podjednakog broja onih koji su u sustavu tercijarnog obrazovanja (ili su završili studij) i onih koji nisu u sustavu (i nisu nikada bili). Nakon što je utvrđena prevalencija doživljaja rane smrti roditelja u ukupnom uzorku, metodom ekvivalentnih parova su se usporedili sudionici - oni koji su do 16. godine doživjeli smrt roditelja i oni koji nisu, a izjednačeni su po spolu, dobi i socioekonomskom statusu. Rezultati ukazuju na to su razine anksioznosti nešto više kod skupine koja je doživjela ranu smrt roditelja, te da netolerancija nesigurnosti, otpornost i odrednice obiteljskog funkcioniranja oblikuju povezanost doživljaja rane smrti roditelja i razina anksioznosti u razdoblju odraslosti u nastajanju. Identifikacijom rizičnih i zaštitnih čimbenika moguće je učinkovitije usmjeriti potrebnu pomoć i podršku, koje su često ograničene ljudskim i ekonomskim resursima, djeci i mladima koji su pod povećanim rizikom za nepovoljne dugoročne i kratkoročne ishode.

Ključne riječi / Keywords: rana smrt roditelja, anksioznost, netolerancija nesigurnosti, otpornost, obiteljska klima

(UN)PLUGGED: UČINKOVITOST VIŠEKRAATNE TRANSKRANIJALNE STIMULACIJE NA ASOCIJATIVNO PAMĆENJE

Arina Veseli, Marina Martinčević, Andrea Vranić

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

Uroš Konstantinović, Jovana Bjekić, Saša Filipović

Institut za medicinska istraživanja, Univerzitet u Beogradu, Srbija

aveseli@ffzg.hr

Transkranijalna stimulacija istosmjernom strujom (tDCS) je neinvazivni postupak stimulacije mozga koji nalazi svoju primjenu i u području osnaživanja kognitivnih sposobnosti. Istraživanja pokazuju da stimulacija parijetalnih regija može pospješiti međupovezanost kortikalno-hipokampalne mreže i osnažiti asocijativno pamćenje. Cilj ovog istraživanja je ispitati učinkovitost opetovane stimulacije lijeve parijetalne regije kod zdravih odraslih sudionika na asocijativno pamćenje i slušno verbalno pamćenje. Sudionici su po slučaju podijeljeni u dvije skupine: tretmansku (n = 17) i kontrolnu skupinu (tzv. sham; n = 17). Istraživački nacrt je uključivao tri točke mjerenja (predtest, posttest, praćenje) te tri 20-minutne sesije (između predtesta i posttesta) tijekom kojih su sudionici obje skupine igrali jednostavne igre pamćenja. Testiranje je uključivalo zadatak asocijativnog pamćenja (20 parova lice-riječ) i test audio-verbalnog učenja (AVLT), koji su rješavani: 1) prije prve seanse, 2) nakon zadnje seanse i, 3) na praćenju pet dana nakon zadnje seanse. U zadatku asocijativnog pamćenja mjereno je prepoznavanje i dosjećanje. AVLT operacionalizira mjere pamćenja, učenja i interferencije. Analizom rezultata nije utvrđena značajna interakcija između skupina i točaka mjerenja u zadatku asocijativnog pamćenja. U AVLT zadatku su sudionici tretmanske skupine bili otporniji na retroaktivnu interferenciju nakon zadnje seanse, no efekt se nije održao na praćenju. Na drugim mjerama AVLT zadatka nije bilo značajnih razlika između grupa ili točaka mjerenja. Rezultati djelomično potvrđuju dosadašnje nalaze o pozitivnom utjecaju stimulacije parijetalnih regija na asocijativno pamćenje, no čini se da opetovane stimulacije polučuju manje generaliziran učinak od jednokratnog izlaganja.

Ključne riječi / Keywords: tDCS, asocijativno pamćenje, verbalno pamćenje

**ZAMIŠLJANJE KONTAKTA KAO NAČIN PRIPREME DJECE ZA INTEGRACIJU
IZBJEGLICA**

Antonija Vrdoljak, Nikolina Stanković, Dinka Čorkalo Biruški, Margareta Jelić
Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

Rachel Fasel, Fabrizio Butera
Institut de Psychologie, Université de Lausanne, Switzerland

avrdolja@ffzg.hr

Zamišljanje pozitivnog kontakta s članom vanjske grupe može dovesti do poboljšanja međugrupnih stavova. Budući da ne zahtijeva stvarnu prisutnost članova vanjske grupe, zamišljeni se kontakt može lako implementirati u školski kurikulum s ciljem pripremanja domicilne djece za buduće međugrupne kontakte, čak i ako do sada nisu imala iskustva s tom vanjskom grupom. Zato se ova metoda čini posebno pogodnom za korištenje u školama, prije uključivanja djece izbjeglica u redovnu nastavu. Školski programi koji uključuju zamišljanje pozitivnog kontakta mogu pripremiti domicilnu djecu za prihvaćanje djece izbjeglica, odnosno razviti pozitivne stavove i povećati namjeru kontakta s djecom izbjeglicama u budućnosti. Stoga je cilj ovog istraživanja bio provjeriti učinkovitost intervencije koja se sastoji od četiri radionice temeljene na metodi zamišljenog kontakta na stavove domicilne djece prema djeci izbjeglicama te na njihovu namjeru budućeg kontakta s djecom izbjeglicama. Istraživanje je provedeno u 98 razreda sedam osnovnih škola u Gradu Zagrebu i Karlovcu, s 1370 domicilnih učenika (N = 581 učenik u razrednoj i N = 789 u predmetnoj nastavi). Sudionici su podijeljeni u tretmansku (N = 731) i usporednu skupinu (N = 639) te su ispunili mjere stava i namjere kontakta s djetetom izbjeglicom u dvije točke mjerenja – prije i nakon provedbe intervencije. Budući da je sadržaj intervencije prilagođen kako bi bio primjeren za učenike u razrednoj i predmetnoj nastavi, njihovi su podaci analizirani odvojeno. Provedene analize varijance za miješani nacrt govore o statistički značajnoj interakciji tretmana i točke mjerenja kod učenika u razrednoj, no ne i za učenike u predmetnoj nastavi. Analize jednostavnih efekata provedene za učenike u razrednoj nastavi pokazuju kako kod onih koji su sudjelovali u intervencijskom programu dolazi do stvaranja pozitivnijeg stava prema djeci izbjeglicama te povećanja namjere kontakta. U usporednoj se pak skupini s protokom vremena stav ne mijenja, no dolazi do smanjivanja namjere kontakta s djecom izbjeglicama. Zaključno, rezultati istraživanja pokazuju kako se intervencija temeljena na zamišljenom kontaktu može učinkovito primijeniti u okviru redovne nastave kao oblik pripreme domicilnih učenika u razrednoj nastavi za prihvaćanje djece izbjeglica.

Ključne riječi / Keywords: hipoteza zamišljenog kontakta, stavovi prema djeci izbjeglicama, namjera kontakta s djecom izbjeglicama, školska intervencija

**MENTAL HEALTH OF REFUGEES AND MIGRANTS: PREDICTIVE POTENTIAL OF
TRAUMATIC EXPERIENCES DURING TRANSIT**

Maša Vukčević Marković

University of Belgrade, Faculty of Philosophy, Laboratory for Research of Individual Differences, and Psychosocial Innovation Network, Belgrade, Serbia

Draga Šapić

Psychosocial Innovation Network, Belgrade, Serbia

Aleksandra Bobić

Psychosocial Innovation Network, Belgrade, Serbia

Jana Dimoski

Psychosocial Innovation Network, Belgrade, Serbia and University of Belgrade, Faculty of Philosophy, Laboratory for Research of Individual Differences, Serbia

Marko Živanović

University of Belgrade, Faculty of Philosophy, Institute of Psychology and Laboratory for Research of Individual Differences, and Psychosocial Innovation Network, Belgrade, Serbia

masa.vukcevic@f.bg.ac.rs

There are 26 million refugees around the world, while in European Union in 2019 there has been an increase of 11% of asylum applications. The Western Balkans route is still one of the main migration routes to Europe, a desired end location of the journey. During transit, refugees and migrants are at risk of various issues regarding safety, such as torture, and sexual and labour exploitation, and numerous studies reported impaired mental health and wellbeing of refugees and migrants on transit routes. The aim of this study was to assess stressful and traumatic experiences of refugees and migrants during transit, with a special focus on the experience of pushback, as well as the impact of these stressful and traumatic experiences on refugees' and migrants' mental health and well-being. A total of 201 refugees and migrants completed Stressful and Traumatic Experiences in Transit questionnaire – short version (SET-SF), questionnaire for assessing stressful and traumatic experiences during pushback (SET-SF PB), Refugee Health Screener (RHS-15; $\alpha = .77 - .82$), and Well-being index (WHO-5; $\alpha = .84$). The results showed that the average number of experienced stressful and traumatic events is notably high ($M = 10.27$, $SD = 4.85$). Moreover, 50.7% and 37.8%, and 32.3% of the participants experience severe symptoms of depression, anxiety, and PTSD, respectively. The results indicated that stressful and traumatic events experienced during transit predict the severity of depression, anxiety, and PTSD symptoms. Furthermore, symptoms of PTSD predict psychological well-being. The study gives additional insights regarding risk factors refugees and migrants are exposed to during transit, and their impact on the mental health and wellbeing of refugees and migrants. The practical implications of the study are discussed, and the need for the provision of adequate and comprehensive support is stressed.

Ključne riječi / Keywords: refugees and migrants, traumatic experiences, mental health, wellbeing

POSTER SEKCIJA / POSTER SESSION

**PSIHOSOCIJALNO RODNO OSJETLJIVO PARTNERSKO SAVJETOVANJE U SLUČAJU
NASILJA U OBITELJI: PREDSTAVLJANJE PROGRAMA**

Marina Ajduković

Društvo za psihološku pomoć i Studijski centar socijalnog rada, Pravni fakultet,
Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

Petra Kremenjaš, Dunja Pačirski, Maja Novak Pervan, Božena Razlog

Društvo za psihološku pomoć, Hrvatska

petrakremenjas@dpp.hr

Faktori rizika za pojavu nasilja među partnerima proizlaze iz osobnih karakteristika počinitelja, karakteristika partnerskog odnosa, karakteristika lokalne zajednice i društvenog konteksta. S druge strane, jedan od važnih zaštitnih faktora u prevenciji nasilja u obitelji upravo je obrazac ponašanja u partnerskom odnosu i kapacitet za nenasilno rješavanje sukoba. Kroz provedbu programa psihosocijalnog rodno osjetljivog savjetovanja s parovima kod kojih je primijećeno nasilje, partneri se osnažuju za promjenu ponašanja što pridonosi prevenciji recidivizma partnerskog nasilja u obitelji. Cilj ovog oblika psihosocijalne pomoći korisnicima je uspostaviti nenasilan obrazac rješavanja sukoba i međusobne komunikacije. Program uključuje snažnu psihoedukativnu komponentu u kojoj je naglasak na ovladavanju vještinama djelotvorne i nenasilne komunikacije, samoregulacije emocija, strategija za smanjivanje stresa, razumijevanja dinamike partnerskog nasilja kao razvojnog i sigurnosnog rizika za djecu, te prihvaćanja odgovornosti za vlastito nasilno ponašanje. Program je razvijen u okviru projekta *Uvođenje rodno osjetljivog sistemskog pristupa zaustavljanju nasilja u partnerskim odnosima* financiranim od strane Ministarstva rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike te se već drugu godinu provodi u Društvu za psihološku pomoć. U program se uključuju parovi čiji odnos karakteriziraju učestali sukobi koji imaju elemente nasilja te među njima nema razlike u moći niti uspostavljenog odnosa nasilnik/ca-žrtva, već se radi o situacijskim, izoliranim i uzajamnim nasilnim ponašanjima, gdje se razvija obrazac nasilnog rješavanja sukoba, a istovremeno postoji obostrana motivacija održavanja partnerskog odnosa. Korisnici su također roditelji koji radi dobrobiti djece žele uspostaviti konstruktivniji oblik komunikacije bez elemenata nasilja neovisno o tome nalaze li se u partnerskom odnosu ili ne. Programom je obuhvaćeno 15 tema, a broj susreta se prilagođava potrebama korisnika. Susreti se odvijaju individualno ili u paru. Prikazat ćemo spomenuti program, njegova ključna obilježja te prikazati rezultate evaluacije provedbe ovog programa.

Ključne riječi / Keywords: psihosocijalno rodno osjetljivo savjetovanje, nasilje u partnerskim odnosima, nasilje u obitelji

SAMOPOŠTOVANJE I PERFEKCIONIZAM STUDENATA

Nara Babić, Tina Geto, Barbara Jelić, Katy Kožuh, Katarina Jelić

Fakultet hrvatskih studija, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

kjelic@hrstud.hr

Perfekcionizam se definira kao težnja prema nepogrešivosti te postavljanju iznimno visokih osobnih standarda kao i visokog standarda za izvedbu, uz sklonost pretjeranoj kritičnosti spram vlastitog ponašanja. Dosljedno je povezan sa samopoštovanjem, odnosno procjenom vlastitih misli i osjećaja prema sebi. Specifično, negativni perfekcionizam povezan je s niskim samopoštovanjem, dok se za adaptivne perfekcionista pokazalo da unaprjeđuju svoje samopoštovanje strategijama samoregulacije. Cilj ovog istraživanja bio je provjeriti hipotezu o umjerenj povezanosti različitih dimenzija perfekcionizma i samopoštovanja kod studenata. Istraživanje je provedeno online putem, metodom snježne grude u jednoj točki mjerenja. Korišteni su sociodemografski podaci, Multidimenzionalna skala perfekcionizma (MPS-F) i Rosenbergova skala samopoštovanja (RSES). Ukupno je sudjelovalo 199 sudionika, od čega je 155 (78 %) studentica, a 44 (22 %) studenata. Prosječna dob sudionika iznosila je 21 godinu (SD = 1,80). Pouzdanost mjere perfekcionizma iznosila je $\alpha = ,910$, a samopoštovanja $\alpha = ,894$. Većina subskala odstupa od simetrične raspodjele, zbog čega je korišten Spearmanov koeficijent korelacije. Dimenzije zabrinutost zbog pogrešaka, roditeljska očekivanja, sumnja u vlastitu izvedbu i roditeljska prigovaranja slabo su negativno povezane s globalnim samopoštovanjem, dok dimenzije organizacije i osobnih standarda ne koreliraju značajno s varijablom samopoštovanja. Najveća negativna korelacija utvrđena je između samopoštovanja i dimenzije sumnja u vlastitu izvedbu ($r = -0,610$; $p < ,01$). Kod povezanosti zasebnih dimenzija perfekcionizma i samopoštovanja, rezultati su uglavnom replicirali ranije nalaze osim što kod povezanosti pozitivnih dimenzija perfekcionizma i samopoštovanja rezultati često nisu konzistentni. Buduća istraživanja bi se stoga trebala usmjeravati na dimenzije pozitivnog perfekcionizma koje se povezuju sa samopoštovanjem i zadovoljstvom životom, a mogu biti zaštitni čimbenik u prevenciji studentskog izgaranja. Također, uz reprezentativniji uzorak i korištenje (kvazi)eksperimentalnoga nacrta moglo bi se zaključivati o situacijskim čimbenicima koji potiču ili aktiviraju dimenzije negativnog perfekcionizma.

Ključne riječi / Keywords: samopoštovanje, perfekcionizam, studenti

**POSTATI UČITELJEM MINDFULNESSA – KVALITATIVNA ANALIZA ISKUSTAVA
STRUČNJAKA U EDUKACIJI IZ KOGNITIVNE TERAPIJE PUNE SVJESNOSTI**

Branka Bagarić

Hrvatsko udruženje za bihevioralno-kognitivne terapije, Hrvatska

Dragana Markanović

Hrvatsko udruženje za bihevioralno-kognitivne terapije, Hrvatska

Luka Mijalković

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

Mia Mudri

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Rijeci, Hrvatska

branka.bagaric1@gmail.com

Psihološke intervencije zasnovane na punoj svjesnosti (eng. mindfulness) poput kognitivne terapije pune svjesnosti (eng. Mindfulness-Based Cognitive Therapy; MBCT), posljednjih godina nalaze svoje primjene u prevenciji i tretiranju različitih psihičkih smetnji te u raznim sektorima poput zdravstva, školstva i zatvorskog sustava. Brojna istraživanja potvrđuju da su ove intervencije učinkovite u smanjenju depresivnosti, anksioznosti i stresa. Kako bi se moglo odgovoriti na veliku potrebu, a istovremeno provesti ove intervencije poštujući stručne smjernice i standarde kvalitete, nužno je razvijati, provoditi i vrednovati edukacije za stručnjake. Specifičnost ovih edukacija su veliki zahtjevi koji se stavljaju pred buduće učitelje mindfulnessa poput redovitog samostalnog prakticiranja mindfulness meditacija, povrhučenja teorijskih osnova, uvježbavanja vođenja meditacija te rasprava o doživljenom iskustvu. Stoga je cilj ovog istraživanja bio provjeriti: (1) kakvim polaznici doživljavaju vlastiti proces razvoja za ulogu MBCT učitelja kroz višegodišnju edukaciju, te što im u tome pomaže i odmaže i (2) kakav efekt ima prolazak kroz edukaciju na privatni i profesionalni život polaznika. Edukacija i istraživanje provedeni su u okviru projekta koji je financiralo Ministarstvo pravosuđa i uprave, a provelo Hrvatsko udruženje za bihevioralno-kognitivne terapije. U istraživanju je sudjelovalo 12 sudionika (11 žena i 1 muškarac), službenika zatvorskog sustava koji provode posebne programe tretmana, odnosno zaposlenika Centra za mentalno zdravlje Visoke policijske škole. Sudionici su po zanimanju bili socijalni pedagozi, socijalni radnici i psiholozi. Sudionici su sudjelovali u polustrukturiranom kvalitativnom intervjuu u trajanju od 35 do 60 minuta oko 3 mjeseca nakon što su završili 4-godišnju edukaciju za učitelje mindfulnessa. Interpretativna fenomenološka analiza je korištena za analizu transkripata. U transkriptima su prepoznate dvije ključne teme: (1) od skeptičnosti prema mindfulnessu ka prihvaćanju ovog pristupa i (2) od oštrog pada do porasta samopouzdanja u sposobnost samostalnog vođenja MBCT programa. Sudionici su također izvijestili o univerzalnom i visokom stupnju zadovoljstva edukacijom te su prepoznali različite olakotne i otegotne faktore u svom razvoju za ulogu učitelja: osobne, profesionalne i kontekstualne. Konačno, sudionici su prepoznali pozitivne utjecaje prakticiranja mindfulnessa na svoj profesionalni i privatni život.

Ključne riječi / Keywords: mindfulness, puna svjesnost, zatvorski sustav, edukacija stručnjaka

**POVEZANOST SAMOPOŠTOVANJA I ZADOVOLJSTVA U LJUBAVNIM VEZAMA KOD
ŽENA**

Margareta Bedi, Lara Belošević, Lucija Brkić, Silba Ljutak
Fakultet hrvatskih studija, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

larabel06@gmail.com

Posljednjih godina javlja se sve veći interes za istraživanje zadovoljstva ljubavnim vezama te utvrđivanje njegova odnosa s različitim konstruktima, uključujući samopoštovanje. Svrha ovog istraživanja bila je ispitati postoji li povezanost samopoštovanja i zadovoljstva trenutnom ljubavnom vezom kod žena te postoje li razlike u toj povezanosti s obzirom na trajanje ljubavne veze. U istraživanju je sudjelovalo 199 studentica Sveučilišta u Zagrebu u dobi od 18 do 25 godina ($M = 21,41$, $SD = 1,84$), a korišten je nacrt poprečnog presjeka. Istraživanje je provedeno online pomoću Google obrasca. Od sudionica su na početku traženi određeni sociodemografski podaci, nakon čega su ispunjavale Indeks zadovoljstva parova u vezi (Funk i Rogge, 2007) te naposljetku Rosenbergovu skalu samopoštovanja (Rosenberg, 1965). Rezultati su pokazali da postoji niska, ali statistički značajna povezanost između zadovoljstva romantičnom vezom i samopoštovanja kod studentica Sveučilišta u Zagrebu. Također je utvrđena niska statistički značajna povezanost između samopoštovanja i trajanja romantične veze. Nadalje, pokazalo se da postoji statistički značajna povezanost zadovoljstva romantičnom vezom i samopoštovanja kod studentica koje su u vezi dulje od 21 mjeseca (godine i 9 mjeseci), dok povezanost nije bila značajna kod onih koje su u vezi kraće od 21 mjeseca.

Ključne riječi / Keywords: zadovoljstvo, ljubavna veza, samopoštovanje, trajanje veze

**ODNOS SOCIOSEKSUALNOSTI, SAMOPOŠTOVANJA I ODGODE ZADOVOLJSTVA
STUDENTICA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU**

Marija Bencun, Natalija Benić, Marko Parlain, Duje Razmilović
Fakultet hrvatskih studija, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

bencunmarija24@gmail.com

Socioseksualna orijentacija definira se kao spremnost ili sklonost osobe da se upušta u spolne odnose izvan monogamnog, intimnog odnosa. Istraživanja ističu kako su u tom smislu žene restriktivnije od muškaraca, a među najčešće spominjanim prediktorima ističu se samopoštovanje, usamljenost, sposobnost odgode zadovoljstva te osobine ličnosti poput ekstraverzije i savjesnosti. S obzirom na specifičnosti studentske populacije i rastući interes za navedeni konstrukt, cilj istraživanja bio je ispitati socioseksualnu orijentaciju te njezinu povezanost sa samopoštovanjem i sposobnošću odgode zadovoljstva, kao i međusobnu povezanost samopoštovanja i sposobnosti odgode zadovoljstva na specifičnom uzorku studentica Sveučilišta u Zagrebu. Korelacijsko istraživanje provedeno je u online obliku, jednokratnim ispunjavanjem upitnika od strane sudionika do kojih se došlo metodom snježne grude. Uzorak je sačinjavalo 130 studentica prosječne dobi od 21 godine, pri čemu 54,6 % njih pohađa studij društvenih znanosti. Sudionice su ispunjavale Upitnik socioseksualne orijentacije, Upitnik sposobnosti odgode zadovoljstva te Rosenbergovu skalu samopoštovanja. Svi koeficijenti pouzdanosti su zadovoljavajući, a najniži je za subskalu Prethodno seksualno ponašanje (0,70). Očekivane povezanosti socioseksualnosti i samopoštovanja, kao i socioseksualnosti i sposobnosti odgode zadovoljstva nisu potvrđene. Stavovi prema seksualnom ponašanju variraju ovisno o kulturi, društvenim očekivanjima i vrijednostima, stoga postoji mogućnost da su sudionice barem djelomično pružale socijalno poželjne odgovore u smjeru restriktivnijeg spolnog ponašanja. Međutim, utvrđena je statistički značajna umjerena povezanost između samopoštovanja i sposobnosti odgode zadovoljstva ($r_s = ,43$, $p < ,01$). Studentice višeg samopoštovanja su imale u prosjeku razvijeniju sposobnost odgode trenutnog zadovoljstva, što je u skladu s teorijskim pretpostavkama i nalazima prijašnjih istraživanja. Rezultati ovog istraživanja doprinose boljem razumijevanju odnosa spomenutih konstrukata na specifičnoj populaciji studentica, s obzirom na nedosljednost dosadašnjih rezultata i potrebu da se socioseksualnost objasni složenijim modelima koji bi u obzir uzimali druge varijable te razvojnu komponentu. Metodološka ograničenja u vidu prigodnog uzorka te nemogućnosti usporedbe rezultata s obzirom na spol i dob sudionika onemogućavaju uopćavanje dobivenih rezultata, ali su korisna smjernica budućim istraživanjima.

Ključne riječi / Keywords: socioseksualnost, samopoštovanje, sposobnost odgode zadovoljstva, studentice

BIBLIOMETRIC MAPPING OF CYBERPSYCHOLOGY DEVELOPMENT

Marija Bojanić, Vojana Obradović
Filozofski fakultet, Novi Sad, Srbija

marija.bojanic@ff.uns.ac.rs

The field of cyberpsychology explores how emerging communication technologies affect and are affected by human behaviors and subjectivities. In the last two decades, there has been a great effort to identify different areas of research within the field of cyberpsychology, and the extent they overlap or are independent (Serafin et al., 2019). Considering that interactions within a virtual community began to be a part of everyday life, it is important to gain insight into the development of cyberpsychology. This study aims to investigate the structure of concepts related to cyberpsychology and to compare the structure of research themes during two-time intervals (2000-2010 and 2011-2021) by conducting a bibliometric analysis. On November 15, 2021, the SCOPUS database was used to retrieve bibliographic information. The "Article title, Abstract, Keywords" was employed as search criteria, within the following query string (cyberpsychology). A total of 15 scientific articles published between 2000 and 2010 containing "cyberpsychology" as keywords were selected. The same procedure was performed for scientific articles published from 2010 to 2021 (105 - number of articles). Furthermore, a keyword co-occurrence analysis was performed by applying a clustering/mapping approach implemented in the VOSviewer software (van Eck & Waltman, 2010). Moreover, the words occurring more than three times were used in the analysis. The results showed that during the 2000-2010 period cyberpsychology was not developed as it is now, showing a lack of clear conceptual distinction between topics. On the other hand, the structure of research themes of the articles published from 2010 to 2021 reveals the expansion of the research in the cyberpsychology domain, highlighting interdisciplinarity and focusing on psychological aspects of social network use and cyberbehavior overall.

Ključne riječi / Keywords: cyberpsychology, cyberbehavior, bibliometric analysis

UTJECAJ IZLAGANJA UMJETNIČKIM DJELIMA NA UČINAK U ZADATKU TEORIJE
UMA

Marija Brajčić, Bruno Barać, Marina Gudelj

Filozofski fakultet u Splitu, Hrvatska

bbarac@ffst.hr

Teorija uma se definira kao sposobnost razumijevanja misli, vjerovanja i osjećaja drugih ljudi, te shvaćanje da te misli, vjerovanja i osjećaji oblikuju reakcije (Dahlgren Sandberg i Dahlgren, 2012). Najčešće podjele obuhvaćaju kognitivnu (lažna vjerovanja i razumijevanje misli) i afektivnu (facijalne ekspresije i emocionalna komunikacija) teoriju uma, te socio- kognitivnu (temeljena na socijalnom i emocionalnom znanju) i socio- perceptivnu (temeljena na brzim socijalnim znakovima) teoriju uma (Dennis i sur. 2013; Ferguson i Austin, 2010). Umjetnost se definira kao jedinstveno ljudsko iskustvo koje uključuje interakciju podražaja, ljudi i konteksta (Leder, Gerger, Dressler i Schabmann, 2012). Umjetnička djela su također ključna u oblikovanju kritičkog mišljenja i izražavanja, te emocionalnog i kognitivnog razvoja. Ona uključuju vizualnu percepciju i procesiranje, što omogućuje identifikaciju i klasifikaciju konstrukata, njihovih kvaliteta i dinamičku ekspresiju (Arnheim, 1991). Afektivna i socio- perceptivna teorija uma ovise o vizualnoj percepciji i procesiranju, te uključuju afektivno učenje. Također, vizualno procesiranje, zajedno sa afektivnom reakcijom dovodi do emocionalno obojenog iskustva, što pomaže u razvoju vizualnog mišljenja i pamćenja (Brajčić, Kovačević i Kuščević, 2013). Cilj ovog istraživanja je bio provjeriti afektivni utjecaj uveden prikazima određenih umjetničkih dijela na učinak u zadatku teorije uma. U ovom istraživanju sudjelovalo je 145 sudionika dobi od 6-10 godina, koji su nasumično podijeljeni u dvije grupe. Jednoj grupi su prezentirana umjetnička djela pa zatim zadatak teorije uma, a drugoj grupi samo zadatak teorije uma. Rezultati ukazuju na bolji učinak na zadacima teorije uma kod skupine ispitanika kojima su prezentirana umjetnička djela.

Ključne riječi/Keywords: umjetnička djela, teorija uma, metoda estetskog transfera

**NAVIKE ČITANJA I KORIŠTENJA EKRANA DJECE PREDŠKOLSKE DOBI U
KARLOVAČKIM VRTIĆIMA**

Ana Budimir

Dječji vrtić Četiri rijeke, Karlovac, Hrvatska

Maja Vuković

Centar za socijalnu skrb Karlovac, Podružnica Obiteljski centar, Karlovac, Hrvatska

Anita Malkoč Bišćan

Gradska knjižnica I. G. Kovačić, Karlovac, Hrvatska

rupcic.ana@gmail.com

Čitanjem djetetu potičemo razvoj govora na način da potičemo njegove govorne vještine, obogaćujemo fond riječi, omogućujemo učenje novih činjenica i pojmova te dopuštamo djetetu da jasno izrazi svoje misli, osjećaje i iskustva. Razgovorom i raspravom o pročitanom kod djece se potiču mašta i zaključivanje pa se tim putem razvija i logičko razmišljanje. Istodobno sa shvaćanjem važnosti slikovnice u životu djeteta i pozitivnog utjecaja na njegov cjelokupni razvoj, sve više radova ispituje korištenje različitih ekrana već u najranijoj dobi djece te naglašava njihove potencijalne štetne utjecaje. U Hrvatskoj su prvo istraživanje o predškolskoj djeci pred malim ekranima proveli Poliklinika za zaštitu djece i mladih Grada Zagreba i Hrabri telefon. Rezultati su pokazali da djeca od najranije dobi koriste različite vrste ekrana i to u količini koje je izvan preporučene za dob te se postavlja pitanje kakve to posljedice ima za djecu te potiskuje li pretjerano korištenje ekrana čitanje slikovnica djeci najranije dobi. Uzimajući u obzir rezultate postojećih istraživanja te uočavajući važnost ove problematike, odlučili smo provesti istraživanje čiji cilj je bio utvrditi koliko su djeca predškolske dobi u Karlovcu izložena ekranima, a u kojoj mjeri čitanju. Sukladno rezultatima planiramo osmisliti projekte i edukativne materijale za roditelje. Istraživanje se provodilo u dva dječja vrtića, DV Četiri rijeke i DV Karlovac, tijekom 2021. godine. U njemu je sudjelovalo ukupno 619 roditelja djece dobi 1 do 7 godina koji su ispunjavali anonimni upitnik o pitanjima vezanim uz navedene teme. Rezultati su pokazali da većina roditelja, prema vlastitom iskazu, čita djeci svaki dan (39,9 %) ili 2-3 puta tjedno (38,1 %) te najveći dio njih u čitanju ili pričanju djeci dnevno provede 15-30 minuta (45 %). Istodobno, većina navodi da dijete pred TV-om provodi do 1 sat dnevno (52,2 %) ili do 2 sata dnevno (31,5 %), a do 1 sat dnevno većina koristi i tablet/mobitel/računalo (60,1 %). Usprkos iskazanoj velikoj zastupljenosti čitanja djeci, roditelji su na pitanje koji će medij dijete najvjerojatnije prvo odabrati većinom birali tablet/mobitel/računalo (49,5 %). Također su navodili da djetetu omogućuju korištenje ekrane jer smatraju da su korisni za učenje i igru (46,8 %) te se time djeca lakše uklope u vršnjake (21,6 %). To nam ukazuje na potrebu sustavnijeg rada na promociji čitanja djeci od najranije dobi te osvještavanju roditelja o potencijalnoj štetnosti izlaganju ekranima.

Ključne riječi / Keywords: čitanje, ekrani, djeca predškolske dobi

**TEACHER PERSONALITY AND TEACHER EFFICACY: INVESTIGATING THE
INCREMENTAL VALUE OF PERSONALITY FACETS**

Irena Burić

Odjel za psihologiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska

Ana Butković,

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

Krešimir Jakšić

Odjel za psihologiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska

Lisa E. Kim

Department of Education, University of York, York, United Kingdom

Maja Parmač Kovačić

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

iburic@unizd.hr

Teacher personality traits have been recognized as important factors for shaping teaching effectiveness. However, less is known about the role of personality in explaining teacher self-efficacy beliefs. Moreover, to provide more accurate predictions of relevant teacher outcomes and to better understand mechanisms underlying trait-outcome relationships, it is important to take a more fine-grained approach and to explore the incremental value of personality facets over global personality domains. Therefore, we collected data on Big Five personality dimensions (i.e., Extraversion, Agreeableness, Conscientiousness, Negative Emotionality, and Open-Mindedness) and efficacy beliefs (i.e., efficacy for student engagement, efficacy for instructional strategies, and efficacy for classroom management) from 1069 Croatian high-school teachers. We tested the domain-incremental facet-acquiescence bifactor model (Danner et al., 2021), which allowed disentangling the domain-level variance, incremental facet-level variance, and item-specific variance, but also specifying the personality factors as orthogonal domains. The results showed that all Big Five domains were independently related to the analyzed efficacy dimensions. More specifically, higher levels of all Big Five dimensions, except the Negative Emotionality, were related to higher levels of teacher efficacy beliefs. Moreover, personality facets demonstrated unique and differentiated associations with teacher efficacy beliefs with the strongest effects regarding efficacy for student engagement and efficacy for classroom management. These findings suggest that specific personality facets have incremental predictive power over and above global personality domains in predicting relevant teacher outcomes such as their self-efficacy beliefs.

Key words: Big Five, personality facets, teacher efficacy, incremental predictive value

*This work was supported by Croatian Science Foundation (Grant No. IP-2019-04-5472).

AKADEMSKA MOTIVACIJA BRUCOŠA U DOBA PANDEMIJE: ULOGA SOCIJALNE PODRŠKE I ZADOVOLJENJA PSIHOLOŠKIH POTREBA

Lora Čuljak

Department of Psychology, University of Amsterdam, Netherlands

Maja Pravica

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

Ana Butković

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

lora.culjak11@gmail.com

Pandemija COVID-19 imala je veliki utjecaj na živote mladih ljudi, pa tako i studenata. Različita istraživanja ukazuju na ozbiljno narušavanje kvalitete života studenata tijekom pandemije. Veliki dio studenata osjetio je nagle promjene u njihovom načinu studiranja (npr. online izvođenje nastave, smanjena socijalizacija sa studentskim kolegama, učestaliji boravak kod kuće itd.). Uzorak našeg istraživanja bili su studenti (N = 117) koji su u ak. god. 2020./2021. upisali prvu godinu studija (studenti koji su započeli studiranje u doba pandemije). Cilj istraživanja bio je ispitati povezanost socijalne podrške koju su studenti iskusili tijekom pandemije te zadovoljenja njihovih psiholoških potreba s njihovom akademskom motivacijom. Podaci su prikupljeni putem online upitnika koji je sadržavao: Skalu akademske motivacije (Vallerand i sur., 1992), Skalu procjene socijalne podrške (Kurtović, 2014) i Skalu zadovoljenja osnovnih psiholoških potreba (Šakan, 2020) te pitanja vezana uz sociodemografske podatke i obilježja studiranja. Korelacijska analiza je pokazala da su socijalna podrška i zadovoljenje osnovnih psiholoških potreba pozitivno povezane s intrinzičnom akademskom motivacijom, ali nisu značajno povezane s ekstrinzičnom akademskom motivacijom. Nadalje je provedena hijerarhijska regresijska analiza kako bi se provjerilo koji aspekti socijalne podrške (prijatelji, obitelj, profesori) i zadovoljenje koje osnovne psihološke potrebe (autonomija, povezanost, kompetencija) značajno doprinose većoj intrinzičnoj akademskoj motivaciji. U prvom koraku regresijske analize prediktori su bili procjena socijalne podrške od strane prijatelja, obitelji i profesora i kao značajan prediktor pokazala se podrška profesora ($\beta = .24$, $p = .012$), a objašnjeno je 9 % varijance. U drugom koraku dodani su kao prediktori zadovoljenje potrebe za autonomijom, povezanosti i kompetencijom, kao značajan prediktor pokazalo se zadovoljenje potrebe za autonomijom ($\beta = .47$, $p < .001$), a objašnjeno je 28 % varijance. Procjena socijalne podrške od strane profesora više nije bila značajan prediktor ($\beta = .07$, $p = .424$) kad je u regresijsku analizu uključeno zadovoljenje osnovnih psiholoških potreba, što ukazuje na medijacijski efekt. Dobiveni rezultati ukazuju da je studentima koji su započeli studiranje u doba pandemije za njihovu intrinzičnu akademsku motivaciju bila bitna socijalna podrška od strane profesora, a još više zadovoljenje njihove potrebe za autonomijom.

Ključne riječi/Keywords: akademska motivacija, brucoši, pandemija, socijalna podrška, studenti, zadovoljenje psiholoških potreba

ASSESSING MINDFULNESS AMONG ADOLESCENTS – PRELIMINARY RESULTS OF CROATIAN VALIDATION OF CHILD AND ADOLESCENT MINDFULNESS MEASURE

Filipa Čavar, Goran Milas

Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, Hrvatska

filipa.cavar@pilar.hr

While research regarding mindfulness and mindfulness-based interventions for adolescents and youth is becoming more popular among scientific community and practitioners, there are methodological issues regarding availability of valid and reliable mindfulness measures for this population. This problem is especially prominent in Croatia, where the shortage of validated mindfulness measures is significant. To this day, only one mindfulness scale has been validated and is in use for assessing trait mindfulness among Croatian adolescents. The main objective of our study was to validate Croatian version of Child and Adolescent Mindfulness Measure. Study was conducted in February 2022 on 187 first- and second grade high school students (Mage = 16 years). Participants filled Likert type (0 = never true – 4 = always true) 10-item mindfulness scale online, via mobile application. Factor validity of Croatian version of CAMM was assessed using explanatory factor analysis with oblique rotation. Preliminary data suggests of two-, rather than expected uni-dimensional, factor structure of Croatian version of Child and Adolescents Mindfulness Measure, with factors being identical to those found in previous validations of CAMM – present moment and non-judgmental awareness and thoughts/feelings suppression. Two-factor scale solution accounts for total of 53,2 % of variance of mindfulness. General reliability of Child and Adolescent Mindfulness Measure is satisfactory with Cronbach alpha coefficient of $\alpha = 0,809$. However, second factor showed low internal consistency of $\alpha = 0,51$. Details of the scale validation process and results will be further discussed.

Ključne riječi / Keywords: Mindfulness, CAMM, Factor structure, Scale validation

RODNE RAZLIKE U RIZIČNOM SEKSUALNOM PONAŠANJU

Jasna Duranović

Odjel za psihologiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska

Irena Pavela Banai

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište J.J.Strossmayera u Osijeku, Hrvatska

Marina Nekić

Odjel za psihologiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska

jasna.dura@gmail.com

Mlađa odrasla dob je razvojno razdoblje kojeg karakterizira preuzimanje rizika u nekoliko sfera ljudskog života, a između ostalog i na području seksualnosti. Rizično seksualno ponašanje obuhvaća sva ponašanja koja mogu dovesti do spolno prenosivih bolesti ili neželjene trudnoće, a uključuje oralni, analni ili vaginalni seks bez zaštite, angažiranje u seksualnim aktivnostima u ranoj adolescenciji, s više partnera ili s rizičnim partnerima te seksualni rad. Cilj ovog istraživanja bio je ispitati rodne razlike u rizičnom seksualnom ponašanju. Istraživanje je provedeno online putem preko platforme PsyToolKit, a sudjelovalo je 1928 studenata različitih visokih učilišta u Republici Hrvatskoj. Korišten je Upitnik seksualnog rizika čiji se sadržaj može podijeliti u pet domena: seksualni rizik s neobaveznim partnerima, rizična seksualna djela, impulzivno seksualno ponašanje, namjera upuštanja u rizična seksualna ponašanja i rizična analna seksualna djela. Statističkom analizom rezultata utvrđeno je da se žene generalno više upuštaju u rizična seksualna ponašanja, što je neočekivan rezultat s obzirom na dosadašnje rezultate istraživanja. Gledajući rodne razlike na pojedinim subskalama, žene se značajno više uključuju u rizična seksualna djela nego muškarci, što znači da se, primjerice, više uključuju u čineve poput oralnog ili vaginalnog seksa bez kondoma. S druge strane, muškarci iskazuju značajno veću namjeru za angažmanom u rizičnim seksualnim ponašanjima od žena, kao, na primjer, odlazak na društvene događaje s namjerom angažiranja u spolnom odnosu. Nisu utvrđene značajne rodne razlike u impulzivnim seksualnim ponašanjima (na primjer, žaljenje za spolnim činom koji je prvotno bio voljan), rizičnim analnim seksualnim djelima (primjerice, analni seks bez kondoma) i preuzimanju rizika s neobaveznim partnerima (na primjer, seksualni činovi van predane veze).

Ključne riječi / Keywords: seksualnost, rizično seksualno ponašanje, rodne razlike

OBITELJSKA OTPORNOST I DJEČJA SUBJEKTIVNA DOBROBIT

Marija Džida

Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, Hrvatska

Andreja Brajša-Žganec

Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, Hrvatska

Ljiljana Kaliterna Lipovčan

Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, Hrvatska

Zvezdana Prizmić-Larsen

Washington University in Saint Louis, St. Louis, SAD

Renata Miljević-Riđički

Učiteljski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

marija.dzida@pilar.hr

Prema modelu Teorije promjene obiteljska otpornost važna je karakteristika obitelji, odnosno neposrednog konteksta u kojem se odvija dječji razvoj. Obiteljska otpornost odnosi se na sposobnost obitelji da ojača obiteljske veze i omogući osobni rast svojim članovima u konfliktnim i stresnim situacijama. Različite karakteristike obitelji čine obiteljsku otpornost. Obitelji s visokim razinama otpornosti karakterizira jasna i efikasna komunikacija među članovima obitelji, pozitivan stav, sposobnost pronalaženja smisla u nedaćama, duhovnost te korištenje socijalnih i ekonomskih resursa. Dosadašnja istraživanja ukazuju na to da različite karakteristike roditelja i obitelji predviđaju različite dječje ishode, no relativno je malo istraživanja u kojima je provjeravana veza obiteljske otpornosti i dječje subjektivne dobrobiti. Cilj je ovog istraživanja provjeriti da li obiteljska otpornost predviđa opću subjektivnu dobrobit djece operacionaliziranu kao hijerarhijski model kognitivne i afektivne dobrobiti. Istraživanje je provedeno u sklopu projekta Dobrobit djeteta u kontekstu obitelji CHILD-WELL kojeg financira Hrvatska zaklada za znanost. U ovom radu prikazani su podaci prikupljeni u istraživanju s djecom, majkom/skrbnicom i ocem/skrbnikom (853 trijade djeteta-majka/skrbnica-otac/skrbnik). Djeca (raspon dobi od 9 do 13 godina, 48 % dječaci) su dala podatke o vlastitom zadovoljstvu životom, te doživljaju pozitivnog i negativnog afekta. Roditelji/skrbnici su procijenili otpornost vlastite obitelji. Koristeći model zajedničke sudbine za dijadne podatke kreirane su tri latentne varijable obiteljske otpornosti: korištenje socijalnih i ekonomskih resursa, religioznost obitelji i pozitivna obiteljska atmosfera koja uključuje rješavanje problema, uspješnu komunikaciju, pozitivnu perspektivu i sposobnost nalaska smisla u nedaćama. Analize su pokazale kako zajednička procjena roditelja/skrbnika o pozitivnoj obiteljskoj atmosferi i obiteljskoj religioznosti predviđa djetetovu procjenu vlastite subjektivne dobrobiti. Više razine obiteljskog rješavanja problema, obiteljske komunikacije, pozitivne perspektive i obiteljske religioznosti predviđaju više razine djetetove subjektivne dobrobiti. Obiteljska procjena korištenja socijalnih i ekonomskih resursa nije predviđala djetetovu subjektivnu dobrobit. Rezultati istraživanja u skladu su s modelom Teorije promjene.

Ključne riječi / Keywords: obiteljska otpornost, subjektivna dobrobit, Teorija promjene

THE MENTAL TOUGHNESS OF ACTIVE RUNNERS AS A PROTECTIVE FACTOR FOR INTENTION MANIFESTATION: STRENGTHENING PERCEIVED BEHAVIOURAL CONTROL AND MITIGATING BARRIERS

Dragan Glavaš

Hrvatsko katoličko sveučilište, Zagreb, Hrvatska

Franjo Lovrić

Fakultet prirodoslovno-matematičkih i odgojnih znanosti, Sveučilište u Mostaru, Bosna i Hercegovina

Ivana Vrselja

Hrvatsko katoličko sveučilište, Zagreb, Hrvatska

Mia Šetić

Hrvatsko katoličko sveučilište, Zagreb, Hrvatska

Marko Bićanić

Kineziološki fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

dragan.glavas@unicath.hr

The Theory of planned behaviour (TPB) conceptualises the manifestation of behaviours as the result of intention and perceived and actual behavioural control as factors that may attenuate or support the behavioural manifestation of intention. However, another relevant theoretical and empirical question is which constructs may mediate the relationships between intention and behavioural control, consequently increasing and decreasing the likelihood of behaviour manifestation. Thus, this research aimed to explore the mediating role of mental toughness in the relationship of intention to be physically active with perceived and actual behavioural control. One hundred and twenty-five active runners aged 18 to 52 years (Mage = 31.06 (3.70); Nmale = 73, Nfemale = 52) completed online questionnaires within the preliminary phase of the project: Physical activity and psychological well-being: from habit to identity. As suggested by the TPB, we constructed operationalisations of constructs within the theoretical model according to the research aim (Intention, Perceived behavioural control and Perceived internal and external barriers to being physically active as indicators of Actual behavioural control). In addition, we measured mental toughness using the Mental toughness index. We performed three mediation models with the intention to be physically active as the predictor, mental toughness as the mediator and perceived behavioural control, and perceived internal and external barriers to being physically active as criteria. Results showed that mental toughness fully mediated the relationship of intention to be physically active with perceived behavioural control and external barriers to being physically active. Higher intention predicted higher mental toughness, which predicted higher

POSTER SEKCIJA / POSTER SESSION

behavioural control and less pronounced external barriers to being physically active. Furthermore, results showed a direct negative effect (approaching significance) of intention to be physically active on internal barriers to being physically active. However, the partial mediating role of mental toughness predicting less pronounced internal barriers to being physically active was also found. We discuss the results of the preliminary phase of the project regarding the application of TPB in sport and exercise psychology, as well as possible adjustments and extensions of the model by including relevant constructs.

Ključne riječi / Keywords: Theory of planned behaviour, active running, mental toughness, perceived behavioural control, actual control

ODNOS RADNOG STATUSA I KOGNITIVNIH FUNKCIJA MLADIH BRANITELJA

Ana Grgić Koprivčić, Iva Vidanec, Marina Perković Kovačević

Klinički bolnički centar Osijek, Hrvatska

osana17@gmail.com

Posttraumatski stresni poremećaj (PTSP) još uvijek zauzima visoko mjesto u broju hospitalizacija i liječenja na području Hrvatske. Veliki je broj branitelja koji su bili izloženi borbi i ratnim traumama u svojim adolescentskim pa i maloljetnim godinama. Svaki čovjek posjeduje određene mogućnosti prilagodbe, međutim, traumatsko iskustvo može dovesti do stanja u kojem sjećanja i emocije vezane za traumu u velikoj mjeri otežavaju razvoj zdrave ličnosti te funkcioniranje u svakodnevnom i suvremenom životu. Koliko i na koji način je djelovao rat i traumatska iskustva na razvoj ličnosti i kognitivne funkcije kod osoba koje su u svojoj adolescentnoj dobi pristupile borbenim izazovima zapravo je gotovo neistraženo. Međutim, poznato je da PTSP utječe na radnu funkcionalnost i teškoće u međuljudskim odnosima, ali također utječe i na smetnje kognitivnih funkcija koje se javljaju kod oboljelih. Dio branitelja koji su u svojoj adolescentnoj dobi bili branitelji, u srednjoj je dobi umirovljeno ili nezaposleno, dok je samo dio njih u radnom odnosu. Nezaposlenost znatno utječe na psihološko zdravlje pojedinca. Brojna istraživanja pokazuju kako su anksioznost, depresija, nezadovoljstvo životom, napetost, sniženo samopoštovanje, osjećaj beznađa i druga emocionalna stanja jače izraženi kod nezaposlenih ispitanika u odnosu na zaposlene. Uspoređujući zaposlene s nezaposlenima, neprestano se dobivaju podaci o većoj socijalnoj izolaciji nezaposlenih kao i njihovoj nižoj razini dnevnih aktivnosti. Zbog poznate veze između afektivnog stanja i izvršavanja kognitivnih zadataka, kognitivne poteškoće ne možemo proglasiti izravnom posljedicom nezaposlenosti, no u većoj se mjeri javljaju kod nezaposlenih. Istraživanja pokazuju da je subjektivni doživljaj kognitivne deterioracije kod nezaposlenih osoba veći od stvarnih promjena. No koliki je utjecaj nezaposlenosti na osobe s od prije dijagnosticiranim PTSP-om zapravo nije istraženo. Istraživanja potvrđuju kako su psihološke posljedice nezaposlenosti najveće za ljude srednjih godina. Rezultati ovog istraživanja ukazuju na značajnu razliku u ukupnim kognitivnim funkcijama, vizuospacijalnim i vizuokonstrukcijskim sposobnostima te intelektualnim sposobnostima kod zaposlenih u odnosu na nezaposlene i umirovljene mlade branitelje. Bolje rezultate postižu osobe koje su unatoč izloženosti ratnim iskustvima i posljedičnoj traumatizaciji još uvijek zaposlene u odnosu na one koje su trenutno nezaposlene ili umirovljene.

Ključne riječi / Keywords: PTSP, mladi branitelji, nezaposlenost, umirovljeni, kognitivne funkcije

**BEHAVIORAL HABITUATION, BUT EMOTIONAL SENSITIZATION TO COVID-19 THREAT:
THE ROLE OF BEHAVIORAL IMMUNE SYSTEM**

Andrea Grus, Ivana Hromatko

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

grusandrea@hotmail.com

Excessive health-related anxiety and heightened alertness to cues of pathogen threat has been shown to predict various adverse outcomes. The aim of this study was to explore the role of behavioral immune system related constructs in development of COVID-19 anxiety and its effect on preferred interpersonal distances. The data were collected at two time points: at the beginning of the pandemic (spring 2020) and again 6 months later, when the second wave hit its peak (winter 2020) in Croatia. A total of 136 participants responded on both occasions. We found a significant rise in COVID-19 related anxiety scores, but at the same time a reduction in preferred interpersonal distances (between strangers and acquaintances, while the preferred distance between oneself and a close person remained the same). This interesting pattern of behavioral habituation (greater tolerance toward physical proximity) but emotional sensitization (greater anxiety) to COVID-19 threat was further explored in relation to pathogen disgust, germ aversion and perceived infectability. Pathogen disgust was only a significant correlate of a shift in anxiety score, while having no correlation with shift in preferred distances. There were no significant changes in either perceived infectability or germ aversion across two time points. The role of BIS in habituation/sensitization to an ongoing health threat, as well as its possible role in certain psychopathologies will be discussed in light of these results. Practical implications, such as implementation of policies and reduced compliance as a function of duration of the pandemic will also be addressed.

Ključne riječi / Keywords: behavioral immune system, COVID, anxiety, pathogen disgust

ODNOS USPOREĐIVANJA S DRUGIMA, UČESTALOSTI KORIŠTENJA DRUŠTVENIH MREŽA TE SOCIJALNE INTERAKCIJE I SAMOPOŠTOVANJA U KONTEKSTU STRAHA OD PROPUŠTANJA KOD STUDENTICA ZA VRIJEME PANDEMIJE

Nikolina Hajdinjak, Lea Andreis, Dario Vučenović

Fakultet hrvatskih studija, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

landreis@hrstud.hr

Korištenje društvenih mreža velikom broju ljudi, a posebno mladima predstavlja svakodnevnicu, a to se posebno iskazalo u razdoblju pandemije. Prilikom njihova korištenja, često dolazi i do uspoređivanja s osobama koje ondje postavljaju određeni sadržaj, a zbog količine raznolikog sadržaja nerijetko dolazi i do stvaranja osjećaja da drugi imaju više zadovoljavajuća iskustva, odnosno dolazi do razvoja straha od propuštanja. Cilj ovog istraživanja bio je ispitati razloge korištenja društvenih mreža te odnos uspoređivanja s drugima, učestalosti korištenja društvenih mreža te socijalne interakcije i samopoštovanja u kontekstu straha od propuštanja na populaciji studentica u razdoblju pandemije. Istraživanje u kojem je sudjelovala 171 sudionica u dobi od 18 do 22 godine ($M = 20,23$; $SD = 1,11$), provedeno je tijekom svibnja 2021. godine putem online obrasca. Obrazac se sastojao od sljedećih skala: Skale uspoređivanja s drugima, Skale straha od propuštanja (subskale socijalna interakcija i samopoštovanje) te pitanja koliko sati dnevno provode na društvenim mrežama, koje društvene mreže najviše koriste i koji su razlozi korištenja društvenih mreža. Studentice su u najvećoj mjeri iskazivale kako društvene mreže koriste 2 do 3 sata dnevno. Od društvenih mreža najviše koriste WhatsApp, YouTube, Instagram i Facebook, a najčešće kako bi komunicirale s bliskim osobama, iz dosade te radi traženja određenih informacija. Provedena je regresijska analiza u kojoj su prediktori učestalost korištenja društvenih mreža te dvije subskale straha od propuštanja – socijalna interakcija i samopoštovanje objasnili 22,3 % varijance sklonosti uspoređivanja s drugima. Pri tome, jedini značajni prediktor bila je socijalna interakcija kao subskala straha od propuštanja ($\beta = 0,438$). Ovi nalazi upućuju na to da socijalna interakcija u okviru straha od propuštanja potiče na uspoređivanje s drugima, a ne samo korištenje društvenih mreža kako se spominje u literaturi. To bi moglo značiti da su društvene mreže samo mjesto na kojemu se uspoređivanje s drugima odvija, a socijalna interakcija u okviru straha od propuštanja ono što uspoređivanje s drugima stvarno i aktivira.

Ključne riječi / Keywords: uspoređivanje s drugima, socijalna interakcija, samopoštovanje, korištenje društvenih mreža

JE LI SMIJEH ZAISTA NAJBOLJI LIJEK? UTJECAJ HUMORA I SMIJEHA NA FIZIČKO ZDRAVLJE

Maria Horvat

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Hrvatska

Iva Sušilović

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Hrvatska

Gorka Vuletić

Filozofski fakultet, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Hrvatska

maria.horvat310@gmail.com

Humor u svakodnevnom životu predstavlja jedan od najčešćih načina suočavanja sa stresnim okolnostima. Njegov pozitivan učinak vidljiv je u brojnim područjima života, uključujući i zdravlje. S obzirom na to da je više pažnje posvećeno povezanosti humora i mentalnog zdravlja, cilj ovog rada je dati sažet prikaz rezultata istraživanja u čijem je fokusu bio odnos humora, smijeha i fizičkog zdravlja. Dokazano je da jak smijeh rezultira poboljšanim disanjem, kontrakcijom i opuštanjem brojnih mišića, povećanim lučenjem endorfina te smanjenim lučenjem hormona stresa. Nadalje, smijanje može povećati učinkovitost imunološkog sustava u borbi protiv infekcija te povećati toleranciju na bol. Također, poboljšava cirkulaciju i smanjuje rizik od razvijanja krvožilnih bolesti. Osim navedenih neposrednih učinaka humora na fizičko zdravlje, korištenje humora kao strategije suočavanja sa stresom može posredno utjecati na zdravlje moderirajući štetne učinke stresa te povećanjem socijalne podrške pojedinca. Zbog svih navedenih benefita, terapija smijehom kao neinvazivan, nefarmakološki tretman sve se više koristi u svakodnevnoj medicinskoj praksi. S obzirom na dokazanu učinkovitost korištenja humora u tretmanu raznih bolesti, razjašnjavanje i razumijevanje ovog odnosa ima važne implikacije u području zdravstvene psihologije i medicine.

Ključne riječi / Keywords: humor, smijeh, fizičko zdravlje

SAGORIJEVANJE NASTAVNIKA – ULOGA KARIJERNE MOTIVACIJE, EMOCIONALNE KOMPETENTNOSTI I PODRŠKE NA RADNOM MJESTU

Marta Jakir, Veronika Komšo, Luka Mustapić, Marko Galić

Odjel za psihologiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska

marta.jakir@gmail.com

Sagorijevanje na radnom mjestu predstavlja stanje koje nastaje uslijed lošeg upravljanja kroničnim stresom na radnom mjestu, a karakteriziraju ga simptomi iscrpljenosti te otuđenosti od vlastitog posla. Posljednjih nekoliko desetljeća navedena se pojava sve više uočava i u nastavničkoj populaciji, pri čemu se pokazalo kako je upravo sagorijevanje jedan od ključnih faktora koji dovode do napuštanja te profesije. Cilj provedenog istraživanja je bio ispitati odnose karijerne motivacije, emocionalne kompetentnosti i socijalne podrške s nastavničkim sagorijevanjem. U istraživanju je sudjelovalo 230 nastavnika osnovnih i srednjih škola s područja Republike Hrvatske, a pripremljeni online upitnik je sadržavao Oldenburški upitnik sagorijevanja, Skalu intrinzične i ekstrinzične radne motivacije, Upitnik emocionalne kompetentnosti te subskalu socijalne podrške iz Upitnika karakteristika posla. Rezultati pokazuju kako višim razinama otuđenosti doprinose namjera napuštanja posla, više razine amotivacije i niže razine intrinzične i integrirane motivacije, dok višim razinama iscrpljenosti doprinose ženski spol, manji broj djece te niže razine intrinzične motivacije i više razine amotivacije. Rezultati istraživanja sugeriraju važnost uvođenja različitih programa koji bi spriječili nastanak sagorijevanja kod nastavnika.

Ključne riječi / Keywords: nastavnici, sagorijevanje, socijalna podrška, karijerna motivacija, emocionalna kompetencija

KONTRAPRODUKTIVNA RADNA PONAŠANJA U PROCESU ORGANIZACIJSKE INTEGRACIJE: ULOGA INTERAKCIJSKE PRAVEDNOSTI I OTPORNOSTI ZAPOSLENIKA

Ana Jakopec

Filozofski fakultet, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Hrvatska

Zoran Sušanj

Filozofski fakultet, Sveučilište u Rijeci, Hrvatska

Marija Milić

Filozofski fakultet, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Hrvatska

Valerija Križanić

Filozofski fakultet, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Hrvatska

ajakopec1@ffos.hr

Proces organizacijske integracije – spajanje ili preuzimanje poduzeća – često se smatra ekstremnim oblikom organizacijske promjene. Kao odgovor na to, kod zaposlenika se često javljaju nepoželjne bihevioralne reakcije koje se manifestiraju u različitim oblicima kontraproduktivnih radnih ponašanja – apsentizmu, radu na osobnim umjesto na poslovnim zadacima, zanemarivanju uputa nadređenog rukovoditelja, krađi imovine te širenju glasina ili ogovaranju – koji negativno utječu na uspješnost organizacijske integracije. Ovim se istraživanjem nastoje ispitati faktori koji bi mogli umanjiti navedena nepoželjna organizacijska ponašanja. Preciznije, u ovom se radu provjerava medijacijska uloga otpornosti zaposlenika u odnosu između interakcijske pravednosti i kontraproduktivnih radnih ponašanja, i to u post-integracijskoj fazi procesa preuzimanja poduzeća. Prikupljanje podataka provedeno je na velikom uzorku (N = 991) zaposlenih prilikom pružanja savjetodavne usluge vođenja procesa organizacijske integracije. Rezultati medijacijske procesne analize potvrdili su da doživljena interakcijska pravednost umanjuje učestalost kontraproduktivnih radnih ponašanja zaposlenika nakon preuzimanja poduzeća. Dodatno, utvrđena je i medijacijska uloga otpornosti zaposlenika u međuodnosu interakcijske pravednosti i kontraproduktivnih radnih ponašanja. Naime, percepcije interakcijske pravednosti umanjuju učestalost kontraproduktivnih radnih ponašanja zaposlenika neposredno, ali i posredno – putem osnaživanja otpornosti zaposlenika. S obzirom na to da interakcijska pravednost organizacije i otpornost zaposlenika umanjuju nepoželjne reakcije zaposlenika koje se javljaju kao odgovor na promjene nakon organizacijske integracije, nalazi ovoga istraživanja imaju i važne implikacije za praksu rukovođenja i upravljanje ljudskim potencijalima u zahtjevnim procesima organizacijskog razvoja.

Ključne riječi / Keywords: kontraproduktivna radna ponašanja, interakcijska pravednost, otpornost zaposlenika, organizacijska integracija

MOTIVI ZA CIJEPLJENJEM I NECIJEPLJENJEM PROTIV COVID-19

Barbara Kalebić Maglica

Filozofski fakultet, Sveučilište u Rijeci, Hrvatska

Daniela Šincek

Filozofski fakultet, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Hrvatska

barbarakm@ffri.uniri.hr

Pandemija COVID-19 je uvelike promijenila život ljudi unazad dvije godine. Cjepivo se pojavilo u vrlo kratkom roku. Unatoč tome, u Republici Hrvatskoj cijepljenje nije napredovalo dinamikom koju su priželjkivali stručnjaci medicinske struke. Stoga je cilj ovog istraživanja prikazati motive za cijepljenjem i necijepljenjem. Istraživanje je provedeno online na prigodnom uzorku od 1806 sudionika (76,3 % žena, 23,0 % muškaraca i 0,7 % sudionika koji su izabrali odgovor "Drugo") od kojih 39,92 sudionika nije primilo niti jednu dozu cjepiva u trenutku sudjelovanja u istraživanju. Podaci prikazani u ovom radu dio su većeg istraživanja spremnosti na cijepljenje provedenog u razdoblju od 6. do 13. siječnja 2022. Sudionici su birali između 13 ponuđenih razloga za necijepljenje i 12 mogućih razloga za cijepljenje (u oba slučaja, uključujući "ne odnosi se na mene"). Mogli su odabrati više mogućih razloga kao i napisati razloge kroz otvoreni odgovor. Sudionici su dali 3784 razloga za necijepljenje (1073 odgovora su „ne odnosi se na mene“ ili ukazivanje da su cijepljeni). Najčešće odabrani razlog je „Smatram da cjepivo nije dovoljno istraženo“ (542 odabira), a 59 odgovora su napisali sami sudionici (najduži ima 177 riječi). Pojedini sudionici su birali i do osam razloga, a neki su odabrali više ponuđenih odgovora i dopisali svoj odgovor. Za cijepljenje je navedeno ukupno 5673 razloga (od toga 589 odgovora je bilo „ne odnosi se na mene“). Najviše puta (783) su sudionici birali „Smatram da ću tako smanjiti mogućnost da doživim nepoželjne posljedice COVID-a“. Odgovora koje su sami sudionici napisali bilo je 64, ali samo 13 se odnosilo na razloge cijepljenja. Preostali dopisani odgovori su iskazivali odbijanje cijepljenja poput odgovora „NIKADA ME NEĆETE UCJENITI NA CJEPIVO, NIIIIKAAAADA“. Iz navedenog se može zaključiti da su razlozi za necijepljenje povezani uz zabrinutost sudionika oko kvalitete cjepiva ili nepovjerenje u različite nositelje odgovornosti za borbu s pandemijom, dok su razlozi za cijepljenje usmjereni na zaštitu svog ili zdravlja bližnjih od COVID-19 bolesti.

Ključne riječi / Keywords: motivi, cijepljenje, COVID-19

ODREĐENI ASPEKTI MENTALNOG ZDRAVLJA I DIGITALNA AKTIVNOST U VRIJEME COVID-19 PANDEMIJE

Dora Korać

Fakultet hrvatskih studija, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

Katarina Jelić

Fakultet hrvatskih studija, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

Vanja Kopilaš

Medicinski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

Srećko Gajović

Medicinski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

dkorac@hrstud.hr

Istraživanja pokazuju kako je u pandemiji COVID-19 porastao broj različitih simptoma teškoća mentalnog zdravlja. Adolescenti su posebno rizična skupina jer su skloni tjeskobi i depresivnim simptomima. Prema izvještaju UNICEF-a 27 % mladih je anksiozno, a 15 % se bori s depresivnošću. Pandemija predstavlja rizik od regresije u socioemocionalnom razvoju zbog otežane interakcije s vršnjacima, nametnute socijalne izolacije i okretanju ka strategijama suočavanja koje uključuju pojačanu digitalnu aktivnost. Cilj istraživanja bio je utvrditi razine i stupanj povezanosti usamljenosti, raspoloženja, depresivnosti, anksioznosti i stresa te digitalne aktivnosti na uzorku adolescenata te ispitati postoje li spolne razlike u navedenim varijablama. U istraživanju je sudjelovalo 116 sudionika, prosječne dobi 21 godinu (SD = 2,9), od čega 43 mladića (37,1 %) i 73 djevojke (62,9 %). Većina je unatrag dvije godine završila srednju školu (60,3 %). Ispitivanje je provedeno online tijekom drugog vala COVID-19 pandemije u Hrvatskoj. Sudionici su ispunjavali upitnik koji obuhvaća socio-demografske podatke, Skalu depresije, anksioznosti i stresa, Skalu utjecaja događaja (IES-R), Kratku verziju UCLA skale usamljenosti, Skalu pozitivnog i negativnog afekta (PANAS) te Upitnik digitalne aktivnosti. Prosječni ukupni rezultati dobiveni na mjerama upućuju na blage ili prosječne vrijednosti kod većine promatranih psiholoških čimbenika. Prosječni ukupni rezultat na Skali utjecaja događaja ukazuje na blagu razinu stresa vezanog za pandemiju COVID-19, a sudionici izvještavaju o većoj prisutnosti pozitivnog raspoloženja uz pojačanu digitalnu aktivnost. Učestalije korištenje mobilnih uređaja utvrđeno je kod 47,4 % sudionika. Dodatno, njih 35,3 % češće koristi računala, dok 45,7 % sudionika izrazito često pregledava društvene mreže poput Instagrama i Facebook-a. Promatrajući spolne razlike utvrđeno je da adolescentice iskazuju višu razinu depresivnosti, anksioznosti i stresa. Također, sklonije su izbjegavanju, intruziji i pojačanoj pobuđenosti te u većoj mjeri doživljavaju negativno raspoloženje, odnosno emocije straha, krivnje i posramljenosti. Dodatno, rezultati upućuju na značajne i umjerene korelacije između većine mjera. Povećana digitalna aktivnost povezana je s pojačanom pobuđenošću te višim razinama anksioznosti i intruzije. Dobiveni nalazi ukazuju na pojačanu digitalnu aktivnost mladih obuhvaćenih ovim istraživanjem te značajan odnos iste s određenim psihološkim čimbenicima.

Ključne riječi / Keywords: COVID-19, digitalna aktivnost, mentalno zdravlje, mladi

KVALITETA ROMANTIČNIH ODNOSA I ROMANTIČNO SAMOPOIMANJE MLADIH

Ana Krnić

Osnovna škola Ivana Gundulića, Zagreb, Hrvatska

Lucija Šutić

Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

ana.krnic2@gmail.com

Romantični odnosi u adolescenciji i ranoj odrasloj dobi normativni su te usmjeravaju i mijenjaju tijekom psihosocijalnog razvoja adolescenata i sudjeluju u ispunjavanju brojnih razvojnih zadataka adolescencije, među kojima je i formiranje seksualnog identiteta i samopoštovanja. Samopoštovanje, kao evaluativna komponenta pojma o sebi, može utjecati na kvalitetu intimnih odnosa, ali opisana povezanost može ići i u drugome smjeru. Naime, kontingentnost (zavisnost) samopoštovanja upućuje na ovisnost samopoštovanja pojedinca o ishodima na različitim područjima koje pojedinac doživljava važnima. Budući da su romantični odnosi percipirani ključnima od strane mladih, moguće je pretpostaviti da događanja na romantičnome planu mogu utjecati na to kako pojedinac percipira vlastitu vrijednost. Ipak, istraživanja konstrukata vezanih uz ovo područje još su uvijek nedostatno zastupljena u hrvatskim stručnim i znanstvenim krugovima, stoga je cilj ovoga pilot istraživanja ispitati predviđaju li kvaliteta romantičnih odnosa i važnost istih relacijske aspekte samopoimanja – relacijsko samopouzdanje, relacijsku preokupaciju i relacijsku depresivnost. Istraživanje je provedeno u proljeće 2021. godine putem online upitnika. Prigodnim je uzorkom obuhvaćeno 121 mladih – studenata i srednjoškolaca, pri čemu se raspon dobi kretao od 17 do 28 godina ($M = 19,87$, $SD = 2,44$). Svi su sudionici u trenutku provedbe istraživanja bili u romantičnom odnosu te je većina sudionika bila ženskog spola (82,60 %). Osim odgovora na demografska pitanja, sudionici su ispunili Upitnik za procjenu odnosa te Skalu kvalitete romantičnih odnosa, a za potrebe istraživanja konstruirana je i skala percipirane važnosti romantičnih odnosa. Rezultati pokazuju da je percepcija važnosti veze jedini značajan prediktor relacijskog samopouzdanja i relacijske preokupacije ($\beta_{\text{samopouzdanje}} = ,235$; $\beta_{\text{preokupacija}} = ,282$). Tako oni mladi koji romantične odnose doživljavaju važnijima, imaju više relacijsko samopouzdanje, ali i višu razinu relacijske preokupacije. Kada je u pitanju relacijska depresivnost, značajnim prediktorom pokazali su se dob ($\beta = -,187$) i konfliktni obrasci komunikacije ($\beta = ,174$). Navedeni podaci upućuju na to da kvaliteta romantičnih odnosa i važnost istih predviđaju romantično samopoimanje mladih i osjećaj njihove romantične kompetentnosti, što pruža temelje za daljnja istraživanja ovoga područja.

Ključne riječi / Keywords: romantični odnosi, kvaliteta veze, relacijska depresivnost, relacijska preokupacija, relacijsko samopouzdanje, mladi

KOGNITIVNE POSLJEDICE MOŽDANOG UDARA U DJEČJOJ DOBI - PRIKAZ SLUČAJA

Branka Leljak

Specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju Krapinske Toplice, Hrvatska

branka.leljak@sbkt.hr

Moždani udar je naglo nastali neurološki poremećaj uzrokovan poremećajem cirkulacije u mozgu. Moždani udar može biti ishemijski kada nastaje uslijed začepjenja moždane arterije i hemoragijski kada se uslijed oštećenja krvne žile u mozgu krv izlije u okolno moždano tkivo. Podaci iz literature ukazuju na porast prevalencije i incidencije moždanog udara u dječjoj dobi. Cilj ovog rada je bio utvrditi vrstu i težinu kognitivnih i socio-emocionalnih posljedica moždanog udara (koji se dogodio 19. prosinca 2021.) kod djevojčice na rehabilitaciji u Specijalnoj bolnici za medicinsku rehabilitaciju Krapinske Toplice, uz praćenje brzine i uspješnosti oporavka. Analiza podataka se temeljila na prikupljenoj medicinskoj dokumentaciji, psihologijskoj opservaciji, psihodijagnostičkoj procjeni i tretmanu tijekom rada s pacijenticom u razdoblju od 5. siječnja 2022. godine do 30. ožujka 2022. godine. Rezultati ukazuju da su kod djevojčice kao posljedica ishemijskog moždanog udara prisutna značajna motorička oštećenja (ne hoda samostalno) i izražene poteškoće na području njezinog kognitivnog i socio-emocionalnog funkcioniranja. Primjenom psihodijagnostičkog testovnog materijala (PM-38 test, WMS skala, Test precrtavanja, LB-G test, EPQ-junior upitnik), materijala za provođenje kognitivnog tretmana i kontinuiranom psihologijskom opservacijom kod djevojčice je praćen oporavak prethodno navedenih funkcija. Tijekom navedenog razdoblja utvrđen je uspješan, ali ne i cjeloviti, oporavak kognitivnih funkcija, kao i djelomičan oporavak na području svakodnevnog socio-emocionalnog funkcioniranja. Zaključno, provedenom analizom dobiveni su podaci koji pokazuju da su teže posljedice moždanog udara prisutne na više segmenata svakodnevnog životnog funkcioniranja djevojčice, uključujući kognitivne funkcije i socio-emocionalni status. Uspješnost oporavka ukazuje na opravdanu potrebu da u procesu rehabilitacije djece nakon moždanog udara kontinuirano sudjeluje psiholog.

Ključne riječi / Keywords: moždani udar, kognitivna deterioracija, kognitivni oporavak, rehabilitacija

ONLINE NARUŠAVANJE PRIVATNOSTI I UOČENA STOPA RIZIKA

Šime Lugović

Privredna banka Zagreb d. d., Zagreb, Hrvatska

Zvezdan Penezić

Sveučilište u Zadru, Hrvatska

zpenezic@unizd.hr

Pojam privatnosti u digitalnom svijetu se u srži ne razlikuje od privatnosti u analognom, „offline“ svijetu. Osobni podatci su informacije koje se može povezati s osobom i na taj je način identificirati. U analognom svijetu, osobne informacije su u posjedu osobe na koju se odnose (izgled osobe, osobna iskaznica, otisak prsta), te ukoliko je osobu potrebno identificirati, osobna informacija je trenutno dostupna na uvid (legitimacija i sl.) i na taj način je određenu razinu privatnosti relativno jednostavno postići. Osobni podatci u digitalnom svijetu „odvajaju“ se od osobe koju identificiraju te se pohranjuju na lokacijama koje nisu pod direktnim/stalnim nadzorom osoba kojima pripadaju. Nažalost, u većini slučajeva pojedinci nisu niti svjesni na koji se način upravlja njihovim podacima u digitalnom svijetu, pojam koji neki autori definiraju i kao „informacijsku asimetriju“. Osim osobnih informacija koje korisnici u digitalnom svijetu svjesno dijele, postoji još kategorija koje korisnici većinom nesvjesno dijele: podatci koje sustavi „izvlače“ od korisnika odnosno podatci koje sustavi obrađuju za korisnike. Napadači u digitalnom i analognom/stvarnom svijetu imaju isti cilj, prikupiti osobne podatke, dok razlika u tipovima napada, ukoliko je fokusiran na osobu, a ne na sustav, proizlazi iz medija putem kojeg napadači izvršavaju napade. U slučaju da napadač želi prikupiti podatke o žrtvi čija ranjivost proizlazi iz same prirode osoba, koristiti će različite tehnike socijalnog inženjeringa kako bi došao do podataka. Jednom kad osobe postanu žrtve krađe podataka online, pretpostavka je da će se njihovo ponašanje drastično promijeniti, odnosno da će njihova stopa percepcije rizika online porasti. Istraživanja su pokazala kako ova pretpostavka ovisi o nizu faktora, a odgovori osoba o percepciji rizika ovise i o njihovom imovinskom stanju. Pored osobnih varijabli koje utječu na percepciju rizika sam tip napada kojeg je osoba postala žrtva utječe na njezinu percepciju rizika, pa tako napadi čiji su rezultati vidljivi odmah snažnije utječu na uočenu stopu rizika od onih čije se posljedice ne manifestiraju odmah, već kroz određeno vrijeme. U radu se prikazuju osnovne opasnosti koje prijete pojedincima u slučaju narušavanja privatnosti te se daju smjernice o tome kako prepoznati krađu podataka, odnosno kako se zaštititi od takvih napada.

Ključne riječi / Keywords: privatnost, digitalna privatnost, online rizici, socijalni inženjering

PERCEPCIJA UČITELJA RAZREDNE NASTAVE O INKLUZIJU DJECE S POTEŠKOĆAMA

Karla Matić

Centar za odgoj i obrazovanje Juraj Bonači, Split, Hrvatska

Petra Kasap

Prometno-tehnička škola Šibenik, Hrvatska

Nataša Marić

Dječji vrtić Čarobni pianino, Split, Hrvatska

petrakasap94@gmail.com

U suvremenom obrazovnom kontekstu inkluzija je prepoznata kao gotovo savršeni sustav (Wang, 2009) budući da se temelji na ideju ravnopravnosti i jednakopravnog uključivanja svake osobe/djeteta u odgojno-obrazovni proces. U nešto širem smislu, inkluzija pretpostavlja uključivanje djece i odraslih koji su zbog socijalnih, kulturnih, odgojno-obrazovnih, etničkih i drugih razloga podložni društvenoj isključenosti, izloženi društvenoj marginalizaciji, a samim time obespravljani i ranjivi (Karamatić-Brčić, 2013). S druge strane, u strogom obrazovnom smislu inkluzija se definira kao aktivno uključivanje učenika s posebnim potrebama u redovni nastavni proces (Subotić, 2014). U tom kontekstu učitelji i nastavnici predstavljaju najvažniju sponu između učenika i škole kao institucije, stoga se upravo oni smatraju jednim od ključnih faktora pri prilagodbi učenika s poteškoćama na pohađanje redovnog školskog programa (Rajović i Jovanović, 2010). Imajući navedeno u vidu, cilj ovog istraživanja bio je ispitati kako učitelji iz grada Zadra percipiraju inkluziju djece s poteškoćama, kako procjenjuju vlastite kompetencije za taj oblik rada te ispitati s kojim se preprekama u radu susreću. U tu svrhu provedeno je 5 polustrukturiranih intervjua s učiteljima iz Zadra (OŠ Stanovi), nakon čega su prikupljeni podaci transkribirani i analizirani metodom analize okvira. U sklopu navedene metode unaprijed su definirana tri tematska područja: proces inkluzije djece s poteškoćama, profesionalne kompetencije i prepreke u provedbi inkluzije, a zatim su za sva tri tematska područja oblikovane i specifične teme. Zaključno, utvrđeno je da učitelji vide inkluziju kao obrazovnu praksu koja promiče toleranciju i suradničko ponašanje, da je procjenjuju profesionalnim izazovom, ali ujedno i naglašavaju potrebu za profesionalnim usavršavanjem i stjecanjem dodatnih kompetencija. Dodatno, učitelji su istaknuli važnost suradnje s asistentima, stručnim suradnicima i roditeljima kako bi inkluzija bila uspješna, dok su nedovoljnu podršku države (materijalni i financijski resursi) prepoznali kao značajnu prepreku u kvalitetnom radu.

Ključne riječi / Keywords: inkluzija, djeca s poteškoćama, učitelji, razredna nastava, suradnja

**RODITELJSKI STRES MAJKI DJECE PREDŠKOLSKE DOBI: ULOGA PERCIPIRANE
RODITELJSKE KOMPETENTNOSTI I SOCIJALNE PODRŠKE**

Lucija Marković
Ivanec, Hrvatska

Ivana Hanzec Marković
Odjel društveno-humanističkih znanosti, Sveučilište u Slavonskom Brodu, Hrvatska
ihmarkovic@unisb.hr

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati razinu i izvore roditeljskog stresa majki djece predškolske dobi te provjeriti doprinos percipirane roditeljske kompetentnosti (roditeljske samoefikasnosti i zadovoljstva ispunjavanjem roditeljske uloge) i percipirane socijalne podrške (od obitelji, prijatelja i značajne druge osobe) u objašnjenju majčina doživljaja roditeljskog stresa. U istraživanju je sudjelovalo 211 majki ($M_{dob} = 33,48$, $SD = 5,09$) iz Varaždinske županije koje imaju djecu u dobi od 2 do 6 godina. Podaci su prikupljeni online upitnikom koji je sadržavao pitanja o sociodemografskim obilježjima, Upitnik izvora i intenziteta roditeljskog stresa, Skalu samoprocjene kompetentnosti roditelja i Multidimenzionalni upitnik percipirane socijalne podrške. Rezultati su pokazali da majke doživljavaju blage razine roditeljskog stresa, a glavnim izvorima tog stresa pokazali su se vezanost za dijete, ograničenja roditeljske uloge te odnosi sa supružnikom. Osim toga, doživljaj prihoda kućanstva pokazao se značajno povezan s ukupnim intenzitetom roditeljskog stresa, dok se ostale sociodemografske varijable (dob majke, radni status, bračni status, stupanj obrazovanja, broj djece u obitelji i dob djeteta) nisu pokazale značajnima. Provedbom hijerarhijske regresijske analize pokazalo se da je nakon kontrole doprinosa doživljaja prihoda kućanstva jedini značajan prediktor roditeljskog stresa zadovoljstvo ispunjavanjem roditeljske uloge, te je objašnjeno ukupno 29 % varijance roditeljskog stresa majki. Neočekivano, percipirana socijalna podrška iz tri različita izvora (obitelj, prijatelji i značajna druga osoba) povrh doživljaja prihoda i roditeljskih kompetencija nije značajno doprinijela objašnjenju roditeljskog stresa. Prema tome, ovo je istraživanje pokazalo da što su majke manje zadovoljne u roditeljskoj ulozi i što težim procjenjuju živjeti sa sadašnjim prihodima kućanstva, veći je njihov doživljaj roditeljskog stresa. Nalazi istraživanja mogu poslužiti u savjetodavnom i edukacijskom radu s roditeljima usmjeravajući se na izvore i odrednice roditeljskog stresa kako bi se prevenirao i smanjio roditeljski stres, odnosno roditeljima pružila podrška u suočavanju s različitim izazovima roditeljstva.

Ključne riječi / Keywords: roditeljski stres, roditeljska samoefikasnost, zadovoljstvo ispunjavanjem roditeljske uloge, socijalna podrška

UKLJUČENOST RODITELJA U AKTIVNOSTI SREDNJOŠKOLACA NA INTERNETU

Marija Milić, Daniela Šincek, Anita Barišić

Filozofski fakultet, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Hrvatska

mmilic@ffos.hr

Roditeljska medijacija je istaknuta kao važan socijalizacijski agens ponašanja djece na internetu. Iako postoje istraživanja roditeljske medijacije na djeci ranog i srednjeg djetinjstva i u ranoj adolescenciji, nedostaju istraživanja u srednjoj adolescentskoj dobi. Također, istraživanja usmjerena na kvantitativni pristup zanemaruju perspektivu adolescenata. Stoga je cilj ovog istraživanja dobiti uvid kako srednjoškolci doživljavaju uključenost svojih roditelja u njihovoj aktivnosti korištenja interneta. Kvalitativno istraživanje provedeno je na 19 srednjoškolaca (10 djevojaka) u kolovozu 2020. godine. Provedeni su individualni polustrukturirani intervjui. Istraživanje je dio šireg projekta "Pozitivna i negativna iskustva na internetu - digitalni svijet u kontekstu pandemije". Istraživačka pitanja su bila: 1) Koliko su roditelji uključeni i u kojim aktivnostima u ponašanja srednjoškolaca na internetu? 2) Kako roditelji reguliraju ponašanje srednjoškolaca na internetu? Pokazalo se da je relativno malo zajedničkih aktivnosti, odnose se na zajedničko gledanje filmova, razmjene poruka, pretraživanje oglasnika, zajedničko učenje i zajedničku kupnju te razgovore o online školi i objavljivanju slika. Pojavljuju se i situacije u kojima srednjoškolci savjetuju roditelje. Usmjeravanja ponašanja srednjoškolaca odvijaju se kroz relativno rijetko savjetovanje, obično na primjerima drugih, upute da se ne osuđuju drugi i da se ne priča s nepoznatima na internetu. Tek poneki srednjoškolci navode da imaju pravila i to u pogledu maksimalnog vremena na internetu, a sankcije za kršenje pravila ili ne postoje ili se odnose na oduzimanje uređaja. Prikazat će se i specifičnosti za mladiće i djevojke. Zaključno, roditelji su relativno slabo uključeni u aktivnosti srednjoškolaca na internetu.

Ključne riječi / Keywords: adolescenti, roditelji, uključenost, internet

PERCEPCIJA NARUŠENOSTI KVALITETE POJEDINIH ASPEKATA ŽIVOTA U UVJETIMA PANDEMIJE I DOŽIVLJAJ POTRESA KAO ODREDNICE NEKIH ASPEKATA SUBJEKTIVNE DOBROBITI STUDENATA

Tea Pavin Ivanec, Iva Fabijanić

Učiteljski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

tea.pavinivanec@ufzg.hr

Promjene uzrokovane pandemijom odrazile su se na gotovo sva područja svakodnevnog funkcioniranja i dobrobit pojedinaca, a cilj ovog istraživanja bio je ispitati jesu li percepcija narušenosti pojedinih aspekata života te prilagodba na online studiranje prediktori nekih indikatora subjektivne dobrobiti studenata u uvjetima pandemije. Također, s obzirom na to da su se u 2020. godini, osim pandemije, u Hrvatskoj dogodila i dva snažna potresa, provjereno je je li i to bio dodatan izvor stresa u već izazovnim uvjetima pandemije za one studente koji su potres doživjeli. U istraživanju je sudjelovalo 467 studenata s različitih fakulteta u Hrvatskoj (prosječne dobi 21,8 godina). Istraživanje je provedeno online u proljeće 2021. godine, a studenti su procijenili svoju opću prilagodbu na online studiranje te razinu narušenosti pojedinih aspekata života za vrijeme pandemije. Također, prikupljeni su i podaci o nekim indikatorima subjektivne dobrobiti studenata (pozitivan i negativan afekt), a studenti koji su doživjeli potres (njih 354 iz uzorka) su procijenili koliko im je taj događaj bio stresan. Dobiveni rezultati općenito su pokazali da studenti koji se smatraju bolje prilagođenima na online nastavu u uvjetima pandemije doživljavaju i više pozitivnog afekta, dok oni koji doživljavaju da je pandemija narušila kvalitetu njihovih obiteljskih odnosa i općeg zdravstvenog stanja doživljavaju manje pozitivnog afekta. S druge strane, studenti viših godina doživljavaju manje negativnog afekta, a procjene narušenosti kvalitete izvršavanja obaveza vezanih za fakultet, kvalitete obiteljskih odnosa i općeg zdravstvenog stanja su se također pokazale značajnim prediktorima negativnog afekta. U konačnici, studenti koji su doživjeli potres općenito doživljavaju više negativnog afekta, a percepcija stresnosti potresa pokazala se značajnim prediktorom negativnog afekta pri čemu studenti koji su taj događaj procijenili stresnijim, ujedno doživljavaju i više negativnog afekta. Dobiveni rezultati su u skladu s prethodnim sličnim istraživanjima o subjektivnoj dobrobiti studenata u vrijeme pandemije.

Ključne riječi / Keywords: pozitivan afekt, negativan afekt, pandemija, potres, studenti

NEKE ODREDNICE RODITELJSKOG PONAŠANJA OČEVA DJECE OSNOVNOŠKOLSKE DOBI

Marija Pavlić

Fakultet hrvatskih studija, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

Ivana Hanzec Marković

Odjel društveno-humanističkih znanosti, Sveučilište u Slavonskom Brodu, Hrvatska

Andreja Brajša- Žganec

Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, Hrvatska

Marija Džida

Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, Hrvatska

Maja Tadić Vujčić

Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, Hrvatska

marija.pavlic.mp@gmail.com

Mnogi istraživači baveći se temom roditeljstva, stavljali su naglasak na ispitivanje roditeljskih postupaka majki, dok su istraživanja rjeđe uključivala očeve roditeljske postupke. Obzirom na trend većeg uključivanja očeva u obiteljski život i brigu za djecu, a polazeći od Belskyjevog procesnog modela roditeljstva, u ovom su istraživanju ispitane određene individualne karakteristike djeteta (spol, dob), individualne karakteristike roditelja (osobine ličnosti) i kontekstualni izvori stresa i podrške (zadovoljstvo partnerskim odnosom) kao moguće odrednice roditeljskih postupaka očeva. Osim toga ispitana je pretpostavljena medijacijska uloga zadovoljstva partnerskim odnosom u odnosu između osobina ličnosti i roditeljskih postupaka. Podaci iz istraživanja prikupljeni su u sklopu projekta „Dobrobit djeteta u kontekstu obitelji“ (CHILD-WELL) financiranog od Hrvatske zaklade za znanost. Sudionici istraživanja bili su očevo, njih 988 ($M = 43,661$, $sd = 5,409$), čije je barem jedno dijete u dobi od 8 do 13 godina. U svrhu ovog istraživanja korišteni su Upitnik roditeljskih ponašanja (URP29), Upitnik ličnosti IPIP15 i Skala zadovoljstva brakom/vezom. Provedbom hijerarhijske regresijske analize utvrđeno je da je odabranim setom prediktora moguće objasniti 35,6 % varijance roditeljske podrške očeva pri čemu su se značajnim pozitivnim prediktorima pokazali ekstraverzija, savjesnost, ugodnost, intelekt i zadovoljstvo partnerskim odnosom. S druge strane, objašnjeno je 10,8 % varijance restriktivne kontrole očeva. Značajnim negativnim prediktorima pokazali su se spol i dob djeteta i zadovoljstvo partnerskim odnosom, dok se značajnim pozitivnim prediktorom pokazao neuroticizam. Nadalje, rezultati pokazuju kako zadovoljstvo partnerskim odnosom nije značajan medijator u odnosu između osobina ličnosti i roditeljske podrške očeva, kao ni u odnosu između osobina ličnosti i restriktivne kontrole. Rezultati istraživanja pružaju dodatan uvid u odrednice roditeljskih ponašanja iz perspektive očeva, a u kontekstu Belskyjevog procesnog modela roditeljstva.

Ključne riječi / Keywords: očevo, roditeljska podrška, restriktivna kontrola, osobine ličnosti, zadovoljstvo partnerskim odnosom

NEUROTICISM AND THE MEANING OF LIFE: THE ROLE OF POSSESSION-DEFINED HAPPINESS

Paula Pedić Duić

Učiteljski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

paula.pedic-duic@ufzg.hr

The relationship between individuals' personality traits and finding meaning in their lives is a recurring theme in personality research. Previous studies systematically showed that the meaning of life is positively related to extraversion, agreeableness, and conscientiousness, but it is negatively related to neuroticism. Even though the meaning of life correlates with all personality traits, the strongest explanatory personality trait for meaning in life is neuroticism. The amount of studies concerning this relationship has therefore increased, but new concepts have also been examined within this context. More specifically, the researchers are interested in finding possible buffers to this negative relationship. The main goal of the present research was to check whether possession-defined happiness, one of the core dimensions of materialism, moderated this relationship. Three hundred twenty-two individuals (of which 278 women), with an average age of 32.38 years ($SD = 11.67$ years) participated in the survey. For the needs of a specific study, relevant scales were singled out, which were part of a more extensive online questionnaire: The meaning of life scale (Vulić-Prtorić & Bubalo, 2006), BFI (John & Srivastava (1999), and a questionnaire of demographic data. Data gathered through this questionnaire have been analyzed through PROCESS macro (Hayes, 2018) in SPSS. As expected, results showed that there is a significant, negative, relationship between neuroticism and the meaning of life ($r = -.59$, $p < .01$). Furthermore, possession-defined happiness moderated the relationship between neuroticism and the meaning of life. The negative relationship between neuroticism and the meaning of life is greater in people who are more materialistic (on the possession-defined happiness dimension). Given the results obtained, in the coming period, it is necessary to focus more attention on possible ways of lowering materialistic tendencies, especially in those individuals with higher levels of neuroticism.

Ključne riječi / Keywords: materialism, neuroticism, possession-defined happiness, the meaning of life

**ODNOS TEORIJE UMA I EMOCIONALNE EMPATIJE KOD PSIHIJATRIJSKIH
BOLESNIKA**

Marina Perković Kovačević

Klinika za psihijatriju, KBC Osijek; MEFOS Osijek, Hrvatska

Iva Vidanec

Klinika za psihijatriju, KBC Osijek; FF Osijek, Hrvatska

Ana Grgić Koprivčić

Klinika za psihijatriju, KBC Osijek, Hrvatska

marina.perkovic@gmail.com

Test čitanja misli iz očiju (Reading the Mind in the Eyes test – RMET) jedan je od najučestalijih mjernih instrumenata za procjenu teorije uma na odrasloj populaciji. RMET predstavlja test socijalne i emocionalne osjetljivosti kojim se mogu ispitati teškoće u prepoznavanju mentalnih stanja druge osobe na temelju minimalnog broja pokazatelja na kliničkoj i nekliničkoj populaciji. Dosadašnja istraživanja kontinuirano potvrđuju kako psihijatrijski pacijenti postižu niže rezultate na RMET-u od osoba iz kontrolnih uzoraka. Cilj je ovog istraživanja ispitati teoriju uma na psihijatrijskim bolesnicima koristeći adaptiranu i revidiranu hrvatsku verziju Testa čitanja misli iz očiju (Reading the Mind in the Eyes test – RMET) prilagođenu hrvatskoj populaciji. U istraživanju je sudjelovalo 100 sudionika, kliničkih pacijenata s Klinike za psihijatriju, Kliničkog bolničkog centra Osijek. Uz Test čitanja misli iz očiju, korištena je Skala emocionalne empatije u svrhu ispitivanja povezanosti između rezultata RMET-a i skale empatije. Podaci dobiveni ovim istraživanjem konzistentni su s prijašnjima istraživanjima koja ističu teškoće u prepoznavanju mentalnih stanja druge osobe kod psihijatrijskih bolesnika sa psihotičnim poremećajima i poremećajima koji isključuju psihotičnost. Osim navedenog, rezultati upućuju na zaključak da su rezultati RMET-a i subskale afektivne empatije statistički značajno pozitivno povezani kod skupine bolesnika oboljelih od psihotičnih poremećaja. Rezultati hrvatske inačice Testa čitanja misli iz očiju konzistentni su s dosadašnjim istraživanjima o sniženoj razini socijalne i emocionalne osjetljivosti kod psihijatrijskih bolesnika upućujući na poteškoće u zauzimanju stajališta i mentalnog stanja druge osobe. Može se zaključiti kako je uspješnost na RMET-u u pozitivnoj korelaciji s razinom afektivne empatije kod sudionika sa psihotičnim poremećajima, što je u skladu s teorijskim pojašnjenjima kliničkih smetnji psihotičnog spektra. S obzirom na njegovu jednostavnost, ekonomičnost, dostupnost i jezičnu prilagođenost, RMET se čini korisnim mjernim instrumentom za procjenu teorije uma na odrasloj populaciji. Uzevši u obzir nedostatke i ograničenja ovog istraživanja, poželjno je nastaviti razvijati navedeni instrument radi uspješnijeg prepoznavanja suptilnih razlika teškoća kod prosječne i kliničke populacije.

Ključne riječi / Keywords: teorija uma, hrvatska inačica RMET, empatija, psihijatrijski bolesnici

IZRADA I PRIMJENA SKALE KVALITETE SNA

Ana Petak

Fakultet hrvatskih studija, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

Kristina Perišić

Veleučilište Velika Gorica, Hrvatska

Josipa Rožman

Opća bolnica Karlovac, Odjel za psihijatriju, Karlovac, Hrvatska

apetak@hrstud.hr

Kvaliteta sna je važan konstrukt kojeg nije lako definirati i objektivno mjeriti, a elementi spavanja s kojima se dovodi u vezi razlikuju se po svojoj relativnoj važnosti na individualnoj razini. Istraživanje je provedeno s ciljem opisivanja kvalitete sna građana te provjere nekih metrijskih karakteristika nove Skale kvalitete sna. U istraživanju je sudjelovalo 387 sudionika (81 % ženskih, 19 % muških) u dobi od 19 do 69 godina ($M = 37,96$, $sd = 11,15$) s područja RH. Sudionici su ispunjavali Skalu kvalitete sna izrađenu za potrebe istraživanja procjenjujući u kojoj mjeri se na njih odnosi pojedina tvrdnja (0-nikad, 4-gotovo uvijek). Od inicijalne 22 čestice izdvojeno je 14 čestica koje čine skalu visoke pouzdanosti (Cronbach's $\alpha = 0,912$) i dvofaktorske strukture (noćni san i dnevno funkcioniranje) koja objašnjava 57 % varijance konstrukta. Istraživanje je provedeno online tijekom lipnja 2021. Ukupan rezultat skale računa se kao prosječan odgovor te ukazuje na osrednju kvalitetu sna sudionika ($M = 2,32$, $sd = 0,68$) koja je blago iznad teorijskog prosjeka skale. Sudionici općenito procjenjuju svoje spavanje tijekom noći dobrim ($M = 2,71$, $sd = 0,81$, $Mdn = 2,8$), a odraz sna na dnevno funkcioniranje prosječnim ($M = 2,09$, $sd = 0,76$) te noćni san procjenjuju značajno boljim od njegovog učinka na dnevno funkcioniranje ($t = -15,478$, $p < 0,01$). Utvrđene su niske, no značajne korelacije rezultata s dobi i obrazovanjem sudionika. Potrebna je dodatna provjera konstruktne valjanosti skale. Kako su pritužbe na kvalitetu spavanja česte, a problemi sa spavanjem mogu biti simptom mnogih medicinskih poteškoća, rezultati ukazuju na potrebu za daljnjim istraživanjima čimbenika povezanih s kvalitetom sna.

Ključne riječi / Keywords: kvaliteta sna, dnevno funkcioniranje, noćni san, skala

**ODNOS OSOBINA LIČNOSTI I AFEKTA S PRILAGODBOM STUDENATA NA
STUDENTSKI ŽIVOT U KONTEKSTU PANDEMIJE COVID-19**

Maja Pravica

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

Lora Čuljak

Department of Psychology, University of Amsterdam, Netherlands

Ana Butković

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

maja.pravica@gmail.com

Polazak na studij predstavlja značajnu životnu promjenu koja zahtijeva prilagodbu na različite nove zahtjeve i okolnosti. Prilagodba na studij je za mnoge stresna, a uspješnost prilagodbe je povezana s osobinama ličnosti i afektivnim iskustvom. Pandemija COVID-19 je donijela promjene u svakodnevni život i u način studiranja. Cilj je ovog istraživanja ispitati doprinos osobina ličnosti i afektivnog iskustva u objašnjenju prilagodbe na studij studenata prve godine studija u kontekstu pandemije COVID-19. Istraživanje je provedeno na studenticama i studentima (N = 121) sveučilišta u Republici Hrvatskoj koji su bili prva godina studija tijekom akademskih godina 2019./2020. i 2020./2021. Sudionici su putem online obrasca ispunjavali Petofaktorski upitnik ličnosti 2 (BFI-2), Skalu prilagodbe studenata na studij (SACQ) te Skalu pozitivnog i negativnog afekta (PANAS) kojom se procjenjivao afekt tijekom akademske godine 2020./2021. Rezultati provedene regresijske analize su pokazali da su osobine ličnosti i afektivno iskustvo značajni prediktori u predviđanju prilagodbe na studij, pri čemu je za emocionalnu prilagodbu značajan negativni afekt, a objašnjeno je 45,8 % varijance, za akademsku prilagodbu pozitivni afekt, a objašnjeno je 50,4 % varijance, te za socijalnu prilagodbu ekstraverzija i pozitivni afekt pri čemu je objašnjeno 39,8 % varijance. Rezultati ukazuju da su studenti s višim rezultatom na ekstraverziji, oni koji su doživljavali više pozitivnog afekta tijekom pandemije te oni koji su doživljavali manje negativnog afekta tijekom pandemije imali bolju prilagodbu na studij. Rezultati ovog istraživanja potvrđuju važnost osobina ličnosti i afektivnog iskustva u prilagodbi na studij u doba pandemije.

Ključne riječi / Keywords: osobine ličnosti, pozitivni afekt, negativni afekt, prilagodba na studij, COVID-19

**ODNOS AFEKTIVNOSTI, PSIHOSOMATSKIH SIMPTOMA I SAMOPROCJENE ZDRAVLJA
STUDENATA ZA VRIJEME PANDEMIJE COVID-19**

Nikolina Primorac

DENTAL CENTAR ŽUPA d.o.o., Trstenik, Hrvatska

Ana Petak

Fakultet hrvatskih studija, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

Jelena Maričić

Fakultet hrvatskih studija, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

apetak@hrstud.hr

Pandemija COVID-19 doprinijela je porastu broja psihosomatskih simptoma i negativnih emocija (Zidkova i sur., 2021), a pozitivan i negativan afekt te psihosomatski simptomi povezani su s procjenama zdravlja (Ambrona i López-Pérez, 2014, Noor i sur., 2021). Cilj istraživanja je istražiti odnos navedenih varijabli u kontekstu pandemije COVID-19. U istraživanju je sudjelovalo 312 studenata s područja RH. Izdvojeni su podaci 293 studenta kod kojih procjena ometanja psihosomatskim simptomima nije veća od procjene učestalosti simptoma. Uzorak izdvojen na taj način pretežno je ženskog spola (86%) u dobi od 18 do 32 godine ($M = 21,94$, $sd = 1,95$). Studenti su tijekom travnja 2021. u online formatu ispunjavali Upitnik psihosomatskih simptoma (PSS, Vulić-Prtorić, 2019) i Ljestvicu pozitivnih i negativnih iskustava (SPANE, Diener i sur., 2009). Korelacijske analize rezultata pokazuju da je lošija procjena zdravlja povezana s više negativnog i manje pozitivnog afekta, višom frekvencijom simptoma i ometanjem simptomima te većom razlikom učestalosti i ometanja simptomima. Rezultati jednosmjerne analize varijance za razlikovanje tri podskupine samoprocjene zdravlja (izvršno, dobro, osrednje/loše) pokazuje da sudionici koji svoje zdravlje procjenjuju izvršnim doživljavaju značajno više pozitivnog afekta te značajno manje negativnog afekta u usporedbi sa ostalim podskupinama. Nadalje, analiza varijance za razlikovanje skupina s visokom, srednjom i niskom razlikom učestalosti psihosomatskih simptoma i ometanja simptomima pokazuju da sudionici s visokom razlikom učestalosti i ometanja doživljavaju značajno manje pozitivnog afekta i značajno više negativnog afekta u odnosu na ostale podskupine, uz napomenu da nisu uključeni rezultati sudionika kod kojih je ometanje sptomima veće od učestalosti. Bilježi se interakcijski efekt samoprocjene zdravlja i razlike učestalosti i ometanja na negativni afekt, pri čemu sudionici izvršnog zdravlja s najmanjom razlikom učestalosti i ometanja doživljavaju najmanje negativnog afekta, a sudionici sa srednjom razlikom i lošom procjenom zdravlja doživljavaju najviše negativnog afekta. Rezultati ukazuju na potrebu za daljnjim istraživanjem potencijalnog zaštitnog učinka pozitivnog afekta na samoprocjenu zdravlja i doživljavanje različitih tjelesnih simptoma.

Ključne riječi / Keywords: pozitivan afekt, negativan afekt, psihosomatski simptomi, zdravlje

CALL TO ACTION: ARE WE WILLING TO CHANGE OUR HABITS OR PUT PRESSURE ON BIG CLIMATE CHANGE CONTRIBUTORS?

Antea Stojiljković, Sara Dojčinović, Lea Gorišek, Aleks Mladenović

Department of Psychology, Faculty of Philosophy, University of Belgrade, Serbia

ant070314@gmail.com

Climate change is one of the most urgent concerns humankind is facing today. Pro-environmental calls for action often target individual behaviours, emphasizing our personal responsibility and habit changes. These calls can also be aimed at encouraging people to put pressure on the companies who contribute to climate change to alter their policies and harmful practices. The existing literature indicates that a call for environmental action causes a paradoxical effect on people, resulting in a lower willingness to engage in such actions after reading the message. There is also evidence that peoples' beliefs on climate change, as well as their actions towards it, may be affected by their level of concern and anxiety regarding the environment and climate. Therefore, we investigated the impact of the messages referring to the call to environmental action, which include (1) changes in personal everyday habits or (2) social engagement in the form of pressure on the corporations demanding corporate responsibility, on people's willingness to (1) change personal habits or (2) put pressure on corporations. Participants were randomly divided into two experimental groups and one control group. All groups were presented with short descriptions of the climate change impact on the local environment, but only the participants in the experimental groups read the call to action messages (call to change in individual habits or call to social engagement). Additionally, we assessed individuals' levels of climate anxiety using Climate Change Worry Scale (CCWS), which was translated to Serbian ($\alpha = .926$). Compared with the two experimental groups, the paradoxical effect occurred only in the control group when it came to their willingness to publicly demand corporate environmental responsibility. On the other hand, experimental groups showed an increase in their willingness to engage in both types of ecological behaviors after reading the call to environmental action messages, regardless of the message type. It was established that climate anxiety has a significant influence on pro-environmental habits in general. In conclusion, these results indicate that, depending on the people's initial climate change anxiety, call to action messages, which associate proposed change in behavior with its direct impact, could have an important role in promoting pro-environmental action.

Ključne riječi / Keywords: environmental behaviour, climate anxiety, individual habits, corporate responsibility, pro-ecological messages

**IS HONESTY THE BEST POLICY FOR EVERYONE? AGE AND GENDER DIFFERENCES
IN EVERYDAY LYING**

Ines Sučić

Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, Hrvatska

Anja Wertag

Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, Hrvatska

Maja Đuras

Odsjek za psihologiju, Fakultet hrvatskih studija, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

Maja Ribar

Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, Hrvatska

ines.sucic@pilar.hr

Research consistently points to the significant gender and age differences in lying, especially depending on the context, type of lie, and consequences. However, the sizes and directions of those differences are still inconclusive. Thus, the aim of this study was to further investigate gender and age differences in low stake lies (i.e., simple lies with no or minimal consequences for the individual using them) in everyday interactions. It was hypothesised that gender and age differences would be pronounced: (a) in the type of lying (e.g., older respondents and females being more prone to other-oriented lies), and (b) in the self-perception of lying abilities (e.g., younger respondents and males being more convinced in their lying abilities). The study was conducted online on a convenience sample of 158 adults (52% female) aged 18 to 37 ($M = 24$; $SD = 4.46$). Respondents estimated their 24-hour lying frequency, and the perception of the outcomes of their lying. Also, they assessed their lying ability and behaviour in everyday life and their lying tendencies in different everyday social situations. While there was a significant main effect of gender ($F(16,108) = 2.50$, $p < .01$; Wilks' $\Lambda = .73$; $\eta^2 = .27$), and age ($F(16,108) = 1.76$; $p < .05$; Wilks' $\Lambda = .79$; $\eta^2 = .21$), effect of interaction of gender and age was not significant ($F(16,108) = 0.87$; $p > .05$; Wilks' $\Lambda = .89$; $\eta^2 = .11$). Analysis of the main effects revealed that men and younger respondents found themselves better at lying ($F(1,123) = 2.85$; $p < .05$; $F(1,123) = 9.84$; $p < .01$ respectively) and found it less difficult to tell a lie ($F(1,123) = 8.14$; $p < .01$; $F(1,123) = 5.25$; $p < .05$ respectively) than women and older respondents. Women and younger respondents reported a higher tendency for prosocial commission (directly stating something the speaker knows to be false to benefit somebody else) than men and older respondents ($F(1,123) = 9.47$; $p < .01$; $F(1,123) = 5.31$; $p < .05$ respectively), and men were concerned less than women that they will be caught in lying ($F(1,123) = 5.58$; $p < .05$). Younger respondents in comparison to older respondents told more lies during 24 hours preceding the survey ($F(1,123) = 5.13$; $p < .05$); were more prone to overestimate their lying ability compared to others ($F(1,123) = 9.81$; $p < .01$); had more pronounced duping delight when lying ($F(1,123) = 5.28$; $p < .05$); and think their lies are harder to be detected by others ($F(1,123) = 6.08$; $p < .05$). Taken together, the results of this study further clarify age and gender differences in everyday lying.

Ključne riječi / Keywords: everyday lying, gender, age

KOJU STRATEGIJU ŽIVOTNE POVIJESTI USVAJAJU OBOLJELI OD EPILEPSIJE?

Nataša Šimić

Odjel za psihologiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska

Anamarija Šesnić

Centar za odgoj i obrazovanje Juraj Bonači, Split, Hrvatska

nsimic@unizd.hr

Prema teoriji životne povijesti organizmi posjeduju ograničene resurse koje raspoređuju između različitih aktivnosti potrebnih za rast, razmnožavanje i održavanje. Kompromisi prilikom raspodjele resursa definiraju strategije životne povijesti, koje se mogu promatrati kao kontinuum na čijim krajevima su brza i spora strategija. U dosadašnjim istraživanjima utvrđeno je da su materijalne prilike, stres u djetinjstvu, roditeljska uključenost kao i rizik od smrtnosti odrednice strategija životne povijesti, koje do sada nisu istraživane na oboljelima od epilepsije. Stoga je cilj provedenog istraživanja bio ispitati strategije životne povijesti na prigodnom uzorku od 145 sudionika oboljelih od epilepsije i 149 sudionika koji nemaju epilepsiju niti druge kronične bolesti. Polazeći od postavki teorije životne povijesti, za očekivati je da će oboljeli od ove kronične bolesti, u odnosu na sudionike koji ne boluju od epilepsije i drugih kroničnih bolesti, usvojiti brzu životnu strategiju. *Online* putem primijenjen je Upitnik socioseksualne orijentacije (Simpson i Gangestad, 1991), Mini-K kraća forma upitnika strategija životnih putova (Figueredo i sur., 2006) te Upitnik općih podataka koji je konstruiran u svrhu ovog istraživanja. Utvrđeno je da su oboljeli od epilepsije u odnosu na sudionike koji nemaju epilepsiju u ranijoj dobi dobili prvo dijete. Kada je riječ o dobi menarhe i dobi stupanja u prvi seksualni odnos, kao i postignutim rezultatima na Upitniku socioseksualne orijentacije i Mini K upitniku strategija životnih putova, nisu utvrđene značajne razlike između ove dvije skupine. Dobiveni rezultati pokazali su značajne povezanosti između materijalnih prilika tijekom odrastanja, prisutnosti i uključenost roditelja/skrbnika te doživljene razina stresa do desete godine života i postignutih rezultata na upitniku strategija životnih puteva. U skladu s očekivanjem, lošije materijalne prilike, niža uključenost roditelja/skrbnika te veća izloženost stresu do desete godine života povezane su s usvajanjem brže razvojne strategije.

Ključne riječi / Keywords: teorija životne povijesti, epilepsija

ISPITIVANJE ODNOSA IZMEĐU ALKOHOLIZMA I RAZINE DEPRESIVNOSTI,
ANKSIOZNOSTI I STRESA KOD STUDENATA U GRADU ZAGREBU

Ana Vukoja, Ana Srebačić, Marija Perđun, Stela Mutavdžija

Odsjek za psihologiju, Fakultet hrvatskih studija, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

avukoja@hrstud.hr

Konsumacija alkohola kod mladih može biti dio eksperimentiranja tijekom psihološkog razvoja u adolescenciji i ranoj odrasloj dobi, međutim nerijetko je motivacija za konzumiranjem alkohola nošenje s problemima, odnosno smanjivanje stresa te simptoma anksioznosti i depresije. Istraživanja su pokazala da postoji jasna povezanost između anksioznosti i konzumacije alkohola, te je ta veza izraženija kod studenata koji imaju poteškoća s prilagodbom. Neka istraživanja ukazuju da ljudi posežu za alkoholom kako bi ublažili simptome anksioznosti ako također pate od depresije. Jedan od glavnih razloga pretjerane konzumacije alkohola kod studenata je visoka razina stresa kojem su izvor akademske obaveze i socijalni pritisak. Stoga, studenti koji ne pronađu adaptivni način nošenja sa stresom često posežu za alkoholom kao načinom rješavanja problema što uzrokuje brojne negativne posljedice. Ovim istraživanjem ispitala se povezanost između konzumacije alkohola i razine depresivnosti, anksioznosti i stresa kod studenata u Gradu Zagrebu. S ciljem utvrđivanja povezanosti provedeno je korelacijsko istraživanje u kojem je sudjelovalo 122 studenata koji studiraju u Gradu Zagrebu. Uzorkom su zahvaćeni pripadnici oba spola, različitih smjerova, razina studija i dobi. Raspon dobi ispitanog studentskog uzorka iznosio je od 18 do 26 godina ($M = 21,10$ i $SD = 1,991$). Od ukupno 113 sudionika, 31 sudionik je bio muškog, a 82 ženskog spola. Sudionici su ispunjavali online upitnik koji se sastojao od pitanja o općim i demografskim podacima, Skale depresivnosti anksioznosti i stresa (DASS) koja se sastoji od tri subskale (depresivnosti, anksioznosti i stresa) te Skale uključenosti adolescenata u alkoholizam (The Adolescent Alcohol Involvement Scale) kojom se ispitala varijabla konzumacije alkohola. Spearmanovom rang korelacijom dobiveno je kako postoji statistički značajna povezanost između konzumacije alkohola i razine depresivnosti ($r_s = ,378$, $p < ,01$), konzumacije alkohola i razine anksioznosti ($r_s = ,361$, $p < ,01$) te konzumacije alkohola i razine stresa ($r_s = ,301$, $p < ,01$). Sukladno rezultatima, tri hipoteze kojima je istraživanje vođeno su potvrđene iz čega se može zaključiti kako je razina konzumacije alkohola povezana s razinama depresivnosti, anksioznosti i stresa što je u skladu s prethodnim istraživanjima. S ciljem smanjivanja konzumacije alkohola, potrebno je provoditi preventivne programe i edukacije o mentalnom zdravlju među mlađom populacijom.

Ključne riječi / Keywords: konzumacija alkohola, depresivnost, anksioznost, stres, studenti

**ZNAČAJ DEPRESIVNOSTI I ANKSIOZNOSTI U OBJAŠNENJU SUBJEKTIVNE
KVALITETE ŽIVOTA BOLESNIKA OBOLJELIH OD RAZLIČITIH BOLESTI**

Gorka Vuletić, Ana Pašalić

Filozofski fakultet, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Hrvatska

gvuletic@ffos.hr

Cilj ovog istraživanja bio je utvrditi postoje li razlike u kvaliteti života mjerenoj kroz doživljeno zadovoljstvo životom, između skupina osoba oboljelih od različitih bolesti i može li se eventualna razlika pripisati psihičkim varijablama depresivnosti i anksioznosti prije nego samoj tjelesnoj bolesti. U ispitivanju je sudjelovalo 156 bolesnika, podijeljenih u tri skupine prema tipu bolesti. Prva skupina broji 53 pacijenta oboljela od internističke bolesti (po tipu tjelesna bolest koja nije vidljiva za okolinu). Druga skupina broji 50 pacijenata oboljelih od dermatološke bolesti (tjelesne bolesti koja je vidljiva za okolinu), a treća skupina broji 53 pacijenta oboljela od psihičke bolesti. U istraživanju su korišteni sljedeći upitnici: Beckova skala depresivnosti (BDI), Upitnik stanja-osobine anksioznosti (STAI), Upitnik kvalitete života Svjetske zdravstvene organizacije (WHOQOL-BREF) te skala samoprocjene zadovoljstva životom. Ispitani su prediktori opće kvalitete života bolesnika. Demografske varijable spol i dob nisu se pokazale značajnim prediktorima kvalitete života. Rezultati su pokazali da depresivnost ima najveći doprinos u objašnjenju kvalitete života bez obzira na tip bolesti. Potom slijedi anksioznost kao osobina, dok se anksioznost kao stanje nije pokazala značajnim prediktorom kvalitete života. Rezultati ukazuju na važnost psihičkih osobina anksioznosti i depresivnosti, kako u samom razumijevanju koncepta kvalitete života bolesnika, tako i u održavanju i unapređenju njihove kvalitete života, kroz brigu za mentalno zdravlje paralelno s liječenjem osnovne bolesti.

Ključne riječi / Keywords: kvaliteta života, depresivnost, anksioznost, bolesnici

OKRUGLI STOL / ROUND TABLE

OKRUGLI STOL: EPILEPSIJA I KOGNITIVNI RAZVOJ U DJEČJOJ DOBI

Voditeljica/Convenor: **Sanja Delin**

Odjel za psihologiju, Sveučilište u Zadru; Opća bolnica Zadar, Odjel za pedijatriju, Zadar, Hrvatska

delinsanja@gmail.com

Sudionici:

Inge Vlašić Cicvarić

Medicinski fakultet, Sveučilište u Rijeci, Katedra za pedijatriju; KBC Rijeka, Zavod za kliničku, zdravstvenu i organizacijsku psihologiju, Rijeka, Hrvatska

Sanja Delin

Odjel za psihologiju, Sveučilište u Zadru; Opća bolnica Zadar, Odjel za pedijatriju, Zadar, Hrvatska

Vlasta Đuranović

Medicinski fakultet, Sveučilište u Rijeci, Katedra za neurorehabilitaciju; Klinika za dječje bolesti Zagreb, Klinika za pedijatriju, Neuropedijatrijski odjel, Referentni centar Ministarstva zdravstva Republike Hrvatske za rast i razvoj djece, Hrvatska

Igor Prpić

Medicinski fakultet, Sveučilište u Rijeci, Katedra za pedijatriju; KBC Rijeka, Klinika za pedijatriju, Zavod za neurologiju i dječju psihijatriju, Referentni centar Ministarstva zdravstva Republike Hrvatske za epilepsije i konvulzivne bolesti razvojne dobi, Hrvatska

Epilepsija je bolest mozga obilježena ponavljajućim, neprovociranim epileptičkim napadajima uzrokovanim paroksizmalnom aktivnošću moždanih stanica. Navedeno obuhvaća skup poremećaja koji su različitih uzroka, simptoma, tijeka i prognoze kao i ishoda. Pojavnost epilepsije je oko 2 % u općoj populaciji, a u tri četvrtine oboljelih pojava epilepsije događa se prije dvadesete godine. Najčešća je neurološka bolest u dječjoj dobi. Ovi heterogeni poremećaji uključuju kliničke sindrome, obilježene različitim tipovima napadaja i različitom podliježećom etiologijom, koji zadovoljavaju različite dijagnostičke kriterije, zahtijevaju različite strategije liječenja i pokazuju različite dugoročne ishode. U osoba oboljelih od epilepsije dosljedno se pokazuje povećan rizik za široki raspon emocionalnih i ponašajnih problema. Stoga je izvjesno da pored prisutnosti kronične bolesti postoje i drugi dodatni čimbenici koji utječu na prilagodbu osoba s epilepsijom i njihovo psihosocijalno funkcioniranje. Kognitivna oštećenja i poremećaji ponašanja mogući su komorbiditeti epilepsije, za koje se ističe da mogu imati veće nepovoljne posljedice na kvalitetu života od bolesti. Kognitivni poremećaji mogu prethoditi pojavi prvog napadaja, kao i pokazati se pa i progredirati tijekom trajanja bolesti. Oni mogu biti kronični, prvenstveno proizašli iz temeljne etiologije epilepsije, kao i dinamički pod utjecajem ponavljajućih napadaja, epileptiformnih abnormalnosti i učinaka antikonvulzivnih lijekova. Štoviše, dinamički

kognitivni deficiti mogu postati trajni, kada negativni utjecaj prolaznih promjena nije bilo moguće ublažiti ili ako se dinamičke promjene događaju tijekom kritičnih razdoblja razvoja. Područja kognicije u kojim se često nalaze specifične teškoće uz epilepsiju su pažnja i pamćenje. Upravo teškoće u području pažnje i pamćenja povezuju se s teškoćama u obrazovanju koje češće doživljavaju djeca s epilepsijom u usporedbi sa zdravim vršnjacima. Kognitivne deterioracije različitog stupnja, gotovo uvijek se događaju u specifičnim epileptičkim sindromima poput stečene epileptičke afazije (sindrom Landau Kleffner) i epileptičke encefalopatije s kontinuiranim šiljak-valom tijekom spavanja. Najteža se oštećenja kognitivnih sposobnosti najčešće nalaze kod osoba s epilepsijom koja je započela u ranom djetinjstvu, osobito u bolesnika s epileptičkim encefalopatijama. Kognitivne sposobnosti uključene su u svaki aspekt života, pa se deficiti u kognitivnom funkcioniranju nepovoljno odražavaju na kvalitetu života. Živjeti s epilepsijom kao kroničnom bolešću podrazumijeva i suočavati se sa širokim opsegom sekundarnih psihosocijalnih stresora koji uključuju i stigmu ove bolesti i na koje se je teško adaptirati. Psihološka prilagodba je funkcija kognitivnih sposobnosti, emocija i ponašanja te socijalne podrške od obitelji, škole, vršnjaka uz istaknutu važnost podrške stručnjaka. Stoga je unaprjeđivanje znanja stručnjaka koji u svom području djelovanja susreću oboljele od epilepsije imperativ usmjeren poboljšanju kvalitete života ove vulnerabilne skupine.

Ključne riječi / Keywords: epilepsija, kognitivne sposobnosti, psihološka prilagodba

RADIONICE / WORKSHOPS

RADIONICA / WORKSHOP: INTRODUCING HAVENING: A PSYCHOSENSORY INTERVENTION TO FACILITATE ADAPTIVE PROCESSING OF NEGATIVE EMOTIONS

INTRODUCING HAVENING: A PSYCHOSENSORY INTERVENTION TO FACILITATE ADAPTIVE PROCESSING OF NEGATIVE EMOTIONS

Kirsty Hunter

Nottingham Trent University, Clifton Campus, Nottingham, United Kingdom

kirsty.hunter@ntu.ac.uk

Havening is a psychosensory technique that can be used to process trauma or stress, by harnessing the power of therapeutic touch. Havening can also be used to help with anticipatory anxiety or future stress; and to build psychological resilience. Whilst worldwide anecdotal evidence supports various psychological applications for Havening, until now there has been limited empirical research. Our study is the first to investigate the effects of Havening touch on subjective distress, mood, brain function and psychological wellbeing. Our research team will present a workshop of 60 minutes on Havening. The workshop will include a scientific presentation of the theory and data from our research, alongside a demonstration of the Havening Technique.

Scientific Element

We will discuss prevailing mechanistic theories of Havening and present findings from our research in which participants underwent a single session of Havening in response to a self-reported distressing event. Mood and resting-state electroencephalography were assessed prior to, and immediately following, the session. Psychological health was assessed at baseline and two weeks follow-up via an online self-report questionnaire. Findings are in line with the beneficial effect of nurturing touch in facilitating adaptive processing of stress and trauma.

Havening Demonstration and Debrief

In the demonstration, trained practitioners will lead an experiential session where Havening is used to support delegates thinking about progression in an area of their life that matters to them (e.g., a specific goal, education, work or skill development or adding more fun into their life). The practitioners will lead the participants through applying the Havening Touch to themselves whilst also guiding some possibility thinking, mental time travel into future progress, success, celebration and gratitude activities. We will then facilitate a discussion between delegates about their Havening experience and finish with a 'question and answer' session.

Voditeljji / Convenors: Kirsty Hunter, Tony Burgess, Julie French, Alex Sumich

Ključne riječi / Keywords: Havening, touch, wellbeing, trauma processing

RADIONICA / WORKSHOP: SKLONOST USPOREĐIVANJA S DRUGIMA I SOCIJALNE ZALIHE

SKLONOST USPOREĐIVANJA S DRUGIMA I SOCIJALNE ZALIHE

Rej Kovačević i Petar Znaor

Hrvatsko katoličko sveučilište, Zagreb, Hrvatska

rkovacevic@unicath.hr

pznaor@unicath.hr

Putem kombinacije predstavljanja osnovnih teorijskih podloga i praktičnih vježbi polaznicima će se nastojati približiti što to sklonost uspoređivanja s drugima i socijalne zalihe uopće jesu, na temelju kojih zakonitosti djeluju, kako to dvoje utječe na naše mentalno zdravlje i ono najvažnije - kako na njih možemo utjecati. Radionicu će voditi univ. bacc. psych. Rej Kovačević i univ. bacc. psych. Petar Znaor, a osmišljena je pod mentorstvom izv. prof. dr. sc. Anamarije Bogović sa Hrvatskog katoličkog sveučilišta. Radionica će trajati oko 70 minuta, a ciljana skupina mogu biti srednjoškolci, studenti, njihovi roditelji i profesori. Broj sudionika bit će ograničen na oko 30 osoba. Što se samog sadržaja radionice tiče, tema sklonosti uspoređivanja s drugima bit će započeta imitacijom situacija s kojima su se, ako ne svi, onda većina susrela tijekom odrastanja, a koje su na neki način u nama, svjesno ili nesvjesno, dodatno razvijale sklonost uspoređivanja s drugima: *Stanite u vrstu od najvišeg do najnižeg* i *Koliko je Ivan dobio (na testu)*. Nakon toga bit će objašnjeno kako socijalno uspoređivanje funkcionira na društvenim mreža, kao i zanimljive teorije hiperpersonalne samoprezentacije, samodiskrepancije i socijalne komparacije Leona Festingera. Na kraju same teme, bit će dano nekoliko savjeta kako smanjiti socijalne usporedbe što posljedično djeluje na bolje mentalno zdravlje. Kada su socijalne zalihe u pitanju, one će na teorijskoj razini polaznicima biti objašnjene ponajprije putem Weissove teorije o različitim vrstama usamljenosti, dok će se na praktičnoj razini iste približiti putem kratke ankete o nekim zanimljivim pitanjima unutar područja socijalnih zaliha i kratkih priča o izmišljenim ljudima kojima nedostaju određene socijalne zalihe, a gdje bi polaznici pomoću novostečenih znanja trebali zaključiti o kojim se zalihama radi i kako ih nadoknaditi.

Voditelji / Convenors: Rej Kovačević i Petar Znaor

Ključne riječi / Keywords: sklonost uspoređivanju s drugima, socijalne zalihe, mentalno zdravlje, socijalna podrška

RADIONICA / WORKSHOP: KAKO ODVOJITI (NE)USPJEH OD SAMOPOUZDANJA?

KAKO ODVOJITI (NE)USPJEH OD SAMOPOUZDANJA?

Klub studenta psihologije Filozofskog fakulteta u Osijeku - PSIHOS, Osijek, Hrvatska
psihos.klub@gmail.com

Svakodnevno se susrećemo s ocjenama i nagradama ili pak kaznama za određene oblike ponašanja. Upravo tako dolazi do promijenjene percepcije vlastite vrijednosti zbog vanjskih potkrepljivača i objektivno definiranih uspjeha. Problem nastaje kada dođe do neuspjeha koji utječe negativno na subjektivnu dobrobit pojedinca. Cilj je radionice usmjeriti se na strategije kojima ćemo efikasno moći odvojiti objektivni (ne)uspjeh od osjećaja vlastite vrijednosti te se preusmjeriti na to kako osjećaj vlastite vrijednosti utemeljiti u nečemu što nisu naša postignuća ili propusti.

Voditelji / Convenors: Lucia Ivakić, Jovana Polimanac, Marijana Zec, Karla Ižaković, Ena Ravlić, Mia Pucić, Marija Jozinović, Ines Horvat

Ključne riječi / Keywords: mentalno zdravlje, suočavanje, strategije, samopouzdanje, (ne)uspjeh

PREDSTAVLJANJE KNJIGA / BOOK PRESENTATION

ZBIRKA PSIHOLGIJSKIH SKALA I UPITNIKA – SVEZAK XI.

Matilda Nikolić Ivanišević, Ivana Macuka, Marina Nekić, Jelena Ombla i Ana Šimunić
Urednice

(Izdavač: Sveučilište u Zadru)

Jedanaesti svezak Zbirke psihologijskih skala i upitnika nastavak je dvadesetogodišnje tradicije ovog izdanja koje je primarno posljedica aktivnosti djelatnika Odjela za psihologiju Sveučilišta u Zadru i njihovih suradnika. Kao i na početku, odnosno tijekom osmišljavanja prvog izdanja koje je objavljeno 2002. godine, tako nam je i danas cilj osigurati dostupnost psihologijskih mjernih instrumenata na hrvatskom jeziku široj znanstvenoj i stručnoj javnosti. Ovaj svezak sadrži devet priloga, a njih je kreiralo jedanaest djelatnika našeg Odjela za psihologiju, četiri bivša i jedan trenutačni student te dvije kolegice s druge institucije. Svi prilozi predstavljaju adaptaciju već postojećih mjernih instrumenata na drugim jezicima, koji su ili javno dostupni za istraživačke svrhe (tri instrumenta) ili je osigurana suglasnost autora izvornih skala i upitnika za adaptaciju i objavljivanje. Iz popisa priloga (Hrvatska verzija PHQ-15 upitnika somatskih simptoma, Skala COVID stresa, Skala motiva korištenja dating aplikacija, Skala stresora u vatrogasnom poslu, Upitnik nomofobije, Revidirana Cheekova i Bussova skala sramežljivosti, Lista graničnih simptoma 23, Upitnik kvalitete života oboljelih od dijabetesa, Skala unutargrupnih konflikata) vidljiva je šarolikost tema, odnosno prikazanih konstrukata koji se proučavaju u različitim područjima psihologije. Iako raznoliki po svojem sadržaju, prilozi su ujednačeni po svojoj strukturi i opsegu informacija koje se odnose na: teorijsku osnovu konstrukta koji se mjeri, opis samog instrumenta, opis sudionika, psihometrijske značajke i popis literature. Na kraju svakog priloga prikazan je instrument s pripadajućom uputom ispitanicima. Nadamo se da će i ovaj, jedanaesti, svezak Zbirke naići na pozitivne reakcije potencijalnih korisnika te da će prikazani mjerni instrumenti pronaći svoj put u znanstvenim, nastavnim i stručnim aktivnostima.

Promotori:

Zvezdan Penezić, prorektor Sveučilišta u Zadru
Ivana Macuka, urednica
Ina Reić Ercegovac, recenzentica

BOOK OF SELECTED PROCEEDINGS OF 22nd PSYCHOLOGY DAYS IN ZADAR

Irena Pavela Banai

Urednica

(Izdavač: Sveučilište u Zadru)

Ovo izdanje sadrži odabrane znanstvene radove iz različitih područja psihologije koji su prezentirani na međunarodnom znanstvenom skupu XXII. Dani psihologije u Zadru, održanom u listopadu 2020. godine. Potaknuti pozitivnim iskustvima i povratnim informacijama autora koji su svoje cjelovite radove objavili u prethodnim inačicama ovog izdanja, nastavili smo dobru tradiciju i objavili odabrane radove prezentirane na XXII. Danima psihologije u Zadru. Uredništvo ove edicije sačinjavali su članovi Odjela za psihologiju Sveučilišta u Zadru te kolege iz Srbije, Italije i SAD-a. Book of Selected Proceedings of 22nd Psychology Days in Zadar sadrži 12 cjelovitih znanstvenih radova koji se mogu klasificirati kao empirijski izvorni radovi. Pri tome, u 11 radova primijenjen je kvantitativni pristup, dok je u jednom radu korištena kvalitativna metodologija. Radovi su pisani na engleskom jeziku i prošli su neovisnu, dvostruku međunarodnu recenziju. Autori se u radovima bave različitim aktualnim temama iz područja psihologijske znanosti i srodnih znanstvenih disciplina. Dva rada bave se suvremenim temama iz područja mentalnog zdravlja u vrijeme COVID-19 pandemije, četiri rada bave se psihometrijskim i metodološkim pitanjima, teme iz područja psihologije ličnosti te biološke i kognitivne psihologije obrađuju se u četiri rada, dok se u dva rada obrađuju teme iz područja organizacijske psihologije i radne dobrobiti. Budući da radovi uključeni u ovo izdanje donose rezultate istraživanja koji doprinose objašnjavanju i razumijevanju širokog spektra psiholoških i srodnih fenomena, vjerujemo da Book of Selected Proceedings of 22nd Psychology Days in Zadar karakterizira i znanstvena i stručna relevantnost. Stoga je ovo izdanje namijenjeno znanstvenicima, stručnjacima i studentima u području psihologije i srodnih znanosti.

Promotori:

Zvezdan Penezić, prorektor Sveučilišta u Zadru

Irena Pavela Banai, glavna urednica

Sandra Nakić Radoš, recenzentica

ZLOSTAVLJANJE I ZANEMARIVANJE U DJETINJSTVU

Kristina Sesar, Arta Dodaj i Nataša Šimić
Autorice

(Izdavač: Sveučilište u Zadru)

Uzimajući u obzir različita znanstvena i stručna saznanja neminovno je zaključiti kako je zlostavljanje i zanemarivanje djece danas doseglo globalnu razinu pozornosti. Udžbenik *Zlostavljanje i zanemarivanje u djetinjstvu* autorica Kristine Sesar, Arte Dodaj i Nataše Šimić nudi prikaz novijih i suvremenih nalaza znanstvenih istraživanja, kao i praktičnih smjernica i pristupa radu sa zlostavljanom i zanemarenom djecom. Knjigu čini šest poglavlja posvećenih tjelesnom zlostavljanju, seksualnom zlostavljanju, emocionalnom zlostavljanju, zanemarivanju u djetinjstvu, svjedočenju nasilju u obitelji te višestrukom zlostavljanju. Svako poglavlje donosi povijesni pregled istraživanja pojedinog oblika zlostavljanja, kulturnu uvjetovanost, definiciju i oblike zlostavljanja, uvid u raširenost, čimbenike rizika, posljedice i psihološke mjerne instrumente koji se koriste u procjeni te tretmanske i preventivne aktivnosti koje se danas najčešće koriste. Nakon svakog poglavlja slijede zaključci za svaku podcjelinu koja je obrađena unutar njega, popis ključnih pojmova s kojima se čitatelj susretao, pitanja za ponavljanje i rasprave, zanimljivosti, primjeri iz prakse te prijedlog dodatne literature za proširivanje znanja. Knjiga je namijenjena studentima psihologije, ali i studentima drugih srodnih, studijskih usmjerenja. Cjelovit, integrirani sadržaj o dosadašnjim spoznajama o zlostavljanju i zanemarivanju u djetinjstvu knjigu čini prigodnom i za sve one koji se namjeravaju u istraživačke svrhe baviti ovom tematikom.

Promotori:

Zvezdan Penezić, prorektor Sveučilišta u Zadru
Nataša Šimić, autorica
Anta Vulić-Prtorić, recenzentica

**USPJEŠNO STARENJE: TEORIJSKI PRISTUPI, METODE ISTRAŽIVANJA I ČIMBENICI
DOPRINOSA**

Ivana Tucak Junaković
Urednica

(Izdavač: Sveučilište u Zadru)

Kako se ljudski vijek produžio a starije su osobe sve aktivnije i društveno uključnije, uspješno starenje i njemu srodni koncepti postaju jedna od najzastupljenijih tema u suvremenoj gerontologiji. U udžbeniku se objašnjava uloga različitih osobina, ponašanja i drugih čimbenika u kontekstu uspješnog starenja, pritom ne negirajući neizbježne negativne promjene i gubitke u procesu starenja. U knjizi se nastoji promovirati i rezultatima istraživanja potkrijepiti ideja da starenje nije samo propadanje i da gubitci u procesu starenja ne moraju biti tako veliki kao što se obično smatra, kao i spoznaje da vlastitim životnim stilom, stavovima i navikama sami možemo značajno utjecati na proces starenja. Udžbenik je podijeljen u šest poglavlja koja je napisalo pet autorica, stručnjakinja u području (Neala Ambrosi-Randić, Marina Nekić, Andrea Vranić, Ana Štambuk i Ivana Tucak Junaković, koja je i urednica knjige). U uvodnom poglavlju se pokušava definirati sam koncept uspješnog starenja te objasniti sličnosti i razlike u odnosu na srodne koncepte. Također se opisuju i različiti metodološki pokušaji i izazovi u području ispitivanja uspješnog starenja. U drugom poglavlju opisuju se sociodemografske odrednice i utjecaj životnog stila, odnosno tjelovježbe, prehrane i zdravstvenih navika na proces starenja. U trećem se razmatraju determinante uspješnog kognitivnog starenja i očuvanja kognitivnih funkcija i u starijoj dobi. Poglavlje također nudi pregled različitih intervencija koje mogu pomoći uspješnom kognitivnom starenju, čija je učinkovitost potkrijepljena rezultatima istraživanja. Četvrto poglavlje bavi se relevantnim i širokim područjem doprinosa emocija, osobina ličnosti, osobnih resursa i značajnih socijalnih odnosa uspješnom starenju. U petom poglavlju razmatra se proces uspješne prilagodbe na umirovljenje kao dio procesa uspješnog starenja. Poglavlje također daje pregled istraživanja različitih kontekstualnih i osobnih čimbenika koji na tu prilagodbu utječu. Zadnje poglavlje bavi se doprinosom duhovnosti (povezanim s religioznošću ili nezavisno od nje) uspješnoj prilagodbi na promjene u procesu starenja, kao i lakšem prihvaćanju smrti. Knjiga je namijenjena studentima psihologije i srodnih studija, istraživačima i stručnjacima u području psihologije starenja i gerontologije općenito te svima zainteresiranima za ovu temu kojima na jednom mjestu nudi recentna i empirijski utemeljena saznanja o uspješnom starenju.

Promotori:

Zvezdan Penezić, prorektor Sveučilišta u Zadru
Ivana Tucak Junaković, urednica
Jasminka Despot Lučanin, recenzentica

PREDSTAVLJANJE KNJIGA / BOOK PRESENTATION

PSIHOLOGIJA STARENJA: IZAZOVI I PRILAGODBA

Jasminka Despot Lučanin

Autorica

(Izdavač: Naklada Slap)

Ovo je knjiga za sve nas. Svi mi starimo. Iako je knjiga napisana u obliku udžbenika za studentice i studente, bilo bi korisno da ju pročitaju sve odrasle osobe, bilo koje dobi, čim ranije, tim bolje. Što ranije u životu počnemo voditi računa o vlastitoj prehrani, tjelesnoj aktivnosti i odmoru, zdravlju, učenju, druženju i razonodi, pružamo sebi veću vjerojatnost zdravijeg i kvalitetnijeg starenja. Osim studentima psihologije, knjiga je namijenjena i studentima drugih studija koji obrazuju stručnjake za rad s ljudima te različitim stručnjacima koji u svom radu pružaju stručne usluge starijim osobama i njihovim obiteljima. Knjiga prikazuje psihologiju starenja i starosti. Tekst je usredotočen na psihološke aspekte procesa starenja i života u starosti. U knjizi nastojimo pokazati da su starije osobe puno sposobnije nego što nam se obično čini, da su prilagodljive i da mogu usvajati nova znanja – upravo obrnuto od stereotipne slike starenja.

Ovom se knjigom prikazuje područje psihologije starenja kroz tri tematske cjeline. Prvi dio prikazuje: glavne pojmove starenja i starosti, predrasude i činjenice o starijim osobama, razlike između starenja naroda i starenja pojedinca, teorijska tumačenja i metode proučavanja starenja. Drugi dio prikazuje promjene u sposobnostima starijih pojedinaca i postupke psihološke procjene promjena: tjelesnih, osjetilnih, motoričkih, kognitivnih, u ličnosti, emocijama i raspoloženju te u socijalnim odnosima i kvaliteti života. Treći dio prikazuje primjenu spoznaja o starenju i starosti u praktičnom stručnom radu sa starijim osobama u: komunikaciji, psihološkim tretmanima, stručnoj skrbi, informacijskim i komunikacijskim tehnologijama te na kraju života. Knjiga završava osvrtom na očekivano i moguće starenje u budućnosti.

Na početku svakog poglavlja navedeni su iskazi stvarnih starijih osoba, od kojih je svaki vezan uz temu poglavlja. Svako poglavlje u knjizi završava određenim praktičnim dodacima za studentice i studente te za nastavnice i nastavnike u području psihologije starenja. To su:

- **Ponovimo kratko:** sažeto ponavljanje sadržaja i glavnih pojmova opisanih u poglavlju;
- **Pitanja za vas:** pitanja o temi poglavlja, cilj kojih je potaknuti razmišljanje i grupnu raspravu o temi, odnosno pomoći pri učenju sadržaja;
- **Vježba:** grupna aktivnost koja se može primijeniti u nastavi s ciljem prikazivanja primjene obrađenog sadržaja u stručnom radu.

Također, ovom smo knjigom nastojali pokazati mlađim osobama kako mogu ove sadržaje iskoristiti za sebe i svoje starenje, koje se upravo odvija, u svakoga od nas.

Promotori:

Jasminka Despot Lučanin, autorica

Zvezdan Penezić, recenzent

**E-MAIL ADRESE AUTORA ZA
KORESPONDENCIJU /
CORRESPONDENCE AUTHORS'
E-MAIL ADDRESSES**

Prezime Surname	Ime Name	E-pošta E-mail
Ambrosi-Randić	Neala	nambrosi@unipu.hr
Andreis	Lea	landreis@hrstud.hr
Antičević	Magdalena	magdalena.anticevic@gmail.com
Bagarić	Branka	branka.bagacic1@gmail.com
Balaž	Barbara	barbara.balaz@unicath.hr
Barać	Bruno	bbarac@ffst.hr
Belošević	Lara	larabel06@gmail.com
Bencun	Marija	bencunmarija24@gmail.com
Blanchard	Alyson E.	alyson.blanchard@bishopg.ac.uk
Blažev	Mirta	mirta.blazev@pilar.hr
Bogović	Anamarija	anamarijabogovic@gmail.com
Bojanić	Marija	marija.bojanic@ff.uns.ac.rs
Bratko	Denis	dbratko@ffzg.hr
Brlas	Siniša	sinisa.brlas@zzjzvpz.hr
Budimir	Ana	rupcic.ana@gmail.com
Burić	Irena	iburic@unizd.hr
Butković	Ana	abutkovic@ffzg.hr
Černja Rajter	Iva	iva_cernja@yahoo.com
Čuljak	Lora	lora.culjak11@gmail.com
Čavar	Filipa	filipa.cavar@pilar.hr
Čepulić	Dominik-Borna	dominik.cepulic@unicath.hr
Čubela Adorić	Vera	vcubela@unizd.hr
Degiuli	Paulina	paulinadegiuli@gmail.com
Delin	Sanja	delinsanja@gmail.com

Despot Lučanin	Jasminka	jasminka.despotl@gmail.com
Dijanić	Ivana	idijanic@kbc-zagreb.hr
Dodaj	Arta	artadodaj@gmail.com
Duranović	Jasna	jasna.dura@gmail.com
Džida	Marija	marija.dzida@pilar.hr
Đorđević	Nađa	nadja.djordjevic.20191236@fmk.edu.rs
Erceg	Nikola	nerceg@ffzg.hr
Faberová	Karolína	karolina.faberova@ff.cuni.cz
Fiolić	Lara	lfiolic@unicath.hr
Franc	Renata	Renata.Franc@pilar.hr
Gačal	Hana	hana.gacal@erf.unizg.hr
Galić	Marko	galaxymarko1912@gmail.com
Glavak Tkalić	Renata	renata.glavak.tkalic@pilar.hr
Glavaš	Dragan	dragan.glavas@unicath.hr
Gregov	Ljiljana	ljgregov@gmail.com
Grgić Koprivčić	Ana	osana17@gmail.com
Grus	Andrea	grusandrea@hotmail.com
Gusar	Ivana	igusar@unizd.hr
Hanzec Marković	Ivana	ihmarkovic@unisb.hr
Heym	Nadja	nadja.heyman@ntu.ac.uk
Hinrichsen	Carsten	cahi@sdu.dk
Horvat	Maria	maria.horvat310@gmail.com
Huić	Aleksandra	ahuic@ffzg.hr
Hunter	Kirsty	kirsty.hunter@ntu.ac.uk
Ivanov	Ana	ana.ivanov@f.bg.ac.rs
Jakir	Marta	marta.jakir@gmail.com

Jakobek	Vedran	jakobekvedran@gmail.com
Jakopec	Ana	ajakopec1@ffos.hr
Jakšić	Krešimir	kresimir.jaksic@gmail.com
Jelić	Katarina	kjelic@hrstud.hr
Jerković	Dijana	dijana.jerkovic@ugent.be
Jozipović	Marija	marija.jozipovic@erf.unizg.hr
Juras	Luka	ljuras@ffzg.hr
Kalebić Maglica	Barbara	barbarakm@ffri.uniri.hr
Kasap	Petra	petrakasap94@gmail.com
Kaur Chane	Gurleen	nishi031295@gmail.com
Kim	Lisa E.	lisa.kim@york.ac.uk
Kiralj	Jana	jkiralj@ffzg.hr
Korać	Dora	dkorac@hrstud.hr
Kostović	Ivica	ikostov@hiim.hr
Kostović	Nina	nkostovic@unizd.hr
Kotrla Topić	Marina	marina.kotrla.topic@pilar.hr
Kovačević	Rej	rkovacevic@unicath.hr
Kožljan	Petra	petra.kozljan@pravo.hr
Kremenjaš	Petra	petrakremenjas@dpp.hr
Krnčević	Lucija	lucija.krncevic@selekcija.hr
Krnić	Ana	ana.krnic2@gmail.com
Krpanec	Eta	eta.krpanec@pilar.hr
Kučar	Maja	mkucar@pilar.hr
Leljak	Branka	branka.leljak@sbkt.hr
Lenček	Mirjana	mirjana.lencek@erf.unizg.hr

Lisica	Delila	delila.lisica@gmail.com
Lukić	Petar	petar.lukic@f.bg.ac.rs
Macuka	Ivana	imorand@unizd.hr
Maglić	Marina	marina.maglic@pilar.hr
Majić	Ana	brecic@gmail.com
Maksan	Filipa	filipa.maksan@gmail.com
Matijaš	Marijana	mmatijas@unicath.hr
Matošević	Jelena	jelenamatosevic13@gmail.com
Maurović	Ivana	ivana.maurovic@erf.unizg.hr
Mehić	Nermina	nermina.mehic@ffri.uniri.hr
Mehulić	Jasmina	jmehulic@ffzg.hr
Mijatović	Nevena	nevena.g.mijatovic@gmail.com
Milas	Goran	goran.milas@pilar.hr
Milić	Marija	mmilic@ffos.hr
Milojčić	Jelica	jeca.97.milojicic@gmail.com
Momirović	Aleksandar	momirovic@member.fsf.org
Moret-Tatayé	Carmen	mariacarmen.moret@ucv.es
Nakić Radoš	Sandra	snrados@unicath.hr
Ninković	Milica	milica.ninkovic@f.bg.ac.rs
Nišandžić	Josipa	josipa.nisandzic@gmail.com
Ombla	Jelena	jlevac@unizd.hr
Pahljina-Reinić	Rosanda	rosanda.pahljina-reinic@ffri.uniri.hr
Palanović	Antun	apalanov@ffzg.hr
Pavin Ivanec	Tea	tea.pavinivanec@ufzg.hr
Pavlić	Marija	marija.pavlic.mp@gmail.com
Pavlović	Svetlana	pavlovic.sc@gmail.com

Pavlović	Tomislav	tomislav.pavlovic@pilar.hr
Pedić Duić	Paula	paula.pedic-duic@ufzg.hr
Penezić	Zvezdan	zpenezic@unizd.hr
Perković Kovačević	Marina	marina.perkovic@gmail.com
Pešut	Mate	mate.pesut@gmail.com
Petak	Ana	apetak@hrstud.hr
Plažanin	Nina	plazanin.nina@gmail.com
Pocrnić	Martina	mpocrnic@ffzg.hr
Popović	Dora	dora.popovic@pilar.hr
Popović Stijačić	Milica	milica.p.stijacic@gmail.com
Pravica	Maja	maja.pravica@gmail.com
Prenda	Suzana	suzana.prendja@gmail.com
Prijatelj	Krešimir	kresimir.prijatelj@gmail.com
Razum	Josip	josip.razum@pilar.hr
Ribar	Maja	Maja.Ribar@pilar.hr
Ricijaš	Neven	neven.ricijas@gmail.com
Rovan	Daria	daria.rovan@ufzg.hr
Santini	Ziggi Ivan	ziggi.santini@gmail.com
Sarilar	Marijana	sarilarmarijana@gmail.com
Sić	Leon	leon.sic98@gmail.com
Slišković	Ana	aslavic@unizd.hr
Sokić	Katarina	sokickatarina@gmail.com
Stanković	Nikolina	nstankovic@ffzg.hr
Stevenson	Nikki	nikki.stevenson02@ntu.ac.uk
Stojiljković	Antea	ant070314@gmail.com

Sučić	Ines	ines.sucic@pilar.hr
Sumich	Alex	alexander.sumich@ntu.ac.uk
Sušac	Nika	nsusac@pravo.hr
Sušanj	Zoran	zoran.susanj@uniri.hr
Svetozarević	Snežana	snezana.svetozarevic@f.bg.ac.rs
Šapić	Draga	sapic@psychosocialinnovation.net
Šimić	Nataša	nsimic@unizd.hr
Šimić Šašić	Slavica	ssimic@unizd.hr
Šimunović	Mara	masimuno@gmail.com
Škacan	Mislav	mskacan21@unizd.hr
Šoštarić	Matea	mateasostaric95@gmail.com
Šutić	Lucija	lucija.sutic@erf.unizg.hr
Šverko	Iva	iva.sverko@pilar.hr
Talijančić	Katarina	katarinatalijancic6@gmail.com
Teovanović	Predrag	teovanovic@fasper.bg.ac.rs
Tokić Milaković	Ana	atokic@pravo.hr
Tucak Junaković	Ivana	itucak@unizd.hr
Tutnjević	Slavica	slavica.tutnjevic@ff.unibl.org
Tybur	Joshua M.	j.m.tybur@vu.nl
Uzelac	Ena	ena.uzelac@gmail.com
Valerjev	Pavle	valerjev@unizd.hr
Vasilj	Vida	vida.vasilj@ff.sum.ba
Veseli	Arina	aveseli@ffzg.hr
Vidaković	Marina	mjurkin@unizd.hr
Vranić	Andrea	avranic@ffzg.hr
Vrdoljak	Antonija	avrdolja@ffzg.hr

Vrticka	Pascal	p.vrticka@essex.ac.uk
Vukčević Marković	Maša	masa.vukcevic@f.bg.ac.rs
Vukoja	Ana	avukoja@hrstud.hr
Vukojević	Iva	iva.vukojevic1@gmail.com
Vuletić	Gorka	gvuletic@ffos.hr
Znaor	Petar	pznaor@unicath.hr
Žeželj	Iris	izezelj@f.bg.ac.rs
Žutić	Maja	maja.zutic@unicath.hr
